ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1
MARDI
1er AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.508 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.508

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

81

81ը աւելի բեղուն թիւ մըն է քան 80ը։ Բայց, կլոր թուական չէ, ուրեմն նուազ քաշողական է։

Նման պարագաներու կրկնութիւնները անխուսափելի են եւ զգծածուած տարագներն ալ կը վերածուին ծանօթ յանկերգներու։

Ե՞րբ սահեցան այս տարիները։ Օրերու պէս, ժամերու պէս։ Եկան ու գացին, իրենց հետ տանելով խմբագիրներ, աշխատակիցներ եւ առաւելաբար՝ ընթերցողներ։

Տարուէ տարի, թերթին աշխատանքի պայմաններն ալ դժուարացան։ Տպարանի մեքենաներն ու դիրերը մաշեցան, քանի "Ցառաջ"ի մտաց, պարտադրաբար, սփիւռքահայ այն մխիթարական հրատարակութիւնը, որ կը չարունակէ դիմանալ ապագրական հընտամաչ դրութեամբ մը։ Մխիթարութիւն մը եղաւ իրեն սակայն, երբ ձայնասփիւռէն տեղեկացաւ թէ ֆրանսական պաշտօնակից մը ունի, չաբաթաթերթ մը՝ «Le Démocrate de l'Aisne», որ նոյն պայմաններու մէջ կը չարունակէ իր հրատարակութիւնը 99րդ տարին ըլլալով։ Հետաքրքրական երեւոյթ էր նաեւ, որ հեռաձայնային խօսակցութեան մը ընթացքին, ֆրանսացի մեր պաշտօնակիցին տնօրէնութիւնը մեզի դիմեց տողաչար մեքենայի սպառած կտորի մը փնտռտուքին համար...։

***

Այսպէս տարիներ սահեցան։ Քանի մը ամիսէն կը հասնինք նոյնիսկ Թերթիս հիմնադրին՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան յիսնամեակին։ "Ցառաջ"ի անցեալի նման տարեդարձներու առթիւ, Հրանտ–Սամուէլ իր խմբագրականներուն մէջ կը սիրէր կրկնել՝ "Շ.ի հոգին որքա՞ն կը հրճուի ի տես իր Թերթին յարատեւման"։ Իր մահէն հինգ տասնեակ տարիներ ետք, պարզ է, որ ի՛ր մտքէն, մե՛ր մտքէն, չատ ուրիշներու մտքէն չէր կրնար անցնիլ որ կրնանք դիմանալ այսքան տարիներ։

***

Գաղտնիք չէ որ, մանաւանդ արեւմտեան տիպերու վրայ, հայերէն օրաթերթի մ՝ կրած դժուարութիւնները արհամարհելի են։ Ստեղծուած կացութիւնը հետեւանքն է մանաւանդ, –ա՛յս ալ անխուսափելի կրկնութիւն է–, տիրող անտարբերութեան գաղութի մը մէջ, որ գաղութի մը դիմագիծն ալ չունի այլեւս։

Ցեղասպանութեան տարելիցները, անոր ճանչման կամ ուրացման առընչութեամբ պատժական օրինագիծերու մերժողական կամ յետաձգման խաղերը, որքան ալ կենսական ըլլան եւ առաջնահերթ, չեն բաւեր սերունդները հայ պահելու համար։ Քանի ինչ որ Հայ Դատ կը կոչենք, միայն ցեղասպանութիւնը չէ, ան կ'ընդգրկէ լեզուն, մշակոյթը, որոնք անհրաժեշտ լրացուցիչներն են։

Բայց այսօր, զանգուած մը կայ որ կրօնական դիրք բռնած է եւ չի հետաքրքրուիր ոչ իր եկեղեցւոյ տագնապով, ոչ դպրոցներու կամ թերթերու փակումով եւ այս բոլորը կը նշանակեն թէ տեղ մը ծուռ բան մը կայ եւ "ծագումով հայ" ըլլալը ամէն բան չի փրկեր, Ապրիլ 24ը պէտք չէ ալիպի վերածել խիղճերը հանգստացնելու համար։

82րդ տարուան սեմին "Ցառաջ" քիչ մը աւելի ընթերցող կորսնցուց, դեռ վերջերս նոյնիսկ հայ մշակոյթի տուն մը, բայց եւ այնպէս չէ յուսալքուած, կը չարունակէ իր ճամբան, այն համոզումով, որ դեռ ամէն բան փտած չէ Դանիոյ թագաւորութեան մէջ։

"ՑԱՌԱՋ"

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱԻՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐ ԿԱՆԱՅԻ ՎՐԱՅ 54 ՄԵՌԵԱԼ, 37Ը՝ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ Գ. ՌԱՑԻՍ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ "ԿԸ ՅԱԽԻ", ԲԱՑՑ ՉԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՐ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ ՅՈՑՑԵՐ ՄԱԿ-Ի ԴԷՄ

Ինչ որ պատահած է Շաբաթէն կիբաւի, Յուլիս 29էն 30 լուսնալիք գիշերը Կանայի վրայ այնքան ահաւոր էր իր բնոյթով եւ տարողութեամբ որ Իսրայէլի դէմ դատապարտումը ընդհանրական եղաւ, բացի Ապահովութեան Խորհուրդէն որ Յուլիս 30ին իր ցաւն ու վրդովումը յայտնեց միաձայնութեամբ, բայց ԱՄՆ–ու ճնշումին տակ, չդատապարտեց Իսրայէլը։

Կանայի բնակելի մէկ հէնքն է որ հիմնայատակ քանդուեցաւ եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 54 մեռեալ կայ, որոնց մէջ 37 երախաներ։ Բոլորն ալ ապաստանած էին հէնքին նկուղը, համոզուած որ որեւէ վտանգ չկայ, բայց Իսրայէլ որ ամէն տեղ Հեզպոլլա կը փնտռէ եւ կը խորհի որ անոր մարտիկները կը զտնուին անմեղ բնակիչներու մէջ ալ, չխայեց Կանան, ուր տասը տարի առաջ ալ, 1996ին (Ապրիլ 18) իսրայէլեան ռումբ մը 105 դիւղացիներ ապաննած էր ՄԱԿ–ի մէկ կայանին մէջ։ Գոնտոլեցա Ռայս որ Երուսաղէմ կը գտնուէր, չկրցաւ պէյրութ անցնիլ ինչպէս ծրագրած էր, Լիբանանի վարչապետը՝ Ֆ. Սինիորա յայտարարած ըլլալով որ իր այցելութիւնը կը մերժուի։ Պէյրութի մէջ արդէն բուռն ցոյցեր տեղի կ'ունենային կիրակի օր, ոչ միայն Իսրայէլի ,այլեւ պէտեւորաբար ՄԱԿ–ի դէմ, որու չէնքը մասամբ կը քանդուէր։ Այս ամբողջը արդեօք չէր որ Ե. Օլմերթ կրկնէր որ դեռ 14–15 օր պիտի չարունակէ իր պատերազմը եւ մերժելէ եօք ՄԱԿ–ի պահանջած 72 ժամուան հրադադարը մարդասիրական կարգադրութիւններու համար, Յուլիս 31ին կ'ընդունէր 48 ժամուան հրադադար մը, զոր կը յայտարարէր Գ. Ռայս։ Լիբանան 24 ժամուան սուգ հռչակած էր Յուլիս 31ին։ Կանայի մէկ անձեր կան որոնք իրենց ամբողջ ընտանիքը կորսնցուցած են, հրաշքով ողջ մնացած անձ մը կը յայտնէր թէ կինը եւ հինգ զաւակները կորսնցուցած է, ինչ որ միայն օրինակ մըն է բազմաթիւ ուրիշներու կարգին։

***

Շատեր կը խորհին որ Կանայի այս ողբերգութիւնը անկիւնադարձ մըն է եւ բան մը պիտի փոխուի Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ։ Ֆրանսա կը չարունակէ իր պահանջները ներկայացնել անմիջական հրադադարի եւ քաղաքական յետագայ ծրագրի մը, բայց ցարդ լսող չկայ։ Տուամ – Պլաղի կրկին պէյրութ գնաց Յուլիս 31ին։

Յուլիս 29ին, Ֆիկառոյի միջոցաւ, Իսրայէլ Ֆրանսայի կը դիմէր որպէսզի ապաղինել տայ Հեզպոլլան։ Արտաքին նախարարուհին է, Ծիփի Լիվնի որ հարցազրոյցի մը ճամբով այդ առաջարկը կ'ընէ։

Հրապարակի վրայ քաղաքական գնահատական ծրագիրներ կան եւ կը թուի որ Միացեալ Նահանգները համաձայնած են բազմազգեան միջազգային ուժի մը ներկայութեան՝ Լիբանան–Իսրայէլ սահմանին վրայ։ Ծրագիր մըն ալ ներկայացուցած է Սինիորա, եօթը կէտերէ բաղկացած, զոր Հեզպոլլան ընդունած է եւ որուն առջին կէտը հրադադարի կը վերաբերի, կը հետեւին բանտարկեալներու փոխանակում, իսրայէլեան բանակին քաշուիլը, Շեպաայի պարարկներու վերադարձը եւլն., եւլն.։

***

Հեզպոլլան, Իսլամական ճիհատը, համասը խոստացած են հակազդել Իսրայէլի ամբակոծութիւններուն Կանայի վրայ։

***

Իսրայէլ, որ անակնկալի եկած է Հեզպոլլայի սոսրերկրեայ պունքըրներու եւ ամրոցներու ծաւալէն, ստիպողական զիմում ըրած է Միացեալ Նահանգներուն որ արագացնեն զինամթերքի եւ ռումբերու յանձնումը։ Իսրայէլ կատարելագործուած զէնքեր կ'ուզէ, որոնց մէկ մասը լազերի միջոցաւ հեռարձակուած "պունքըրներ ջախջախող"ներ են։ Կը բացատրուի որ այդ զէնքը "յատկապէս պատրաստուած է պաշտպանուած եւ թաղուած հրամանատարութեան կեդրոններու դէմ գործելու համար"։

***

Իսրայէլ մեռասաններորդ ժամուն կասկած ալ ունի Կանայի պայթումներուն մասին։ Ըստ իրեն այդ պայթումները Իսրայէլի ամբակոծութիւններէն եօթը ժամ յետոյ պատահած են, ուրեմն քանդումները կրնան այդ ռումբերուն հետեւանքը չըլլալ։

***

Յուլիս 30ին, Պարսկական յեղափոխութեան պահակներու ղեկավարը՝ Սաֆաւի կոչ ըրած է իր զօրքերուն, որ պատրաստ ըլլան հակազդելու Իսրայէլի եւ Միացեալ Նահանգներու. լրմէ առաջ, Իրանի Արտաքին նախարարը ՄԱԿ–ին դիմած է, որպէսզի դատուին Իսրայէլի ղեկավարները "մարդկութեան դէմ ոճիր"ի համաստանութեամբ։

ՓԱՐԻԶԻ ՅՈՑՑԸ

Հակառակ Ֆրանսական լրատիւութեան լռութեան, կամ սակաւախօսութեան, չուրջ հինգ հազար հոգինոց բազմութիւն մը հաւաքուած էր Յուլիս 30, Կիրակի, ժամը 18ին, Թրոքատէրոյի Մարդկային իրաւունքներու հրապարակին վրայ, դատապարտելու համար Իսրայէլի Լիբանանի անմեղ քաղաքացիներուն դէմ անխնայ կիրարկած սպանդները։ Անհամար լիբանանեան, նաեւ պաղեստինեան, ֆրանսական դրօշակներով զինուած ցուցարարները որոնց մէջ կային Հայեր ալ, հետեւելով ամպիոնէն կատարուած կոչերուն կը վանկարկէին «Ոճրագործ Իսրայէլ», «Վերջ տուէք երախաներու սպանդին», եւլն.։ Բազմաթիւ նոյնիսկ պաստառներ ալ ունէին անոնք որոնց վրայ նոյնպէս կը գտնուէր հակազդելու Իսրայէլի եւ Միացեալ Նահանգներու. լրմէ առաջ, Իրանի Արտաքին նախարարը ՄԱԿ–ին դիմած է, որպէսզի դատուին Իսրայէլի ղեկավարները "մարդկութեան դէմ ոճիր"ի համաստանութեամբ։

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ ԵՐԿՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մասին Մինսկի խումբին նախագահներուն Ցունիսին կատարած յայտարարութիւնները հակազդեցութեան մղած են Հայաստանի Մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան հիմնարկ (ՄԻԺԻ) եւ Հայոց համազգային շարժումը (ՀՀՇ)։

Առաջինը Յուլիս 25ի յայտարարութեամբ կը պարզէ իր դիրքորոշումը. կարգաւորման հոլովոյթը ամէն բանէ առաջ պէտք է հիմնուած ըլլայ Արդարութեան եւ ճշմարտութեան հիմնական սկզբունքներուն վրայ, առաջնորդուի ժողովրդավարութեան եւ Մարդու իրաւունքներու սկզբունքներով, թէ՛ իրաւական, թէ՛ քաղաքական իմաստով։ Այդ հոլովոյթը պէտք է ըլլայ հանրային ու հրապարակային։

Հարցին վերաբերող որոշումը նախ եւ առաջ իրաւունքն է ԼՂՀ ժողովուրդին քաղաքացիներուն։

Պէտք է պահպանուին պրաւուած հողերը որպէս նոյն ժողովուրդին ապահովութեան, երաշխիք ու Հայաստանի հետ յամաքային կապ։ Այս կէտը պէտք է տեղ գտնէ մօտ ատենէն հանրաքուէի դրուելիք ԼՂՀ Սահմանադրութեան մէջ։

Պէտք է առաջնային պահանջ ըլլայ ԼՂՀ միջազգային ճանաչումը, առաջին հերթին Հայաստանի կողմէ։

Յայտարարութեամբ կ'ըսուի տակաւին թէ ԼՂՀ–ն պէտք է բանակցութեան լիւրաւ կողմ դառնայ եւ բացառուի դիմումի որեւէ հեռանկար։

***

Հայոց համազգային շարժումը որ վերջերս սկսած է վերաշխուժացումի նշաններ ցոյց տալ, նոյնպէս յայտարարութիւն մը հրապարակած է Յուլիս 27ին, Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման առընչութեամբ իշխանութեան քաղաքականութեան մասին։ Ըսուածը այն է որ Քոչարեան–Ալիեւ ութ տարուան բանակցութիւնները ժողովուրդները մոլորեցուցած են եւ Մինսկի խումբին վերոնշեալ փաստաթուղթին հապարակումը ցոյց տուած է որ 1997ին առաջարկուած փուլային տարբերակը այլընտրանք չունի։ Յայտարարութիւնը աւարտած է այն թելադրանքով որ Հայաստան, ու Ղարաբաղ ընդառաջեն երեք նախագահներուն, առաջարկներուն, քանի որ Ղարաբաղի ժողովուրդին ապահովութեան եւ սեփական պաղատն տնօրինելու միակ երաշխիքը հարցին արժանապատիւ ու ժամանակին լուծումը կրնայ ըլլալ։

ԾՕՐՋԱԿԱՆ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ՊԱՏԱՆԻ ԱՒՈՑԵԱՆՆԵՐԸ

Պոլիս տեղի ունեցած յունահռոմէական ոճի ըմբշամարտի Եւրոպայի պատանեկան առաջնութեան Գիւմբրիէն Յարմ Ջուլֆալեան (63 քգ.), Արմաւիրի Ապագայ դիւղէն Գէորգ Սահակեան (54 քգ.) մրցաչարքը աւարտած են արծաթէ մետալներով։ Իսկ գիմարեցի Արմէն Ջումաբեան եւ Ամաւիրի Արտիմէտ գիւղէն Անդրանիկ Յաչատրեան գրաւած են հինգերորդ դիրքերը։

ՃԱՄԲՈՒԻ ՆՈԹԵՐ

Բ. ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՈՂ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՎԱԳՐՓՆԵՐԸ ՄՕՏԷՆ ԴԻՏԵԼՈՎ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՈՑԵԱՆ

Երկուշաբթի Ապրիլ 3, 2006

Տէսինի գլխաւոր պողոտայէն կ'անցնինք (դոյութիւն ունեցող 2 պողոտաներէն մէկը...) ու դիւրաւ կը տեսնենք Հայերու ներկայութեան դրօշը: Աչխարհահռչակ ֆութպոլի մարզիկ՝ Եուրի Ճորքայէֆի բնակարանը, Հայ Աւետ. Ծերանոցը, հայերէն անուններով ցուցանակները (վարսավիրի, հնակարկատի, նպարավաճառի եւ հագուստեղէնի) խանութներու ճակատին, բազմաթիւ ինքնաշարժներու եռին փակցուած «ՀԱՅ» մակագրուած պիտակներ ու Հայու արտաքինով մարդիկ, ամէն տեղ: Տպաւորիչ է Տէսինի Ապրիլ 24, 1915ի փողոցը, ուր դէմ առ դէմ կը գտնուին Հայ Մշակոյթի Տունն ու Հայ առաքելական եկեղեցին, նաեւ Ստեփանաւանի հրապարակը, ուր կը գտնուի իջեւանած պանդոկս:

Կէսօրին կը ճաշենք Մէյպիէօ–ի մէկ փոքրիկ ճաշարանը, հիւրընկալները յուսախաբ են, որովհետեւ լաւագոյն ճաշարանները փակ են Երկուշաբթի: Կ'ըսեն, որ Լիոն աչխարհի մայրաքաղաքն է իր ճաշերով եւ ճաշարաններով, ինչպէս Bocuse, Point Le Blanc, Leon de Lyon եւ ուրիշներ:

Կէսօրէ վերջ կը շրջինք Լիոնի մէջ: Ակնթախ է քաղաքին յատուկ ճարտարապետական ոճը՝ ամէն դարձուածքի:

Նախ կ'այցելենք հին քաղաքը, որ անխթխթար պահուած է, հիմնուած՝ Հռովմէացիներու կողմէ ՔՍ. 45 Թուականին եւ կոչուած Լիւկտիւնիւմ: Կը մտնենք Նշանաւոր տաճարը Սուրբ Յովհաննէսի: Ժամը 3:00ի չատ մօտ է, անմիջապէս կ'ուղղւինք դէպի աստղագիտական խոշոր ժամացոյցը, որու շուրջ բոլորուած են տեղեակ դիւսաշրջիկներու խումբեր, երբ ժամը կը հնչէ... տեսնելու բան է ինքնագործ հրեշտակներու եւ սուրբերու երեւումը՝ ամէն զարկի հետ. փոքրիկ հանդիսութիւն մը, որ մեզ կը փոխադրէ այլ ժամանակներ...: Այս արտասովոր գեղեցիկ ժամացոյցը չինուած է 16րդ դարուն եւ կը հնչէ օրական 3 անգամ: Տաճարին չինութիւնը սկսած է 12րդ դարուն եւ տեւած 300 տարի, չէնքը ունի հռովմէական ոճ, իսկ ճակատամասը գոթական է ու զարդարուած՝ 368 քարէ չքանչաններով, որոնք կը ներկայացնեն Հին եւ Նոր Կտակարանները: Գեղեցիկ են նաեւ երփնապակիները, ուր սիրական է կապոյտ գոյնը: Դիմակայ բլուրին վրայ կը պսպղայ Լիոնցիներու սրտին մէջ մանաւանդ տեղ գրաւող Ֆուրվիէրի սրբատեղին, Աստուածամնայ ոսկեայ արձանով: Հին կամ Վիէօ Լիոնը ունի բազմաթիւ վարդագոյն չէնքեր, որոնց ամէնէն նշանաւորը Վարդագոյն Աչտարակն է, վերածուած հռչակաւոր ճաչարանի: Գունազեղ այս հին քաղաքը կ'ապրի ամէնօրեայ արձակուրդի կեանք մը, ուր անպակաս են զբօսաշրջիկները եւ միշտ բանուկ՝ փոքրիկ ճաշարանները, իրենց համեղագոյն «Լիոնի Պատառներ»ով: Կը մտնենք հնամենի քանի մը դուռնէ ներս ու մեր դիմաց կը բացուին Ֆրանսական ոճով չրջաբակեր, որոնց եռին կ'երեւին դէպի Ֆուրվիէրի բլուրը բարձրացող հարիւրաւոր աստիճանները, ուրկէ ամէն օր մարդիկ կ'երթեւեկեն դէպի նոր քաղաք:

Կտրելով Սոնը, Լիոնի երկրորդ մեծ գետը Ռոնէն վերջ, կը հասնինք Թէբս հրապարակ, ուր իշխանաբար լազմած է քաղաքապետարանի հոյակապ չէնքը: Մօտը կանգնած է Պարթօլտիի «Կարոնի Ոդին» փառահեղ արձանը, իր աղբիւրներով: Դիմացը կը գտնուի Գեղարուեստից Թանգարանը, իսկ եռին՝ Լիոնի օփերան: Ճարտարապետական գլուխ գործոցներ բոլորը, ինչպէս նաեւ Վաճառականութեան Պետական, Գրասենեակը եւ Պոնա-վանթիւը եկեղեցին, ուր կը մտնենք րոպէ մը հանգչելու համար: Լիոնի մէջ քիչ մը ամէն տեղ են փոքր ու մեծ արձաններ եւ պատերուն մեծութեամբ «աչքի խաբկանք» նկարներ, որոնք դիւրաւ կարելի է չփոթել իրականութեան հետ...:

Սուրճի պահն է: Կը մտնենք La Potiniere թէյատունը, որ ասկէ 10 տարի առաջ հիւրընկալած է ճարտարարուեստականացած մեծադոյն 8 երկիրներու նախագահները: Պղտիկ, պարզ սրճարան մը, պարզ ցուցափեղկով, ուր ճաչակով չարաւած են 5–6 տեսակ տնական կարկանդակներ, տասնեակ մը 2 հոգիանոց սեղաններ, մէկ սպասեակ, տարեց տիրուհին եւ քանի մը յաճախորդ: Ֆրանսական կեանքի գաղտնիքներէն մէկն ալ ասիկա...: Կը խմենք գաւաթ մը տաք չոքոլա (Ֆրանսայի համեղագոյնը), հետը կ'ուտենք նուրբ, փոքր կաքօ մը... բաւական տարբեր ամերիկեաններէն:

Թիլիպերներուն տունը ընթրիքի սեղանին չուրջ, հաճելի երեկոյ մը կ'անցնենք խօսելով ասկէ–անկէ, գիրքերու եւ պրոդներու մասին: Ուչ պիչերին կը վերադառնանք պանդոկ, ուր կը սպասէ անակընկալ մը: Մուտքի դուռը փակ է եւ պահակ կամ այլ պաշտօնեայ չկայ ներսը: Ինքնաշարժով պիս հասցնողները չատոնց հեռացած են: Կը չուարիմ: Կը բախեմ դուռը, բայց ի դուր: Կը փորձեմ փողոցէն ստէպ երթեւեկող ինքնաշարժներէն մէկը կեցնել: Ո՛չ ոք տեղի կու տայ ձեռքի նչաններուս: Մէկուկէս ժամ վերջ, մի-չինարեւելեան դիմագիծերով Թուխ երիտասարդ մը կը կանգնեցնէ ինքնաշարժը եւ գիտցած Ֆրանսերէնովս, ապա անդլերէնով կը բացատրեմ կացութիւնը: Քիւրտ գիս կը տանի մօտակայ Վիլէօրպան քաղաքի ոստիկանատունը, ուրկէ պանդոկ հեռաձայնելու բազում փորձեր ապարդիւն կը մնան ու ճարահատ կը վերադառնանք Տէսին: Ոստիկանապետին խորհուրդով կը տեղաւորուինք պանդոկին դրան քով եւ կը սպասենք մուտքի դաղտնի թիւը գիտցող առաջին յաճախորդին, որ կը հասնի ժամը 2:00ին...:

Երեքշաբթի Ապրիլ 4, 2006

Առաւօտուն կ'այցելեմ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը. նախ կը ստուգեմ իմակներս, յետոյ հետաքրքիր աչք մը կը նետեմ գրադարանին: Հազարաւոր գիրքեր, որոնց մէջ քիչ չեն հազուագիւտները ու արժէքաւորները, թուագրուած եւ չարաւած դարաններու վրայ, մաս մըն ալ պահ դրուած տուփերու մէջ, որովհետեւ պատսխանատուները կը յուսան ունենալ արդիական գրադարան մը. (արդէն դլնւած է նոր հողամասը նոյն թաղի ծայրին, Ցեղասպանութեան արձանին դրացնութեամբ, ուր կը ծրագրուի կառուցել մշակոյթի տան նոր չէնքը):

Քիչ վերջ կը մեկնինք Շաս–Սիւր–Ռոն. Ֆրանսայի հաճընցիներուն պիւղը: Աւիթը կը ներկայանայ դնելու սիրած բաներս... Ֆրանսական պանիրներ, չոքոլաներ եւ գինի: Կ'այցելենք հայկական յուչարձանը, կը տեսնենք առաջին Հայերով բնակուած թաղը եւ արդէն կէսօր է: Կը ճաչենք գիւղական ճաչարան մը, այգիներով ծածկուած բազմաթիւ բլուրներէն մէկուն վրայ: Դէպի Վիէն տանող ճանապարհին, գինիի չրջանին մէջ ենք: Սեղան կը բերուի թարմ, անապակ նկիւթերով պատրաստուած պարզ եւ համով ճաչ մը, սպասարկուած՝ սաւոր մը տեղական գինիով:

Կէսօրէ վերջ Վիէնի չրջանը կ'ընենք: Ռոն գետի մօտիկութեամբ, հին հռովմէական փոքրիկ քաղաք է ան, հարուստ պատմական կոթողներով, ինչպէս քրիստոնէական եւ հեթանոսական տաճարներ, ամփիթատրոն, հեռաւոր բլուրի մը պատին նստած Բիբէի ուխտավայրը, նաեւ հայ մշակոյթի տուն մը եւ հոծ հայութիւն:

Իրիկունը, 2005ի Սեպտեմբերին կիլիկիա գացած խումբը կը հաւաքուի տեղւոյն հռչակաւոր Le Bec Fin (որ թարգմանի նուրբ կտուց կամ լեզու) ճաչարանը: Կերուխում ֆրանսական ձեւով եւ ընկերային պահ: Տէսին կը վերադառնանք ուչ գիչերին:

Չորեքշաբթի Ապրիլ 5, 2006

Այսօր օդը մելամաղձոտ է. թեթեւ անձրեւ մը կը մաղէ ժամերէ ի վեր: Վերջին օրս է Ֆրանսայի մէջ: Յայտագրի վրայ են այցելութիւններ Լիոնի առաջնորդարանը եւ տիկ. Լուսին Թիլպեանին:

Ռոն Ալփի չրջանի կաթողիկոսական պատուիրակի փոխանորդ՝ Նորվան Եպսկ. Զաքարեան սիրալիր կ'ընդունի մեզ ու կը ծանօթացնէ կեդրոնական եւ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցիներու եւ դպրոցներու վիճակը:

Մինչեւ Ֆրանսան ունի 80·000 հայութիւն եւ 8 համայնք ու նոյն թիւով եկեղեցի, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի հոգեւոր հովիւ: Կեդրոնը Լիոն է եւ Լիոնի Սբ. Յակոբ եկեղեցին, որ կը գտնուի Rue d'Arménie–ի վրայ, մայր եկեղեցին է: Հարաւային Ֆրանսան ունի 120–130·000 հայութիւն եւ 11 եկեղեցի:

Ֆրանսայի տարածքին կան բազմաթիւ միջոցայ դպրոցներ եւ 6 ամէնօրեաններ:

Ա. Համազգայինի Մարսէյլի ճեմարանը օժտուած է մանկապարտէզով, նախակրթարանով և երկրորդական բաժինով. ունի նորակառոյց հոյակապ չէնք մը եւ պաքալօրէայի պետական քննութեանց յաջողութեան մեծ տոկոս:

Բ. Փարիզի Դպրոցասէրը (հիմնուած Պոլիս) ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ միջնակարգի քանի մը դասարան:

1988ին փակուած է Մխիթարեաններու Սամուէլ Մուրատ վարժարանը Սեւրի մէջ:

Գ. Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ վարժարանը հիմնուած 1978ին միայն մանկապարտէզով, հիմա ունի նաեւ նախակրթարան:

Դ. Իսի Լէ Մուլինոյի նորաբաց Թարգմանչաց դպրոցը նոյնպէս ունի մանկապարտէզ եւ նախակրթարան:

Ե. Նիսի Պարսամեան վարժարանը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ միջնակարգի քանի մը դասարան:

Զ. Լիոնի Մարգարեան – Փափազեան վարժարանը, սկսած 1988ին 9 աչակերտով, հիմա ունի 200 աչակերտ եւ օժտուած է մանկապարտէզի ու նախակրթարանի բաժիններով:

Մեր հարցումին, թէ ցեղասպանութեան քանի յուչարձան կայ Ֆրանսայի մէջ, Նորվան Եպսկ. կը պատասխանէ. «Ամէն հայաչատ քաղաքներուն մէջ. օրինակ Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ, Վալանս, Կրենոպլ, Տէսին, Ալֆորվիլ, Վիէն, Ռոմանս, Փոն տը Շերուի, Սէն Շամոն, Սէնթ Էթիէն Շաս եւայլն»: Եւ կը մաղթէ, որ օր մը առանձին սերտողութիւն մը ըլլայ այս մասին:

Հրաժեչտ կ'առնենք Լիոնէն, կէսօրէ վերջ այցելելու համար Շարվիէօ ապրող 93ամեայ տիկ. Լուսին Թիլպեանին, որ ապրած է որբանոցէ որբանոց ու երկրէ երկիր, Մարաչէն Ճարաչ (Ցորդանան) եւ մինչեւ Ֆրանսա, որ քիչ մը կ'ամչնայ իր պիտցած աղօթքներուն, Թրքերէն ըլլալէն եւ Աստուծոյ կը վերագրէ աստղ մահէն աղատիլը՝ սովի եւ Թրքական վայրագութեան դաժան օրերուն:

Վաղը առաւօտ կանուխ պէտք է արթննալ, կը թռիմ դէպի տուն, Լոս Անճըլըս: Ապրուած են Ֆրանսա կեցութեանս 8 լեցուն, յագեցուցիչ եւ յիչատակելի օրերը:

Յաջորդիւն Ֆրանսա:

(Շար. 4 եւ վերջ)

Գրի առաւ՝

ՍԻՐՎԱՐԴ ՍԱՊՈՒՃՃԵԱՆ

«ԵՒՐՈՉԱՓ»Ը ՈՐՔԱՆ ՕԳՏԱԿԱՐ Է

Կ'ըսուի թէ 1930ին երբ Ժան Սթռէյըլ հանրային կարծիքին տեղեկանալու հարցախոյզերու աւանդութիւնը հաստատեց Ֆրանսայի մէջ, ամէնուն քմծիծաղ պատճառեց: Շատ տարածուն էր համոզումը թէ ֆրանսացիները երբեք անձանօթի մը պիտի չհայտնեն իրենց կարծիքը կամ հոգումտները: Բայց ժամանակը հակառակը ցոյց տուաւ: Հարցախոյզերը նկատելի կչիռի տիրացան վիճակագրութեան մարզին մէջ:

"Եւրոչափ"ը Եւրոպական յանձնախումբին հարցախոյզերու գործիքն է. ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս հարցախոյզերը կրնան գաղափարի մը պատկերը տալ, ինչ որ անկարելի կը համարուէր: 1974էն ի վեր "Եւրոչափ"ը տարեկան երկու տեղեկագիր կը հրապարակէ. անոնց մէջ կը յայտնուի "բնակչութիւն" մը եւ "մեծամասնութիւն" մը. այս վերջինը յաճախ անտեսանելի է, քանի որ եւրոպական իսկական ինքնութիւն մը գոյութիւն չունի եւ ընտրութիւններու սահն ընթացքները երոպական հարցերու մասին իրենց կարծիքը չեն յայտներ:

Հետաքրքրական է անդրադառնալ թէ "Եւրոչափ"ը սահեցուած է այն նոյն տարին երբ եւրոպական հասարակապետութեան անդամ երկիրները եւրոպական ինքնութեան մասին Յայտարարութիւն մը կը ստորագրէին – 1973, Գուիլնհակըն–: "Եւրոչափ"ի հարցախոյզերը առաջին տարին, «առանց դատական վճիռի», բայց նաեւ «Վազքիներու ընդհանուր անօրէնութեան պահանջով»: Բայց հարցը հոն է որ Թուրքիոյ մէջ կալուածային գործառնութիւններու որեւէ բաժնի անօրէն առանց դատարանի վճիռի չի կրնար կալուած մը մէկէն ուրիշի մը փոխանցել: Արդէն երբ ղեկավարութիւնը Վազքիներու ընդհանուր անօրէնութեան կը պատկանի, կալուածները վազքիներու անուներին արձանագրել, կամ ոչ, ի՞նչ նշանակութիւն կ'ունենայ:

Մինչեւ 1913, երբ վազքիները բարոյական անձնաւորութեան բնոյթ ստացած են, «Ճիտուս»ի, «Մարիամ»ի, «Գաբրիէլ»ի անունով արձանագրուած, կամ պետական գանձին եւ Վազքիներու ընդհանուր անօրէնութեան պատկանող համարուած, կամ տակաւին կտակարարին, նուիրատուին վրայ երեւցող կալուածները «եթէ 18 ամսուան ընթացքին դիմում կատարուի» վազքիին պիտի անցուին: Պ. Օրան կ'ըսէ թէ ատիկա ոչ մէկ պաշտօնատար կրնայ ընել: Եւ այն տպաւորութիւնը կը տրուի Ֆէ օրէնքի հեղինակները այս բաները չեն դիտեր:

Օրէնքը ոչինչ կ'ըսէ ծախուած կալուածներուն վերադարձին մասին. Ատիկա միակ բաց դուռ կը ձգէ Սթրազպուրկի ատեանը: Եթէ անկէ վճիռ արձակուի, պետութիւնը կամայ-ակամայ պիտի վճարէ:

Այս կալուածները ետ տալու գործողութիւնները 2002էն ի վեր կը չարունակուին, սակայն տրուած վերջին համեմատութիւնը 27,6% է: Պատճառը այն է, կ'ըսէ Պ. Օրան որ Վազքիներու ընդհանուր տնօրէնութիւնը ոչի ի բոլոր կը չարունակէ հայրենիքը պաշտպանել:

Եզրակացութիւնը կ'ամփոփուի երկու կէտով.

ա) Ոչ մահմետական վազքիներու կալուածներուն դրաւումը վերջին օրակն է 1915ին սկսած ոչ մահմետականներէն ղէպի մահմետականները դրամագլուխի փոխանցումի արարքին: Սակայն այլեւս համաչխարհայնացումի եւ Սթրազպուրկի ատեանի դարն է: Այս անարդարութեան ճամբուն վրայ որքան չարունակուի յամառութիւնը, Թուրքիա այնքան վնասով կ'ելլէ:

բ) Եղածը Եւրոպական Միութեան առջեւ արգելքներու վերջ տալու ծրագիր է. պէտք է սպասել որ օրէնքի վերածուի. նախ կանոնադրութիւն, ապա շրջաբերական կը հրապարակուի: Պէտք է սպասել տեսնելու համար թէ Թուրքիան ի՛նչ վիճակի պիտի մատնուի:

Սակայն պէտք չէ յուսահատիլ. Ջոյնեռուն, Զերքէզներուն համագումարները ասկէ երկու տարի առաջ կարելի չէր ըլլար: Նոյնիսկ հիմա դոնէ Զերքէզներուն ժողովին համար «վա՛յ, անո՞նք ալ» ըսողներ կան:

«Այո՛, անշուշտ անոնք ալ. երբ արդարութիւնը ծաղրանկարի կը վերածես ու ամէնքը "թուրք" կը չինես, ի՞նչ կը սպասես» կ'աւարտէ իր տողերը Պ. Օրան:

ՍԹՐԷՍԸ՝ ԱՐԴԻ ԿԵԱՆՔԻ ԱՒՏԵՐԷՆ

Սթրէսը մնայուն նիւթ դարձած է արդի կեանքին մէջ: Մեզմէ իւրաքանչիւրը տարբեր պատճառներով ինքզինք սթրէսի տակ կը զգայ. աշխատանքին մէջ պայմանաժամեր, ուշացում, երթեւեկի խճողում եւ այլն: Այս պատճառով ալ դժուար է սթրէսի ուսումնասիրութիւնը: Սակայն բրիտանական Պրիսթըլ համալսարանին մասնագէտները միջոց մը գտած են:

Անձի մը արեան ճնշումը եւ սրտի զարկերը կ'աշխանագրուին 4 երիվայրկեան 35 առ հարիւր բնականէ կազ պարունակող օդ ընչելէ առաջ եւ ետքը: Բնական օդը միայն 0·03 առ հարիւր բնածխական կազ կը պարունակէ: Ասիկա սուր եւ ինքնաբերաբար ծայր տուող սթրէսի հակազարձութեան դուռ կը բանայ. արեան ճերմկնչում եւ սրտի զարկերու արագացում:

Այդ առաջին բարձրացումը բնական է, սակայն անոնք, որոնք քրոնիք կերպով սթրէսի ղեացումը կ'ունենան, բնական վիճակի վերադառնալը չատ աւելի դանդաղ է:

Ըստ փրոֆ. Սայմըն Ուէսլիի, սթրէսի հանդէպ ուժգին հակազարձութիւնը առիթ կու տայ «անմիջական հարցի մը արագօրէն հակազարձելու»: Ճամբան, երբ արկ մը մէկու մը վրայ կը յարձակի, սթրէսի հորմոններու տարափ մը կ'արտադրուի, նախ ատրենալինը, ապա էնդրիզոլը, անձը պատրաստելու համար պայքարի, փախուստի կամ վախի:

Հետեւաբար արեան ճնշումը կը բարձրանայ, յաւելեալ կլիւքոզ (մարմնին վառելանիւթը) տրամադրելի կը դառնայ եւ բնական պաշտպանութեան գլուխին թափ կը առնայ: Սակայն, երբ էնդրիզոլի համեմատութիւնները միշտ բարձր կը մնան, մարմնին անհրաժեշտ աշխատանքը չի տանիր, անիկա լաւ ձեւով չի պաշտպանուիր, անձը աւելի դիւրին կը յոգնի, աւելի ընկճուած կը դառնայ: Այս բոլորը սրտի հիւանդութեան եւ չաքարախտի վտանգները կ'աւելցնեն: Սակայն ինչո՞ւ կարգ մը անձեր աւելի կ'ազդուին սթրէսէն, քան ուրիշներ:

Ըստ փրոֆ. Սթէֆըրա Լայթմէնի, կան երեք պատճառներ՝ «մեր ծիները, կեանքի առաջին տարիներուն մեր փորձառութիւնները եւ ինչ որ մեզի պատահած է ներկայիս»: Այս վերջինը հասկնալի է. դործը կորսնցնել, մահ դիմագրաւել եւ այլն:

Գիտականօրէն կարեւոր են սթրէսի մեր «ԹԵրմոմէթրները», որոնք մեր հակազարձութիւնը «կը վարեն» եւ աւելի եւս կարեւոր ձեւով «կը մարեն»: Անհրաժեշտ է այդ գործընթացին մանրամասնութիւնները լաւ հասկնալ՝ դարմանումներ գտնելու համար մարդոց, որոնք էրոթիք սթրէսէ կը տառապին, կ'րսեն մասնագէտները:

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այսուհանդերձ կը խոստովանիմ թէ այս բացերանը սքանչելի եղանակ մը ունէր մաքուր դիր դրել մեզ սորվեցնելու: Շատ դեղեցիկ դիր մը կը դրէր. ոչ ոք կրնար հաւասարիլ անոր:

Իմ դիրս առաջները չա՛տ գէշ ու տգեղ, եթէ քիչ մը մաքրութիւն ունեցաւ յետոյ, ատի ես բոլորովին կը պարտիմ Մխիթար Տէօքմէճեանին:

*
**

Մեր ուսման հորիզոնը սկսաւ պայծառանալ, գլխաւորապէս Սրապիոն Թղլեանի ուսուցչութեամբ. սա Վենետիկի Մուրատ Ռաֆայէլեան վարժարանէն չորջանաւարտ, աշակերտ Հ. Ղեւոնդ Վ. Ալիշանի եւ դասակից Թումաս Թերզեանի, Էմմանուէլ Եսայեանի, Սրապիոն Թղլեան որ եւ Սրբոց երբեմն կը ստորագրէր, հիանալիօրէն յանկուցիչ ոճ մը ունէր դասաւանդութեան: Շատ սիրել սկսած էի գինքը. կրնամ ըսել, որ Հայ Գրականութեան հաշակը իրմէ վայելած եմ առաւելապէս:

Թարգմանութիւնները ընել կուտար մեզի հայերէնէ ֆրանսերէնի, եւ փոխադարձաբար. սովորաբար՝ Թումաս Թերզեանի "Սանդուխտ" ողբերգութիւնը որուն չա՛տ հաւնած էր, թարգմանել կուտար: Ինքն ալ ֆրանսական երեւելի հեղինակներու գործերէն կը կարդար գեղեցիկ կտորներ ու մեզի ալ գոց ընել կուտար. կը յիշեմ՝ «Le meunier sans souci», «Mieux que ça» կամ «Devinez» ոտանաւորները եւ Ռասինի մէկ քանի տողերը, զորս մոռցած եմ մեծ մասամբ:

Օր մը սակայն, երբ Թղլեան ինքը դասին մէջ տաղ մը կը կարդար բարձրաձայն ու գեղեցիկ առոգանութեամբ եւ չարժուձեւերով, եւ ես՝ ձեռքս ծնօտիս դրած յակճխոս՝ ժպտուն դէմքով կ'ունկնդրէի իր արտասանութիւնը, յա՛նկարծ ընթերցումը ընդմիջելով՝ «Պարոն» ըսաւ «Ծաղրական ժպիտ մը կը նշմարեմ դէմքիդ վրայ, չուտ դուրս ե՛լ, հեռացի՛ր դասարանէս» գոչեց բարկութեամբ, ելայ գիրքերս ժողվեցի, Թողուցի դասարանը եւ գացի եղածը պատմել՝ կառավարիչ Աբրահեան Կարապետին, որ «Դնա՛, տեղդ նստէ՛ հանդարտ» ըսաւ:

Նստայ դրասեղանիս առաջ. քիչ յետոյ ընկերներս եկան դասերնին աւարտած, եւ տեսայ որ իրենք ալ չէմեր, զարմացեր էին Թղլեանին այդ ընթացքին որ «արդարեւ անտեղի էր, իրաւունք չունէր քեզ դասարանէն դուրս հանելու» ըսին: Թղլեանի այդ կարդացածը այսօրուան պէս միտքս է, Ռասինի Ֆէտրը ողբերգութեան մէջէն Իպպոլիտի մահուան նկարագրութիւնն էր:

*
**

Մեծ յաւ ղգացի Թղլեանին ինձ դէմ ունեցած այս չատ անախորժ վարմունքէն, որ կատարելապէս արդիւնք էր իր ամենաթիւր դաստիարակութեան. ինչո՞ւ ծաղրէի զինքը, ինչո՞ւ համար հիացումս այդ աստիճան ծուռ մեկնեց ու գիս դուրս վռնտեց դասէն. չատ էի համակրած իրեն, ա՛յնչափ որ փողոցը անոր պէս քալելու փորձեր կ'ընէի, անոր չարժմունքը կ'ուզէի ունենալ, մի բան՝ անոր նմանիլ, միրով կը հետեւէի իր դասերուն, որոնք վակապէս դրաւիչ, հմայիչ էին:

Միտքս դրի յաջորդ դասին երթալ ձեռքը համբուրել ներողութիւնը խնդրել, հակառակ որ ծաղրական ո՛չ մէկ ժպիտ չէի ունեցած, եւ անկեղծ հիացումով կ'ունկընդրէի իր ճարտասան ընթերցուածքին. բայց իմ չար բախտս հակառակը համարած էր իրմէն. է՛հ, մարդս միշտ սխալական է, եւ «ո՞վ է մարդ՝ որ կեցցէ եւ ո՛չ մեղիցէ» ըսողը Գիրքը չէ՞...: Դասին օրը չեկաւ Թղլեան, միւս դասին եւ յաջորդին ալ երեւան չելաւ, եւ երկու չաբաթի չափ մնացինք առանց դասի:

*
**

Եւ ահա օր մը յա՛նկարծ անակնկալ կերպով սրահէն ներս մտաւ Թղլեան (կամ Սրենց), եւ ուղղակի կառավարիչին քովը գնաց կանգնեցաւ, ու գառնալով մեր կարգին որ բարձրագոյնն էր, ըսաւ, «Սիրելի աշակերտներ, կը ցաւիմ յայտնելու, որ ձեզմէ ի սպառ բաժնուելու ստիպուած եմ. այսօր եկայ իմ հրաժեշտի ողջոյնս տալու ղուրգիս, որ լաւագոյն յիշատակ մը պիտի ունենայ սրտիս մէջ: Հրաժեշտի ողջոյնս կուտամ անոր համար, պի մտերս պիտի թողում Կ.Պոլիսը, պիտի մեկնիմ երթամ Պալեան Յակոբ պէյին հետ փարիզ, ուր պիտի մնամ այլ եւս, մնաք բարով եւս»:

Այս "Մնաք բարեւ"ի խօսքերէն յետոյ կառավարիչին ձեռքը սեղմեց, ու տեսանք որ կը յառաջանար դէպի մեր կարգը. ամէնքս մէկ ոտքի ելած էինք, մինչ Թղլեան ձեռքը ինձ երկարելով, «Ցուսամ թէ վշտացած չես ինձ դէմ» ըսաւ, «Աշակերտներ իրենց դասատուին պէմ պէտք չէ որ վիշտ ունենան» յորդեց, ու ես այդ պահուն խորապէս յուզուած իր այս խօսքերէն, ձեռքը քաշեցի, երեք անդամ համբուրեցի, որուն համար «Շնորհակալ եմ» ըսաւ ժպտալից դէմքով ու մեկնեցաւ: Բայց լսեցինք յետոյ, թէ իր երթը ձախողեր էր. չգիտեմ ինչո՞ւ Պալեան մինակը գացեր էր Փարիզ:

(Շար. 48)

Գ. Արման Զահրեճեան, զաւակներն ու Թոռները

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԳՈՀԱՐԻԿ ԶԱՀՐԵՃԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ ԴԱՆԻԵԼԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 27ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի, Օգոստոս 2, ժամը 15ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

Փոխանակ ծաղիկի, նուէրներ ընել հայկական հաստատութեանց:

142 rue Bernard Gante
93250 Villemomble

Monsieur Armand Zahredjian, ses enfants et petits enfants,

Ainsi que toute la famille
ont la douleur de vous faire part du décès de leur épouse, mère, grand-mère et parente

KOHARIG ZAHREDJIAN

(*née TANIELIAN*)

survenu le 27 juillet 2006, dans sa 72e année.

Les obsèques seront célébrées le mercredi 2 août à 15 heures en la cathédrale arménienne Saint Jean - Baptiste; 15 rue Jean-Goujon 75008 Paris.

Le présent avis tient lieu de faire-part.

En guise de fleurs, prière de faire des dons aux organisations arméniennes.

(Շար. Ա. էջէն)

վուրդի մը մատնուած ճգնաժամուն եւ երկրի մը կործանումին:

Ֆրանսերէն, արաբերէն ճառերէ, կոչերէ եւաք միասնաբար երգուեցաւ լիբանանեան ազգային փառերգը որուն եղանակը գործն է Բ. Կանաչեանի:

Կազմակերպիչները կոչ ուղղեցին ամէն օր ժամը 18·30ին հաւաքուելու նոյն վայրը, միասնաբար դատապարտելու համար Լիբանանի մէջ կատարուածը:

*
**

ՀՅԴ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ.Յ.Դ. Լիբանանի կեդրոնական կոմիտէն Յուլիս 30ին յայտարարութիւն մը տպած է երկրին լրատուէմիջոցներուն. Հոն կը դատապարտուին Իսրայէլի սանձարձակ յարձակումները, պատճառած անմեղ զոհերը եւ միջազգային հանրութեան մեղսակից լռութիւնը որ կարելի կ'ընէ այդ բոլորը: Յայտարարութեամբ անմիջական հրադադար կը պահանջուի, եւ ամբողջական զօրակցութիւն կը յայտնուի Լիբանանի պետութեան կեցուածքին որ ամէն բանակցութիւն, կամ սակարկութիւն կը մերժէ անմեղներու կեանքին գնով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՍԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ մէջ, ուղեղային տագնապի մը զոհ գացած է պատմաբան Փիէր Վիտալ-Նաքէ, 76 տարեկանին: Ան մինչ, աւելի քան երկդիմի դերք բռնած է Հայոց Ցեղասպանութեան հանդէպ եւ վերջերս ալ մաս կը կազմէր այն «19»երուն որոնք չէին ուզեր որ օրինաւոր բնոյթ առնեն պատմական դէպքերը (ի շարս որոնց Հայոց Ցեղասպանութեան ուրացման պարագային պատժական օրինագիծը): Անցեալի այլ պարագաներուն ալ իր դիրքը միշտ ժխտական եղած է եւ օրինակները շատ են այդ ուղղութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան օրէ օր աւելի ընդդիմութեան կը բախի: Եւրոպական Յանձնախումբին հրատարակած վերջին հաշուցախոյզը ցոյց կու տայ որ Եւրոպացիներու 48%ը դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան, եթէ նոյնիսկ Անգարա անհրաժեշտ բոլոր պայմանները լրացնէ: Ամէնէն կարեւոր ընդդիմութիւնը կու գայ Աւստրիայէն (81%) եւ Գերմանիայէն:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ կ բանայ Ողջակէզին զոհերուն արխիւը: 1955ին ստորագրուած համաձայնագրով մը անկէ կրնային օգտուիլ միայն վերապրողները եւ զոհերու պարագաները, կարմիր Խաչի հետազօտողները: Կառավարութիւնը բացումին մասին արձանագրութիւն մը ստորագրած է որ պէտք է վաւերացուի բացումի նախաձեռնութեան տէրյ 11 պետութիւններուն կողմէ:

Լ. ԺՈՍՓԷՆի բարեկամները հրապարակ իյած են Մոնթի Յուլիս 29ի թիւին մէջ. անոնցմէ տասը կոչ կ'ընեն նախագահական իր թեկնածութեան համար: Այդ բարեկամները, որոնց կարգին Հարլէմ

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՈԼՈՄԳ.– Գեղամ եւ Սոնա Թորոսեան 150 Եւրօ:

ԿՈՉ

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԱՂԷՏԻ ՄԸ ՍԵՄԻՆ

Իրաքահայ գաղութին անստոյգ վիճակը դեռ չբարելաւուած, սփիւռքահայութիւնը դէմ առ դէմ կը գտնուի այսօր նո՛ր աղէտի մը հաւանականութեան՝ որ կը սպառնայ տարաղիր հայութեան Միջին Արեւելքի ամենահաստատ սիւներէն մին հանդիսացող ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ գաղութին, որուն ողիսականը Լիբանանի քաղաքացիական երկարատեւ պատերազմին ընթացքին, դեռ թարմ է բոլորիս մտքերուն մէջ:

Ամբողջ աշխարհի առջեւ պարզուող բիրտ յարձակումը Լիբանանի քաղաքներուն ու ժողովուրդին վրայ, իր լայն ու անխտիր ծաւալով, չէմեցուցած է համաշխարհային կարծիքը՝ որ իր պետական ու մտաւորական ընտրանիին բերնով այսօր կը պահանջէ անմիջական դադարումը հետզհետէ տարածուող ռմբակոծումներուն որոնց զոհ կ'երթան անմեղ քաղաքացիներ:

Սիրելի հայրենակիցներ, Պուրճ Համուտի հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը այսօր խճողուած են հարիւրաւոր լիբանանցի գաղթականներով, մինչ Պէյրութի ՀՕՄ-ի հանրածանօթ Պուլղուրճեան Դարմանատան մէջ կը վիրահատուին ու խնամուին այս յարձակումներուն հետեւանքով վիրաւոր համաքաղաքացիներ:

Ինչպէս անցեալին, ա՛յս անգամ եւս Հայ Օգնութեան Միութիւնը կը դիմէ մեր հայրենակիցներուն պատրաստ ըլլալու իրենց օժանդակութիւններով սատարելու մարդասիրական այս յոյժ կարեւոր աշխատանքներուն: Ձեր նուիրատուութիւնները կրնաք ուղարկել տեղւոյն ՀՕՄ-ի գրասենեակներուն՝ «ARS Lebanese Relief» անունով:

Սիրելինե՛ր, Լիբանանի ասպնջական ժողովուրդին այս դժուարին օրերուն, ցոյց տանք աշխարհին թէ հայութիւնը տէրն է իր պարտաւորութիւններուն՝ հանդէպ բոլո՛ր անոնց որոնք 91 տարիներ առաջ, տէր կանգնեցան մեր հայրենակորոյս ժողովուրդին:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Տէպիր, էրիք Պէսոն, Անն Հիտալկօ եւլն., եւլն., կ'ուզեն որ վիճարկումի ենթարկուի այս թեկնածուութիւնը չանուն «պայծառատեսութեան», չեչտելով նաեւ թէ ան լաւագոյն զէնքերն ունի ներկայացնելու համար ընկերվարականները, ան ունի «պետական մարդու անուրանալի կառոյցը»:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐ
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին:

Այսօր կը կատարուի «Ծաղողի օրհնութիւն»: Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14

ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վառն համօրէն ննջեցելոց:

*
**

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՄՈՒԿԱՒ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ վառն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու ասկասգինը

	€	
Մահագդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանուած	135	(161,46)
Ծննդեան	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը):

Այս դիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵԻ ՄԷԿ ՓԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԻԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՎ

Ամրան չրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները.–

Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին:

Կիրակի, Օգոստոս 13ին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի ատենն տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէք:

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին:

*
**

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Տօն

Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի "ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ"

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ՋԱՏԻԿ Ծ. ՎԱՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը:

Անոնք որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, կը հրաւիրուին տեղեակ պահելու Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը.– Հեռ. 04·91·77·84·70:

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

ՏՕՆ Է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2
MERCREDI
2 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտաքին : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·509 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·509

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱԻՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՑԷԼ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ԶՈՒԶԵՐ

ԴԻԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՄԻՇՏ ՌՈՒՄԲԵՐ ԿԸ ՏԵՂԱՆ ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՑ

Եւրոպա տարակարծիք կը մնայ եւ Օգոստոս 1ին Պրիւսէլ դումարուած ժողովը պիտի չկարենար բան մը փոխել: Ժողովի հրաւիրած էր ֆինլանտական հերթական նախագահութիւնը եւ 25 անդամներէն Մեծն Բրիտանիա եւ Գերմանիա միշտ դէմ կը մնային "անմիջական հրապարար"ի մը, ինչ որ արգելք է Եւրոպական Միութեան համար, չեչտելու իր "տարբերութիւնը" Միացեալ Նահանգներէն:

Տեղւոյն վրայ կացութիւնը միշտ ողբերգական պատկեր մը կը պարզէ: Քանի մը ժամուան հրադադարէն օգտուելով, հարաւի վերջին բնակիչներն ալ կը ջանային, Յուլիս 31ին, հիւսիսի չրջանը հասնիլ, բայց ճամբաները սոսկ չեն, ոմանքերը կը շարունակեն տեղալ:

Կանայի մէջ, աւերակներու տակէն նոր դիակներ դտնուած են եւ դեռ կան բազմաթիւ անհետացածներ: Ամբողջ քաղաքներ հիմնայատակ քանդուած են եւ դեռ կան կղզիացած մարդիկ, որոնք չեն կրցած հեռանալ եւ պատսռ մը հացի ու դաւաթ մը ջուրի կարօտ են:

Օգոստոս 1ին, այս անընդունելի պատերազմին 21րդ օրն էր եւ ոչ մէկ լուծումի հեռանկար կար: Իսրայէլի վարչապետը՝ Է. Օլմերթ կրկնած է Յուլիս 31ին, որ պատերազմը վերջ կը գտնէ այն ատեն, երբ Հեզպոլլան դադրի սպառնալիք մը ըլլալէ Իսրայէլի համար: Եւ Թոնի Պլէրի հետ հեռաձայնային խօսակցութեան մը ընթացքին ճչդած է որ հրադադար մը որպէսզի կարելի ըլլայ, հարկ է որ նախ միջազգային ուժեր զետեղուին: Գ. Ռայս, նոյն օր (Յուլիս 31) յայտարարած է որ հրադադար մը կարելի է այս օրերուն իսկ, ինչպէս նաեւ "տեւական կարգադրութիւն մը": Այս մասին, կարգադրութիւններ ընելու համար Քոֆի Անանի հրաւիրած խորհրդակցութիւն, որ տեղի պիտի ունենար Յուլիս 31ին, չհաճդուած է ցնոր անօրինութիւն եւ ՄԱԿ–ը մէկ ամիսով երկարաձգած է ՖԻՆԻԼ–ի ներկայութիւնը Լիբանանի մէջ: Այս կացութեան առընչութեամբ, արտաքին քաղաքականութեան ամերիկացի մասնագէտ՝ Զ. Պրեզինսքի (Ֆիկռo, Օգոստոս 1) կը դտնէ որ Գ. Ռայս պէտք է Դամասկոս երթայ եւ ընդհանուր ձեւով խստօրէն կը քննադատէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը, որ օժանդակած է մարդկային կորուստներու եւ հակամերիկութեան սաստկացման: Կը ցաւի որ Եւրոպա դոյութիւն ունի միայն աշխարհագրական դետնի վրայ, բայց քաղաքական կառոյց չէ: Թ. Պլէր օգտնուշ կ'առնէ Ուաչինկթըն երթալու համար եւ կը գոհանայ արձագանգելով Պուշի խօսքերուն: Յուռեսես է նաեւ Իրաքի համար եւ իր եզրակացութիւնն այն է որ Պուշ իր իրականութեան մէջ կ'ապրի եւ կապ չունի իսկական աշխարհին հետ:

***

Պէյրութի մէջ, Տուսթ–Պլազի տեսնը-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ՈՒ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ ԱՅՑԸ

Մինսկի խումբը որ սկզբունքով կազմուած է Ղարաբաղի հարցին լուծում մը բերելու, կամ գոնէ միջնորդելու կարգադրութեան, առաւել բեղուն գործունէութիւն կը տանի նախագահներու փոփոխութեամբ: Վերջերս երեք նախագահներէն ամերիկացին նորով մը փոխանակուած է. ան կը կոչուի Մեթիու Պրայզա եւ բնականաբար պէտք է սկսի այբ բեն պիմէն, տեղեկանալու համար հարցին, ծանօթանալու համար կողմերուն, անոնց տեսակէտներուն, պահանջներուն, պայմաններուն:

Այս նպատակով երիտասարդ նախագահը առաջին այցով մը Յուլիս 29–31 դրնաց չրջան. այցը սկսաւ Երեւանէն, շարունակուեցաւ Ստեփանակերտով ու աւարտեցաւ Բաքու:

Երեւանի մէջ Մ. Պրայզա հանդիպում ունեցած էր նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ որմէ ետք յայտարարած էր. "Կը տեսնեմ որ հարցը լուծելու քաղաքական կամք կայ. եւ մեր առաջարկներուն հիմնական փիլիսոփայութիւնը ընդունելի է": Ինչ կը վերաբերի Մինսկի խումբին առաջարկներուն մանրամասնութիւններուն, ան ըսած էր թէ տակաւին բոլորովին հարթուած չեն Լաչինի, Քելբաջարի ու Հանրաքուէին առընչուած բոլոր խնդիրները: Ան ըսած էր թէ Մինսկի խումբը համոզուած է թէ Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցը պէտք է լուծէ Ղարաբաղի ժողովուրդը. բայց հարցը այն է թէ ո՞վ պէտք է որպէս այդ համարուի: Կան 1988ին հոն բնակածներ որոնք նոյնպէս կը փափաքին մասնակցիլ հանրաքուէին:

Երեւանէն Պրայզա անցած էր ԼՂՀ ու հանդիպում ունեցած նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ: Այցին այս բաժինը որուչակի կերպով զրգռած էր Բաքուն որուն մամուլը բոլորովին անտեղի եւ զարմանալի կը համարէր նման պաշտօնատարի մը Ստեփանակերտ երթալը:

Ա. Ղուկասեան հանդիպումին նախօրեակին ողջունած էր Պրայզայի այցը, ընդելով "աւելի լաւ է մէկ անգամ տեսնել, քան տասն անգամ լսել": Աւելցուցած է թէ նախագահը նոր առաջարկներ տարած չէ, այլ գացած է առանց միջնորդի, ուղղակի տեղեկանալու Ղարաբաղցիներուն տեսակէտներուն: Իսկ Պրայզա խուսափած է մանրամասնութիւններէ, չեչտելով միայն թէ հանդիպումներու մթնոլորտը մեծապէս կառուցողական եղած է եւ կողմերը փորձած են բանակցութեան հոլովոյթին նպաստելիք մօտեցումներ դտնել: Ամէն պարագայի, ինչ որ խօսուած է նախագահ Ա. Ղուկասեանի ու ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարար Գ. Պետրոսեանի հետ, դեռ երկար քննարկումի նիւթ է:

Շրջան այցը աւարտելէ ետք Մ. Պրայզա Փարիզի մէջ համդիպում կ'ունենայ իր գործակիցներուն՝ Մինսկի խումբին Ֆրանսայի եւ ռուս նախագահներուն հետ քննարկելու համար իր այցին արդիւնքները:

***

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ԵՏՔ

«ԱՐՄԱՎԻԱ»ՅԻ ՀԱԿԱՁԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏՐՈՒԱԾ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԵԱՆ

Հայկական օդային գիծերու Մայիս 3–ին Սոչիի վրայ ինկած օդանաւին արկածին պատճառներուն մասին հրապարակ-

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԻՐԵՆՔ ՋԻՐԱՐ

Զարմանալի ժողովուրդ ենք, իսկապէ՛ս, հակասութիւններով լի: Առիթ չենք փախցըներ մեր ինքնութիւնը, մեր մշակոյթը, մեր "հարուստ", եւ միաժամանակ "ոդբերգական" պատմութիւնը ոգեկոչելու, մանաւանդ օտարներուն մօտ: Եւ մեր գաղթած երկիրները մեզ ընդունող ժողովուրդներէն աւելի քնիկ կը դառնանք, մոռացութեան մատնելով մեր նախնեաց փորձառութիւնն ու աւանդը: Ամէն մէկ խօսակցութիւն պատեան կը դառնայ թըուարկելու մեր ազգային առաքինութիւններու եւ արժանիքներու երկար ցուցակը: Այս առթիւ, բանէ չվախնալով, չենք վարանիր մեզ "հիւրասէր, աշխատասէր, պարտաճանաչ, պարկեշտ, հաւատարիմ" որակելու: Այս ցանկը սահմանափակ չըլլալով, մենք մեզ կը զարդարենք տակաւին շատ ուրիշ ածականներով. մէկը միւսէն աւելի շողշողուն: Այս բոլոր դրական կէտերուն դիմաց սակայն գիտենք ճշմարիտ վրան դնել մեր յոյժ ողբալի, բայց միակ "թերութիւնը". "մենք զիրար չենք սիրեր", յաճախ աւելցնելով՝ "զիրար չենք բռներ ինչպէս որ ուրիշները", ակնարկելով սփիւռքացած "միւս" ժողովուրդին: Եւ այս հաստատումը դժբախտաբար բոլորովին անհիմն չէ: Քանի մը օրինակներ տանք:

Մենք մեր լեզուն եւ մեր գրականութիւնը կը պաշտենք, բառին բուն իմաստով: Մեր Այբուբենը ոսկիի վրայ դրշմելով մեր վիզերէն կը կախենք, սակայն մեր գաւակներուն իրենց հարազատ մայրենիին փոխարէն անգլերէն կամ չինարէն կը սորվեցնենք եւ մեր ուղղագրութիւնը անգթօրէն կը չարչարենք: "Դըպրո՛ց, դպրո՛ց" կը հոլովենք, եւ ոչ միայն դպրոց չենք կառուցեր, այլեւ կառուցողներուն ալ կը հակառակինք երբ զանոնք չենք հալածեր: Երբ հայկական դպրոց ունինք, կը նախընտրենք մեր գաւակները ուրիշ տեղ արձանագրել, պատճառաբանելով որ հայկական դպրոցին մակարդակը կրնայ վնասել երախային ապագայի շահերուն եւ չարտօնել որ համբաւաւոր դպրոց մը ընդունուի:

Հայ թերթը մեր ընտանիքին բարեկամ եղրակացութիւնը հակազդեցութեան մղած է "Ամառվիա"յի աշխատակիցները: Անոնք գլխաւոր անօրէնին բացակայութեամբ հանդերձ, Յուլիս 26ին հաւաքոյթ մը կազմակերպած ու անհամաձայնութիւն յայտնած են որուան պաշտօնական եղրակացութեան, որով պատահարին միակ մեղաւոր նկատուած էին զոհ օդաչուները: Յայտնուած ընդհանուր համոզումը այն եղած է որ ներկայացուած եղրակացութիւնը միակողմանի է ու թերի. այդ ձեւով պէտք չէ հրապարակուէր, քանի որ բազմաթիւ հարցումներու չի պատասխաներ:

***

ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՎՐՆՑ ՅԱՐՁԱԿՈՂԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

"Առաւօտ" եւ "Զորրորդ Իշխանութիւն" թերթերու լրագրող Գագիկ Շամչինեան Յունիս 13ին Նուպարաշէնի մէջ խումբի մը յարձակումին ենթարկուած է. անոնք զողցած են առձեռն հեռաձայնը, դրամապանակը եւ տեսագրիչը: Աւելի քան ամիս մը ետք ձերբակալուած է նոյն թաղամասի ղեկավար Մհեր Յովհաննիսեանի եղբայրը որպէս այդ արարքին պատգուխը: Ան այդ ձեւով ուզած է հակազդել Գ. Շամչինեանի հրապարակումներուն որոնք քննադատած են ներկայի կառավարութիւնը: Լրագրողը դժգոհութիւն պատճառած է նաեւ դրելով թէ վերջերս տեղի ունեցած դրամատնային գողութեան պատասխանատուներէն մէկը կապ ունէր Յովհաննիսեան ընտանիքին հետ:

Գ. Շամչինեանի պատահածը արդար ընդվզում ու ցասում պատճառած է հայաստանեան մամուլի աշխարհին, մարդկային իրաւունքներու կազմակերպութիւններուն որոնք յայտարարութեամբ մը մտահոգութիւն յայտնած են կառավարութիւնը քննադատող լրագրողներու կիրարկուած ճնշումներուն:

***

ՄՏԱՒՈՐ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

Բնակչութեան մտաւոր զարգացումի մակարդակով Հայաստան աշխարհի 52րդ երկիրն է: Այս արդիւնքը տուած է Համաշխարհային Դրամատուն կատարած մէկ ուսումնասիրութիւնը: Որպէս չափանիշ առնուած են բնակչութեան դրաճանաչութեան համեմատութիւնը, համալսարանի եւ հեռաձայն գործածողներու թիւը, Առհմանադրութեան հիմնական յօդուածները, ընտրական օրէնքը, պիտանականերու եւ ճարտարագէտներու թիւը: 128 երկիրներու ցանկին գլխաւոր տեղերը կը գրաւեն Շուէտը, Ֆինլանտիան, Գանիան: Ռուսաստան 41րդն է, Վրաստան՝ 66րդ:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄԱԻԼ

ՍՊԱՆՈՒԹԻ՞Ն, ԹԷ ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Է ԿՏՐՈՒԵԼ ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՉԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ԹԵԼԸ

Անցել է 70 տարի այն օրուանից, երբ Թիֆլիսի Միխայլովեան հիւանդանոցում դաշարեց բարախել Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի առաջին քարտուղար, 36ամեայ Աղասի Խանջեանի սիրտը: Ի՞նչ էր կատարուել այդ չարաբաստիկ օրը: Ատրճանակի փողը նրա քունքին էր ուղղուել սեփակա՞ն ձեռքով, թէ՞ այլոց: 1988թ. Մայիսին "Երեկոյեան Երեւան" թերթում նոյն ("Սպանուե՞ր, թէ՞ ինքնասպանուեր") վերնագրով տպագրուեց մեր յօդուածը, որտեղ առաջին անգամ փորձ էինք արել ի մի բերել յայտնի փաստերն ու նիւթերը եւ ներկայացնել Ա. Խանջեանի կեանքի վերջին օրերի դրուագները:

Անցել է 18 տարի, այդ ընթացքում ի յայտ են եկել նոր փաստեր եւ տեղեկութիւններ, ուստի անհրաժեշտ է մէկ անգամ եւս անդրադառնալ 70 տարի առաջ կատարուած ոճրագործութեանը...

Յուլիսի 9ին Թիֆլիսում սկսուեց Համկ(բ)կ Անդրկովկասի բիւրոյի հերթական նիստը: Ա. Խանջեանը լուռ էր ամբողջ նիստի ընթացքում, որտեղ քննարկուեց 40 հարց, եւ ելոյթ ունեցաւ ընդամէնը մէկ՝ 39րդ հարցի քննարկման ժամանակ, երբ լուսեց Անդրֆեդերացիայի ներգործ.ժողկոմ Գոգլիձէի հաղորդումը «Վրաստանում, Ադրբեջանում եւ Հայաստանում հակայեղափոխական – տրոցկիստական խմբակների յայտնաբերման մասին»:

Համկ(բ)կ կենտկոմի Յունիսեան Պլենումը լսել էր ՀՍՀՄ ներգործ.ժողկոմ Բագդոյի հաղորդումը Միութեան մի շարք մարզերում եւ քաղաքներում «հակայեղափոխական – տրոցկիստական կազմակերպութիւնների յայտնաբերման առթիւ», որի մասին մամուլում հաղորդագրութիւն չէր եղել:

Մի քանի «հակայեղափոխական – տրոցկիստական խմբակներ» էին բացայայտուել նաեւ Հայաստանում: Լենինականում ձերբակալուել էր 6 հակայեղափոխական–տրոցկիստական խմբակ: Երեւանում ձերբակալուել էին 36 հոգի, "բացայայտուել" մի քանի խմբակներ:

Գոգլիձէի զեկուցման մէջ հիմնական չեշտը դրուեց Ն. Ստեփանեանի ձերբակալութեան փաստի վրայ: Եթէ Անդրկովկասում մինչ այդ բացայայտուած «խմբերի» անդամները հիմնականում շարքային կոմունիստներ էին, որոնք 1920ական թուականներին այս կամ այն ձեւով յարել էին տրոցկիզմին, թէպէտ յետագայում նրանց մեծ մասը խզել էր կապը տրոցկիզմի հետ եւ աղնուօրէն կատարում էր կոմունիստի եւ սովետական քաղաքացու պարտքը, ապա Ն. Ստեփանեանը ՀԿ(բ)կ կենտկոմի անդամ էր, ՀՍՀՄ նախկին լուսժողկոմը, ՀՍՀՄ կենտգործկոմին կից մարքսիզմ–լենինիզմի ինստիտուտի դիրեկտոր: Ելոյթ ունեցողները՝ Բաղիրովը, Մախարաձեն, Ամատունին, Բերիան, այս փաստը օգտագործեցին՝ ցոյց տալու, ՀԿ(բ)կ կենտկոմի (այսինքն՝ Խանջեանի– Ա. Վ.) անբաւարար զգօնութիւնը «հակայեղափոխական – տրոցկիստական» տարրերի դէմ մղուող պայքարում: Իր ելոյթի վերջում Բերիան առաջարկեց յանձնարարել ՀԿ(բ)կ կենտկոմին՝ իր հսկողութեան տակ վերցնել Ստեփանեանի "գործ" հետաքննութիւնը, հետաքննել Գուլոյեանի կողմից Ստեփանեանի "գործը" ծածկելու հանգամանքները, ՀԿ(բ)կ կենտկոմի յառաջիկայ Պլենումում լսել ՆԳԺԿ–ի հաղորդումը Հայաստանում բացայայտուած հակայեղափոխական – տրոցկիստական խմբերի եւ Ստեփանեանի "գործի" մասին: Խանջեանը կարող էր կռահել, թէ ինչ է իրեն սպասում Հայաստանում՝ «նոր հակայեղափոխական խմբեր եւ նոր ձերբակալութիւններ»: Մթնոլորտը ճնշիչ էր...

Ըստ պաշտօնական վարկածի, բիւրոյի նիստի աւարտից յետոյ, երեկոյեան ժամը 5–ն անց կէսին, Խանջեանը անմիջապէս մեկնել է ՀՍՀՀ ժողկոմխորհի՝ Թիֆլիսում գտնուող տունը: Ժամը 6–ին նրան են այցելել Անդրերկրկոմի երկրորդ քարտուղար Սերգէյ Կուդրեավցեւը, ՀԿ(բ)կ 2րդ քարտուղար Ամատունին եւ ՀՍՀՀ ժողկոմխորհի նախագահ Գուլոյեանը, եւ միասին ճաշել են: Ժամը 7–ին մեկնել է Ս. Կուդրեավցեւը, մի քանի րոպէից իրենց սենեակներն են անցել Ամատունին եւ Գուլոյեանը: Երեկոյեան ժամը 8–ն անց կէսին Անդրերկրկոմ են գալիս Բելիան, Բաղիրովը եւ Կուդրեավցեւը, որտեղ Բաղիրովը հարց է բարձրացնում յառաջիկայում Անդրֆեդերացիայի վերացման պատճառով ազատուող մի շարք աշխատողների Ակ(բ)կ կենտկոմի տրամադրութեան տակ գործուղելու մասին: Բերիան առաջարկում է, որ դրոյցին ներկայ գտնուի նաեւ Խանջեանը եւ յանձնարարում է յանձնաժողովին՝ զանգահարել Խանջեանին, որ նա չտապ գայ Անդերկրկոմ: Լսելով հեռախօսի զանգի երկար ձայնը, Խանջեանի թիկնապահ Հ. Սաֆոյեանը մտնում է նրա սենեակ եւ Խանջեանին գտնում մահճակալի վրայ արեան մէջ շաղախուած, գլխից զնդակահարուած:

Ինչպէս երեւում է առկայ նիւթերից, Խանջեանի զոհուելու հանգամանքները տուեալ ժամանակի սահմանուած կարգով չեն քննուել, իսկ զէնքը, որից կատարուել է կրակոցը, չի հաստատուել:

Թիֆլիսի չտապ օդնութեան կայանում Խանջեանի համար կանչը գրանցուել է 9–ն անց 25 րոպէին, տուժածին հիւանդանոց են հասցրել 10–ն անց 25 րոպէին:

Բժիշկների խորհրդակցութիւնից յետոյ Խանջեանին վիրահատել են Յուլիսի 10ի ժամը 1–ն անց 30 րոպէին, որից յետոյ նա մահացել է, որի վերաբերեալ գրառում կայ վիրահատութեան մատեանում:

Այնինչ դիահերձման ակտում, որ կազմած էր Յուլիսի 10ին, նշուած է, որ Խանջեանը մահացել է Յուլիսի 9ին:

Շտապ օդնութեան հիւանդանոցում, որին անուանում էին նաեւ Միխայլովեան, գտնուել են Բերիան, Աբխազիայի մարզկոմի առաջին քարտուղար Ադրբան, Վրաստանի առողջապահութեան ժողկոմ Մամլաձեն, դատախազ Վարձիէլին եւ հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ Կիրշենբլատը: Անհրաժեշտ է նշել, որ վերջին չորսը 1937–1938թթ. դատապարտուել եւ զնդակահարուել են:

Այն, որ Խանջեանի սիրտը չարունակել է բաբախել զնդակահարութեան յետոյ եւս հինգ ժամ, հաստատում են գրող Մկրտիչ Զէյթաղեանի յուշերը. նա սիբիրեան աքսորում հանդիպել է Միխայլովեան հիւանդանոցի բժիշկ Վարվառա Թոփաձէին, որը ներկայ է գտնուել եւ մասնակցել Խանջեանի վիրահատմանը: Հասկանալի է, վիրահատութեանը մասնակցած բժիշկների մի մասը յետագայում զնդակահարուել է, մի մասը՝ այդ թւում եւ՝ Վարվառան, յայտնուել է աքսորավայրերում:

Դիահերձման ակտը 1955թ. ՀՍՀՄ գլխաւոր զինուորական դատախազութիւնը ուղարկեց դատաբժշկական փորձաքննութեան: Պաշտպանութեան նախարարութեան գլխաւոր դատաբժշկական փորձագէտ Ա.Վոյնէաը տուեց եզրակացութիւն, որ, համաձայն 1936թ. կազմած դիահերձման ակտի, Խանջեանի գլխին կրակոցը չէր կարող կատարուել «Վիգնոզէ» 6·35 մմ. տրամաչափի ատրճանակից (որը գտնուում էր Խանջեանի մօտ), այլ կատարուել է 7·5 մմ. տրամաչափի ատրճանակից:

Խանջեանի մահուան պահին, Անդրկովկասի երկկոմի չէնքում առաջին քարտուղարի առանձնասենեակի հարեւանութեամբ աշխատում էր Անդրկովկասի կուսակցական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնն ստուգող Համկ(բ)կ կուսվերահսկողութեան կոմիտէի յանձնախումբը, որի կազմում էին յանձնաժողովի նախագահ, կոմիտէի կոլեգիայի անդամ Կորոտկովը եւ հին բոլշեւիկ Աննա Իվանովան: 1955թ. գլխաւոր զինուորական դատախազութեանը տուած ցուցմունքում յայտնել է, որ «Յուլիսի 9–ի աշխատանքային օրը մօտենում էր աւարտին, յանկարծ Բերիայի առանձնասենեակում ուժգին երկու կրակոց թնդաց: Կորոտկովը դուրս թռաւ կրակոցների ձայնի վրայ, բացեց Բերիայի դուռը եւ երկար մնաց այնտեղ»: Զսպասելով նրան՝ Իվանովան եւ յանձնաժողովի 3րդ անդամը մեկնեցին հիւրանոց, ուր յետոյ վերադարձաւ Կորոտկովը:

Իվանովայի հարցին Կորոտկովը պատասխանեց, որ «սարսափելի բան պատահեց», որի մասին յայտնի կը լինի վաղը: Յաջորդ օրը թերթերը հաղորդեցին Խանջեանի ինքնասպանութեան մասին, եւ Կորոտկովը այդժամ յայտարարեց. «Ճիշտ իւր Բերիան սպանեց Խանջեանին»: Իվանովայի առաջարկը՝ այդ մասին յայտնել Մոսկուա, Կորոտկովը մերժեց, նաեւ արգելեց այդ մասին որեւէ մէկին յայտնել:

Խանջեանը թողել էր երկու նամակ, մէկը՝ հասցէագրուած Բերիային, միւսը՝ կնոջը: Առաջինում նշում էր, որ Ստեփանեանի գործում թոյլ է տուել սխալներ, որ սպառել է իրեն եւ ուժ չունի չարունակելու աշխատանքը յետագայում եւ խընդրում է, որ կուսակցութիւնը իրեն ների եւ վերջում անկեղծօրէն նոր յաղթութիւններ է ցանկանում հայրենիքին՝ Ստալինի ղեկավարութեան ներքոյ:

Յուլիսի 9–ի երեկոյեան հրաւիրում է Անդրերկրկոմի բիւրոյի նիստ, որտեղ ընդունւում է Համկ(բ)կ կենտկոմ՝ Ստալինին ուղարկուած հաղորդագրութիւնը: Այն սկսւում է Խանջեանի ինքնասպանութեան փաստով, ապա հաղորդւում էր այն, ինչ չարադրուած է վերեւում. Ստեփանեանի հակաստալինեան արտայայտութիւնները, Անդրերկրկոմի բիւրոյի նիստի եւ նրա ընդունած որոշման մասին, պա Բերիային Խանջեանի թողած նամակի տեքստը, եւ խնդրւում էր, որ Համկ(բ)կ կենտկոմը ներկայացուցիչ ուղարկի՝ Խանջեանի ինքնասպանութեան հետ կապուած հանգամանքները հետաքննելու, Թոյլատրի Խանջեանին թաղելու Երեւանում՝ Յուլիսի 12ին, եւ հրապարակել Անդրերկրկոմի կողմից հաղորդագրութիւն Խանջեանի մահուան կապակցութեամբ՝ որում էր հաղորդագրութեան տեքստը:

Շուտով, ի պատասխան, ստացում է հետեւեալ հեռագիրը. «Համկ(բ)կ կենտկոմը չի մտածում ներկայացուցիչ ուղարկել Խանջեանի ինքնասպանութեան գործը հետաքննելու համար, քանի որ այդ գործում ամէն ինչ պարզ է, եւ հետաքննութիւն չի պահանջւում: Մնացած ամէն ինչում համաձայն եմ Անդերկրկոմի հետ: Ստալին»:

Ա. ՎԻՐԱԲԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների տոքթէօր

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻ՛ՒՆ ԳԱՆԱՏԱ

ՁՕՆ՝ ԻՍՐԱՑԷԼԻ ԲԱՐԲԱՐՈՍ ՍԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ՁՈՀ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սոյն յօդուածին չարադրանքը զուգադիպեցաւ Լիբանանի վրայ բարբարոսական վերջին յարձակման, որուն իսրայէլեան արդարացումը "չարիքի արմատ" Հեզպոլլայի ոչնչացումն է: Անմարդկայնօրէն վայրագ իսրայէլացի ղեկավարները կը պախարակեն ամբողջ աշխարհը, խորհելով որ իրենց գերակշիռ օդային ուժով Լիբանանը քարուքանդ ընելով կրնան Հեզպոլլան ծունկի բերել: Որովհետեւ, Հեզպոլլան իր ազգային – կրօնական դաղափարաբանութեամբ ու նպատակներով Լիբանանի միայն յատուկ կազմակերպութիւն չէ, այլ կը մարմնացնէ արաբ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարը, Իսրայէլի բռնադրաւիչ ախորժակներուն եւ կայսերապաշտական լուծին դէմ արթնակաց մարտնչող ոգին, որ օրէ օր աճելով ու զօրանալով պիտի ըլլայ անպարտելի բանակ, մինչեւ որ իսրայէլացի ղեկավարները խելքի գալով պատրաստուին արդար հիմերու վրայ ու խաղաղութեամբ ապրելու իրենց արաբ դրացիներուն հետ:

Անմարդկային այս պատերազմը Լիբանանի քանդումով չի վերջանար: Լիբանանի խաղաղ եւ անմեղ ժողովուրդը ջուրէ եւ ելեկտրականութենէ զրկելով, ճամբաներ ու կամուրջներ, ժողովրդային շէնքեր ու տուներ քանդելով Հեզպոլլան չի ջահկախուիր: Իսրայէլացի ղեկավարները անխիղճ ու վայրագ են, բայց ապուշ չեն հաւատալու որ այս միջոցներով արաբ ազատագրական ոգին խորհրդանշող Հեզպոլլան կրնան ոչնչացնել: Բայց անոնք կը հաւատան իրենց ըրածին, որ հաւասար է բարգաւաճ Լիբանանի ոչնչացման, տնտեսապէս հզօր, համաշխարհային դրամատուներու կեդրոն ու միջազգային զբօսաշրջութեան հրապուրիչ երկիր Լիբանանի ֆանդումին, նախանձէ եւ ատելութենէ տարուած:

*
**

Մեր գանատա հաստատուիլը բոլորովին պատահականութեան արդիւնք էր: 1989ի վերջերը մեր ընտանիքին գանատա փոխադրուելէ չուրջ տարի մը առաջ, ժողովի մը առթիւ, արդէն եկեր ու տեսեր էի Մայիս–Յունիսեան գանատայի կլիման ու սիրած էի, բայց այն անպատեհութենէն որ անակնկալ ու յորդառատ անձրեւներ երբեմն կը խանգարէին զաշտային պտոյտներու ծրագիրները:

Այդ տարին, 1989ի վերջին ամիսներուն մանաւանդ, լիբանանեան պատերազմը նոր թափ եւ նկարագիր առացեր էր քրիստոնեայ համայնքներու միջեւ ալ բախումներ յառաջացնելով: Պատերազմական վիճակին թէժացումը պատճառ եղաւ որ աւելի մեծ թիւով արտագաղթողներ հեռանան երկրէն: Արտագաղթողներուն մեծ մասը Ամերիկան ու Գանատան նկատի ունենալով, անոնք կ'երթային Կիպրոս՝ վիզայի եւ փոխադրութեանց կարգադրութիւններուն համար, քանի որ, Պէյրութի համապատասխան դրասենեակները կամ փակուեր էին, եւ կամ վտանգաւոր վայրերու մէջ կը գտնուէին: Առեւտրական կեանքն ալ մեծապէս վատթարացած ըլլալով, ընկերութիւններն չատեր իրենց պաշտօնէութիւնը նօսրացուցեր էին, կարեւորները միայն պահելով կէս ամսականով: Իսրայէլեան յաճախակի գրգռութիւններն ու յարձակումները ալ աւելի մտահոգիչ հեռանկար մը կը պարզէին: Այս կացութեան մէջ ընտանիքս փոխադրեցի Կիպրոս, եւ Լառնաքայի մէջ փոքր յարկաբաժին մը վարձելով քանի մը ամիս վայելեցինք ծովի հաճոյքին հետ նաեւ ծովեզերեայ ճաշարաններուն մատնադիտութիւնը կազմող "ծովապուղները":

Լառնաքայի մեր կեցութիւնը իր ծովափնեայ հաճոյքին կողքին ընկերային տեսակէտով ալ հոգեկան զոհունակութիւն կը պատճառէր ինծի, նկատելով որ այդ գողտրիկ քաղաքին մէջ կ'ապրէին այժմ հանգուցեալ լաւ բարեկամներս՝ Հայկաչէն Ուզունեան եւ Կիպրոսի Արհմրդարանի հայ ներկայացուցիչ Արամ Գալայճեան, ինչպէս նաեւ չուկային մէջ անուանի չափագործ Գրիգոր Յարութիւնեան:

Լիբանանէն արտագաղթել ուզող բազմութիւնները ամէն օր, յորձանք առ յորձանք կը հասնէին Լառնաքայի նաւահանգիստը, լծուելու համար երանելի վիզան ձեռք ձգելու աշխատանքին, օրերով ու չաբաթներով բարկ արեւուն տակ սպասելով իրենց հերթին: Ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան կը տեսնէինք նոր դէմքեր, նոր ճակատագրեր, որոնք կը պատմէին իրենց ապրած սարսափները, կորուստները, ողբերգութիւնները: Ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան կը լսէինք նոր ռմբակոծումներ, նոր ահաբեկչական գործողութիւններ, նոր սպանդներ: Ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան կը տեսնէինք ինքնաթիռներ, որոնք կը թռչէին Լիբանանի վրայէն, կամ ռմբակոծելու, կամ ռմբակոծուած տեղերէն վերադառնալու: Ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան կը լսէինք ռմբակոծիչ ինքնաթիռներու ահաւոր ձայնը, որ կը ցնցէր ամբողջ շրջակայքը: Ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան կը տեսնէինք ռմբակոծուած տեղերէն ծուխերու սիւներ, որոնք կը բարձրանային դէպի երկինք

սելով ամերիկեան, գանատական կամ եւրոպական երկրի մը դեսպանատան առջեւ: Ինչպէս յայտնի է առեւտրական կեանքի մէջ, որ պահանջուած եւ հազուադիւտ դարձած ապրանքի մը գինը կ'աւելնայ, վիզան ալ այդ օրէնքին ենթարկուելով սեւ չուկայի ապրանք դարձաւ, յառաջ բերելով միջնորդներու մակաբոյծ դասակարգ մը: Հակառակ ընտանեկան պարագաներէս վրաս գործադրուած ճնշումին, ես երթալ ուզողը չէի, սակայն յաճախ կը ստիպուէի վիզա հետաքրքրող ազգականներու եւ բարեկամներու ընկերակցիլ Նիկոսիա գտնուող դեսպանատները երթալու, ի հարկին, թարգմանութիւն ընելու համար: Եւ օր մըն ալ, սաստկացող ճնշումին տեղի տալով, Գանատա երթալու դիմումնագիրը մըն ալ ես տուի, մաղթելով որ մերժուէի: Մաղթանքս անհիմն չէր քանի որ, համալսարանական մանագիտութիւն մը չունէի, մինչ աչքիս առջեւն էր յարկաբաժնի դրացիս՝ Պէյրութի մէջ յաղորակ դեղագործ մը, որ կնոջը ու երկու պատանի աղջիկներուն հետ Գանատա երթալու համար դեսպանատան դրան աջեւ ի զուր վիզա կը մուրար: Բայց, ո՛վ զարմանք, դիմումիս չորրորդ օրը դէս դեսպանատուն կոչ հրաւիրէին վիզաս ստանալու համար, ապշանք ու զայրոյթ յառաջացնելով դրացիիս մօտ, որ ճակատագրին հետ հաշտուելով վերադարձաւ Պէյրութ:

Իսկապէս զարմացած էի ինծի եղած խորութեան՝ ո՛չ միայն որեւէ մասնագիտութիւն չունենալուս համար, այլ իմ մասիս տուած տեղեկութիւններուս համար, որոնք կը կարծէի թէ դիմումս մերժելու բաւարար պատճառներ կ'ըլլային: Այո՛, ըսի թէ ես Իմամկավար Ազատական Կուսակցութեան դեկավարներէն մէկն եմ, Հայկական Դատի ու Ցեղասպանութեան ճանաչման համար պայքարող մը եւ գործունէութեանս վերաբերեալ ամէն տեղեկութիւն, որոնք սակայն, յուսացածիս հակառակ, ժխտական ազդեցութիւն չէին ըներ հիւպատոսին վրան, պահ մը լռեցի յետոյ, յանկարծ հարցում մը ըրաւ ան. «Նոյն գործունէութիւնները Գանատա ալ պիտի շարունակէ՞ք», որուն «այո՛» պատասխանեցի ես: Պահ մը եւս լռեց ան, դիս մղելով յայտարարելու որ եթէ համոզումներէս հրաժարիլ պէտք է Գանատա երթալու համար, այդ պարագային կը նախընտրեմ Գանատա երթալէ հրաժարիլ: «Օ՛, ո՛չ, ո՛չ. միայն պիտի ըսէի որ արիւնահեղութեամբ չկատարէք ձեր այդ պայքարը» ըսաւ, անչուշտ նկատի ունենալով այդ տարիներուն աշխարհի զանազան քաղաքներուն մէջ ԱՍԱԼԱ-ի կամ այլ վրիժառուներու կողմէ սպանուած թուրք դիւանագէտները:

– Գացէ՛ք, Մեսիքալը եղէք, աւելցուցած:

– Մեսիքա՞լը... Ուրեմն ընդունուա՞ծ ենք:

– Այո՛. պատճառ չունիմ ձեզ մերժելու:

– Բայց, պարո՛ն հիւպատոս, մեր ընտանիքը այս չէ միայն, լաւ, ցոյց տալով քովս նստած կինս ու կրտսեր տղաս: Երկու զաւակներ ալ ունիմ, որոնք Հայաստան կ'ուսանին:

– Լա՛ւ. Թող գան, իրենց հետ ալ տեսակցութիւն ունենամ:

Արդէն դասընթացքները վերջացած եւ տղաս ճարտարապետականը աւարտած ըլլալով, չուտով եկան ու տեսակցեցան հիւպատոսին հետ: Նկատելով որ Հայաստանը Սովետական Միութեան մաս կը կազմէր, որոշ կասկածամտութեամբ մը հիւպատոսին հարցումները քաղաքական բնոյթ ունէին: Մանաւանդ երկար տեւեց տեսակցութիւնը աղջկանս հետ, որ տակաւին ուսումը պիտի շարունակէր եւ յախուռն մասնակցութիւն ունէր անկախութեան ի նպաստ մղուող պայքարին: Հարցումին՝ թէ ինչո՞ւ Սովետական Միութիւն կ'ուսանի, ան պատասխաներ էր.–

– Սովետական Միութիւն չէ, Հայաստանի՛ մէջ կ'ուսանի՛մ, որովհետեւ Հայրենիքս է եւ ուսումը ոչ միայն ձրի է, այլ նաեւ կրթաթոշակ կը ստանամ:

Զաւակներուս հետ տեսակցութիւնը աւարտելով, հիւպատոսը դիս ալ գրասենեակը հրաւիրեց, եզրակացնելու համար այս տեսակցութիւնը, ըսելով.–

– Ուրախ եմ որ ձեզի պէս որակաւոր գանատացի նոր քաղաքացիներ պիտի ունենանք: Գալով Հայ Դատին ու Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին, չբռունակեցէ՛ք ձեր համոզումներուն համաձայն անոնց հետապնդումը, բայց ինչպէս ըսի, կը կրկնեմ՝ առանց արիւնահեղութեան, ընկերային ու քաղաքական ճամբով: Ես անոնցմէ եմ, որոնք կը ճանչնան Հայ Դատին արդարացիութիւնը եւ Ցեղասպանութեան վաւերականութիւնը: Շարունակեցէ՛ք ձեր պայքարը, որուն համախոհներ պիտի գտնէք Գանատայի մէջ:

Եւ ահա, այս տեսակցութենէն չուրջ 16 տարի յետոյ, այդ ընթացքին նոր հայ գանգուածներու Գանատա ներգաղթելովը եւ հայանպաստ աշխատանքները նոր թափ ստանալով, պարոն հիւպատոսին

ԻՍՐԱՅԷԼԵԻԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀԱԿԱՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

"Ճերուզալէմ Ռիփորթ" թերթին Յուլիս 10ի թիւին մէջ Ն. Կրոս ծանօթագրուած յօդուածով մը նիւթ ըրած է իսրայէլեւադրբեջանական սերտ գործակցութիւնը որ քանի մը ճակատի վրայ կը զարգանայ: Կայ Ազրբեջանէն քարիւղ եւ կազ ներածելու եւ զանազան արտադրութիւններ արտածելու մարզը, կայ մնացածը: Այդ մնացածին մաս կը կազմեն իր զրացի Իրանի մասին տեղեկութիւններ ձեռք ձգելու ուղղութեամբ Բաքուի կատարուած թեւադրանքները, կայ ի նպաստ Ազրբեջանին, ԱՄՆ-ու հրէական լոպիին հակահայ նպատակներով գործածելու ձգտումը:

Յօդուածագիրը, որու զրութեան անդրադարձած է "Գալիֆորնիա Դուրիըր"ի խմբագիր Յ. Սասունեան, կը յիշէ այն զանազան այցերը զոր կատարած են Բաքու, իսրայէլեան պատուիրակութիւնները: Ազրբեջանի հետ սերտ կապերու հեռանկարին փոխարէն Իսրայէլ Ուաչինկթընի հրէական լոպիէն զատ, կը ջանայ գործի լծել Ռուսաստանի հրեայ գործարարները որոնցմէ ոմանք խորհրդային շրջանէն ազդեցիկ դէմքերու հետ կարեւոր կապեր ունին:

Իսրայէլեան պատուիրակութիւններու Բաքու այցերուն զուգահեռ, կապերուն ամրացման մէջ կարեւոր դերակատար մըն է Իսրայէլի Ազրբեջանի դեսպան Ա. Լէնք որ ծնած է Նիւ Ճըրզի: Թէլ Աւիվի եւ Բաքուի միջեւ չաթաթական թռիչքներ հաստատուած են, նաեւ Բաքուի պետական համալսարանին մէջ հրէական ուսմնասիրութիւններու ծրագիր կը կիրարկուի, տեղացի եւ իսրայէլացի ուսանողներու համար:

Այսուհանդերձ, իսրայէլեւադրբեջանական գործակցութիւնը գլխաւորաբար ուղղուած է հայկական ոլորտին դէմ: 1992էն, Ղարաբաղի հակամարտութեան ենթախորքին վրայ այդ գործակցութեան հետեւանքը եղած են Գոնկէսէն ձեռք ձգուած հակահայ որոշումները: Ազրբեջանի բազմաթիւ պաշտօնատարներ տարբեր առիթներով չեշտած են ԱՄՆ-ու հրէական լոպիին իրենց համար ներկայացուցած մեծ արժէքը, հայկական ջանքերը չէզոքացնելու գործին մէջ: Ազրբեջանի հոգեւոր առաջնորդը Շէյխ Փաշազատէ անգամ խոստովանած է նոյն լոպիին իրենց ի նպաստ տարած աշխատանքը ու երախտապիտութիւն յայտնած:

Ասոնց քով, ինչպէս գրած է Կրոս, բոլոր Հրեաները իրենց հոգին ծախած չեն Ազրբեջանի կամ Թուրքիոյ: Թէ՛ Իսրայէլի, թէ՛ ԱՄՆ-ու մէջ կա՛ն բազմաթիւ հրեայ անձնաւորութիւններ որոնք զօրակից են հայկական տեսակէտներու, հակառակ Իսրայէլի կառավարութեան ճնշումներուն:

Յօդուածագիրը անդրադարձած է նաեւ ազրբեջանցի ընդդիմադիր դէմքերու որոնք կը պնդեն թէ ԱՄՆ, Իսրայէլ եւ ԱՄՆ-ու Հրեաները օր մը անպայման խորապէս յուսախաբ պիտի ըլլան Ազրբեջանի կաշառակեր վարչակազմէն: Կրոս կը մատնանշէ նաեւ Բաքուի երկու չուանի վրայ խաղալու ջանքը. մէկ կողմէն իսրայէլամէտ կ'երեւի, միւս կողմէն իսլամական աշխարհին առջեւ այդ երկրին ու իր միջեւ յատակ միջոց մը կը դնէ: Կը յիշեցնէ թէ Իսրայէլ Բաքուի մէջ 1993էն ի վեր դեսպանատուն ունենալով հանդերձ, Ազրբեջան փոխադարձ քայլին չէ դիմած, չերզռելու համար իր կրօնակիցները:

Ազրբեջանի հրեայ դաղութին թիւը անցեալ տասնամեակին 80 հազարէն չուրջ 10 հազարի իջած է, ու իրենց բոլոր հիմնարկները դինեալ պահակներու հսկողութեան տակ են:

Յ. Սասունեան կ'եզրակացնէ թէ անչուշտ Իսրայէլ ազատ է իր յարմար դատած որեւէ երկրի հետ, ինչպէս Թուրքիոյ եւ Ազրբեջանի, տնտեսական եւ քաղաքական կապեր հաստատելու. բայց երբ ԱՄՆ-ու հրէական կալմակերպութիւնները յանձնառու կ'ըլլան քաղաքական իրենց կարեւոր կշիռը ծառայեցնելու Թուրքիոյ կամ Ազրբեջանի չահերուն, ընդդէմ հայկականներուն, Հայերն ալ իրաւունք կ'ունենան ամէն անգամուն մատնացոյց ընելու անոնց մութ կարգադրութիւնները եւ խոչընդոտելու զանոնք:

ՔԱՂՀԱՆ

համախոհները Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն կազմելով, Գանատան ճանչցաւ Հայկական Ցեղասպանութիւնը իբրեւ Ի. դարու անհերքելի առաջին ցեղասպանութիւն:

Շնորհակալութիւն՝ պարոն հիւպատոս, ինծի եւ ընտանիքիս ընծայած ձեր դիւրութիւններուն համար, արդար եւ մարդկային ձեր վերաբերումին համար, ու մանաւանդ, ձեզի ու նմաններուդ չնորհիւ Հայկական Ցեղասպանութեան պետականօրէն ճանաչման համար:

Հ. Ն.

Մոնրէալ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Սրապիոն Թղլեանի զերազանցապէս ազնիւ այս վերաբերումն ինձ հանդէպ, երբե՛ք եւ երբե՛ք մոքէս չէ եւած ու չեզլար. երբ ես բժիշկ վերաղարձայ Փարիզէն, չատ անգամ կը հանդիպէի իրեն Գոլոյ մէջ. կը յիշեցնէի իրեն Ս. Խաչ զպրոցին սայն միջադէպը կը խնդար, գոհ կ'ըլլար որ մոռցած չէի զինքը. հպարտ էր լսելով ինձմէ որ արձակ համարձակ կ'ըսէի ես, թէ իւր աշակերտը եղած եմ, թէ Հայ Գըրականութեան համը իր դասերէն առած եմ:

Երբեմն երբեմն կուգար ինձ մօտ Բերա, երբ հիւանդ ըլլար. նկատի ունենալով որ չա՛տ անբաղձալի վիճակի մէջ գտնուելուն առթիւ, քանի մը բարեկամներու հետ խորհրդակցելով, ես որչեցի իր թեղմնաւոր կեանքին ութսունամեայ յոբելեանը կատարել հանդիսաւոր ձեւով. այս նպատակաւ տոմսակներ տպագրել տուի, ձեռնարկուեցաւ հանդանակութեան. սակայն յոբելեանին մօտ, խեղճ Թղլեան հիւանդ անկողին ինկաւ ու հրաժարեցաւ աշխարհէ:

Իր մահէն յետոյ ժողովուած գումարը յանձնուեցաւ իր այրիին ու աղջիկին. 1918ի վերջերն էր որ մեռաւ Թղլեան:

Բազմավաստակ, կարող ուսուցիչ մ'էր նա. դասախօսած էր ազգային ու պետական վարժարաններու մէջ. անխոնջ գրող ու ընտիր թատերագիր, հեղինակած է գեղեցիկ թատերգութիւններ եւ ողբերգութիւններ ազգային պատմութեան զանազան դրուագներէն քաղուած: Կ'ըսէին թէ բանաստեղծ Պետրոս Դուրեան եւ ասոր ընկերները Թղլեանի ձեռնասուններն եղած են:

*
**

1872ի վերջերուն մօտ էինք, երբ Թղլեան Թողուց Ս. Խաչի զպրոցը եւ իր տեղը հայերէնի համար բերին դարձեալ Ծէլէկեան Սիմոնը, որ իր թափթփած վիճակովը չատ բան չէր կրնար ուսուցանել եւ կը թողուր մեզ միշտ զժգոհ: Ֆրանսերէնի համար ունեցանք Յակոբ Զրաքեանը:

Դպրոցին բարձրագոյն կարգը կը կազմէինք Յարութիւն Մմրեան, Մելքոն Կիւրճեան, Յովհաննէս Արամեան, ես, Սեպուհ Իւթիւճեան եւ Փեթրոկ Զիլինկիրեան: Կը չարունակէինք սոյն եւ նման դասատուներուն հետ լաւ կամ գէշ, երբ մեզի հոգաբարձու կամ հոգեյաւելու կարգուեցաւ Ակնցի Օհան աղա անուն մարդ մը, տգէտ, թուխ դէմքով, ամենատգեղ անձ մը, որուն գլուխը կը ծածկէր մինչեւ ականջները համբուրող փէշ մը:

Հոգաբարձու ըլլալով, միանգամայն հսկող պիտի ըլլար վարժարանին մէջ աւանդուած ուսումներուն, որուն եւ ո՛չ մէկ հատին լեզուէն հասկցող մը չէ՛ր ու չէ՛ր: Եւ այս պաշտօնին կոչուած էր Օհան աղա, չնորհիւ իր մէկ ազգականին, որ թաղական խորհուրդի անդամ էր: Եւ ի՞նչ կ'ընէր մեր Օհան աղան, պահ մը գլուխիմ իրմով:

*
**

Վարժարանին պարտէզին մէջ «խորհրդարան» անունով փոքրիկ չէնք մը կառուցուած էր վաղուց. այդ տեղ հոգաբարձուներ կը գումարուէին երբեմն խորհրդակցութեան համար: Հիմա Օհան աղային ձեռքն էր այդ չէնքը, որովհետեւ իրմէ զատ ուրիշ մարդ չկար իբրեւ հոգաբարձու:

Ամէն առտու կը նստէր խորհրդարանին դրանը առաջ, դպրոց եկող աշակերտները իր քով նախ կը կանչէր, չաթաթականին կը պահանջէր. ո՛վ որ բերած էր կ'առնէր դրամը. չբերողը տուն կը ճամբէր: Եթէ պատահէր որ իր աչքէն վրիպողներ ըլլային, կը բարձրանար սրահները եւ կը պատուիրէր որ ամէն աշակերտ իր չարաթականը բերէր, չէ նէ դպրոցէն կը ճամբուի:

Օհան աղան այս պատուէրը մեր երկու եղբօր ալ ըրաւ օրին մէկը: Եւ երեկոյին գայն հաղորդեցի հօրս, որ սաստիկ նեղանալով. «Թո՛ղ Օհան աղան սպասէ, չպիտի տամ, ո՞րկէ այդ մարդը հոգաբարձու կ'ըլլայ կոր, ես անոր վրայ վրատահութիւն չունիմ, ես ձեր չաթաթականները ո՞րի պիտի տամ նէ, գիտեմ, Օհան աղա, մօհան աղա չեմ ճանչնար» ըսաւ:

Հետեւեալ առտու կրցանք, իրմէն առանց նչմարուելու ելլալ սրահ. հաղիւ թէ սերտողութեան սկսած էինք, նայինք որ Օհան աղան ներս մտաւ, եւ երկու ձեռքերը բալթոյին թեւերուն մէջ, կանչեց մեզ, «բերի՞ք մը» փչեց. երկու եղբայր միաբերան «ո՛չ չբերինք, հայրս չըրտուաւ» պատասխանեցինք. «Անանկ է իսկ պիրքերնիդ առէք հօրերնուդ տուէք զայ՛ք» կրկնեց: Ոտքի ելանք որ մեկնինք, կառավարիչնիս միջամտեց, «դացէ՛ք տեղերնիդ» ըսաւ եւ խոժոռ ձայնով մը «Ձա տղաքը իրենց չաթաթականները կանոնաւորապէս բերող են, տեղը չկայ զանոնք ճամբել» յարեց:

*
**

Այս խօսքին վրայ Օհան աղան իր իշադլուխ դէմքին հայեացքը ծուռ-ծուռ կառավարիչին ուղղելով եւ առանց բառ մը արտասանելու, ձեռքերը բալթոյին թեւերուն մէջ խոթած, դուրս ելաւ սրահէն, գո՛ւցէ մտադրելով Ասլանեանը հանել տալ կառավարչութենէ, բայց հակառակը պատահեցաւ:

Ասլանեան կարապետ քանիցս մեծ փափկանկատութեամբ դիտողութիւն ըրած էր Օհան աղային, սրահին լուութիւնը եւ աշակերտներուն սերտողութիւնը չխանգարել, չաթաթականները հրապարակաւ պահանջելով, բայց Օհան աղան մտիկ չէր ըրած, որուն համար Ասլանեան սկսած էր չհամակրիլ այդ մարդուն, որ դռնապան էլլալու իսկ արժանի չէր:

(Շար. 49)

(Շար. Ա. էջէն)

ւած է նաեւ պարսիկ իր պաշտօնակիցին հետ: Այս վերջինը անդրադառնալով այն պատժական միջոցներուն, զոր ՄԱԿ–ը կը նախատեսէ եթէ Իրան չարունակէ իւրանիումի իր հարստացումը, յայտարարած է որ այդ բանաձեւը "աւելի ծանրակշիռ պիտի դարձնէ հրջանին տագնապը": Ֆրանսայի Արտաքին նախարարն ալ չենշտած է կայունութեան այն դերը, զոր Իրան կը խաղայ հրջանին մէջ:

*
**

Մարդասիրական կազմակերպութիւնները կը չանան կատարել իրենց աչխատանքը, բայց դժուարութիւններ չատ են: Կանայի Չարդէն եռք, Յուլիս 31ին, 49 բնակիչներու դիակներն ալ յայտնաբերուած են փլատակներու տակ, զոհ՝ իսրայէլեան ռումբերու:

Իսրայէլեան բանակը քաչուած է պինթ ձպէյլէն, ինչ որ թոյլ տուած է Հեզպոլլային որ յաղթանակի մասին խօսի, կատաղի կռիւներէ եռք: Քաղաքական սակայն քարուքանդ է եւ դեռ դիակներ կը գտնուին: Ու բնակիչ մը գոյց տալով դործածուած աւերմակ՝ըսէ Ֆիկառոյի թղթակիցին՝ "կը տեսնէ՞ք, ա՛յս է Իսրայէլը":

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՏԻԼ ԳԱԱԹՐՕ, Յուլիս 31ին անակնկալօրէն հիւանդանոց փոխադրուած է, ուր աղիքային վիրաբուժական բարդ դործողութեան մը ենթարկուած է: Գուպայի իշխանութիւնը այդ միջոցին յանձնուած է իր եղբօր՝ Ռաուլ Գաստրոյի, որ ներկայիս պաշտպանութեան նախարար է: Գաստրօ քանի մը օրէն 80 տարեկան կ'ըլլայ: Իշխանութեան դլուխ էր 1959–էն ի վեր: Լուրը հեռատեսիլէն հաղորդած է Ֆիտէլ Գաստրոյի անձնական քարտուղարը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Հանրապետութեան նախագահը վաւերացուցած է զօր. Եաչար Պիւյիւքանըթի Սպայակոյտի նախագահ նչանակումը: Նոր նախագահը, ծանօթ դէմք է Քիւրտերու դէմ խստագոյն կեցուածքով: :

ԹՈՒՐՔԻԱՅի 38 մտաւորական "Ինչ ալ հարցս է" խորագրուած յայտարարութիւն մը ստորագրած են, քրտական հարցին լուծումի առաջարկներով: Կը չեչտեն թէ հարկ է հարցին լուծումին մէջ ապահովել տեղ տալ քաղաքական, իրաւական, տնտեսական, մչակութային ու միջազգային երեսակներուն, խուսափիլ զէնքով լուծումի տարբերակէն, մնայուն լուծում փնտռել երկրին մէջ քաղաքական ճամբաներով, եւլն.: Ստորագրողները չեչտած են թէ իրենց գլխաւոր նպատակը արիւնահեղութեան վերջ տալն է եւ թէ իրենց աչխատանքը պիտի չարունակեն, չդոհանալով յայտարարութիւն մը հրապարակելով:

ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԷԿԷն բժչկական այցելութիւնները 20էն 21 Եւրոյի անցած են: Ագատական ասպարէզի պատկանող բժիչկները չեն գոհանար այս սակով եւ 23 Եւրօ կը պահանջեն:

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՁՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

81ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՓԱՐԻՋ. – Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փաչիալան 500 Եւրօ:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le Révérend Père Komitas HOVNANYAN
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialtés arméniennes: 20 Euros

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ա. ՅՈՒՂԱՆՆԷԱՄԿՐՏԻՋ ՓԱՐԻՋ

ԵԿԱՅՔ տօնեսգուբ
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին:
Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»: Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոդեհանդիստ՝ վասն հանօքեն ննջեցելոց:

*
**

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՏՈՒՎԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոդեհանդիստ՝ վասն հանօքեն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

*
**

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒՆ

Ամրան չրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները· –
Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին:
Կիրակի, Օգոստոս 13ին, *Աստուածածնայ ոտնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը:*
Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Տօն
Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի
"ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ"
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ՋԱՏԻԿ Ծ· ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն Խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը:
Անոնք որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող ճուիրել, կը հրաւիրուին տեղեակ պահելու Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը· – Հեռ· 04· 91· 77· 84· 70:

*
**

ԱԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Վերափոխումն Ս· Աստուածածնի
Պատարագ ժամը 10ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11·30ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԾ· ՏԷՏԷԵԱՆ

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՏՕՆ Է Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔՈՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող ճուիրել կըրնան ուղարկել եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon ▸ 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille ▸ 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne
Rentrée de l'année scolaire 2006/07
1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)
2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.
3)Vous pouvez aussi vous procurer votre
Manuel d'arménien occidental
pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

Association Arménienne d'Aide Sociale
Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 3
JEUDI
3 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·510 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·510

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՑԷԼ ՕՐԷ ՕՐ ԿԸ ՏԱՐԱԾԷ ԻՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԵՒՐՈՊԱ ՄԸ ԿԱ՞Ց

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ ՄԻՇՏ ԶՈՀԵՐ ԵՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ

Գրիւսէլի մէջ ուր ֆինլանտական հրաւէրով հաւաքուած էին Եւրոպական Միութեան Արտաքին 25 նախարարները, հաստատուեցաւ անդամ մը եւս որ Եւրոպա անունով միութիւն մը չկայ, հակառակ իր անունին: Աւրդարեւ, ինչ կարելի է սպասել Եւրոպայէ մը, որ պէտք է, անհրաժեշտ է, որ ուժ մը ըլլայ, բայց իր ծոցին մէջ ունի Ամերիկայի հլու հնազանդ տարրեր: Մեծն Բրիտանիայէն զատ, այս անգամ կային նաեւ Գերմանիան, Լեհաստանը, Զեխիան: Մեծամասնութիւնը պատրաստած էր յայտարարութիւն մը որ կոչ մըն էր «անմիջական հրադադարի մը», հետեւելով Ֆինլանտական նախագահութեան թելադրանքին: Բայց, կարելի չեղաւ, ժամերու վիճաբանութիւններէ ետք, համաձայնիլ բառերու շուրջ, մինչ անդին անմեղ ժողովուրդ մը տեղահան եղած, փրկութիւն կը փնտրէ: Ի վերջոյ, համաձայնած են այլ տարազի մը վրայ, փափաք յայտնելով պարզապէս «հակամարտութիւններու անմիջական դադարի մը»: Մնաց որ, այս բոլոր բառերը, յայտարարութիւնները, բանաձեւերը բանի մը չեն ծառայեր, քանի Իսրայէլ վճռած է ուզածը ընել, որքան ատեն որ յարմար նկատէ: Ժողովի ընթացքին, Ֆինլանտացին չեչտած էր· «Անընդունելի է որ Իսրայէլ չարունակէ իր ներկայ քաղաքականութիւնը», եւ կ'ուզէր խիստ յայտարարութիւն մը, բայց օգուտ չունէր: Անգլիոյ Արտաքին նախարարը կ'առարկէր եւ իրեն զօրավիգ էին Գերմանիա, Լեհաստան եւ Զեխիա: Իր դժունակութիւնը յայտնած է Տուսթ-Պլաքի, որու համաձայն Եւրոպական Միութիւնը այս ձեւով կ'օգնէ Ապահովութեան Խորհուրդին Ֆրանսայի ներկայացուցած բանաձեւին...:

*
**

Օգոստոս 1ին 2ի գիշերը եւ 2ի առաւօտուն ալ, Իսրայէլ սանձարձակ կը չարունակէր եւ կը տարածէր իր պատերազմը: Ամէնէն ծանր գործողութիւնը տեղի ունեցած է Պաալպէքի մէկ հիւանդանոցին վրայ, ուր իսրայէլեան զօրադունդ մը (20 գինուոր) իջած է թռաններու միջոցաւ եւ ռմբակոծիչ օդանաւերու պաշտպանութեան տակ չանացած է ձերբակալել Հեզպոլլայի գործօն տարրեր: Հիւանդանոցը որ թիրախ եղած է, պարունակը էր արդէն, բայց եւ այնպէս 11 Լիբանանցիներ, պարզ բնակիչ, մեռած են: Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու, ձերբակալուած են Հեզպոլլայի պատասխանատուներ, բայց թիւը չեն ճշդեր: Իսրայէլցիք առանց որեւէ վնասի վերադարձած են: Օգոստոս 2ի առաւօտուն, կարելի չէր եղած չատ մանրամասնութիւն ունենալ այս գործողութեան մասին, որ ամէնէն յանդուգնները կ'ըսեն, քանի Իսրայէլացիք երբեք այսքան հեռու չէին գացած լիբանանեան հողամասին վրայ, Սուրիոյ սահմանին մերձակայքը: Ցահալի (իսրայէլեան բանակ) սպայակոյտի մէկ գնդապետը, որ նախընտրած է անունը չտալ, յայտարարած է Ֆիկարոյի թղթակիցին·– «Պիտի տեսնէք, այս երեքշաբթին բախտորոշ օր մը պիտի ըլլայ Հեզպոլլայի ղէմ Իսրայէլի մղած պատերազմին պատմութեան մէջ»:

*
**

Երեք չաբթուան ընթացքին, իսրայէլեան ռմբակոծութիւններէն 828 հոգի մեռած է եւ 3200 հոգի ալ վիրաւորուած են, բայց այս թիւերը վերջնական չեն, կը վերաբերին միայն ինքնութիւնները ճշդուած դիակներու, մինչ փլատակներու տակ դեռ բազմաթիւ դիակներ կան: Իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն, բանակը Հեզպոլլայի 400 դիմադրեալ ըսպաննած է, Հեզպոլլան միայն 43ի մասին կը խօսի:

*
**

Ֆրանսա կ'ուզէ նաեւ որ Իրան դեր մը խաղայ եւ այդ առընչութեամբ է որ Տուսթ-Պլաքի տեսնուած է պարսիկ իր պաշտօնակիցին հետ, Պէյրութ: Իրան գոհ է որ Ֆրանսա նախապատման չի դներ Հեզպոլլայի ապազինումը, ինչ որ «դրական յեղաշրջում» կը նկատէ եւ դէմ չէ Ֆրանսայի ծրագրին: Բայց, Ֆրանսա առանձին է Իրանի դրական դեր վերապրող, քիչ չեն անոնք որոնք ամերիկեան յարձակման մը վախն անդամ ունին Իրանի վրայ:

*
**

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱԾՈՂՈՎ

Օգոստոս 1ին, քրիստոնեայ – իսլամ վեհաժողով մը տեղի ունեցած է Պքերքէի մէջ, որուն մասնակցած են Սֆէյր Պատրիարք (մարոնի), Հանրապետութեան չիներու ներկայացուցիչները, Արամ Ա. Կաթողիկոսը, յոյն ուղղափառ համայնքի Պէյրութի առաջնորդը Էլիաս Աւուտէ Եպիսկ, յոյն կաթողիկէ առաջնորդը, հայ Կաթողիկոս-Պատրիարքին ներկայացուցիչը, ասորի, լատին, աւետարանական, տիւրզի, քաղդէական համայնքներու ներկայացուցիչներ:

Սֆէյր Պատրիարքի բացման խօսքէն ետք, ուր ան չեչտած է անհրաժեշտութիւնը պահպանելու Լիբանանի ազգային միասնականութիւնը եւ հրադադարի մը անմիջական գործադրութիւնը, ժողովը յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կը չեչտուին հետեւեալ կէտերը·–

Ա.– Իսրայէլացի եւ լիբանանցի գերիներու ազատ արձակում՝ միջազգային կարմիր Խաչի ճամբով:

Բ.– Իսրայէլեան բանակի հեռացում՝ սահմանային «կապոյտ գիծ»էն անդին:

Գ.– Գաղթականներու տունդարձ:

Դ.– ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ Մազարէհ Շէպաան եւ Քֆարչուպայի բարձունքները ՄԱԿ-ի իշխանութեան տակ դնել՝ մինչեւ սահմանադծում կատարուիլը, ապա այդ շրջանը լիբանանեան գերիշխանութեան տակ դնել եւ արտօնել, որ այդ շրջանի բնակիչները վերադառնան իրենց դիւղերը:

Ե.– Իսրայէլի կողմէ հարաւային Լիբանանի մէջ ականուած դաշտերու քարտէսներու յանձնում՝ այդ դաշտերը ականազերծելու համար:

Զ.– Լիբանանեան պետութեան գերիշխանութեան հաստատում Լիբանանի ամբողջ տարածքին, ըստ Թայէֆի համաձայնագրին:

Է.– ՖինԻԻԼ-ի ուժերու լիազօրութիւններու ընդարձակում եւ հզօրացում, ինչպէս նաեւ՝ զինում:

Ը.– 1949ին Լիբանանի եւ Իսրայէլի միջեւ ստորագրուած զինադուլի յարգում:

Թ.– Միջազգային ընտանիքին կողմէ Լիբանանի զօրակցութիւն՝ դրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ, յատկապէս վերաշինութեան եւ տնտեսական մարզի բարելաւման իմաստով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱԼԷՊ – ԵՐԵՒԱՆ ԹՌԻՉՔՈՎ

Հալէպ – Երեւան թռիչքով Յուլիս 31ի գիշերը 136 Հայ եւս հասած է Երեւան: Անոնց 89ը Պէյրութէն Սուրիա ցամաքի ճամբով գացած են, մնացեալը Սուրիա-հայեր են: Արտաքին գործերու փոխ նախարար Գ. Ղարիբջանեան տեղեկացուցած փափաք յայտնողներու թիւը նուազած է, ուստի Երեւանէն Պէյրութ ղրկուած դիւանագէտները վերադարձած են: Հայաստանի Պէյրութի դեսպանատունն ու Հալէպի հիւպատոսարանը կրնան առանց լրացուցիչ ուժի տանիլ աշխատանքը:

Իսրայէլի պատճառած պատերազմին սկիզբէն ի վեր 778 Հայ Լիբանանէն Երեւան փոխադրուած է:

է որ Լիբանանէն Հայաստան մեկնելու

*
**

ՓԱՌԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Հայաստանի նոր փառերգին համար բառերու եւ երաժշտութեան մրցումին մասնակցելու պայմանաժամը աւարտած է Յուլիս 31ին: Ներկայացուած են 85 առաջարկներ: Առաջին արդիւնքները կ'ամփոփուին Օգոստոս 7ին եւ առաւելագոյն քուէները ստացած հինգ առաջարկներ կ'անցնին երկրորդ փուլ· ստեղծագործութիւնները կը յղուին հանրութեան: Դիմումներուն մէջ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ կան Ա. Խաչատրեանի պրած նախկին (Խորհ. Հայաստանի) փառերգին երաժշտութեան համար:

Փառերգի նոր տարբերակ առաջարկողներու կարգին են երգահաններ Տիգրան Մանսուրեան (ե. Զարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի»ի բառերով) եւ Երուանդ Երզնկեան (Աբրահամ Բ. կեղծանունով ներկայացուած ծանօթ բանաստեղծի մը բառերով):

Փառերգի բառերուն եւ երաժշտութեան ընտրութեան յանձնաժողովին կը նախագահէ Մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեան, փոխ նախագահն է փոխ նախարար Կարինէ Խոդիկեան: Մաս կը կազմեն Հանրապետութեան նախագահի օդնական Վիլէն Սարգսեան, վարչապետի օդնական Կարէն Աւագեան, Ս. Կապուտիկեան, Երդահան Եդուարդ Միրզոյեան, սենեկային նուագախումբի դեկավար Ա. Ղարաբեկեան, պետական ակադեմական երգչախումբի դեկավար Յ. Չէքիճեան եւ ուրիշներ:

*
**

ՀՄԸՄ-Ի ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՐԴ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Յուլիս 31ի երեկոյեան, Բիւրականի մէջ բացումը կատարուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համահայկական ութերորդ բանակումին: Հայաստանի հետ Սփիւռքի 15 երկրէ 650 մասնակիցները Արագածի հովանիին տակ խմբուած են տասնօրեայ բանակումին համար: Հայկական եռադոյնին ու Հ.Մ.Ը.Մ.-ի դրօշներուն հետ պարզուած են 16 երկիրներու դրօշները, բայց միայն 15 երկրի պատուիրակութիւն ներկայ գտնուած է տեղւոյն վրայ, քանի որ Լիբանանի երիտասարդները ծանօթ պատճառներով չեն կրնած մասնակցիլ:

«Մի՛ չտ պատրաստ Հայրենիքին համար» նշանաբանով բանակումին հանդիսաւոր բացումին ելոյթ ունեցողները չեչտած են բանակումը Հայաստանի մէջ կազմակերպելու կարեւորութիւնը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ուղղութիւնը, նպատակները:

ՊՈԼԻՍ

ԱԽԹԱՄԱՐԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՎԱՐՁԱՊԵՏ ԷՐՏՈՂԱՆԻՆ

Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը Ախթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին նորոգութեան աւարտին մօտենալուն առթիւ կղզի կատարած այցէն վերադարձին նամակով մը իր տպաւորութիւններուն տեղեակ պահած է վարչապետ Թ. Էրտողանը:

Յուլիս 28 թուակիր իր նամակին մէջ Մեսրոպ Արք. գրած է թէ նորոգութեան աշխատանքը յաջողութեամբ յառաջ կը տարուի: Պատրիարքարանի կողմէ պաշտօնի կոչուած մասնագէտները տեղեկացուցած են թէ նորոգութեան առաջին շրջանին ծրագիրներու եւ մասնագիտական վերահսկողութեան մարզերուն մէջ հարցեր եղած են, ծրագրի պատասխանատուն Ճարտարապետ Եադուսի Հազան հարկաւոր ծառայութիւնը կատարած չէ եւ հարցերը կարգադրուած են նորոգութեան գործին յանձնառու ընկերութեան ջանքերով: Նոյն մասնագէտները յայտնած են թէ աշխատանքը նուազագոյն թերութիւններով աւարտելու նպատակը հետապնդուած է եւ անսրբագրելի միջամտութիւններ, կառուցային սխալներ գործուած չեն: Նոյն խումբը նորոգութեան ամէն մէկ փուլին տեղեակ պահած է ԻՒՆԷՍԿՕ – ԻՔՈՄՈՍ-ի նման միջազգային կազմակերպութիւններ:

Մեսրոպ Արք. այցին ընթացքին նկատած է թէ աւարտած են ձեռնարկուած պեղումները: Նոյն ատեն տեղեկացած է թէ երէք չուտափոյթ միջոցներու չձեռնարկուի, նորոգութեան յաջողութիւնը կրնայ տուժել: Պեղումներով յայտնաբերուած հնութիւնները առանց այդ միջոցներուն կարճ ժամանակի ընթացքին պիտի կրեն կլիմայական անյապաստ ազդեցութիւն եւ փճանան: Այս մասին դիմում կատարուած է պատկան մարմիններու, բայց որեւէ պատասխան ստացուած չէ: Պատրիարքը կը խորհի որ ազգային ու միջազգային չարք մը մասնագիտական կազմակերպութեան հետապրքրութեան արժանացած նորոգութիւնը յաջողութեամբ աւարտին հասցնելու համար նիւթական ու բարոյական բոլոր միջոցներուն հարկ է դիմել: Ինք ալ իր կարգին կը վերահաստատէ կարելի նեցուկը եւ ծառայութիւնը տալու պատրաստակամութիւնը:

ԳԱՄԹՐՈՑԻ հիւանդութիւնը –հասանաբար աղիքի քաղցկեղ– կը դրաւէ բոլոր մեհիանները եւ դրութիւնները ալ դամ-

(Շար·ը Գ· էջ)

ՎԵՐԾԻՇՈՒՄՆԵՐ

ԷՐ ԵՐԲԵՄՆ... (2)
ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ ՄՕՏ ԱՆՑԵԱԼԷ

Հոգենորոգ պահերու կարօտը չատոնց արդէն բոյն դրած է այս տողերը գրողին հոգւոյն մէջ: Գոգցես յառաջացեալ տարիքը իր դերը կը կատարէ, յայտնապէս այնպիսի ժամանակներու, երբ ներկան իր դիւրակեցիկ դիմագիծով կը յայտնուի: Եւ, կը յատկանշուի ճանճրալի մրափով մը: Ա՛յս, երեւութապէս հեշտաւէտ, բայց խորքին մէջ հեղձուցիչ մթնոլորտը, ըսենք՝ միջավայրը, ահա՛, քանի՛ տասնամեակներու թանձր փոշին կը կրէ արդէն իր վրան:

Էր երբեմներու չարքը,– խանդով-եռանդով մի արարուածներով,– երանաւէտ երազներու դուռ կը բանայ մեղի պէսներուն համար: Անկասկած: Իսկապէս, տարիքոտ մարդուն կը մնայ յետահայեաց սեւեռումով պատկերացնել իր կեանքին այս կամ այն ուրախառիթ պահերը: Ցիչել զանոնք մէկ առ մէկ՝ ժպտիլ, յուզուիլ, խռովիլ: Առանճնարէս, երբ ատոնք այնքան ամուր կը հայիին մտքիդ եւ հոգիիդ: Հաղար ու մէկ լարերով պինդ կը կապուին դաւանած գաղափարներուդ, հետամտած նպատակներուդ եւ, անշուշտ, քու մարդ-հայու ներքին զգայնութիւններուդ:

*
**

1980ական թուականները այլապէս բախտորոշ էջեր կ'արձանագրեն մեր այստեղի նօսր գաղութի հին այլ նորոգ տարեգրութեան մէջ: Հաստատենք՝ չնորհիւ գըլխաւորաբար Պոլսէն խումբ-խումբ ժամանած եւ հո՛ս վերջնական կայք հաստատած ազգայիններու: (Մասամբ նաեւ Մերձ. Արեւելքէ եկածներու): Ստուգիւ, այդ թուականներուն է, որ կեանքի կը կոչուի, փոխառեալ անունով՝ Հայ Մշակոյթի Ակումբը: Կամ՝ Ցանճնախումբը: Աչխատանքի չրջանակը իսկապէս լայն է, ընդարձակ եւ, բնականաբար, հրահանգիչ: Քանի կը ձգտի, կարելիութեանց սահմաններուն մէջ, ներքին թէ հրապարակային, մեծ թէ փոքր ձեռնարկներով յիշատակել կարեւոր թուականներ, յոբելենական նախընտրաբար: Այլեւ նշել դէմքերու ծննդեան, տարեդարձներ, մասնաւորաբար դասախօսական երեկոյթ–ցերեկոյթներով, գրական–վիճաբանականի ասուլիսներով՝ հրահրել հետաքրքրութիւն ու սէր հանդէպ հայ գրի եւ մշակոյթի: Մնայուն վէմերը մեր յաւերժ կեանքի(*):

**

Ցայտնօրէն յիշելի տարի մը կը դառնայ 1984ը: Մայիս եւ Հոկտեմբեր ամիսները յատկապէս: Իրապէս, այդ տարին, Մայիսի Կիրակիներէն մէկուն, երկու հարիւրէ աւելի հանդիսական կը մէկտեղուի Հին Նիսի քաղաքապետական թատրոնը, նչելու համար ծննդեան հարիւրամեակը մեր քերթողութեան հսկաներէն միոյն՝ Դ. Վարուժանի: Բառին իրական առումով, լման երեք ժամ չարունակաբար, խուռներամ բազմութիւնը, առանց ձանձրոյթի, առանց յօրանջի, ամենայն երկիւղածութեամբ կ'ունկնդրէ բանախօսութիւններ, քերթուածներ եւ երաժշտութիւն: Հրամցուած բարձրորակ չրջանակով:

Այլապէս խռովիչ է պատկերը բեմին: Երբ մեծկակ վարագոյրը կը բացուի եւ, լոյսի կարմրաւուն չողերով կը յայտնուի մեծդի դիմանկարը քերթողին: Եւ, երբ լայն ու տարածուն պատառի մը վրայ կ'երեւին մեծատառ տողերով արձանագրուած Վարուժանեան միտքեր հայերէն, ուրիշ մը՝ թարգմանաբար Ֆրանսերէն: Միաժամանակ, բեմին մէկ մութ անկիւնէն երգչախումբը կ'երգէ մեղմիւ «Ո՛վ Մեծասքանչ դու լեզու»ն:

Սրտաչարժ պահ, յիրաւի: Հոգեթով, նոյն առեն:

Ցիշողութիւնդ կը խթանէ՝ անկիւն մը դրուած ու մոռցուած յայտադիրը: Կը հաստատես կրկին, թէ կազմակերպիչները ամէն ջանք թափած էին, որպէսզի մեծ քերթողին անունն ու գրական վաստակը մեծարուի, հետեւաբար գնահատուի, ըստ արժանւոյն, արտակարգօրէն վայելուչ խնամեալ ձեռնարկով մը: Մանաւանդ՝ հանդիսութիւնը զգենու հայաչունչ նկարագիրը: Այսինքն՝ ոգի: Այսպէս՛, կարճ ու բովանդակալից բանախօսութիւններ, քերթուածներու արտասանութիւն, խմբերգներ: Ներկայացուած, ըսենք՝ «բեմականացած» չրջանակով, իմա՝ ծանօթացում–մեկնաբանութիւն արտասանելի քերթուածներու, այս վամ այն յատկանիշի մատնանչում – բանախօսութիւն, երգ, խմբերգ: Համադրուած եւ հրամցուած լոյսի, գոյնի, ձայնի «խաղ»երով: Հրապուրիչ, անկասկած: Ուսանելի, նոյնիսկ(**):

Խանդավառութեանդ մէջ կ'ուզես անպայման տալ անունները դերակատար անձերու, արտասանուած քերթուածներու եւ, թուել այլ մանրամասներ: Երանաւէտ պահերը վերստին ապրելու հաստատ մըտածումով, բնականաբար:

Քերթուածներ՝ կարդով,– Յաչբո՛ւռ, Լոյսը, Առաջին մեղքը, Վարուժնակիս, Վահագն, Առկայծ ճրագ, Հանուսրուհին, Օ՛ Տալիդա: Դադար: Արտասանողներ՝ Հռիփսիմէ Պօշնաքեան, Լիլի Ապրիլեան, Պերճ եւ Սիւզան Գալճեան, Գէորգ Գապազեան:

Բանախօսներէն առաջինը՝ Յովհաննէս Զիլինկիրեան, պարզունակ ոճով կը ներկայացնէ կեանքը տարաբախտ քերթողին: Շրջանի հայ մտածումին վրայ անոր ունեցած յեղափոխիչ բարեփոխիչ (իմա՝ ազատատենչ եւ ազատախոհ) ազդեցութիւնը: Եզրափակիչ խօսքը, «Սպաննեցին հանճարը, բայց հանճարին գործը մնաց անմահ»:

Մարսէյլէն, կարօ Յովսէփեան, անսայթաք Ֆրանսերէնով, իր կարգին կը պարզէ կեանքն ու գործը նահատակ քերթողին: Կը նչէ անոր տեղն ու դերը ազատագրական գաղափարներու, ազատատենչ ըմբռնումներու ճեւաւորմանն եւ տարածման մէջ: Բացառիկ, անշո՛ւշտ:

Երրորդը՝ այս տողերը գրողը, կը պարզէ քերթողին մէկ այլ երեսը,– ընկերային հարցերու երգիչը: Ցիրաւի, ան երգիչը կը դառնայ ընկերային ցաւերու, ձգտելով ազատագրել չահագործեալ դասը իր կեղեքիչներէն:

Օրուան վայլը կ'աւելցնէ, իր նչ խօսք, Մարսէյլէն հրապիրուած տեղւոյն երգչախումբը: Ջորս–հինգ խմբերգ, խմբավար Նաչիկ Եըլմազեանի ճարտար ճպոտով:

*
**

Դ. Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ կազմակերպուած հրապարակային հանդիսութիւնը, Մայիսին, իրապէս բացառիկ ըլլալով, հպարտութեան ալիք կը տեղծէ: Որով՝ հարկեցուցիչ պայման կը դառնայ մեծ չուքով փառաւորել Հայ մշակոյթը, Հոկտեմբերին, Հայոց գրերու գիւտին 1580ամեակի յիշատակութեամբ:

Հին Նիսի քաղաքապետական թատրոնը, որ, ի դէպ, այդ տարիներուն դիմաւոր բեմը կը դառնայ մեր նօսր գաղութի ազգային կեանքի հրապարակային երեսին, այս առիթով եւս կը յորդի ազգայիններով: Երկու հարիւրէ աւելի, առանց չափազանցութեան:

Ինամեալ յայտադիրը, կրկին «ձեմականացած» երեսակով կը հրամցուի: Ցար եւ նման նախկինին, իր ներկայացման ձեւով ու բովանդակութեամբ, հաւասարապէս: Վայելուչ յայտագրէն կ'առանձնացընենք մէկը միայն. ողբ. Սարգիս Պօղոսեան (Փարիզէն) պարզ ու յստակ, տեղի'ն կուռ, տեղի'ն քաղցրօրէն զգայուն եւ, միանգամայն, խռովայոյզ չեչտով ներկաներուս կը հրամցնէ քերթուածնեբրու փունջ մը: Պոլսահայ բանասէր Թ. Ազատեանի հաւաքած Ակնայ անտունինեբրէն, Ցակոբ Ախաւացի (ժէ. դար) Սալվու Զինար էջմիածինը, վտառանութիւն եւ Աբովեանի ծանօթ Լեզուն, Վէրք Հայաստանիէ:

Անկասկած յիշելի կը մնան օրուան բանախօսին հմտալից խօսքերը ի մասին Մեծասքանչի, Մեսրոպեան սրբատառերուն եւ, առհասարակ Հայ մշակոյթին: Հ. Լեւոն Զէքիեան, Վենետիկի Մխիթարեան Ռխտէ, իբր եղրափակիչ խօսք կը հաստատէ, Մեծասքանչը՝ մեսրոպեան կատարեալ գործ տառերով ամրապինդ, անվհանդ ամրոցն է մեր ազգային գոյութեան:

ԺԻՐԱՑՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Այլ առիթով մեր գաղափարը կրկնենք, իբր «պատիւս արժանաւորաց»: Շարժուն-միւս մղիչ ուժը կը դառնայ՝ ծագէ վերջալոյս, գաղութիս ազգայի՛ն-մտաւոր կեանքի գլխաւոր սիւներէն ողբ. Տիգրան Հաճեան:

(**) Կ'ը պարտինք Լիոնէ յատուկ հրատարակուած բեմադիր Գէորգ Գապազեանի (այժմ՝ ողբացեալ) գեղագիտական ընթացքին:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ ՈՒ ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Հայ գրականութիւնը երկու տաղանդաւոր երգիծաբաններ ունի: Ցակոբ Պարոնեան եւ Երուանդ Օտեան: Ուրիշ երգիծաբաններ ալ ունեցած ենք թնականաբար: Բայց սխալ չէ պնդել թէ անոնցմէ ո՛չ մէկը կրցաւ բարձրանալ այս երկու անմահ երգիծաբաններուն բարձրութեան: Կամ սխալ չէ պնդել, թէ հայ ժողովուրդը երբեք չափոնեց որ երրորդ երգիծաբան մըն ալ նոյն յաճախականութեամբ ու հիացումով յիչուի Պարոնեանին ու Օտեանին անուններուն քով: Եւ անտարակոյս չատ մեծ հոսած է այս երկուքին գրականութեան ու կեանքին մասին: Բայց այս երկուքը թնաւ հանդիպած չէի՞ն իրարու, գիրար ճանչցած չէի՞ն. կամ որքա՞ն ճանչցած էին գիրար:

Օտեան 27 տարու աւելի փոքր էր Պարոնեանէն եւ Պարոնեան, որ ապրած է հազիւ 49 տարի, արդէն մեռած էր երբ Երուանդ Օտեան տակաւին Երուանդ Օտեան չէր եղած: Ուստի Պարոնեան չէր կրնար ճանչնալ Օտեանի երգիծական գըրականութիւնը: Բայց Օտեան կրնար ճանչնալ Պարոնեանի գրականութիւնը եւ ճանչցած ալ է: Իր կենսագիրներէն Սամուէլ Մուրատեան, որ Օտեանի մասնագէտ մըն է, կը պատմէ որ Երուանդ Օտեան մեծ հիացում ունէր Պարոնեանին նկատմամբ: Բայց այդ հիացումը պիտի ցնցուի երբ Օտեան առաջին անգամ պիտի տեսնէ Ցակոբ Պարոնեանը: Այդ չրջանին, երիտասարդ Օտեան, իր մօրեղբօր Գէորգ Ասլանեանի աչխարհագրութեան գիրքի տպագրութեան փորձերը սրբագրելու համար պարբերաբար կ'երթայ Գ. Պաղտատեանի տպարանը: Այս տպարանը այդ չրջանի մեծանուն գրագէտներու ժամադրավայրն էր: Հոն կարելի էր հանդիպիլ Եղիա Տէմիրճիպաչեանին, Ռեթէոս Պէրպէրեանին, Ցակոբ Պարոնեանին եւ ուրիչներու: Այսպէս անգամ մը Երուանդ Օտեան հոն կը ծանօթանայ Պարոնեանին հետ, որուն մասին արդէն ունէր մասնաւոր պատկերացում մը: Բայց Օտեան անմիջապէս կ'անդրադառնայ որ Պարոնեանէ ունեցած իր պատկերացումը բնաւ չէր համապատասխաներ իրականութեան: Իրական, Պարոնեանը, Օտեանին մեծանուն նախորդը, չափազանց լուրջ դէմքով, լուրջ կեցուածքով, լուրջ գըրոյցներով մարդ մըն էր, որ բնաւ ալ մեծ երգիծաբանի մը տպաւորութիւնը չէր գործեր: Աւելի վերջ ան, սապէս պիտի արտայայտուի այս մասին.

«Պարոնեան, որուն բոլոր գրուածքները հիացումով կարդացած էի, թէեւ ան ատեն երգիծական որեւէ հակում չէի պարզիս չատ յուսախաբ ըլլաս երբ առաջին անգամ պինքը տեսայ: Ձերմակ, դէպի վար կախուած պեխերով, չոր, երկայնահասակ, չափազանց լուրջ դէմքով մարդ մըն էր, որ աւելի չարչըրը ոսկերիչի կը նմանէր, քան թէ երգիծաբան գրագէտի մը: Իր խօսակցութիւնն ալ, նոյնպէս, լուրջ հարցերու չուրջ կը դառնար միշտ եւ երբեք կատակախօս չէր տար թէ դիմացինդ Հայոց առաջին զուարթագրի երգիծաբանն էր»:

Ոմանք Օտեանին այս տողերուն վրայ հիմնուելով պիտի պնդէին որ Օտեան ուզած էր ստորագնահատել Պարոնեանը, զայն չուկայական մարդու նմանցնել: Բայց այսպիսի պնդում մը համոզիչ չէ, որովհետեւ Երուանդ Օտեան տակաւին սկըսնակ մըն էր հայ գրականութեան չրջանակին ներս եւ մէկ անգամ միայն տեսած էր Պարոնեանը: Ցետոյ այստեղ Պարոնեանին երեւոյթին մասին էր որ կը խօսի Երուանդ Օտեան, այլ ո՛չ թէ անոր երգիծական գրականութեան արժէքին մասին:

Միայն թէ Երուանդ Օտեան յառաջիկայ տարիներուն պիտի ընէ նոր յայտնարարութիւններ, որոնք իսկապէս կարծել պիտի տան թէ ան չատ ալ ճչգրիտ պատկերացում մը չէր ունեցած Պարոնեանի երգիծաբանութեան արժէքին մասին: Օրինակ Օտեան, Մինաս Չերազն անգամ աւելի զուարճալի խօսակից պիտի նկատէր, քան թէ Պարոնեանը: Աւելի վերջ ալ իր սիրելի բարեկամ Արփիար Արփիարեանը պիտի նկատէր Պարոնեանէն ալ աւելի մեծ երգիծաբան: Անտարակոյս Երուանդ Օտեանի այս արժեւորումը չափազանցուած կարծիք էր եւ ընդունելի չէր բացարձակապէս: Պարոնեանը է եւ մնացած է անգերազանցելի: Եւ եթէ ապագային կարդ մը գրականագիտական ըաղրութիւններ պիտի ընէին Պարոնեանի եւ Օտեանի միջեւ եւ ոմանք եթէ Օտեանը պիտի գերադասէին Պարոնեանին, այդ ալ չատ արդար ու ճիշդ բաղդատութիւն մը պիտի չըլլար: Պարոնեան եւ Օտեան որեւէ կերպով բաղդատելի չեն, երկուքն ալ ունին իրենց ուրոյն եւ անբաղդատելի արժէքները: Միայն թէ ատոդ է որ Օտեան չատ բան կը գիտէր ու մեծ աճապարանքով կը գիտէր, եւ արդէն ինք ալ կը խոստովանէր որ անհրաժեչտ ուչադրութիւնը չէր կեդրոնացուցեր իր գրածին որակին վրայ: Մանաւանդ իր վէպերուն մէջ ինքզինք կը կորնչցնէր իր լայն չունչին ու հարուստ երեւակայութեան մէջ: Այս տեսակէտով, Պարոնեան անտարակոյս աւելի զուսպ էր եւ աւելի լաւ կը հակակչռէր ինքզինքը: Ցետոյ Պարոնեան եթէ իրական կեանքի մէջ սպասուածէն աւելի լուրջ էր, Օտեան իր կեանքին մէջ ալ այնքան երգիծաբան, զուարթախօս ու անպաճոյճ, կամ թերեւս էր, որքան իր գրականութեան մէջ: Սովորական ընթերցողներու համար Օտեանի սրբատառութիւնները աւելի հաղորդական ու հասկնալի, աւելի պարզ էին քան թէ Պարոնեանի խորունկ սրամտութիւնները: Օտեան անօթի էր, բայց անօթութեան մասին իսկ կը խօսէր երգիծանքով:

Բ. Չ.

Livres reçus

ENTRE L'ART ET LE TEMOIGNAGE

Littératures arméniennes au XXème Siècle

Volume 1

La Révolution Nationale

Marc NICHANIAN
MétisPresse, Genève 2006

ԱԲԽԱԶԻԱ՝ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐԸ

Աբխազիան Աճարիոյ եւ Հարաւային Օսէթիոյ հետ մէկտեղ է Վրաստանի երեք շրջաններէն, որոնք վճռած են անկախանալ ու կիրարկութեան դրած իրենց վճիռը: Անով ամէն բանէ առաջ Վրաստան կը կորնցնէ Սեւ ծովու ափին չուրջ կէսը, քանի որ Աբխազիան կը գտնուի երկրին ա. մէնէն հիւսիսային շրջանը, Սեւ ծովուն եւ Ռուսաստանի սահմանին մէջեւ: Մայրաքաղաքն է Սուխումին, նոյնպէս ծովափին կառուցուած:

Վերջերս քաղաքական ճակատումը կըզբաղած է Աբխազիոյ եւ Վրաստանի միջեւ, քանի որ նախագահ Սահակաշվիլի կը պնդէ յամառօրէն թէ Աբխազիան Վրաստանի անբաժանելի մասն է: Միչուդեո Սերգէյ Բակապէ, արխազ նախագահը կ'ուզէ միայն խօսիլ երկու երկիրներու բարիդրացիական յարաբերութիւններուն հեռանկարին մասին: Բայց կ'ուզենք թէ կացութեան վատթարացում մը պարագային պիտի չվարանի դիմեալ ուժերը տանելու վրացական սահմանը եւ սահմանագիծը ականելու:

Ռուս գրող Վ. Էրոֆէյեւ Աբխազիա այցէ մը եւք համոզուած է որ անջատած հանրապետութիւնը այլեւս չի վերադառնար Վրաստանի կազմին: Աբխազները կը նախընտրեն մեռնիլ, քան տեղի տալ: Այդ փոքր երկիրը ոչ մէկ պետութեան կողմէ ճանչցուած է. ոմանք զայն կը նկատեն Մոսկուայի ձեռքին խաղալիք մը: Ուրիչներու համար Վրաստանի ըմբոստ մէկ բեկորն է ան որ 1992–93ի վրացական պատժական գործողութիւններուն ճախողութենէն եւք որոշած է խզել կապերը Թիֆլիսի հետ: Եւ պէտք է ըսել որ այդ գործողութիւնները բաւական վայրագութեամբ տարուած են, 3500 մեռեալ պատճառելով, ինչ որ Աբխազներու աւելի քան 3%ը կը նշանակէ: Ատկէ զատ, տարիներէ ի վեր Աբխազիա ենթակայ է անդորք չրջափակումի մը. ո՛չ օդանաւեր էջք կը կատարեն հոն, ոչ նաւեր կը մօտենան նաւամատոյցներուն: Ոչ թղթատարական համակարգ կը գործէ հոն, ոչ ալ յատուկ տարադրամ կայ. կը գործածուի ռուսական ռուբլին: Աբխազիա երթալու միակ միջոցը ինքնաշարժն է, ճամբան՝ Սոչիէն հարաւ իջնողը: Կարելի է չոգեկառքով ալ կարել ցայն:

Վրաստանն ալ, ինչպէս Ադրբեջանը Ղարաբաղին, Աբխազիոյ դաշնակցութեան հիմով լայն ինքնավարութիւն կը խոստանայ. ատիկա հակամարտութենէն առաջ Աբխազներուն ուզածն էր: Բայց պատերազմէն ետք, ոչ ոք այլեւս կը վստահի Թիֆլիսի: Հակառակ այդ պատերազմէն ծանրօրէն վնասուած գօտիներու, Աբխազները սկսած են զբօսաշրջական ենթակառոյցներ հիմնել, աւելի հիւսիսային շրջանին մէջ որ նուազ վնասուած էր: Հոն Գագրան, եւ Պիցունտան զարաւոր տօսախի ու չոճինիներու հայրենիքն են. անցեալ տարի մեծ մասով Ռուսաստանէն աւելի քան մէկ միլիոն զբօսաշրջիկ գացած է հոն. մանաւանդ որ կեանքը ծիծաղելի ըլլալու չափ աժան է:

Մէկուկէս տարի առաջ, նախագահական ընտրութեան, Կրեմլին փորձեց իր թեկնածուն պարտադրել, բայց ժողովուրդը իր ուզածը ընտրեց: Այնկէ ի վեր երկիրը նոր ուղղութեան մը կը հետեւի. իր ապագան կը տեսնէ ժողովրդավարութեան մէջ, եւրոպական արժէքներով ընկերութեամբ մը: Անոնց համար լուրջ ակնկալութիւններու աղբիւր է Սերպիոյ եւ Մոնթենէկրոյի անջատումը, բայց ըստ ՄԱԿ–ի լաւատեղեակ աղբիւրներու, միջազգային հանրութիւնը պատրաստ չէ կարճ առենէն ճանչնալու արխազեան անկախութիւնը:

ՔԱՂ ՀԱՆ

ԳԱՂԹԻԱՂ ԳԱՂԹՈՒԿ

ՍԻՏՆԵՑԻ Հայ Մշակոյթի կեդրոնի սրահին մէջ, Յուլիս 15ին, նչուած է Ա. ւըբատրալիոյ Հայ Օգնութեան Միութեան 40ամեակը: Օրուան բացման խօսքը արտասանած է Եմամիկ Զաուշեան, որ ամփոփ կերպով ներկայացուցած է Աւըբատրալիոյ Հայ Օգնութեան Միութեան եւ առհասարակ ՀՕՄ–ի մարզասիրական. բարեսիրական եւ ազգանպաստ գործունէութիւնը: Ցօսք առած եւ իրենց գնահատանքը յայտնած են Աւստրալիոյ Հայ Օգնութեան Միութեան հիմնադիր անդամ ահիներէն Մարի Ներսէսեան, Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան կողմէ Մաքրուհի Քորթեան, ՀՄԸՄ–ի անունով Յարութ Քէօչկէրեան, ՀՑԴ Դրօ Ազանճնակի կոմիտէի կողմէ Պերճ Մամճեան, Արշիկ Պետրոսեան (ՀՕՄ), Վիգէն Գալըճեան (Հայ Դատ), Սարգիս Տէր Պետրոսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Հանդիսութեան ընթացքին հաւաքուած ութ հազար տոլարն ալ նուիրուած է Հայ դատի՝ Հայ Դատ Յանձնախումբին ՀՕՄ–ի որոշումով:

Ա. ԱԿՈՒՃԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԳՐԱՔՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

"Վալէօր դ'Աքթիւէլ" շաբաթաթերթը Յուլիս 28ի թիւին մէջ պատկերազարդ երկու էջ յատկացուցած էր լուսանկարիչ Ա. Ակուճեանի Վալանթիյէի ցուցահանդէսին Թուրքերու կողմէ խոչընդոտուելուն, տեղական իշխանութիւններուն կրաւորական կեցուածքին ու այդ բոլորին արդ Թընցուցած հակազդեցութեան:

Նախ համառօտակի կ'ամփոփուի ամօթալի պատահարը, յետոյ Պրիւտլի քոլէճին արուեստի ուսուցչուհի Ան–Մարի Ճոնսոյի ընդվզումին տեղ կը տրուի: Ան աշակերտներուն հետ չաբաթներով աշխատած է Ակուճեանի լուսանկարներուն վրայ եւ տղոց գծածները տարուած են արուեստագէտ լուսանկարիչին նկարներուն հետ ցուցադրուելու: Սակայն Թուրքերու բիրտ միջամտութիւնը արգելք եղած է ցուցադրութեան:

Ճոնսօ կ'ըսէ թէ չի հասկնար որ իրաւական պետութեան մը մէջ մարդ նման կացութեան առջեւ անպաշտպան ձգուի: Տեղական պատասխանատուներու անտարբերութիւնը սարսափելի ու քաղաքին համար այպանելի կը նկատէ:

«Մեր ուսանողներուն կը թելադրենք որ ֆուէարկեն, անոնց կը խօսիմ ֆաղաքականութեան մէջ յանդուգն ըլլալու մասին: Այդ օրը վախցանք: Յանդուգն ըլլալ կը նշանակէ վախին հետ առնակատիպ գիտնալ: Մեր տղոց ի՞նչ օրինակ կը հանդիսանան մեր դեկավարները» հարց կու տայ ան:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԱՐԺԸՆԹԱՑ

Հայ դատի Եւրոպայի յանձնախումբը Պելժիայէն, Գերմանիայէն, Ատրիայէն համալսարանական ուսումի ը. չրջանի ուսանողներու երեք չաբթուան վարժընթաց մը կազմակերպած է, Եւրոպայի հայկական Սփիւռքէն վաղուան վարիչներ պատրաստելու մտահոգութեամբ: Նպատակը եղած է երիտասարդները ծանօթացընել Եւրոպական քաղաքական չրջանակներուն, անոնց կառոյցներուն, աշխատանքի մեթոտներուն: Վարժընթացը անոնց առիթ տուած է Եւրոպական այդ կառոյցներուն գործելակերպին ծանօթանալու եւ տեսնելու թէ հայկական հարցերը ի՛նչ տեղ ունին անոնց մօտ:

2006ի ծրագիրը բաղկացած է Միութեան գլխաւոր հաստատութիւններուն տրուած այցերէ, Կովկասի հետ դրացնութեան քաղաքականութեան պատասխանատուներու դասախօսութիւններէ, անոնց հետ հարցազրոյցներէ, եւլն.: Մասնակից ուսանողները վարժընթացէն եւք թղթածրարներ պատրաստած են Հայ Դատի յանձնախումբին աչխատանքին տարբեր թեմաներուն մասին:

Ծրագիրը կը կրկնուի 2007ին, հայ երիտասարդութիւնը պատրաստելու համար քաղաքական գործունէութեան եւ օգնելու որ Եւրոպայի գաղութները զարկ տան իրենց ներկայացուցչութիւններուն քաղաքագիտական յատկանիշին:

***

ՊՈԼՍՈՑ ձէմպել Թօփուզու բացօթեայ հանդիսասրահին մէջ, Յուլիս 17ին, սարքուած է Սայաթ Նովա, Րուհի Սու եւ Քարաէչ Թիւրքիւլէր երգչախումբ – նուագախումբի համատեղ "Աչուղ է եկեր մեր մահլէն» խորագրեալ համերգը: Սայաթ Նովա երգչախումբի ծոցէն հասած խոստումնալից երաժիչտ Մելիքճան Ջամանի եւ Պէրքթայ Աքերտեզի փոխ ի փոխ խմբավարութեամբ ներկաներուն հրամցուած են աւելի քան 25 երգեր, որոնց կարգին հայ ծանօթ աչուղներու սիրուած երգերը:

***

ՊՈԼՍՈՑ ձէմպել Թօփուզու բացօթեայ հանդիսասրահին մէջ, Յուլիս 17ին, սարքուած է Սայաթ Նովա, Րուհի Սու եւ Քարաէչ Թիւրքիւլէր երգչախումբ – նուագախումբի համատեղ "Աչուղ է եկեր մեր մահլէն» խորագրեալ համերգը: Սայաթ Նովա երգչախումբի ծոցէն հասած խոստումնալից երաժիչտ Մելիքճան Ջամանի եւ Պէրքթայ Աքերտեզի փոխ ի փոխ խմբավարութեամբ ներկաներուն հրամցուած են աւելի քան 25 երգեր, որոնց կարգին հայ ծանօթ աչուղներու սիրուած երգերը:

***

ՇԻՇԼիի մարմնամարզական ակումբը, Յուլիս 18ին, ոտնախմբած է իր հիմնադրութեան վաթսունամեակը եւ այդ առիթով, Մարմարայի խմբագրատունը այցեյած են միութեան ատենապետ՝ Ղազարոս Ունան եւ վարչութեան անդամներ: Այս առիթու խմբագրութիւնը տեղեկացած է որ Օգոստոս 4ին, Սերքըը տ'Օրխանի մէջ, կը սարքուի ճաշ մը: Այս տարի 120 աչակերտներ արձանագրուած են պասքէթպոլի մարզադպրոցը, 65 աչակերտներ ալ կը հետեւին վոլէյպոլի մարզանքներուն: Անցեալ տարի 185ի բարձրացած է 120–130ի միջեւ եւ այս տարի եալին, յաճախողներու թիւը տարուբերած է:

***

Շ. Ա. Ազգային Հոգեյաւելութեան պաշտօնավարութեան միջոցին, ամիսներով անձրեւի երես չտեսանք. այս պատճառաւ Օհան աղան օր մը հրամայեց, որ դպրոցին մէջ «Տէր ողորմեա» երգէինք, որպէս զի երկինքէն անձրեւ տեղար: Հնազանդեցանք իր հրամանին, «Տէր ողորմեա» երգեցինք, եւ ըստ յանձնարարութեան մեր կառավարիչ Կարապետ Ասլանեանին, «Տէր ողորմեա»յի միջոցին, երբ «տո՛ւր աչխարհիս խաղաղութիւն» ըսինք, աւելցուցինք նաեւ «պարգեւեա՛ մեզ առատ անձրեւ պաշտօնէից». բայց օգուտ մը չունեցաւ մեր «Տէր ողորմեա»ն. չորութիւնը կը տիրէր համայն ուրեք:

***

Տաճիկ մօլլաներ, գլուխնին կանանչ փաթթոցներով ուսերնուն վրայ ալ կապոյտ չորեր ձգած, հետերնին ունենալով հօճաներ, առջեւնին լակոտներու վոհմակներ, սկսան չրջիլ թաղերուն մէջ, «Ալլահ, Ալլահ» բացագանչելով, որպէս զի երկինքէն անձրեւ տեղացնէր Աստուած. բայց ի զո՛ւր: Կառավարութիւնը հրաման արձակեց ու պահանջեց որ Հայերը ու Ցոյները աղօթքի ելլային անձրեւի համար. եւ ահա՝ Ս. Խաչի եւ Ս. Կարապետի եկեղեցական դասը իսկոյն խաչերով, խաչեղէններով դպեստաւորեցաւ, դպիրներու երգակցութեամբ չորջեցաւ փողոցները եւ ի վերջոյ թափօրը ուղղուեցաւ Աղբ. Գերեզմանատունը, ուր արդէն Ցոյներու աղօթասաց խումբը եկած էր:

Աւետարանները կարդացուեցան երկուստեք. եւ մերոնք առանձին «Անդաստան» կատարեցին, եւ հազի՛ւ «Հարաւային կողմն աչխարհիս» մասը աւարտած էր, զարմանալի զուգադիպութեամբ երկինքը ամպոտեցաւ պահ մը եւ կարծուեցաւ թէ անձրեւի նչան էր այդ, բայց արեւը դարձեալ իր կիսիչ ճառագայթներով դուրս ելաւ:

Գիշերը անկողին մտնելու վրայ էինք, երբ սկսան որոտումներ, փայլակ, կայծակ, որոնց յաջորդեցին տեղատարափ անձրեւներ եւ տեւեցին մինչեւ առաւօտ: Տաճիկներուն «Ալլահ, Ալլահ» պոռալնե՞րն էին որ եղաւ անձրեւաբեր, Հայց. Եկեղեցւոյ չարականնե՞րը, թէ Ցոյներու «Քիրիէլէյիսու»ները բերին անձրեւները, թէ ոչ՝ եղանակին բնական վիճա՞կը. ատի նչանակել կարողութենէս դուրս է. լուծիւն ուրեմն...:

***

Մեր բարեսիրտ կառավարիչը՝ Կարապետ Ասլանեան, որ սոյն թափօրներուն բարեկարգութեան կարապետեց, հիւանդացաւ յանկա՛րծ, անկողին ինկաւ եւ չաբաթներով դպրոց չեկաւ: Իր բացակայութենեն ետք միջոցին, Ուսումնարաններուս կառավարիչ բերին մի ոմն ուրիչ Կարապետ, Տէր Պաղտասարի գաւակ, մուչտակազգեստ, ծեծի ալ քալարուեստ մասնագէտ, որ օրն ի բուն նստած տեղը կը քնանար խորդալով. ճիշդ ու ճիշդ հակառակ տիպը, իր համանուն Ասլանեանին: Եթէ ճայն հանող աչակերտ մը ըլլար, այսինքն իր անուչիկ քունը խանգարող մը, իսկոյն կ'արթնար, կ'երթար կը ծեծէր զայն:

Օր մը, երբ այսպէս իր սովորական քունը կը քաչէր բաւական խորունկ կերպով, եւ անչարժ կը խորդար իր լերկ ու ճաղատ գլուխը նստած տեղւոյն պատին կռթնցուցած, իր այդ վիճակը մեծապէս զբօսեցուցիչ եղաւ մեզի. սկսանք խնդալ բարձրաձայն եւ տեսնալով որ խնդուքներնուս արձագանգը չէր հասնէր անոր ականջին, վարի կարգին աչակերտներէն մին, Ռափայէլ Ինտամեան, քեռորդի Ա. բիստակէս Սրբազանին, Թուղթի կտորներ ծամելով նետեց չեչտակի եւ անվրէպ՝ ուղղակի վարժապետին եսֆիդաձըմաճ լերկափայլուն ճակտին, որ սիրայօժար ընկալուչ եղաւ արձակուած նետին, թքալոյզ ծամոցը փակաւ մնաց հոն:

***

Ալ ո՞րերնուս վրայ հոգի մնաց խնդալէն. անվերջ կը խնդայինք, եւ կարելի՞ էր չխնդալ այդ տեսարանին հանդէպ. խոկուքը դադրեցաւ. վարժապետը արթնցաւ, թաչկինակով սրբեց ճակատը, սկսաւ աչ ու ձախ նայիլ, փնտռել թէ ո՞վ էր այդ խաղին հեղինակը: Նկատելով որ ամէնքս ալ կը խնդայինք, ոտքի կանգնեցաւ, իջաւ վար նստած տեղէն, եւ սկսաւ մէկիկ մէկիկ բոլոր խնդացողները, ընդ որս եւ զիս՝ զմեղաւորս, ծեծել կրկնակ ու չառաչիւն ապտակահարութեամբ:

(Շար. 50)

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԱԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Եւ եղաւ որ այս մարդը իր գոյնը դուրս տուաւ. քննուեցան իր տետրակները թաղական խորհուրդին կողմէ, եւ հաստատուեցաւ, որ ժողված չաբաթականները լաւ մը գրպաններ, կուլ է տուեր: Ազգային իչխանութիւնը այս «ազգասէր» դողը պատժելու համար, խմացանք որ Ս. Փրկչեան հիւանդանոցը ղրկեր է զայն, իբրեւ վերակացու լուացարանի. ժամանակ մը այս պաշտօնին մէջ մնաց մեր նչանաւոր «Բերի՞ք մը» ըսող Օհան աղան, յետոյ «Մնաք բարով» ըսեր է կեանքին. երբոր լսեցինք իր մահը չա՛տ ցաւեցանք ...որ հայ ազգը այսպիսի մարդակերպէ մը զրկուեր է...:

***

Հայրս մեր դպրոցին համար ղրամ ղլայող չէ՛ր. բայց Օհան աղային անպիտան կանները ուղղակի կը յանձնէր Ասլանեան կանները ուղղակի կը յանձնէր Ասլանեանին, եւ այս բանը ակնոցի իչուն կամքին հակառակ էր. մենք ի՞նչ ընէինք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

81ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՓԱՐԻԶ.– Գագիկ-Ֆիլիփ Շալճեան 150 Եւրօ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժան–Ժագ Վարուժանի մահուան տարելիցին առիթով Պ. Ռուժէ Գազեան վանո հոգեհանգստեան աղօթքի փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ պայծառութեան 20 Եւրօ նուիրած է:

(Շար. Ա. էջէն)

բանականի բնոյթ ունին, կանխահասօրէն: Ֆիկառօ խորագրած էր արդէն (Օգոստոս 2) «Գասթրոյի վերջալոյսը», Լիպերասիոն նոյն օրը մենատէրը կը տեսնէր «եղբայրէ եղբայր»: Գասթրօ պատճառ եղած էր որ երկրորդական տեղ դրաւէ Իսպայէլի մղած անխնայ պատերազմը: Գասթրօ, սակայն, Օգոստոս 1–ին դեկոյցով մը յայտնած է թէ եթէ առողջ չէ, ողջ է եւ բարոյական գեհենի վրայ ալ լաւ կը զգայ:

ԻՐԱՔի մէջ ոճրափորձերը կը չարունակուին նոյն կանոնաւորութեամբ եւ ամէն օր տասնեակներով մեռեալներ կան երկրի մը մէջ, որու ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ զբաղող ամերիկեան բանակը կրնան ճար մը գտնել: Օգոստոս 1ը կրկին արիւնալի օր մը եղած է 54 մեռեալներով, զանազան ոճրափորձերու մէջ: Թաքրիթի մէջ, –Ս. Հիւսէյնի նախկին բերդ–, աղղային բանակի 23 զինուորներ սպաննուած են եւ 20 ուրիչներ ալ վիրաւորուած են: Պաղտատի մէջ, քամիքազ մըն է որ իր կառքը պայթեցուցած է զինուորներու առջեւ, Քարատայի չիի թաղամասին մէջ, հոն ալ 14 հոգի մեռած է եւ դեռ այլ ոճրափորձեր հոս ու հոն:

ԱԴՐԲԵՋԱՆի նախագահը Ի. Ալիեւ յայտարարած է թէ 100 միլիոն տոլար ազելցուցած են ռազմական պիւտճէին որ բարձրացած է 700 միլիոն տոլարի: Ան թէեւ լսած է թէ կողմնակից են Ղարաբաղի հարցի խաղաղ ճամբով կարգաւորումին, բայց չեշտած է թէ անհրաժեշտ է ամրապնդել երկրին պաշտպանական կարողութիւնը:

ԿԱՊՐԻԻԼ ՔԱՍՓԷրէթ, կօիդմի պատմական մէկ դէմքը, մեռած է Օգոստոս 1ին 87 տարեկանին: Երկար տարիներ Փարիզի Գրտ Թատամասի քաղաքապետ եղած է (1983–2001):

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԹՐՔՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՐԳԵԼՈՒ ԹԵՐԹՕՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Թուրքիա Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական տեսանին կողմէ առաւելագոյն դատապարտումը կրած երկիրն է: Տարուան առաջին վեցամսեակին նոյն առանին կողմէ գաղափարի ազատութեան ոտնակոխումի 29 դատապարտումներէն 22ը կը պատկանին այդ երկրին:

Կարծես արժանի լլլալու համար այս համբաւին, Թրքական դատարանները օրակարգէն անպակաս են նոյն բնոյթի ամբաստանութիւններով բացուած դատերը: Նորագոյն զոհը վիպագիր Էլիֆ Շաֆաքն է որու «Հայրը եւ ապօրինի դուակը» վէպին մէջ Թրքութիւնը անարգող տողեր գտնուեր են: Գանողը նոյն ազգայնամոլ փաստաբանն է, Քէմալ Քէրինչսիզլեան դիմած է դատարան, վիպագրուհիին դէմ մինչեւ երեք տարուան բանտարկութեան պահանջով, որուն Թրքական պատժական օրէնքին այլեւս ծանօթ 301րդ յօդուածին· յօդուած որուն ջնջումը կը պահանջէն ոչ միայն Թուրք մտաւորականները, այլեւ Եւրոպան: Դատական առաջին նիստը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 21ին:

ԿՈՉ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի՛ Հայրենակիցներ,

Բոլորս տեղեակ ենք Լիբանանի ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին: Այսօր հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը կը պատսպարեն բազմահազար լիբանանցի գաղթականներ որոնք խուճապահար կը հասնին ամբակոծուած տարածքներէն:

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա-բժշկական կեդրոնին մէջ չտապ կը վիրահատուին եւ կը խնամուին հարիւրաւոր վիրաւոր քաղաքացիներ...

Ինչպէս անցեալին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը օգնութեան կոչ կ'ուղղէ բոլորին, որպէսզի մեր ազգակիցները կարենան իրենց քաղաքացիական եւ մարդասիրական պարտականութիւնը լիովին կատարել, առանց խորականութեան:

Կարդը հիմա մերն է փոխադարձ օգնութեան հասնելու Լիբանանի ժողովուրդին, որ 91 տարիներ առաջ գիտցաւ իր գրկին մէջ ընդունիլ մեր ջարդուած ժողովուրդին բեկորները:

Ձեր չէքերը ուղարկեցէք.–
C B A F
Conseil d'Administration
Opération L I B A N
17 rue Bleue — 75009 Paris

□

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Ալիս Հաքիմեանի եւ ընտանիքին Տիկին Ազատուհի Պօղոսեանի մահուան առթիւ:

Rentrée Scolaire

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ա ՅՈՒՂԱՆՆԷԱ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԱԽՍՈՒՔ
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին:
Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»: Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

*
**

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՑԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

*
**

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Ամրան չրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները·–
Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին:
Կիրակի, Օգոստոս 13ին, *Աստուածածնայ տօնին, առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը:*
Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին **Կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին:**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արքեպիսկոպոսի Վարպետ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Տօն
Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի
"ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ"
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ՋԱՏԻԿ Ծ· ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն Խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը:
Ամէնէ որոնէ կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, կը հրաւիրուին տեղեակ պահելու Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը·– Հեռ· 04· 91· 77· 84. 70:

*
**

ԱԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Վերափոխումն Ս· Աստուածածնի
Պատարագ ժամը 10ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11·30ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԱ· ՏԷՏԷԵԱՆ

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՏՕՆ Է Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔՈՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle
AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations 04 94 19 51 50
01 48 78 02 99

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84876

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 4
VENDREDI
4 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ· (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21· 511 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·511

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՍԱՍՏԿԱՑՈՒՄ

ԲԱՑՅ ԻՍՐԱՅԷԼ ՁԻ ՅԱՂԹԵՐ

ՍՈՒՐԻՈՑ ԴԵՐԸ

Պաալպէքի գործողութենէն ետք, կռուիները չարունակած էին սաստկանալ Հարաւային Լիբանան, բայց, հակառակ իր ուժին, ունեցած հսկայ միջոցներուն Իսրայէլ չի յաջողիր զինուորական յաղթանակ մը տանիլ Հեզպոլլայի դէմ: Իսրայէլ ոչինչ խնայած է սակայն եւ աւելի քան հինգ դումարտակներ գործի լծած է քարուքանդ ընելու համար Հեզպոլլայի բոլոր թաքստոցները, բայց չի յաջողիր: Դժուարութիւնը, Իսրայէլի համար, այն է որ իր կանոնաւոր, զինուած բանակը դէմ յանդիման է անկանոն ուժերու, որոնց ո՛ւր ըլլալը չի գիտեր յաճախ: Այս պայմաններուն մէջ, պատերազմը կրնայ շատ երկար տեւել:

*
**

Կարգ մը եւրոպացիներու ընթացքը Սուրիոյ նկատմամբ «ապտակ» մը կը նկատուի Շիրաքի եւ իր վարած հակասուրիական քաղաքականութեան: Սպանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Միկէլ Անկէլ Մորաթինոս Դամասկոս գացած է եւ տեսնուած իր պաշտօնակիցին հետ եւ հաստատ է որ Մորաթինոս միայն ինքզինքը չի ներկայացներ, այլ «կը խօսի բոլորիս կողմէ» կ'ըսէ Մաուիէ Սոլանա: Իրմէ ետք Դամասկոս կ'երթայ նաեւ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ֆրանք-Վալթէր Շթայնմէյէր: Այս բոլորը կը հաստատեն որ պէտք չէ Սուրիան դուրս ձգել ներկայ տագնապը լուծելու հոլովոյթին մէջ: Շիրաք կը նախընտրէ իրանով զբաղիլ եւ այդ առընչութեամբ չափազանցութիւն ալ կայ, բայց Շիրաքի համար Սուրիան պատասխանատուն է իր բարեկամին՝ Հարիրիի սպանութեան: Վերջերս, Տուպի-Պլազի ալ գովքը հիւսած է Իրանի վարած «կայունութեան գերին՝ չրջանին մէջ», բայց ծագած լարանցումը պատճառ եղած է որ 24 ժամ ետք սրբագրէ եւ ըսէ թէ «թեհրան պէտք է կայունութեան եւ ոչ՝ անկայունութեան գեր խաղայ չրջանին մէջ»:

Մարման ալ-Քապալան Դամասկոսի համալսարանին ռազմագիտական ուսումնարու կեդրոնի քաղաքական գիտութեանց փրոֆէսէօր, հարցազրոյցի մը ընթացքին (Ֆիկարօ, Օգոստոս 3) կը չեշտէ որ Սուրիա կենսական դեր պէտք է խաղայ եւ կ'ուզէ խաղալ: Նախագահին կոչը իր բանակին, որ պատրաստ ըլլայ, կը նշանակէ սուրիահայ, ակնոցով որ, Իսրայէլ կրնայ յարձակումի դիմել: Սուրիա չի կրնար հաւանիլ բազմապէսեան ուժի մը ներկայութեան ցորչափ համաձայնութիւն չկայ, այլապէս գրաւման բանակի տպաւորութիւն կը թողու: Սուրիա կրնայ դեր խաղալ եւ ճնշում բանեցնել Համասի եւ Հեզպոլլայի վրայ, պայմանաւ որ նախ քաղաքական լուծում մը գտնուի: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի բռնած դիրքին, Մ. ալ-Քապալան կ'ըսէ թէ Սուրիա կը կասկածի Ֆրանսայէն եւ կը գտնէ որ Լիբանանի մէջ, իր քաղաքականութիւնը չատ մօտ էր Միացեալ Նահանգներուն:

*
**

Իսրայէլեան ռմբակոծութիւնները անխնայ կը չարունակուին եւ տեղահան բռնակիչներու թիւը աւելի քան 800 հազար է, 300 հազար ալ Սուրիա մտած են: Կռուիները սաստիկ էին Օգոստոս 3ին ալ, մինչ նախորդ օրը, Հեզպոլլան կրցած էր 230 հրթիռ արձակել Իսրայէլի վրայ, մինչեւ 60 քիլոմեթր հեռաւորութիւն: Մէկ մեռեալ եւ եօթը վիրաւոր կար:

Հրադադարի խօսք ալ չի կրնար ըլլալ Իսրայէլի համար: Ե. Օլմերթ կրկին կը չեշտէ. «Մեր գործողութիւնը պիտի չդադրին քանի ամերիկեան կամ եւրոպական ճնշումներու, այլ ըստ մեր հեռանկարներուն»:

Օգոստոս 3ին, Ապահովութեան Խորհուրդը կրկին նիստ կը գումարէր, բայց Ֆրանսա չէր մասնակցեր: Օրակարգը կը վերաբերէր բազմազգեան ուժի առաքման սահմանին վրայ, բայց Ֆրանսա կ'ուզէ որ ամէն ինչ կարգով ըլլայ.– նախ հրադադար, ապա քաղաքական համաձայնութիւն, հուսկ միջազգային ուժը՝ յարգել տալու համար քաղաքական համաձայնութիւնը:

*
**

Լիբանանեան կառավարութեան Աշխատանքի նախարարը՝ Թրատ Համատէ, որ Հեզպոլլայի անդամ է, հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի (Օգոստոս 3), ուր կը պատասխանէ այն հարցումին որ կը վերաբերի խորայէլեան ծրագրին՝ Հեզպոլլան Լիթանիի գետէն անդին քշելու ու կ'ըսէ.– «Երեք չաբաթ է Հեզպոլլան դաս մը կու տայ արաբական բանակներուն: Իսրայէլացիք անկարող են զինուորական յստակ յաղթանակ մը տանելու: Ռմբակոծեցին սակայն հարաւը, Պէքայի դաշտավայրը եւ Պէյրութ: Ամերիկեան ամէնէն կատարելագործուած թէքնոլոժին գործածեցին, բայց պատերազմը չի կայանար բնակիչներ, մանուկներ ըսպաննելու եւ երկիր մը քարուքանդ ընելու մէջ: Իսրայէլացիք պիտի չհասնին զինուորական իրենց նպատակներուն: Լիբանանեան կառավարութիւնը եւ Հեզպոլլան կրակի տակ բանակցութիւն չեն ընդունիր: Անմիջական հրադադար կ'ուզենք եւ իսրայէլեան ուժերու քաշուիլը»: Իրեն համար Սինիորայի եւ Ֆրանսայի ծրագրերը իրարու մօտ են եւ Ֆրանսա պէտք չէ ընդունի որ Իսրայէլացիք քարուքանդ ընեն Լիբանանը: Նախարարը կ'անդրադառնայ նաեւ Հեզպոլլայի ապազինման ու կը բացատրէ. «Ինչ կը վերաբերի Հեզպոլլայի ապազինման, ան կախում ունի ազգային պաշտպանութեան այն ռազմավարութենէն, որ կ'ընտրուի պատերազմէն յետոյ, երբ քաղաքական բոլոր հոսանքները ազգային երկխօսութեան ձեռնարկեն: Եթէ կարելի ըլլայ պաշտպանութեան դրութիւն մը սահմանել հիմնուած՝ լիբանանեան բանակին վրայ, առանց Հեզպոլլայի զէնքերուն, այդ պարագային որեւէ հարց չկայ մեզի համար: Զինամոլ չենք: Կը նախընտրենք աղօթել քան պատերազմիլ: Մեր զէնքերը ինքնանպատակ չեն: Կը ձգտին դիմադրելու Իսրայէլի դիմաց: Երբ Իսրայէլի լիբանանցի բանտարկեալները ազատ արձակուին եւ Իսրայէլացիք քաշուին Շեպայէն, Հեզպոլլայի զինամթերքը ազատ կրնայ չարունակել եւ տեղահան բռնակիչներ կրնան վերադառնալ»:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԿԸ ՍԿՍԻ՞

Մոսկուայի քաղաքական եւ ռազմական վերլուծումի հիմնարկին միջազգային յարաբերութիւններու բաժնին վարիչը Սերգէյ Մարկեդոնով Ղարաբաղի հարցին մասին հարցումներու պատասխանելով ըսած է թէ Ադրբեջանին թոյլ չի տրուիր որ Ղարաբաղի մէջ պատերազմի վերսկսի: Անոր համոզումով Եւրոպան, Ամ.Նը եւ Ռուսաստանը դէմ կ'ըլլան ապրիլեան յարձակումի մը: Աւելցնելով Բաքու – Թիֆլիս – Ճէյհան նաւթատարին գործօնը, պարզ կը դառնայ որ Ադրբեջան պատերազմի չի ձեռնարկեր: Ատոր թոյլ չեն տար:

«Ղարաբաղ ներխուժումը երկարատեւ արիւնալի պատերազմ կը նշանակէ, անոր մէջ Ադրբեջան կրնայ պարտուիլ» ըսած է Մարկեդոնով, աւելցնելով որ Ղարաբաղի ապահովութեան գօտին ամբողջն պաշտպանուած է:

Ան յիշեցուցած է նաեւ թէ Ադրբեջանի նախկին նախագահը Արեւմուտքի մէջ իր երկրէն տուժածի պատկեր մը տուած էր եւ հիմա եթէ անոր կողմէ պատերազմը կրկին հրահրուի, այդ պատկերը վայրկենապէս կը ջնջուի:

ՂԱՐԱԲԱՂԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԵՐԸ

Ղարաբաղի ազատագրուած տարածքին վրայ 1500 հայկական յուշարձան ցանկագրուած է. տեղեկութիւնը տըրուած է Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան պատմամշակութային եւ գիտական հետազօտութիւններու բաժնին պետ Ցակոր Սիմոնեանի կողմէ: Ցանկագրութիւնը կատարուած է քարտէսներով եւ լուսանկարներով, 1990էն ստուգողական այցերով նախ դէպի Մարտունաշէն ու Գետաշէն, ապա 1992ին դէպի Քաչաթաղ, Աղդամ, Ֆիզուլի, Ջիբրայիլ, Զանգելան, Քելբաջար եւ Ղուպաթլի: 1997–2001 ուսումնասիրուած է Ծիծեռնավանքը: «Այդ բոլորը կը վկայեն թէ խնդրոյ առարկայ հողերը Հայերու պատկանած են» կ'ըսէ Ց. Սիմոնեան:

յէլի լիբանանցի բանտարկեալները ազատ արձակուին եւ Իսրայէլացիք քաշուին Շեպայէն, Հեզպոլլայի զինամթերքը ազատ կրնայ չարունակել եւ տեղահան բռնակիչներ կրնան վերադառնալ»:

*
**

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ՊՈՒՇԻ ՄԱՍԻՆ

Ձէք Լանկի վերջնական կարծիքն այն է Պուշի մասին, որ ան տխմար (գրեթէ) մըն է: Ֆրանս 2 հեռատեսիլի կայանէն չատ խիստ էր եւ պատերազմի պատասխանատուն կը նկատէ. «Այս ամբողջին մեծ յանցագործներէն մէկը Պուշն է: Թէ մոլեռանդ մըն է եւ թէ ապուշ մը. մոլեռանդ մը և տխմար մը: Այդ մարդը, չորս տարի է աշխարհը եւ աշխարհի այդ չրջանը դէպի քաոս կը տանի»: Իր կարգին, Ա. Թիւիէ համացանցի իր պլոգին վրայ կ'ըսէ. «Ինչ որ Իսրայէլ կ'ընէ Լիբանանի մէջ, բարոյապէս անընդունելի է եւ քաղաքականօրէն անտրամաբանական»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ նախագահը՝ արեւմտամէտ Վ. Իուչչենկօ ի վերջոյ ստիպուեցաւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(3 août)

ԱՐԱՐԱՏ

Ամառնային ընթերցումներու բաժնին մէջ, լման զոյգ էջով ուր գետեղուած է լերան դունաւոր մեծդի մէկ լուսանկարը, կը պատմուին Նոյեան տապանի որոնումին գանազան փորձերը: Էջը ակներեւօրէն առաջինն է չարքի մը որ խորագրուած է. «Կախարդական լեռները»:

Արարատի վրայ Նոյեան տապանին մընացորդը գտնելու ձգտումը ամէն չրջանի մարդոց երազել տուած, գազաթը բարձրանալու փափաք արթնցուցած է: Ցօդուածագիրը Շարլի Պիւֆէ կը ծանրանայ յատկապէս 1829ին Վիլհէլմ Ֆոն Փարոյի նախաձեռնութեան վրայ: Ան Դորպատի համալսարանին դասախօս է ու իրեն թարգման ու առաջնորդ ունեցած է Խաչատուր Աբովեանը: Այդ ծանօթութիւնը առիթ եղած է որ երիտասարդը նոյն համալսարանը ուսանելու երթայ:

«Հնդկաստան տանող ճամբուն եւ Աբեւելք – Արեւմուտք սահմանագիծին վրայ բարձրացած սարը մէկ կողմէն կը հակէ Եփրատին, միւս կողմէն Միջագետքին ու քաղաքակրթութեան ակունքին»: Բայց գտնուելով բաւական անկայուն չրջանի մը մէջ, միայն վերջին քառորդ դարուն պարբերաբար արտօնութիւն կը տրուի մագլցելու: Այսուհանդերձ, ամէն ժամանակ գտնուած են անոր կողերուն վրայ Նոյի տապանը փնտրելու յատուկ փափաքը ունեցողներ:

Անջատ բաժինով մըն ալ տրուած է Ծննդոց դիրքէն ջրհեղեղին ու Տապանին նկարագրութիւնը:

ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՏԱՆԻ ԸՄԲՒՇՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ազատ ոճի ըմբշամարտի պատանեկան մրցաշարքին որ տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ մէջ, Մատթէոս Սարոյեանի (42 քկ·) յաղթանակը պատճառ եղած է որ հայկական եռագոյնը ծածանի ու «Մեր Հայրենիք»ը հնչէ մարզասրահին մէջ: Օհան Քիւրքճեան (50 քկ·) վերջին մրցումին միայն պարտուելով արձաթէ մետալ ստացած է: Երկու պատանիներն ալ վանաձորցի են: Հայաստանի խումբին Նարեկ Սանոյեան (58 քկ·) եւ Սերգէյ Խաչատրեան հինգերորդ տեղերը գրաւած են:

*
**

ՓԼԱԹինԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԻՋԸ

Հայաստանի Ֆութպոլի դաշնակցութեան հրաւէրով Ֆրանսայի դաշնակցութեան փոխ նախագահ, ծանօթ խաղացող Միշէլ Փլաթինի Երեւան գացած է, Ուանի ու Քանաքեռ-Զէյթունի մէջ բացումի հանդիսութեան մասնակցած Ֆութպոլի փոքր խաղադաշտերու: Տպաւորուած՝ իր անձին ցոյց տրուած ջերմ ընդունելութենէն, ան ուրախութիւն յայտնած է Հայաստան գտնուելուն. ըսած է թէ հայ խաղացողներ մեծ աւանդ ունեցած են Ֆրանսայի Ֆութպոլի հաւաքականին յաջողութիւններուն մէջ:

Փլաթինի Օգոստոս 3ին հանդիպում կ'ունենար վարչապետ Ա. Մարգարեանի հետ:

ՀԱԼԷՊԻ ԵՒ ՔԻԼԻՍԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՓՈԽՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԷՋԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երկա՛ր դարեր Հալէպը եղած է հայ Առաջնորդանիստ քաղաք մը իր որակաւոր հայկական գաղութով: Քիլիսի հայ գաղութը, հնուց ի վեր կապուած ըլլալով Հալէպի Առաջնորդութեան, ի հոգեւորս մատակարարուած է անկէ եւ Քիլիսի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ աւագ քահանան եղած է Առաջնորդական փոխանորդ:

Սոյն իրողութիւնը հաստատող ունինք բազմաթիւ արձանագրութիւններ, որոնցմէ քանի մը հատը կը մէջբերենք քաղուած՝ Արտաւազդ Սրբազանի «Հալէպահայ Պատմութիւն» գիրքէն.-

1- Հալէպցի Մահտեսի Պետրոս, 1622ին Քաղաքիոյ մէջ գրուած Աւետարանը 1706ին, Քիլիսի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցիին յիշատակ կը թողու: (Գ. հատոր, էջ՝ 668):

2- 1671ին, Տ. Աստուածատուր քահանան Հալէպի մէջ կը գրէ Ս. Պատարագի մեկնութիւն մը՝ 60 թերթով, երկսիւն ու լաւ յղկուած թուղթէ, հետեւեալ յիշատակագրութեամբ.- «Արդ գրեցաւ խորհրդամեկնիչս ի լաւ և ի յընտիր օրինակէ, ձեռամբ Աստուածատուր քահանայի, ի մայրաքաղաքն ի Բերիոյ: Ի թուականութեան ՌՃԻ(=1671) ի Մարտ ամսոյ, ի ծղ. վայելումն սորին, Տ. Ներսէս քահանայի, որ է քիլիսցի, զոր Տէր Աստուած բարով վայելել տացէ նմա երկար ամօք եւ յամիրամ ժամանակօք, ամէն: Ով զասք լուսերամ քահանայից, թէ կարդալով կամ բան տեառանելով եւ օգտելով ի ամանէ, Աստուած ողորմի ասացէք ինձ Աստուածատուր զերչիս...»:

(Գ. Հատոր էջ՝ 173)

3- 1741 Մայիս 9ին, Հաճնոյ Տ. Պետրոս Արքեպիսկոպոս, Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ քահանայ կը ձեռնադրէ քիլիսցի Տ. Յովհաննէս քահանայի որդին՝ Տ. Պետրոսը, հաւանաբար Քիլիսի համար:

4- 1835 Դեկտ. 3ին, Հալէպաբնակ, քիլիսցի Շիլզէորգեան Մահտեսի Գրիգոր «Բարեսէր Ցարդելլին» Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ կը նուիրէ 1834ին, Կ.Պոլսոյ մէջ տպագրուած Ցայսմաւուրք մը, որ մինչեւ հիմա կը մնայ, «վասն հոգւոյ հօրն՝ Գէորգի եւ մօրն՝ Թրվանտային եւս եւ բարեպաշտուհի Խաթունին եւ այլոց բարի ննջեցելոցն»: Ձագմանեանի տոմարին մէջ նոյն տարիներուն կ'երեւան մանր նուէրներ ալ՝ «Ոսկոր» կամ «Ոըշվաթ»:

5- Տ. Թադէոս քահանայ Զատիկեան ծնած է Հալէպ, ձեռնադրուած՝ 1870ին, Առաջնորդ Գէֆթիրեան Սրբազանէն, Քիլիսի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ համար: Մօտ հինգ տարի հոն պաշտօնավարելէ ետք կուգայ հայ Հալէպ ու հոն, չուրջ քանի տարի քահանայագործելէ ետք կը վախճանի 1886ի Մարտ 21ին, յառաջացեալ տարիքին մէջ ու կը թաղուի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ բակը: 1877ին, անդամ եւ ատենապետ էր Կրօն. Ժողովոյ: Տարի մը նաեւ անդամակցած է Գաւառական Ժողովոյ: 1880ին, ուսուցիչ էր ազգ. Վարժարանին մէջ: (Գ. հատոր էջ՝ 832)

6- 1832ին, Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ՝ Տ. Մարկոս Նալխակոպոս, Թեմական այցելութեան կը մեկնի Քիլիս, երբեւ միակեալ վիճակ: (Գ. հատոր էջ՝ 768)

7- Փիլիպպոս Վարդապետ Սէօքիւնեան, իբր Առաջնորդ կարճ ատեն մը Հալէպ պաշտօնավարելէ ետք, կ'անցնի Քիլիս եւ կը թուի թէ ժամանակ մը հոն կը պաշտօնավարէ իբր միացեալ թեմ, վասընզի 1842ին վերջերը Հալէպի առաջնորդական աթոռին վրայ, ինչպէս տեսանք, կը դտնենք Յակոբ Արքեպիսկոպոսը, միջանկեալ կերպով, մինչեւ իր հրաժարիլն ու հեռանալը, երբ Փիլիպպոս Վարդապետ այս անգամ Եպիսկոպոս եւ Յովհաննէս վերակոչուած, Քիլիսէն Հալէպ կուգայ ու բաւական տարիներ կը պաշտօնավարէ:

Հետեւաբար, ըստ պատմական տուեալներու, զարերէ ի վեր Քիլիսի հայ գաղութը սերտ կապակցութիւն ունեցած է Բերիոյ Թեմի հետ: Որպէս միացեալ թեմ՝ փոխադարձ օժանդակութիւն կատարած, ի հոգեւորս մատակարարուած եւ կարեւոր ուշադրութիւն դրաւած է ամբողջ թեմին մէջ: Անհատ քիլիսցիներ եւ ժողովուրդը ընդհանրապէս օժանդակած են Բերիոյ Թեմի Առաջնորդութեան, անոր բազմապիսի կարիքներուն եւ եկեղեցւոյ չինութեան:

Այս իրաւական պատճառով է, որ Քիլիսցիները դաղթականութենէն ետք Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ թաղականութեան կազմին մէջ անդամներ ունալու եւ եկեղեցիին մէջ ծխատէր քիլիսցի քահանայ պահելու իրաւունք ունեցած են:

Արդ, Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ պաշտօնավարած առաջին քիլիսցի ծխատէր քահանան, գաղթականութենէն ետք եղած է Տ. Վահան քհնյ. Ենիզոմշուեան, որ 1939 Յունիս 12էն մինչեւ իր վախճանումը՝ 19 Օգոստոս 1950, պաշտօնավարած եւ եղած է եկեղեցւոյ լաւագոյն քահանաներէն մէկը: Սոյն եկեղեցւոյ մէջ իբրեւ քիլիսցի պաշտօնավարած երկրորդ քահանան եղած է Տ. Սահակ Աւագ Քհնյ. Պալեան, որ 1942ին Սղէղէն Հալէպ փոխադրուած ու մինչեւ Պէյրութ իր տեղափոխութեան թուականը պաշտօնավարած է իբրեւ այլ քաղաքացիներու ծխատէրը, թէեւ ունեցած է քիլիսցի ծուխեր եւս: Քիլիսցիներու երրորդ ծխատէր քահանան եղած է Տ. Խորէն Ա. Քհնյ. Ներսէսեան, որ Սղէղէն Հալէպ փոխադրուած է 1951ին ու մինչեւ 1972 պաշտօնավարած համանուն եկեղեցւոյ մէջ, ապա 1972ին վերջաւորութեան փոխադրուած է Պէյրութ ու քանի մը տարի քահանայագործելէ ետք հոն վախճանած է: Քիլիսցիներուն չորրորդ ծխատէրը եղած է Տ. Սահակ Քհնյ. Աբրապեթեան, որ ձեռնադրուած է 1972ին, եւ հինգ տարիներ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պաշտօնավարելէ ետք տեղափոխուած է Ս Քառասնից Մանկանց Եկեղեցի, նշանակուած է քիլիսցիներու հոգեւոր հովիւ եւ իրրեւ քիլիսցի չարունակած է քահանայագործել իր հայրենակիցներուն մէջ:

Հետեւաբար, այս պատճառով ալ ոտնանք մաս կը կազմեն Բերիոյ Թեմի մէջ պաշտօնավարած 20րդ դարու քահանայից ցանկին, ու կը միանան «վարք քահանայից» խորագրով աշխատութեան լուսեղամ քահանայից շարքին: Քիլիսցի քահանաներէն կարելի է յիշատակել նաեւ Տ. Խորէն Քհնյ. Ըպրըգճեան, Տ. Վահան Ս. Քհնյ. Թովմասեան եւ Տ. Սահակ Քհնյ. Մոմճեան:

Տ. ԽՈՐԷՆ ՔՀՆՅ. ԸՊՐԸԳՃԵԱՆ
(1824 – 1904)

Ծնած է Քիլիսցի ծնողքէ, Քիլիս, 1824ին:

Իր նախնական ուսումը ստացած է քանի մը տիրացուներու չունչին տակ: Աստու և իրիկուն եկեղեցի յաճախելով սորված է հայերէն, քիչ մը գրաբար, շարականն երգեր, աղօթքներ ու եկեղեցական պիրքեր կարդալ:

Պատանի հասակին, ան մտած է կեանքի ասպատ ասպարէզ եւ հետեւած պղնձագործութեան: Ցարատեւ աշխատանքով յաղթահարած է դժնդակ պայմաններն ու նիւթական կոկիկ դումար մը խնայելէ ետք պատրաստուած է ամուսնութեան: Ընտրած է իր կեանքի ընկերը ու պսակուած քիլիսցի օրիորդի մը հետ, Քիլիսի մէջ:

Իր օրինակելի ընթացքովն ու լաւ վարք ու բարքով բոլորին ուշադրութեան առարկան դարձած է: Քիլիսցի ազդայիններն ու հայրենակիցները զինք ընտրած են քահանայութեան թեկնածու: Ժողովուրդին վստահութին ընդառաջելով, ան կը պատրաստուի ձեռնադրութեան:

Ի՛հարկէ հայկական ձեռնադրութիւնը տեղի կ'ունենայ Քիլիսի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ, 1884ին, վերակոչուելով Տ. Խորէն:

Իր քահանայական պատրաստութեան քառասնօրեայ շրջանը լրացնելէ ետք, Տ. Խորէն հոգեւոր հովիւ նշանակուած է Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ ծխական ընտանիքներուն:

Թէեւ համեստ ուսումով ու կրօնական աղօտ ծանօթութիւններով, բայց բարի ու մաքուր նկարագրով հոգեւորական մը, որ առանց հովուական ու յարաբերական կեանքի դժուարութեանց քահանայագործած է իր հայրենակիցներուն մէջ, Աւետարանական այրի կնոջ պէս տալով իր համեստ ծառայութեան երկու լուման՝ Հայոց եկեղեցւոյ ու հայ ազգի՛:

Ան վախճանած է 1904ին, ութսուն տարեկանին:

Թաղմանական կարգն ու վերջին օծումը տեղի կ'ունենայ Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի եկեղեցւոյ բակը:

ՆԿԱՐԱԳՐԻ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐ

Ա- Հաւատքի ջերմութիւն

Տ. Խորէն այնքան կապուած էր Հայոց եկեղեցւոյ եւ քրիստոնէական սկզբունքներուն, որ իր նկարագրին մէջ քանդակած էր քրիստոնէական գլխաւոր երեք առաքինութիւններէն հաւատքը:

Իր հասկացողութեամբ՝ հայոց եկեղեցին հաւատքի մշտավառ վառարան մը եւ միտքն ու հոգին լուսաւորող հոգեւոր դպրոց մը եղած է: Ինք այդ դպրոցին աշակերտն էր եղած, որ շաբաթական երդեցողով, սաղմոսելով, ճաշու գիրք ու Աւետարան կարդալով սորված էր մայրենի լեզուն եւ պրպտիլ: Աստոր համար ալ պաշտելու չափ սիրած էր հայոց եկեղեցին:

Հոգեւորական մը, որուն համար քահանայութիւնը ուսում ըլլալէ աւելի՝ հաւատք ու հոգեւոր ապրում մըն էր՝ կեանքով արտայայտուած: Այսինքն՝ հոգիով ու սրտով պատարագել, քարոզել, խորհրդակատարութիւններ ընել ու հովուել իր հօտը: Իր աշխատանքի սահմանները ասոնք եղած եւ ասկէ դուրս, այլ աշխատանքներով չէր զբաղած որպէսզի կարեւոր հոգեւոր անուշդ չամբել իր ժողովուրդին:

Երբ իր երիտասարդ տարիքին կորսընցուցած էր երէցկինը, ան իր կեանքի պարտպութիւնը լեցուցած էր կրօնական ու եկեղեցական աշխատանքներու առաւել նուիրումով:

Ան դիւրահաղորդ բնաւորութեան չնորհիւ կրցած էր սիրաշահիլ չատերուն համակրանքը: Իր յարաբերական կեանքին մէջ եղած է անկեղծ, վստահելի, համաձայնող ու քուն սիրտ հոգեւորական մը:

Հաւատքի ջերմեռանդութիւնն ու կրօնական ապրումները յառաջացուցած իր մէջ զթութ ու չատ զգայուն սիրտ մը: Այնքան որ, պատարագելու ընթացքին կ'ապշեցնէր, կը վերանար ու «Ասէք, կերէք»ը կ'արտասանէր, որովհետեւ արցունքի կաթիլներ երեսն ի վար կը հոսէին ու այդ սրբազան պահուն ինքզինք կը զգար տարբեր աշխարհի մէջ:

Այս ապրուած հաւատքի ջերմութեամբ՝ ան հրաւիրած էր իր բարեպաշտ ժողովուրդին հոգիները:

Բ- Ծառայասիրութիւն

Իր նկարագրին մէջ չեչտուած էր ծառայութեան ոգին, որ ծնունդ էր իր հոգեւոր ապրումներուն ու քրիստոնէական թելադրութեամբ՝ միշտ զարկ տուած էր հովուական այցելութեան, որպէսզի կարենար մօտէն հետեւիլ անոնց նիւթական, ընտանեկան, ընկերային ու այլ դժուարութիւններուն ու ըստ տկնմ բարւոք լուծումներ գտնել անոնց հարցերուն:

Իր նկարագրէն ճառագայթող մաքուր հոգին ու բարի սիրտը զօրացուցած էին իր հեղինակութիւնը ու վստահութին ներշնչած ժողովուրդի զաւակներուն: Այս իսկ պատճառով իր հայրական յորդորները ապդու էին: Այնքան որ, դժուար էր առարկել կամ մերժել իր խօսքերը: Առանց պարտադրանքի, անոնք իր ժողովուրդին կողմէ ընդհանրապէս կ'ընդունէին յարգանքով ու ակնածանքով: Եւ հարցերն ալ արագ լուծում կը գտնէին:

Ճիշդ է, որ բարձրագոյն ուսում չունէր, բայց իր կեանքի հարուստ փորձառութիւնը ի մէջ մչակած էին տրամաբանութիւնը, կողմերը լսելու կարեւորութիւնը, անկողմնակալութիւնը եւ արդար դատողութիւնը: Աւելի՝ բոլոր խնդիրներուն խոր հաւատքով, համոզումով մօտենալու իր վերաբերմունքը, առաջնորդած էին Աստուծոյ ողորմութեամբ յաջողութիւններ արձանագրելու՝ հովուական, կրօնական, վարչական, կազմակերպչական ու յարաբերական գործունէութեան մէջ:

Ան խորապէս համոզուած էր, որ Աստուծոյ ծառային գլխաւոր պարտականութիւնն էր ոչ միայն պատարագել, քարոզել, ժամերգութիւններն ու խորհրդակատարութիւններ անթերի կերպով կատարել, այլեւ մանաւանդ՝ ծառայել իր ժողովուրդի բոլոր գաւակներուն անխտիր:

Այս եղած էր հոգեւորական կեանքին նըշանաբանը: Այս սկզբունքին հաւատարիմ մնացած էր մինչեւ վերջ: Այս պատճառով ալ յարգուած էր իր գործակիցներէն ու ժողովուրդէն:

Ան իր ետին ձգած է միայն քանի տարիներու քահանայութեան վաստակ եւ մաքրամաքուր, հաւատացեալ, եկեղեցասէր, աստուածասէր, ժողովրդասէր, ծառայասէր եւ հոգեւոր արժէքներով օժտուած քահանայի մը բարի յիշատակը:

Աղբիւրներ

.- Ազգ. Առաջնորդարանի գահանայից արխիւներ:

2- Յուշամատեան Քիլիսի Հայոց:

ՅՈՒՍԻԿ ՔՀՆՅ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

ԿԸ ՅԱՆԴԳՆԻ՞ՆՔ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ԻՐԱՒ ՕՐԱԿԱՐԳ ԴԱՐՁՆԵԼ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Վէրբերուն գլխաւորը որ արդէն կոշկոռ կապած է, սա կակծալիք, ըմբոստացուցիչ արհամարհանքն է հայերէնի հանդէպ:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ("Յառաջ", 1945 Մայիս 5)

Ազգային իրաւունքեամբ յատկանշուող յանդգնութիւն հարկ է ցուցաբերել, որպէսզի զգացումներու աչքին փոշի ցանող «մէկ ազգ մէկ մշակոյթ» կարգախօսը դադրի ըլլալէ «մենք ազգ մենք մշակոյթ», ինչպէս խորհրդաժողովի մը ընթացքին ընդվզումով յայտարարեց բազմավաստակ արուեստագէտ մը: Առաւել, վասն նիւթական եւ քարոզչական ակընկալութեան ցուցաբերուած անվաղորդ հասկացողութեան ոգին հարկ է հակադրել հայերէնի հանդէպ եղած արհամարհանքն և անոր հետեւանք՝ լեզուի աղճատումը, որոնք ազգը կը դատարկեն իր ոգիէն:

Քանիերորդ դարուն սկսած եւ չարունակուղ «արհամարհանք»ը եւ նախայարձակումները հայերէնի դէմ դադրած են մեզ անհանդստացնելէ, Հայաստան եւ Սփիւռք: Այլ խօսքով, հայկական գոյատեւման գլխաւոր երաշխիքին ընդառաջելով, ան կը պատրաստուի ձեռնադրութեան:

Ի՛հարկէ հայկական ձեռնադրութիւնը տեղի կ'ունենայ Քիլիսի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ, 1884ին, վերակոչուելով Տ. Խորէն:

Իր քահանայական պատրաստութեան քառասնօրեայ շրջանը լրացնելէ ետք, Տ. Խորէն հոգեւոր հովիւ նշանակուած է Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ ծխական ընտանիքներուն:

Թէեւ համեստ ուսումով ու կրօնական աղօտ ծանօթութիւններով, բայց բարի ու մաքուր նկարագրով հոգեւորական մը, որ առանց հովուական ու յարաբերական կեանքի դժուարութեանց քահանայագործած է իր հայրենակիցներուն մէջ, Աւետարանական այրի կնոջ պէս տալով իր համեստ ծառայութեան երկու լուման՝ Հայոց եկեղեցւոյ ու հայ ազգի՛:

Ան վախճանած է 1904ին, ութսուն տարեկանին:

Թաղմանական կարգն ու վերջին օծումը տեղի կ'ունենայ Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի եկեղեցւոյ բակը:

ՆԿԱՐԱԳՐԻ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐ

Ա- Հաւատքի ջերմութիւն

Տ. Խորէն այնքան կապուած էր Հայոց եկեղեցւոյ եւ քրիստոնէական սկզբունքներուն, որ իր նկարագրին մէջ քանդակած էր քրիստոնէական գլխաւոր երեք առաքինութիւններէն հաւատքը:

Իր հասկացողութեամբ՝ հայոց եկեղեցին հաւատքի մշտավառ վառարան մը եւ միտքն ու հոգին լուսաւորող հոգեւոր դպրոց մը եղած է: Ինք այդ դպրոցին աշակերտն էր եղած, որ շաբաթական երդեցողով, սաղմոսելով, ճաշու գիրք ու Աւետարան կարդալով սորված էր մայրենի լեզուն եւ պրպտիլ: Աստոր համար ալ պաշտելու չափ սիրած էր հայոց եկեղեցին:

Հոգեւորական մը, որուն համար քահանայութիւնը ուսում ըլլալէ աւելի՝ հաւատք ու հոգեւոր ապրում մըն էր՝ կեանքով արտայայտուած: Այսինքն՝ հոգիով ու սրտով պատարագել, քարոզել, խորհրդակատարութիւններ ընել ու հովուել իր հօտը: Իր աշխատանքի սահմանները ասոնք եղած եւ ասկէ դուրս, այլ աշխատանքներով չէր զբաղած որպէսզի կարեւոր հոգեւոր անուշդ չամբել իր ժողովուրդին:

Երբ իր երիտասարդ տարիքին կորսընցուցած էր երէցկինը, ան իր կեանքի պարտպութիւնը լեցուցած էր կրօնական ու եկեղեցական աշխատանքներու առաւել նուիրումով:

Ան դիւրահաղորդ բնաւորութեան չնորհիւ կրցած էր սիրաշահիլ չատերուն համակրանքը: Իր յարաբերական կեանքին մէջ եղած է անկեղծ, վստահելի, համաձայնող ու քուն սիրտ հոգեւորական մը:

Հաւատքի ջերմեռանդութիւնն ու կրօնական ապրումները յառաջացուցած իր մէջ զթութ ու չատ զգայուն սիրտ մը: Այնքան որ, պատարագելու ընթացքին կ'ապշեցնէր, կը վերանար ու «Ասէք, կերէք»ը կ'արտասանէր, որովհետեւ արցունքի կաթիլներ երեսն ի վար կը հոսէին ու այդ սրբազան պահուն ինքզինք կը զգար տարբեր աշխարհի մէջ:

Այս ապրուած հաւատքի ջերմութեամբ՝ ան հրաւիրած էր իր բարեպաշտ ժողովուրդին հոգիները:

Բ- Ծառայասիրութիւն

Իր նկարագրին մէջ չեչտուած էր ծառայութեան ոգին, որ ծնունդ էր իր հոգեւոր ապրումներուն ու քրիստոնէական թելադրութեամբ՝ միշտ զարկ տուած էր հովուական այցելութեան, որպէսզի կարենար մօտէն հետեւիլ անոնց նիւթական, ընտանեկան, ընկերային ու այլ դժուարութիւններուն ու ըստ տկնմ բարւոք լուծումներ գտնել անոնց հարցերուն:

Իր նկարագրէն ճառագայթող մաքուր հոգին ու բարի սիրտը զօրացուցած էին իր հեղինակութիւնը ու վստահութին ներշնչած ժողովուրդի զաւակներուն: Այս իսկ պատճառով իր հայրական յորդորները ապդու էին: Այնքան որ, դժուար էր առարկել կամ մերժել իր խօսքերը: Առանց պարտադրանքի, անոնք իր ժողովուրդին կողմէ ընդհանրապէս կ'ընդունէին յարգանքով ու ակնածանքով: Եւ հարցերն ալ արագ լուծում կը գտնէին:

Ճիշդ է, որ բարձրագոյն ուսում չունէր, բայց իր կեանքի հարուստ փորձառութիւնը ի մէջ մչակած էին տրամաբանութիւնը, կողմերը լսելու կարեւորութիւնը, անկողմնակալութիւնը եւ արդար դատողութիւնը: Աւելի՝ բոլոր խնդիրներուն խոր հաւատքով, համոզումով մօտենալու իր վերաբերմունքը, առաջնորդած էին Աստուծոյ ողորմութեամբ յաջողութիւններ արձանագրելու՝ հովուական, կրօնական, վարչական, կազմակերպչական ու յարաբերական գործունէութեան մէջ:

Ան խորապէս համոզուած էր, որ Աստուծոյ ծառային գլխաւոր պարտականութիւնն էր ոչ միայն պատարագել, քարոզել, ժամերգութիւններն ու խորհրդակատարութիւններ անթերի կերպով կատարել, այլեւ մանաւանդ՝ ծառայել իր ժողովուրդի բոլոր գաւակներուն անխտիր:

Այս եղած էր հոգեւորական կեանքին նըշանաբանը: Այս սկզբունքին հաւատարիմ մնացած էր մինչեւ վերջ: Այս պատճառով ալ յարգուած էր իր գործակիցներէն ու ժողովուրդէն:

Ան իր ետին ձգած է միայն քանի տարիներու քահանայութեան վաստակ եւ մաքրամաքուր, հաւատացեալ, եկեղեցասէր, աստուածասէր, ժողովրդասէր, ծառայասէր եւ հոգեւոր արժէքներով օժտուած քահանայի մը բարի յիշատակը:

Աղբիւրներ

.- Ազգ. Առաջնորդարանի գահանայից արխիւներ:

2- Յուշամատեան Քիլիսի Հայոց:

ՅՈՒՍԻԿ ՔՀՆՅ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

պայքարը կարծէք այլեւս իր առանցքին չունի հայերէնը, սոսկ նիւթական ընոյթով գործնապաշտութիւններ կան: Բազմից յիշած եմ Իրլանտացիներու խօսքը որ իրենք բրիտանական դրաւող ուժերը պիտի արտաքսեն ոչ թէ հրացաններով, այլ՝ կաելիէով, իրենց լեզուով: Այդ պէնքն է որ կը ջարդենք աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր, զանազան արդարացումներ փնտռելով եւ զանոնք վարդապետականօրէն յայտարարելով:

Վեց տասնամեակ առաջ, Շաւարշ Միսաքեան «ըմբոստացուցիչ» կը զանէր տեղատուութիւնը: Կ'ըսէր որ այդ վերաբերումը «կոչկոռ» կապած էր: Այսօր, չարունակելով իր միտքը, կրնանք ըսել գաւառական վիճակի դատապարտած ենք կամ կիրակնօրեայ համեմ դարձուցած ենք ազգի լեզուն, համաչխարհայնացման, պիզնէսի եւ ծագումով հայ դառնալու ճամբուն վրայ: Շաւարշ Միսաքեան դարձած է խորհրդանիշ անուն մը, այդքան, առանց անոր տեսիլքին եւ մտածումներուն: Շռնդալից անուններով ժողովներ եւ խորհրդաժողովներ ե՞րբ օրակարգ պիտի դարձնեն հայերէնի վերականգնումը, իր բոլոր ձեւերով, մեր ժողովուրդին համար, կլոկին դանենք, Հայաստան եւ Սփիւռք, որպէսզի յիշուած «վէրքերուն դլխաւորը» դարմանուի, եւ այլեւս չբաւարարուինք թուրով իրարու կպցուած հայերէն եւ օտար բառերու խառնուրդով: Այսինքն, օտար բառերու, տասութիւններու եւ չարահիւսութեան տիրմէն հայերէնի ազատագրութիւնը ե՞րբ եւ ո՞ւր օրակարգ պիտի ըլլայ, որպէսզի ազգը չխամրի լուծուելով այլոց մէջ, աւելցնելով անոնց համրանքը: Ի՞նչ ունել եւ ինչպէ՞ս որ հայերէնը դառնայ կրկին Հայոց լեզուն, ոչ միայն մասնագիտութիւն: Ջանազան բնոյթի դեկավարութիւնները, ազգային գոյապայքարի այս էական խնդրով հրապարակ պէտք է գան եւ հաշուետուութիւն ընեն:

Հայերէնի հանդէպ «կոչկոռ» կապած տեղատուութեան արտայայտութիւնն է նաեւ աւելի քան ութ տասնամեակներէ ի վեր մեր ժողովուրդին պարտադրուած եւ սովորական դարձած «արդի» կոչուած ուղղագրութիւնը ,որ հետեւանք էր սովետական «կենտրոն»ի քաղաքականութեան, եւ կը միտէր «սովետամարդ» ստեղծել, homo sovieticus: Քաղաքական անկախութեան մասին ճառ կը խօսինք, բայց չենք խօսիր ոգեկան եւ մշակութային վերանկախացման մասին: Բազմից խօսուած է այս մասին որ նպատակ եղած է հայերէն այբուբենը լքել եւ որդեգրել լատինական տառերը: Ի՞նչ բան կ'արդիլէ որ Խորհրդաժողովի մը օրակարգ ըլլայ այս խնդիրը: Բոլոր անոնք որոնք հիացումով, եւ ամբոխավարական նկատումներով կը յիշեն կարգ մը ղէմքեր, կարդացա՞ծ են անոնց մտածումները այս էական խնդրի մասին: Բեմերէն կը լսենք Պարոյր Սեւակի հրդեհող խօսքերը, բայց ինչո՞ւ չենք լսեր իր ազգային խմաստութիւնը. «Աւելի քաց չեմ թողել ասելու, որ մեր սխալաչատ գործունէութեան մէջ ամենամեծ սխալը, Սեւակյ լճի խնդրից էլ աւելի վտանգաւոր քայլը, եղել է մեր ուղղագրութեան «բարեփոխումը»: Դեռեւս 20–30ական թուականներին ըստ ամենայնի ահռելի այդ քայլը ինչ-որ չափով օգնել է անգրագիտութեան վերացմանը: Թերեւս: Բայց երբ 40ականներին, քայլ արուեց դէպի աւանդականը, հարկ ու պատշաճ էր անել ե՛ւս մէկ քայլ, որի անհրաժեշտութիւնն այսօր արդէն անյետաձգելի է թուում: Այսպէս եմ մտածել միշտ, առաւել եւս հիմա...»: Այս ալ նոյնքան պատդամ է որքան «Անլռելի Զանգակատունը»...

Հայաստանի լեզուաբանները եւ մտաւորականները, որոնցմէ շատեր ճանչցած են Ռաֆայէլ Իշխանեանը, աշակերտած են անոր, գործակցած, իրենց դիրքերը կրնան վերատեսութեան ենթադրել, ոստում կատարել սեփական կացութիւններու եւ պաշտօններու պաշտպանութենէն անդին անցնելով, եթէ կրկին կարդան անոր ազգային վաւերականութեամբ բաբախող տողերը –տարբեր «սովետամարդ» ստեղծելու քաղաքականութենէն: Այսօր աւելի լաւ կարելի չէ բացատրել եւ սահմանել տեղն ու դերը մեր ազգային ուղղագրութեան. «Դասական ուղղագրութիւնը այն ամուր կամուրջն է, որով Հայոց ամէն մի նոր սերունդ անխախտօրէն կապւում էր իր անցեալի գրականութեան հետ: Դրանով այժմեան սերնդին աւելի մատչելի կը լինէին ո՛չ միայն հին լեզուով ստեղծուած մեր գրական յուշարձանները, այլեւ հէնց նոր լեզուով ստեղծուածները, որոնք հրատարակուել են նախ քան 1922 թուականը եւ դրանից յետոյ՝ Սփիւռքում: Խախտելով հին գիր ու գրականութիւն ունեցող մի լեզուի ուղղագրական համակարգային աւանդոյթը՝ խախտում ենք գրական–մշակութային ամբողջ ժառանգութեան նկատմամբ եղած եւ այս դէպքում շատ էական յարգանքը, երկիւղածութիւնը, դուռ ենք բացում ամէն տեսակ յետագայ խախտումների առաջ, գոյացնում ուղղագրական տարընթացութեան լայն ասպարէզ: Ամէն մի լեզուի ուղղագրութիւն ունի նաեւ իր զուտ ազգային իրայատկութիւններն ու դերը: Երկար ժամանակ հայերէնի ուղղագրութեան այդպիսի կարեւոր նշանակութիւնն է եղել Հայերի բոլոր հատուածների մէջ իրրեւ միաւորիչ գործօնի՝ ուղղագրական համակարգի միասնութեան պահպանումը: 1922–40ԹԹ. ուղղագրութեամբ խախտուել է ո՛չ միայն մշակութային դարաւոր աւանդոյթը, այլեւ այդ միասնութիւնը եւ հայ ժողովրդի տարբեր հատուածների միջեւ ուղղագրական պարիսպ է ստեղծուել»: Ռաֆայէլ Իշխանեանի իմաստութիւնը կը դառնա՞յ ժամանակակիցներուս ողջախոհութիւնը:

Դասական ուղղագրութեան վերականգնումի պահանջը նոր երեւոյթ չէ: Ընդդիմութիւն եղած է, եւ բռնատիրական խորհրդային վարչակարգն անգամ նահանջած է, կամ նահանջելու քայլեր առած: Այս մասին վկայած է Ռաֆայէլ Համբարձումեան. «Նոր ուղղագրութեան դէմ այնքան էին չդաղարող բողոքներն ու ահազանգները, որ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան յատուկ որոշմամբ Լուսժողկոմատը 1926ի. ստեղծեց ուղղագրական յանձնաժողով՝ քննելու դասական ուղղագրութեան որոշ տարրերը վերականգնելու հարցը. Յանձնաժողովը գործեց մօտ մէկուկէս տարի, գումարեց 25 նիստ: Թէ՛ Յանձնաժողովի անդամները (Յ. Մանանդեան, Ստ. Մալխասեան, Լէօ, Գ. Ղափանցեան եւ այլք) եւ թէ հարցման ենթարկուած տասնեակ մասնագէտներ միաբերան անընդունելի համարեցին նոր ուղղագրութիւնը –ընդգծում՝ Ց.Պ.: Նրանք այն կարծիքին էին, որ նոր ուղղագրութիւնը խաթարեց հայերէն հազարաւոր բառերի փառաւոր տեսքը, մեր գրաւոր լեզուն բեռնեց տասնեակ անխմաստ համանուններով, (սէրսեր, գէտ–գետ, յարկ–հարկ), աղճատեց շատ բառերի ճիշդ արտասանութիւնը, մեզ զրկեց հազարաւոր բառերի ծագման ու զարգացման հետեւելու դիւրութիւնից, պատճառ դարձաւ ուղղագրական սխալների առաջացման, լեզուն զրկեց միասնական եւ կուռ ուղղագրութիւնից, էլ աւելի մեծացրեց Հայոց հին ու նոր լեզուների միջեւ եղած անջրպետը, մերձեցընելու փոխարէն իրարից էլ աւելի հեռացրեց մեր գրական լեզուի զոյգ երակները, եւայլն, եւայլն»: Ինչ որ ազգային ուղղագրութեան վերականգնումը պահանջողներ կ'ըսեն, պարզապէս եւ խտացեալ ձեւով ըսած է Ռաֆայէլ Համբարձումեան:

Այս խայտառակ կացութեան կ'անդրադառնայ ժամանակակից Դաւիթ Գասպարեան, եւ կը խօսի տարանջատման ապազդայնացնող եւ հակամիասնական հետեւանքներուն մասին. «...Աչխարհում միակ ժողովուրդն ենք երեւի մենք, որ ունենք ոչ միայն երկու լեզու, այլեւ՝ երկու ուղղագրութիւն: Դա ոչ միայն հեռացնում է մեր ժողովրդի երկու տարբեր հատուածները, այլեւ կասեցնում է հայոց լեզուի միասնական միաճոյլ, հարուստ զարգացումը: Այս մասին շատ է խօսուել, բայց, դժբախտաբար, այս տարանջատումը իրողութիւն է, իսկ ժամանակը պատմականօրէն խորացնում է անջրպետը»: Իսկ տարանջատման խորացումը ազգի միացման քաղաքականութեան առջեւ ցցուող խոչընդոտ չէ՞: Այդ տարանջատումը քաղաքական որոշում էր 1922ին, եւ այսօր վերանկախացած Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնը յանդգնութիւն պէտք է ունենայ եղարձ կատարելու, որպէսզի անկախութիւնը եւ հարազատութիւնը կենսադործուին: Ծիծաղելի է ազգային քաղաքականութեան այս հիմնահարցը հատմարիլ լեզուաբաններու կալուած...

Եւ վերջապէս, որպէսզի Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւնները սոսկ պիզնէսային չըլլան, այլ ընթանան միասնութեան, հայահաւաքի եւ հոդահաւաքի ճանապարհով, որպէսզի բեկորներու վերածուած ժողովուրդը այլեւս չըլլայ հայաստանաբնակ, ամերիկաբնակ, սուրիաբնակ, հայաստանցի եւ օտարերկրացի, որպէսզի կանգ առնէ ծագումով հայ ըլլալու պարտութիւնը, հարկ է աստիճանաբար իրականացուող քաղաքական անկախութեան զինակերացնել լեզուական անկախութիւնը եւ ինքնուրոյնութիւնը: Այս մտածման գծին վրայ խորհրդածութեան առարկայ կրնայ ըլլալ Լեւոն Հախվերդեանի խօսքը. «Մենք գլուխ ենք խոնարհում Մանուկ Աբեղեանի հայագիտական վիթխարի վաստակի, բայց ոչ հայերէնի ուղղագրութեան այն "բարեփոխման" առաջ, որի պատճառած վնասն աւելի շատ եղաւ, քան օգուտը, ինչպէս համոզուած ասում են մեր լեզուաբանները, եւ մեր սերունդն էլ տեսաւ իր աչքով: Դրա բացասական կողմերից մէկին էլ այն է, որ խորթացում ընկաւ Մայր Հայրենիքի հայութեան ուղղագրութեան եւ Սփիւռքի ուղղագրութեան միջեւ»: Բոլոր անոնք որոնք թուաթակարար կը կրկնեն հայրենասիրական տարազներ, ամբոխները քաջնացնող դատարկ կարգախօսներ, եւ նոյնիսկ ժողովուրդը, ինչո՞ւ չեն խորհիր «խորթացման» վերացման մասին:

Այս մէջբերումներով պիտակցաբար խճողեցի այս էջերը, որպէսզի ոմանք պիտնան թէ ազգով տագնապող մտաւորականները կամք չեն առած «ուրիշ բան դործ չունէք»ի տափակութեան առջեւ, քանի որ էական խնդիրները գերիվեր են պիզնէսին: Այս մտահոգութիւնները անձերու կամ սփիւռքեան թերթի մը սեփականութիւնը չեն, անոնք համազգային են եւ կ'առընչուին մեր տոկալու եւ տեւելու ընթացքին:

Գիւղի կամ գիւղերու ամրացումը կարեւոր է:

Բայց նաեւ՝ ազգի ներքին չաղախի ամրապնդումը:

Բ. Պ.

ՊՈՒՏԻՆԻ ԶՐՈՅՑԸ ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԽՕՍԱԿԻՑԻ ՀԵՏ

Նախագահ Պուտին ժէ–8ի վերջին ժողովին առթիւ զործող նախագահի մը համար աննախընթաց փորձառութիւն մը ունեցած է, համացանցի կապով զրուցելով ամբողջ աշխարհէ 200 հազար ցանցորդի հետ: Անոնց իմկանները կեդրոնացած են յատուկ կայքէջին վրայ, յետոյ միջնորդներ խմբած են զանոնք ու ընտրած հարցումները: Առաջ նախագահ Պուտին վերակենդանացուցած է իր ենթականերուն խոնարհաղոյն դասուն պատկանողները անձամբ ընդունելու Ահեղն Իվանի աւանդութիւնը:

Վ.Վ. Պուտին յաճախ երգիծանքի շեշտով մը պատասխանած է ամէնէն անպատեհ հարցումներուն. իրեն հարց տրուած է օրինակ թէ ե՞րբ, ինչ պայմաններու մէջ ունեցած է սեռային առաջին փորձառութիւնը: "Առաջինը չեմ յիշեր. ատոր փոխարէն կրնամ ամենայն ճշդրտութեամբ ըսել թէ վերջինը երբ էր" պատասխանած է ան:

Հարց տուած են չունին կերածին մասին. բացատրած է թէ ընդեղէնի ու բանջարեղէնի միսով խառնուրդ մը կ'ուտէ օրը երկու անգամ. բայց կը շահագործէ նաեւ իր հիւրերուն յանցաւոր աղնուութիւնը, քանի որ միշտ գայն կը գոնէ անկիւն մը ուրախ–ուրախ պիսքիւիի մը փշրանքները հաւաքելու ընթացքին մէջ: Մինչդեռ ինք բոլորին ազդարարած է ուտելիք չտալ անասունին:

Ի՞նչպէս կ'արժեւորէ Քա–կէ–Պէ–ի չարքերուն մէջ ունեցած փորձառութիւնը. "կը սիրեմ անդրադառնալ այդ անցեալիս. ուրիչ աշխարհի մը եւ ուրիչ երկրի մը մէջ կ'ապրինք այն ատեն: Եթէ մէկդի ձգենք դաղափարական կողմը, յատուկ սպասարկութիւններու անդամները, ներառեալ արտաքին լրահաւաք բաժինը, ուր ես աշխատելու հաճոյքը ունեցած եմ, ժողովուրդիս չահերը պաշտպանելէ այլ բան չէին ըներ: Այլ երկիրներու գործընկերներն ալ նոյն գործը կը կատարէին, նոյն խնամքով: Փառք Աստուծոյ, այդ բոլորը անցեալ են հիմա..." ըսած է Ռուսաստանի նախագահը:

Իր երկրին գլխաւոր թշնամիին աւերնչեցած հարցումին պատասխանելով Պուտին ըսած է. "Գիտենք թէ այնքան ատեն որ այլ երկիրներ մեր ապահովութեան համար վտանգաւոր զէնքեր պիտի ունենան, մեր պաշտպանութեան բաւարար պիտակէ յատկացնելու պարտաւոր ենք: Ես պիտի ուզէի որ միայն ահաբեկիչները եւ թմրեցուցիչի մաքսանենդները թշնամի նկատուէին: Որքան շատ զարդացած երկիրներ գործակցին այդ վտանգներուն դէմ, այնքան կը նուազին գլխաւոր թշնամի որոշելու մասին հարցումները":

Ճ. Պուչի մասին Պուտին կ'ըսէ թէ պարկեշտ է: Առիթը ունեցած է ատուգելու թէ նոյնիսկ երբ հակատէտ կարծիքներ ունին, կարելի է իրեն հետ միասնական ուղեգիծ մը պատրաստել. Պուչ միշտ պիտի ջանայ հետեւիլ անոր: Եւ որպէս մարդ, մէկդի ձգելով ԱՄՆ–ու նախագահի անոր հանդամանքը, Պուտին ուրախ է որ ան իր բարեկամներուն մաս կը կազմէ:

Մամուլի այդ զօրութենական ասուլիսին մասին Պուտին ըսած է թէ հարցերու վերլուծումը լաւագոյն միջոցն է ուղղակի ծանօթանալու քաղաքացիներուն չահերուն եւ մտահոգութիւններուն: Ինչ որ յատուկ դժուարակութիւն կը պատճառէ իրեն, այդ լրատուիւի ազատութիւնն է: Ռուսաստանի մէջ համացանցը ոչ մէկ սահմանափակումի ենթակայ է եւ որքան քիչ ըլլան կրճատումները, այնքան լաւ կ'ըլլայ:

Ռուսաստանի նախագահը որոշած է ամէն եռամսեայ նման ասուլիս տալ եւ համացանցի կայքէջի մը միջոցով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԻԱԼ. Հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յուլիս 16ին, տեղի ունեցած է ՀՄԸՄի պաշտօնաթերթի "Մարզիկ" շաբաթաթերթի հրատարակութեան 25ամեակը: Օրուան հանդիսութիւնը սկսած է դրօշակներու սրահ մուտքով, առաջնորդութեամբ մասնաճիւղին չեփորախումբին, որ նուագած է "Ցառաջ Նահատակ"ը եւ Գանատայի ու Հայաստանի փառերգները: Օրուան հանդիսավար Հուրի Հայրապետեան, հակիրճ կերպով ներկայացուցած է օրուան նպատակը, որմէ ետք անցած է օրուան յայտագրի գործադրութեան: Բեմ ելած է մասնաճիւղի առենապետը՝ Տիրան Շահինեան, որ բարի գալուստէն ետք, գնահատանքի խօսք ուղղեց բոլոր անոնց որոնք գաղափարն ունեցած ու իրականացուցած են "Մարզիկ"ի ծնունդը: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Գանատայի ՀՄԸՄ–ի Շրջանային Վարչութեան անունով խօսք առած է առենապետը՝ Սեդրակ Պուրսալեան, որ անդրադարձած է այն դժնդակ պայմաններուն, որոնց մէջ ծնունդ առած է "Մարզիկ"ը: Խօսք առած է ՀՄԸՄ–ի կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչ Հրաչ Տէր–Սարգիսեան, որ կատարած է յուշանուէրներու յանձնում "Մարզիկ"ի երեք թղթակիցներու՝ Լեւոն Պէնկեան, Մոսիկ Թոփուզեան եւ Տիրան Շահինեան, ապա փոխանցած է կեդրոնական վարչութեան խօսքը: Հուսկ, խօսք առած է Սուրէն Արք. Գաթարոյեան, որ կոչ ուղղած է համախմբուելու եւ ամուր կռչած մնալու ՀՄԸՄ–ի գաղափարներուն:

(Շար· Ա· էջէն)

իր մրցակից ռուսամէտ Վ· Իանուկովիչը նշանակել վարչապետ Օգոստոս 2ին: Այլ ելք չունէր, քանի չէր ուզեր Ուրհըրդարանը լուծել: Ուկրանիա տասնապի մէջ էր Մարտ 26էն ի վեր, երբ նախախանձական ընտրութիւններուն յստակ մեծամասնութիւն մը չյայտնուեցաւ: Այդ թուականէն երկիրը չէ կրցած կառավարութիւն մը կազմել, հակառակ զանազան փորձերու:

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱ. Ջուրերու տակ մնացած է Ծուլիսի կէսերուն եւ Հարաւային Գորչայի «Կուտ Ֆրէնոս» մարզկային իրաւանց կազմակերպութեան համաձայն 10 հազար մեռեալ կար, նաեւ անհետացածներ: Երկիրը մերժած է միջազգային օժանդակութիւնը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ կ'ուզէ որ վիճարկում մը տեղի ունենայ Եւրոպայի մէջ, մահապատիժի մասին: Լեհ ընտանիքներու լիկան է որ կը նախաձեռնէ այս արշաւին, գլխաւորաբար մանկամոլ ոճիրներու համար:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —

Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

APPEL POUR LE LIBAN

Nous connaissons la situation actuelle du peuple libanais à travers les médias.
Aujourd'hui, les écoles et les gymnases de la Communauté arménienne hébergent des réfugiés libanais fuyant les zones de conflit et le centre médico-social de la Croix de Secours Arménienne du Liban opère dans l'urgence et soigne des centaines de blessés civils.

Comme par le passé, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel pour venir en aide à nos compatriotes du Liban qui accomplissent, sans discernement, leur devoir de citoyen libanais.

C'est à votre tour d'aider le peuple libanais qui a su, il y a 91 ans, accueillir en son sein notre peuple décimé.

Adressez vos dons, libellés à l'ordre de **«CBAF OPERATION LIBAN»**
à la **Croix Bleue des Arméniens de France**
17 rue Bleue — 75009 Paris

Un recu de déduction fiscale vous sera remis.

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Զամալեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր վաստակաւոր անդամուհի՝ Ա. Բախի փափագեանի մահուան առթիւ. – Ասատուրեան ընտանիք 50 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Արփինէ Հանուչեան 50, Ներկիզ ընտանիք 150, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Գալֆայեան 100, Մոժէմօ ընկերութիւն 150, Կարօ եւ Նոյեմի Գաբրիէլեան 200 ԱՄՆ տոլար:

Rentrée Scolaire

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

Association Arménienne d'Aide Sociale

Fête Champêtre Traditionnelle

AU HOME ARMENIEN
107, avenue du Maréchal Lyautey, 83700 SAINT-RAPHAEL
MARDI 15 AOUT
A 10h — Messe Chapelle Saint Jean — Bénédiction du Raisin
TOUT AU LONG DE L'APRES MIDI
ANIMATION
Partie artistique avec le Groupe de danse
ARAVOT - HAYASTAN
GRANDE TOMBOLA
Bar, Buffet — Ambiance arménienne
Pour les réservations **04 94 19 51 50**
01 48 78 02 99

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԱԿԱՏՈՒԹ
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին:
Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»: Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն հանգուցեալ:

***

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՄՈՒԻՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ վասն հանգուցեալոց՝ ժամը 12ին:

***

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Ամրան չրջանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները. –
Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին:
Կիրակի, Օգոստոս 13ին, *Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը:*
Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Տօն
Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի
"ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ"
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ՋԱՏԻԿ Ծ· ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը:
Անոնք որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, կը հրաւիրուին տեղեակ պահելու Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը.– Հեռ· 04· 91· 77· 84· 70:

***

ԱԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
Վերափոխումն Ս· Աստուածածնի
Պատարագ ժամը 10ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11·30ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԾ· ՏԷՏԷԵԱՆ

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13
ՏՕՆ Է Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՒՔՈՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կը ընդունուի ուղարկել եկեղեցւոյս Դիւանատունը:

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5-6
SAMEDI-DIMANCHE
5-6 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շտապաքայլ առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·512 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·512

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎՐԱՅ

ՀԵԶՊՈԼԼԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ ԹԵԼ-ԱՎԻՒԸ ՌՄԲԱԿՈԾԵԼ

ՄԵԾԵՐԸ ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Իսրայէլ եւ Հեզպոլլա կը չարունակեն սպառնալ մէկզմիւսին եւ առաջինը սկսած է արդէն սաստկացնել իր ռմբակոծութիւնները եւ տարածել: Օգոստոս 4–ին, չորս կամուրջներ քանդած էր (դէպի Սուրիա) եւ ելեկտրականութեան կեդրոն մը: Հրաւիրած էր նաեւ Պէյրութի որոշ թաղամասերու բնակիչները որ հեռանան իրենց տուներէն: Իսրայէլ վճռած է ոչնչ խնայելու, թէեւ հարցազրոյցով մը Մոնտի (Օգոստոս 4), ե. Օլմերթ կը վրատահեցնէ.– «Միտք չունինք գրաւելու ամէնէն փոքր մասը Լիբանանի»: Երբ օրը գայ, կ'ըսէ Իսրայէլի վարչապետը, կ'ելլենք կ'երթանք: Առայժմ սակայն, Լիբանանը պատերազմական դաշտի վերածուած է եւ մարդասիրական օգնութիւնն ալ չի հասներ տիրող պայմաններու հետեւանքով եւ Իսրայէլի ռումբերուն կամ այլ արգելքներուն: Օլմերթ ապահովութիւն կու տայ նաեւ որ պիտի չյարձակի Պէյրութի վրայ եւ միտք չունի Սինիորան տապալելու: Կ'անդրադառնայ նաեւ կռնակի ռմբակոծութեան եւ կ'արտայայտէ իր վիշտը, բայց հոս ալ, յանցաւորը Հեզպոլլան է որ այդ վայրէն կ'արձակէր իր հրթիռները: Ինչ կը վերաբերի այս պատերազմին, Օլմերթ յստակ է ու կը բացատրէ որ Իսրայէլ վճռած է փրկել արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը: Ան կ'ըսէ.– «Ապահով բան մը կայ: Ահաբեկչական, ծայրայեղ, բիրտ, արմատական չարժումներ կ'ուզեն քանդել արեւմտեան քաղաքակրթութեան հիմերը: Քաղաքակիրթ աշխարհը յարձակման տակ է: Իսրայէլ նախընթաց մը կը ստեղծէ, օրինակ մը կու տայ ուրիշներուն ու կ'ըսէ "կը բաւէ՛, կը բաւէ՛": Եթէ Հեզպոլլան կը կարծէ թէ կան վայրեր ուր չենք կրնար երթալ, կը սխալի: Անակնկալի կրնանք բերել»:

Իսրայէլի սպառնալիքներուն առթիւ, Հասան Նասրալլահ ալ իր սպառնալիքները կ'ընէ: Օգոստոս 3ին, ձայնասփիւռէն (Լիբանանեան) ելոյթով մը սպառնացած է հարուածել Թել–Ավիւի նման քաղաքներ, եթէ նոր ռմբակոծութիւններ ըլլան Պէյրութի վրայ: Լիբանանեան չին քաղաքագործքին ղեկավարը չեչոած է նոյնպէս՝ «Իսլամական դիմադրութիւնը կրնայ ուժգին հարուածել», ակնարկելով Զելզալ 200 քոլիմեթր հեռաւորութեան հասնող հրթիռները: Օգոստոս 3ին արդէն Իսրայէլ իր ամէնէն ծանր կորուստները ունեցած է, ութ բնակիչներու մահով եւ 28 վիրաւորներով Մաալոթ եւ Սէն–Ժան–տ'Ակր:

*
**

Մարդկային իրաւանց պաշտպան Հիւմըն Ռայց Ուաչը «պատերազմական ոճիր» որակած է իսրայէլեան կարգ մը յարձակումներ Լիբանանի բնակիչներու վրայ: Ամերիկեան կազմակերպութեան համար, Իսրայէլ ռմբակոծած է վայրեր, ուր միւնուորական ոչ մէկ թիրախ կայ:

*
**

Լիբանանեան բանակի նախկին հրամանատարը՝ Միշէլ Աուն բոլորովին դէմ է միջնադիր ուժի մը զետեղման Լիբանանի մէջ: Անակնկալի բերած էր Լիբանանցիները ընտրական համաձայնութիւն մը ստորագրելով Հեզպոլլային հետ, բայց եւ այնպէս զօրակցութիւնը կը վայելէ Լիբանանցի քրիստոնեաներուն: Իրեն համար (հարցազրոյցի մը ընթացքին Ֆիկառոյի, Օգոս. 4ին), բազմազգեան ուժի մը զետեղումը կրնայ քաղաքացիական պատերազմի մը պատճառ ըլլալ, քանի Հեզպոլլան ինքնապաշտպանութեան պիտի դիմէ նման ուժի ներկայութեան եւ ինչ պիտի ընեն Լիբանանցիները, զանազան դիրքեր պիտի բռնեն:

*
**

Ներկայ կացութեան մէջ, ան որ դեռ կը մարմնացնէ Լիբանանեան պետութիւնը վարչապետ Ֆ. Սինիորան է եւ հաչտարար ոգի ունի:

*
**

Լիբանանեան ճակատի վրայ, ցարդ 860 մեռեալ կար, 3265 վիրաւոր (մէկ երրորդը 12 տարեկանէն վար մանուկներ են) եւ 912760 հոգի ալ տեղահանուած է:

*
**

Նիւ Եորքի մէջ, Օգոստոս 4ին, խօսակցութիւնները կը չարունակուէին եւ ԱՄՆ ու Ֆրանսա կը փորձէին համաձայնութեան գալ բանաձեւի մը բառերուն շուրջ: Խօսակցութիւնները կրնան չարունակուիլ գալ չաբթու ալ: Տարակարծութիւնը ծանօթ է. Ֆրանսա կ'ուզէ որ հրադադարը հիմնուած ըլլայ քաղաքական համաձայնագրի մը վրայ, որ ուրեմն կանխէ հրադադարը: Ուաչինկթըն «տեւական» հրադադար մը կ'ուզէ, որ չէզոքացնէ Հեզպոլլան:

*
**

Իրաքի նախագահը՝ Ահմատինեժատ կը գտնէ որ հակամարտութեան իսկական լուծումը՝ «սխոնական վարչակարգին ըրնայջումն է»:

Իսլամական համագումարի կազմակերպութիւնը որ նիստ գումարած էր Մալեզիա, «անմիջական հրադադար» պահանջած է վերջ տալու համար Իսրայէլի «ոճրային արարքներուն»:

*
**

Ֆրանսայի Առողջապահութեան նախարարը՝ Գաւիէ Պէրթրան 800 հազար Եւրօ արժէք ունեցող մարդասիրական օժանդակութիւն յանձնած է լիբանանեան իշխանութիւններուն:

*
**

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Հ.Ց.Դ. Լիբանանի կեդր. կոմիտէին կազմած օժանդակութեան համակարգումի մարմինը Պուրճ Համուտի կեդրոնը եւ չրջաններուն մէջ ապաստանած գաղթականներուն օգնութեան հասնելու գործը կը չարունակէ: Մարմինը նոյն ատեն բարեսիրական միջազգային մօտ 50 կազմակերպութեան դիմած է, որպէսզի Լիբանանի գաղթականներուն յատկացուցած իրենց օժանդակութենէն բաժին հանեն Պուրճ Համուտ ապաստանած գաղթականներուն ալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂՁՎ

ՊՈՒՇ, որ արդէն Իրաքը «փրկեց» տըրամադիր է նաեւ Գուպան ալ «փրկելու»: Օգոստոս 3ին, Ուաչինկթըն վերջ տուաւ իր վերապահ դիրքին եւ Պուշ հրաւիրեց Գուպացիները որ «աչխատին ժողովրդավար փոփոխութեան ի նպաստ» եւ այս առընչութեամբ ապահովեց Միացեալ Նահանգներու զօրակցութիւնը: Նախապէս, Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարած էր որ Թաուլ Գասթրոյի իշխանութեան գլուխ գալը կ'անտեսէ ժողովուրդին իրաւունքը՝ ազատօրէն ընտրելու իր կառավարութիւնը:

ՔԻՒԲՏԻՍՏԱՆի գինեալ ուժերու գործադիր վարչութեան նախագահը Մ. Գարզայլըն հերքած է թրքական լրատուութիւններու տեղեկատուութիւնը թէ աչխատանք կը տարուի քրտական գինեալները Լեռներէն իջեցնելու, ապագինելու: Ան չեչոած է թէ նման քայլ բացառուած է իրենց կողմէ, այնքան ատեն որ Անգարա չի ձեռնարկեր ժողովրդավարական լուծումի մը: «Թուրք բանակը 24 լուրջ յարձակումի ձեռնարկեց մեզի դէմ, բոլորն ալ ապարդիւն մնացին: Հիմա աւելի լաւ պատրաստուած ենք: Կրնանք Հարաւային Քիւրտիստանը Թուրք պետութեան համար ճախճախուտի մը վերածել: Թող բոլորը վստահ ըլլան այս մասին» ըսած է ան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, տօթի զոհ գացած են, ըստ Առողջապահական ազգային հիմնարկին, 112 հոգի, որոնց կարգին 66 հոգի որոնք 75 տարեկանէն վեր են, 12 հոգի իրենց աչխատավայրը, եւ 26 հոգի աւելի երիտասարդ, բայց հիւանդ:

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՇՎԱՐՑՔՈՓՖ, աչխարհի լաւագոյն սուրճանօներէն մէկը իր սերունդին, մեռած է Աւստրիա 90 տարեկանին: Մագումով գերմանացի, բայց Անգլոյ քաղաքացի, բեմէն քաչուած էր 1967ին: Զայնէն զատ, Էլիզապէթ Շվարցքոփֆ չատ գեղեցիկ կին մըն էր եւ նաեւ գլխաւոր մրցակիցը Գալասի:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի առթիւ, տպագրական յաւելեալ դժուարութիւններու հետեւանքով, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ ՕԳՈՍՏՈՍ 7էն 19/20 (Օգոստոս 8էն մինչեւ Օգոստոս 22ի թիւերը): Խմբագրատունն ալ փակ է Օգոստոս 7էն 21:

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ՝ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 22:

A NOS LECTEURS

«Haratch» ne paraîtra pas pendant deux semaines au mois d'août (numéros datés du **8 au 22 août**). Les bureaux restent fermés à la même période.

Notre prochain numéro portera la date du **Mardi 22 août.**

ԱՄՆ-ՈՒ ԵՐԵՒԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԱՐՑԸ

ԱՄՆ–ու Երեւանի դեսպանին պաչտօնավարութեան չրջանին աւարտէն առաջ Ուաչինկթըն ետ կանչուիլը աչխոյժ բանավէճ մը ստեղծած էր, քանի որ ան կը կապուէր Ձ. Իվընսի 1915ի պատահարները հրապարակաւ ցեղասպանութիւն որակած ըլլալուն: Անոր փոխարինելու կոչուած դիւանագէտը որոշուած ըլլալով հանդերձ, ցեղասպանութեան մասին վէճը կը չարունակուի ամերիկեան քաղաքական ոլորտին մէջ ու նոր դեսպանը՝ Ռիչըրտ Հոակլանտ Գոնկրէյէն տակաւին վաւերացում չէ ստացած իր նչանակումին: Օգոստոս 1ին աղմկալի նիստ մը տեղի ունեցած է Ծերակոյտին Արտաքին գործերու յանձնաժողովին մէջ ու քուէարկութիւնը յետաձգուած է:

ԱՄՆ–ու ղեկավարութեան մէջ դեսպանին ետ կանչուելով հրահրած ցեղասպանութեան վէճը թէ՛ դեմոկրատները, թէ՛ հանրապետականներ մղած է բացատրութիւն պահանջելու եւ անգամ մը եւս ներկայացնելու ճանաչումի խընդիրը: Այս առումով նախագահական ընտրութեան թեկնածու ծերակուտական Ճ. Քերի եւ դեմոկրատականներէն Ճ. Պիտըն նամակով մը դիմած են Արտաքին գործերու նախարար Գ. Ռայսին, բացատրութիւն պահանջելով Երեւանի նախկին դեսպանին ետ կանչուելուն մասին:

Ծերակոյտի Արտաքին գործերու յանձնաժողովը, ապա Գոնկրէսը Սեպտեմբերին պէտք է քուէարկեն Ճ. Իվընսի յաջորդին նչանակումը: Բայց բացուած վէճը բաւական անստոյգ կը դարձնէ այդ քուէարկութեամբ Ռ. Հոակլանտի նոր պաչտօնին վաւերացումը: Ան ներկայիս դեսպանութեան պաչտօն կը վարէ Տաճիկիստանի մէջ:

ՄԻՆՍԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մինսկի խումբին Ֆրանսացի, ռուս եւ ամերիկացի նախագահները Օգոստոս 2–ին Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցած են, ինչպէս կը սպասուէր, ամերիկացի նախագահ Մ. Պրայզայի չրջան կատարած այցին տուեալները քննարկելու համար: Այս վերջինը Ա. Ֆասիէի, ե. Մերզլեակովի եւ Օ.Էս.Սի.Ը.ի ներկայացուցիչ Ա. Կասպրչիկի փոխանցած է իր դիտարկումները, հանդիպումներուն արդիւնքները: Երեւանեան որոշ աղբիւրներու կարծիքով Մ. Պրայզայի Ստեփանակերտ այցը կրնայ մեկնաբանուիլ որպէս բանակցութեան հոլովոյթին Լեռնային Ղարաբաղն ալ ընդգրկելու Մինսկի խումբին փափաքը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ «ԱՐՄԷՆԻՔՈՒՄ»Ը ԱՐՁԱՆԱԳՐԱԾ

Ռուսաստանի դեղերու գործակալութիւնը վերջերս պաչտօնապէս արձանագրած է «Արմէնիքում»ը, որպէս մանրէներու վարակումէն զերծող եւ հակամանրէ դեղ: Որպէս սիտայի դարման Հայաստանի մէջ հրապարակ հանուած «Արմէնիքում»ը արդէն արձանագրուած էր Գոնկոյի եւ Լիպերիայի մէջ:

քուէարկութեամբ Ռ. Հոակլանտի նոր պաչտօնին վաւերացումը: Ան ներկայիս դեսպանութեան պաչտօն կը վարէ Տաճիկիստանի մէջ:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՆԷՍ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յառաջիկայ Սեպտեմբեր 21ին կը լրանայ Հայաստանի երկրորդ անկախութեան 15ամեակը: Ազգի մը, ժողովուրդի մը պատմութեան մէջ չատ կարճ ժամանակաշրջան մը որ համապօր է մարդկային կեանքի մէկ օրուան կամ մէկ չաբաթուան: Բայց անհերքելի իրականութիւն է որ ինչպէս անհատի մը համար, ապրի մը համար ալ ժամանակը թանկ է, կորսուած օրը ետ չի գար: Ի զուր չեն անգլերէն հետեւեալ ասոյթները «don't kill the time», եւ «time is money»: Տարեդարձէն մի քանի օր առաջ ալ կը կայանայ Հայաստան – Սփիւռք եռօրեայ համաժողովը կամ հանրաժողովը,– ըստ տեսութեան – որուն օրակարգը այս անգամ եւս պատրաստուած է "հրաւիրող իշխանութեան" կողմէ, այսինքն՝ միակողմանի, հակառակ քանիցս արուած հաւաստիքներուն թէ այս անգամ Սփիւռքն ալ իր խօսքը կ'ունենայ անոր պատրաստութեան մէջ:

Ի դին կրկնութեան, թող ներուի մեզի ըսել, գրել թէ ինչքան ատեն որ Սփիւռքը երեւանի մէջ չունի հասցէ, իր խօսքը լսելի չըլլար: Հասցէ, պաշտօնական հասցէ ուր ան հիւրի դերին մէջ չըլլայ այլեւս այլ մասնակիցի: Զերքանիճ մինչեւ տանտիրութեան:

Միով բանիւ մարմին մը որ մասակարարուի Սփիւռքի նկրտական միջոցներով (ծանրութիւն չըլլալու համար Հայաստանի պիւտճէին վրայ) եւ միանաբար ղեկավարուի Հայաստանի կառավարութեան եւ Սփիւռքի ներկայացուցիչներու կողմէ: Ուր համադրուին երկկողմանի բոլոր հարցերը եւ զանոնք լուծելու ջանքերը:

Հայաստան պետութիւն է, պետութեան մը բոլոր ատորոգելիներով. սահմանադրութիւն, վարչամեքենայ, բանակ, դիւանագիտութիւն, եւայլն: Եթէ նոյնիսկ այս ամէնը կը բանի ոչ–գոհացուցիչ կերպով, նոյնիսկ "գայլերու վոհմակներու" կանոններով (Գարուշ Ալնտոնեանի նամակ. "Ազգ" Յուլիս 11, "Յառաջ" Յուլիս 19, 2006): Ամէն մարդկային հաւաքականութիւն ունի իր անխուսափելի թերութիւնները, բայց հայաստանեանները որոնք յաւօք լեզէոն են, թէ' կը յուսալքեն հայրենադարձը իր սեփական պետութեան նկատմամբ, թէ' վանդալական ազդեցութիւն կ'ունենան չատ մը սփիւռքահայերու բարի կամեցողութիւններուն հանդէպ: Մանաւանդ անկախութենէն 15 տարի ետք, երբ չատոնց սիրտք է անցած ըլլային առաջին տարիներու խարխափումները:

Երբ կը խօսուի Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններու մասին, իրենց կշիռ կը ներկայացնէ նժարի միւս ծայրը: Մեծ ու պզտիկ գաղութներու համատեղութիւն մը,՝ խիտ խայտաբղետ. գաղութներ՝ տարբեր իրենց թիւով, կազմակերպութեամբ, անցեալի աւանդութիւններով, "ազգային" միջուկով, եւ... տնտեսական ուժով: Սփիւռք մը յարափոփոխ, զոհ՝ իր ապրած երկիրներու ու շրջաններու քաղաքական, ռազմական ու տնտեսական վերիվայրումներուն որոնց հետեւանքով նօսրացան երէկուան Եգիպտոսի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ պէս գաղութները, առանց մոռնալու Թուրքիան ու Պարսկաստանը: Իսկ յիսուն տարիէ ի վեր տեղող Իսրայէլ–Արաբ հակամարտութիւնը տակաւին չէ դադրած հմխերը ցնցելէ բիաքի, Սուրիոյ և մանաւանդ Լիբանանի որ երկար տասնամեակներ նկատուած էր երկրորդ Հայաստան: Եթէ հպանցիկ ակնարկ մը նետենք սա 80 տարիներու ըսփիւռքահայութեան տեղաշարժներուն, պարզ է որ բացի 1946–47ի "զանգուածային" բայց ձախաւեր ներգաղթէն, անոնք միշտ կեդրոնախոյս, դէպի աւելի հեռուները գացող եղած են, և թէ մեծազանգուած: Ու հասեր ենք Միացեալ Նահանգներու ափերը՝ Ալասքայէն Գալիֆորնիա, նաև Սիանի եւ Մելպուրն: Մնաց մէկ ոստում մինչեւ Հաւայեան կղզիները, բայց ո՞վ կրնայ ըսել թէ արդէն Հոնոլիւլիւի մէջ քանի մը տասնեակ հայանունները ոսք չրած չեն:

Ծանրակշիռ խնդիր մը որուն ուղղութիւնը 180 աստիճանով շրջել կը պահանջէ համազգային ծրագրում եւ իրագործում:

Հայաստանի ժողովուրդին – եւ անշուշտ ջոջերուն համար ալ – Սփիւռքը "հարուստ" է: Ճիշդ է որ նոյնիսկ արաբական երկիրներուն մէջ, կեանքի ընդհանուր մակարդակը ներկայիս Հայաստանինէն անհամեմատ բարձր է: Բայց սփիւռքահայերուն "հարստութիւնը, ունեւորութիւնը", սեփական ունեւորութիւն ըլլալէ զատ, բոլորին համար անխտիր, չարաչար աշխատանքի արդար պտուղ է, նոյնիսկ եթէ բախտը օգնած է երբեմն: Այս ճշմարտութիւնը լի զօրու է Գալուստ Կիւլպէնկեանէն, Պօղոս Նուպարէն, Ալեք. Մանուկեանէն, Մելգոնեան եղբայրներէն մինչեւ Գրիգ Գրիգորեան, եւ այժմու մեծ ու պզտիկ ունեւորը: Նաեւ հասարակ ժողովուրդն չատերու միանուագ նուիրատուութիւններով թէ լումաններով ըստեղծուեցան եւ մինչեւ օրս կը պահուին մեր կառոյցները. եկեղեցի, դպրոց, հիւանդանոց եւայլն: Մինչդեռ Հայաստան 15 տարի առաջ ունէր պատկառելի հանրային սեփականութիւն մը զոր "գայլերու վոհմակները" վատնեցին, կերան յոմպէտս: Դրամ ուղելէ առաջ, ո՞վ համարատու պիտի ըլլայ համաժողովին, սփիւռքահայութեան առջեւ: "Տուր եւ լռէ" կարգախօսը դեռ չատ երկար ատեն պիտի աեւէ՞:

Դրամէ աւելի, Սփիւռքը հարուստ է մարդուժով: Այսօր սփիւռքահայութեան երկրորդ, երրորդ սերունդի թագմահազար ուղեղներ ինչ–ինչ պատճառներով հեռացած հայութենէն, իրենց խելքն ու տաղանդը կը գործադրեն օտար շրջանակներու մէջ: Տակաւին քանի մը տարի, քանի երէց սերունդը կենդանի է, կարելի է լուրջ ծրագրումով անոնցմէ մաս մը օգտակար դարձնել Հայաստանին: Բայց ասիկա օրուան գործ չէ, նոյնիսկ եթէ Հայաստանի պիւրոկան շրջաններու դադումը օրակարգի վրայ է:

Մնայուն կառոյցի մը անհրաժեշտութիւնը կը հասկնա՞ն Հայաստանի դէկավարները եւ Սփիւռքի զգացական ու ազդեցիկ հայրենասէրները: Եթէ այո՛, քայլ մը առաջ գացած կ'ըլլանք: Եթէ ոչ, ան՛յշ ըլլան խորովածը եւ քոնեակը: Բայց վա՛յ հայութեան ապագային:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՅՕՒՇԱՏԵՏՐ

ՌԷԹԷՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ԵՒ ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Այսօր հայոց լեզուի ու գրականութեան ուսուցիչ մը ի՞նչ պիտի ընէր, եթէ անդրադառնար որ իր աշակերտներէն մէկը քացառիկ փափաք ունի դասարանին մէջ հայերէն դպրոցական թերթ խմբագրելու: Անտարակոյս պիտի քաջալերէր այդ աշակերտը:

Ձենք կրնար ըսել որ Երուանդ Օտեան նոյն քաջալերութիւնը գտաւ յայտնի մանկավարժ Ռեթէոս Պէրպէրեանէն՝ երբ ան որպէս դիւերօթիկ աշակերտ էր Պէրպէրեան վարժարանի մէջ: Ահաւասիկ հետաքրքրական դրուագ մը, զոր ինք պատմած է իր յուշերուն մէջ:

Օտեան այդ շրջանին ուշիմ ու աշխատասէր աշակերտ է, առաջին եռամսեայի քառասուն աշակերտներուն մէջէն կը հանդիսանայ երկրորդ: Այդ միջոցին ան դասարանին մէջ կը խմբագրէ «Վառարան» անուն երգիծական թերթ մը: Թերթին մէջ ան կը յարձակէր բարձրադոյն դասարաններու աշակերտներուն վրայ ու երգիծական տողեր կը գրէր անոնց մասին: Աւելի վերջ Օտեան կը սկսի քննադատել նաեւ վարժարանին ճաշերը: Այս խիստ քննադատութիւնները անհանդուրժելի կը պատճառեն Ռեթէոս Պէրպէրեանին, որ կ'արգիլէ «Վառարան»ին հրատարակութիւնը: Օտեան չի վհատիր ու չաբաթ մը վերջ «Անհաշտ» անուն թերթ մը եւս կը հրատարակէ: Ռեթէոս Պէրպէրեան իսկոյն իր քով կը կանչէ Օտեանը:

– Պարոն. ես քեզ չարգիլեցի՞ թերթ հրատարակելը:

– Այո, էֆէնտի, «Վառարան»ի հրատարակութիւնը արգիլեցիք, բայց ասիկա տարբեր թերթ մըն է...

– Ատոր արտօնութիւնը ո՞ւրկէ առիր:

Օտեան կ'անճրկի ու չի կրնար պատասխանել: Այն ատեն Պէրպէրեան կ'ըսէ խստութեամբ.

– Պարոն, վար իջիր ու դասերուդ աչխատէ: Երբ որ վարժարանէն ելլես, կըրնաս թերթ հրատարակել, եթէ փափաք ունիս:

Ռեթէոս Պէրպէրեան անտարակոյս իր աշակերտին մէջ չէր կրցած տեսնել այն մեծ դրողն ու երգիծաբանը, որ դուրս պիտի գար, երբ ան «պիտի ելլէր վարժարանէն»: Բայց վերի սա փոքրիկ դրուագը մեզի կրնայ յիշեցնել երկու կէտեր:

Առաջինը մեզ Օտեանէն կը ղրկէ դէպի Պարոնեան: Եթէ Օտեան «Վառարան»ի վրայ դրուած արգելքին փոխարէն անմիջապէս կը հրատարակէր «Անհաշտ» անուն նոր թերթ մը, Պարոնեանն ալ այդ չրջանին նոյնը կ'ընէր իր հրատարակած թերթերուն համար: Ամէն անգամ որ պետական դրաքննութիւնը կը փակէր Պարոնեանի մէկ թերթը, Պարոնեան անմիջապէս տալիս նոր անունով նոր թերթ մը կը հրատարակէր:

Երկրորդ կէտը աւելի հրահանգիչ է: Գիրի ու գրականութեան նկատմամբ սէրը ինքզինք անպայման յայտնի կը դարձնէ տակաւին դպրոցական նստարաններու վրայ: Պատմութեան մէջ քանի՛ տղաներ գտած գրագէտ կրնանք գտնել, որ դպրոց մը աւարտելէ տասը, տասնըվինգ տարի վերջ յանկարծ սկսի գրական գործեր տալ հանրութեան: Այսպիսի սէր մը ու կարողութիւն մը կը բռնկի դպրոցական նստարանին վրայ եւ եթէ աւելի իրական բռնկում է, ո՛չ մէկ ուսուցիչ կամ քննիչ պիտի կարենայ մարել այդ կրակը:

Երուանդ Օտեանի մօտ ասիկա կրակ մըն էր որ նախ պիտի բռնկցնէր անոր երիտասարդ սիրտը, յետոյ պիտի հրկիզէր անոր ամբողջ կեանքը: Ինքզինք գրականութեան նուիրելով, Օտեան ինքզինք նըւիրած եղաւ նաեւ սուվի ու չքաւորութեան: Գրեթէ միշտ խմեց իր սիրելի օղին, բայց ատոր փոխարէն յաճախ մնաց հացի ու օթեւանի կարօտ: Պատահեցաւ որ դրէ ո՛չ թէ գրականութիւն ընելու համար, բայց փորը կշտացնելու համար:

Երեսուն, քառասուն տարիներու ընթացքին Երուանդ Օտեանի կողմէ դրուած նամակներուն մէջ գրեթէ չկայ հատ մը որուն մէջ ան դրամի խօսք չընէ: Բայց ամօթալի ոչինչ կայ այս երեւոյթին մէջ, որովհետեւ Օտեան միշտ ապրեցաւ իր դրիչով եւ ան իր իրաւունքն էր որ կը պահանջէր:

Իր մահէն մէկ տարի առաջ Տրիպոլիսի մէջ կը գրէր իր վերջին վէպերէն «Հայ Տիւսիերա»ն, որ կը հրատարակուէր Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթին մէջ: Կ'երեւի թէ Օտեան կ'ուզէր որ իրեն վճարէին իր թերթօնին թիւերուն համաձայն: Մէկ կողմէ վէպը կը հրատարակուէր, մէկ կողմէ Օտեան կը գրէր զայն: «Արեւ»ին այդ չրջանի խմբագիրը՝ Օննիկ Մահտեսեան, գրեթէ չէր գիտեր թէ քանի՞ թիւ պիտի տեւէր թերթօնը: Երբեմն թիւերը մացուխիւն ալ կը պատահէր: Օտեան 17 Յունուար 1925 թուակիր նամակին մէջ սպէս կը գրէր. «Ստացայ հինգ անգլիական ոսկինոց չէքը. զոր գանձեցի: Թերթօնին ձեռագիրները եթէ յապաղում կրնեցին, պատճառն այն էր որ շատ ուշ դրկեցիք դրամը, այնպէս որ ենթադրեցի թէ հրաժարած էք թերթօնին շարունակութենէն»:

27 Փետրուարին սպէս կը գրէր նոյն անձին. «Ստացայ ձեր նամակին ներփակ 5 անգլիական ոսկինոց չէքը, որով, ինչպէս դիտել կուտաք, ստացած կ'ըլլամ թերթօնիս մինչեւ 78րդ թիւին փոխարժէքը»:

Այս նամակներն ալ կը չարունակուէին այնպէս մինչպէս կը չարունակուէին Օտեանի թերթօնները: 20 Ապրիլին Օտեան նոյն անձին կը գրէր.

«Ստացած եմ ձեր 25 թուակիր նամակը, ինչպէս նաեւ հինգ անգլիական ոսկինոց չէքը, որով, վճարած կ'ըլլաք թերթօնին մինչեւ 104րդ թիւը»:

Հետաքրքրական է նաեւ կարդալ նոյն անձին ուղղեալ 3 Յունիս 1925 թուակիր նամակը.

«Ստացայ 5 անգլ. ոսկիի չէքը, որով վճարաք կ'ըլլաք մինչեւ 130րդ թիւը: Ներագրիս համաձայն թերթօնս մօտաւորապէս պիտի տեւէ տակաւին երկու ամիս: Բայց եթէ ուզէք որ աւելի շուտ աւարտեմ, հաճեցէք անմիջապէս իմացնել»:

Այո՛, Ռեթէոս Պէրպէրեան չէր կրցած իր աշակերտին մէջ տեսնել ապագայ յորդահոս թերթօնագիրը:

Ի. Հ.

«ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԸԼԼԱԼՈՒՆ ԱՄՕԹԸ»

Փօլ Գրէկ Ռոպըրթց նախագահ Ռեյկընի օրով նախագահական դանձատան վոխքարտուղարն էր: Հեղինակներէն է «Բարի տրամադրութիւններու բռնակալութիւնը» հատորին: Վերոնչեալ խորագրով գրութեամբ մը որ լոյս տեսած է «Ֆրի Ռիփաբլիք», «Պալթիմոր Քրոնիքըլ Էնտ Սանթինէլ» եւ այլ թերթերու մէջ, գայրոյթը պոռթկացած է ԱՄՆ–ու իսրայէլատէր քաղաքականութեան որ թոյլ կու տայ մահ ու աւեր տեղալու անզէն ժողովուրդին գլխուն:

Նախ Իսրայէլը կ'ամբաստանէ հարատային Լիբանանի մաքրադործումով, ինչպէս ըրած է արդէն Պաղեստինեցիներուն հողը գողնալու համար: Ատիկա կ'ընէ ամերիկեան հրթիռներով որոնք այդ երկրին մեղսակցութեան նշանն են: Իսկ այդ մեղսակցութեան զարմանալ աւելորդ է, քանի որ պատճառ չկայ որ խամաճիկ մը իր վարպետէն նուազ դիւային ըլլայ: Ու մարդիկ այս բաները կ'անդիտանան, քանի որ ամերիկեան լրատուները ոչինչ կ'ըսեն այդ մասին:

Պուչ Հպարտ է ինք իրմով, խօչընդոտելով Լիբանանցի քաղաքացիներ սպանող Իսրայէլին արգիլք ըլլալու ամէն ջանք: Ցետոյ Ռոպըրթց հարց կու տայ թէ Ամերիկացին այս բոլորէն ետք ինքզինք հպարտ կը զգա՞յ, դիտնալով թէ իր նախագահը Իսրայէլի կանաչ լոյս վառած է ռումբ տեղալու մինչեւ Պէյրութի վրայ, մինչ հարուածներուն թիրախ կ'ըլլան հիւանդանոցներ, աննդեղէն արտադրող կէտեր, կամուրջներ, ճամբաներ. մէկ խօսքով՝ այն ամբողջ ենթակառոյցը, որմէ կախում ունի քաղաքացիներու կեանքը:

«Հպարտ Ամերիկացի՞ մըն էք, թէ Իսրայէլի մէկ խամաճիկը» հարց կու տայ ան:

Հրէական պետութեան «թշնամին» ո՞րն է. Պաղեստինցիները որոնց հողը գողցուած է Հրէական պետութեան կողմէ, որոնց ձիթենիները, երախաները փողոցներու մէջ հրէական հարուածներու թիրախ են:

Պաղեստինցիները որոնք կը ճակատին ամենայն ինչպէս կը չարունակուէին Օտեանի թերթօնները: 20 Ապրիլին Օտեան նոյն անձին կը գրէր.

«Ստացած եմ ձեր 25 թուակիր նամակը, ինչպէս նաեւ հինգ անգլիական ոսկինոց չէքը, որով, վճարած կ'ըլլաք թերթօնին մինչեւ 104րդ թիւը»:

Հետաքրքրական է նաեւ կարդալ նոյն անձին ուղղեալ 3 Յունիս 1925 թուակիր նամակը.

«Ստացայ 5 անգլ. ոսկիի չէքը, որով վճարաք կ'ըլլաք մինչեւ 130րդ թիւը: Ներագրիս համաձայն թերթօնս մօտաւորապէս պիտի տեւէ տակաւին երկու ամիս: Բայց եթէ ուզէք որ աւելի շուտ աւարտեմ, հաճեցէք անմիջապէս իմացնել»:

Այո՛, Ռեթէոս Պէրպէրեան չէր կրցած իր աշակերտին մէջ տեսնել ապագայ յորդահոս թերթօնագիրը:

Ի. Հ.

Իսրայէլի հետ, «ահաբեկիչ» կը կոչուին: Երբ Պուշ ազատ ընտրութիւն պարտադրեց Պաղեստինի, ժողովուրդը Համասին քուէարկեց. այն կազմակերպութեան որ ծառացաւ Հրէական պետութեան դէմ. ատիկա կը նշանակէ թէ ան սատանայ մըն է. հակահրեայ, հակամերիացի եւ ահաբեկիչ: Ամն եւ Իսրայէլ պատասխանեցին պաղեստինեան նոր կառավարութեան ամբողջ օժանդակութիւնը կտրելով: Ժողովրդավարութիւնը արտօնուած է միայն այն պարագային երբ Պուշին եւ Իսրայէլին ուզած արդիւնքը կու տայ:

Հրէական պետութեան մէկ այլ թշնամին է Հեզպոլլան: Շիիներու դինեալ մէկ կազմակերպութիւնը որ ստեղծուեցաւ 1982ին Իսրայէլի Լիբանան առաջին ներխուժումին: Իսկ ներկայի ներխուժումին Հրէական պետութեան բարոյականը յարմար առաւ ապատանարաններու ապատանեալներուն սպանութիւնը:

Ռոպերթց կը դատապարտէ նաեւ մահմետական այն երկիրները –Եգիպտոսը, Ցորդանանը, Սաուտի Արաբիան– որոնք փոխանակ իրենց հինգերուն, Իսրայէլի կողքին դիրք կը գրաւեն, քանի որ աւելի ամերիկեան դրամին եւ պաշտպանութեան յենած են, քան իրենց ժողովուրդներուն: Կը նախատեսէ որ ուշ կամ կանուխ այդ այլասերած կառավարութիւնները որոնք չեն ներկայացներ իրենց ժողովուրդները, մէկզի պիտի նետուին:

Երբ Ամն-ու Մերակոյսը եւ Ներկայացուիչներու Ժողովը բանաձեւեր կը քուէարկեն որոնցմով կը զօրակցին Իսրայէլի պատերազմական ոճիրներուն եւ կը դատապարտեն անոնք որոնք կ'ընդդիմանան Իսրայէլի յարձակումներուն, կը զօրացնեն Պէն Լատէնի թեզը թէ Ամերիկա եւ Իսրայէլ դէմ են արաբական եւ մահմետական աշխարհին:

Ցօղուածագիրը դիտել կու տայ թէ նման ընկալում Իսրայէլի համար նպաստաւոր չէ: Ոչ ալ Ամն-ու որ տակաւին որոշ վարկ մը ունի արաբական աշխարհին մէջ: Ու գրութիւնը կ'աւարտի այն հաստատումով որ Ամերիկացիներու մեղսակցութիւնը այս աստելի ոճիրներուն, Ամերիկան ընդմիշտ անէծքի թիւրախ պիտի ընէ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ ԵՒՐՈՊԱՆ

Լիբանանի տագնապը Իսրայէլի կառքին լծուած Ամն-ու վճռական քաղաքականութեան առջեւ անզօր Եւրոպայի մը պատկերը չեչտեց: Ցոյն լրագրողուհի մը կը յիշեցնէ թէ 1950ական թուականներուն Ամերիկայի Հրեաները կը տրամադրէին «Ո՞րն է Իսրայէլի չափը» հարցումին պատասխան փնտռելով: Այսօր հարկ կ'ըլլայ նոյն մօտեցումով հարց տալ թէ ի՞նչ կ'ընէ Եւրոպան: Մնդիրը այն է որ մեծ բան չըներ, քանի որ չի կրնար ընել:

Չի կրնար, քանի որ չէ հասած քաղաքական միակամ ուժ մը ներկայացնելու հանդրուանին: Հոլանտացիները, օրինակ, արդէն յայտնեցին թէ չեն մասնակցիր բազմազգեան ուժի մը, եւրոպական երկիրներէ ալ ոչ մէկ օժանդակութիւն ոգեցին Լիբանան դանուող իրենց քաղաքացիները վերադարձնելու համար:

Ստեղծուած տագնապին Եւրոպական Միութիւնը կրնայ քաղաքական միջամտութիւն մը ընել, կրնայ հասարակաց աշխատանք մը համակարգել, ինչպէս՝ եւրոպացիներու եւ զրօսաշրջիկներու վերադարձին համար, կամ Մակ-ի հրամանատարութեան ենթակայ խաղաղապահ զօրք ղրկել տեղւոյն վրայ:

Տագնապին մասին Եւրոպայի յայտնած կեցուածքն ալ թէ՛ յապաղած էր, թէ՛ կը կրկնէր Ս. Պետերսբուրգի ժողովին յայտարարութիւնը: Կ'ըսուէր թէ Եւրոպան համաձայն է Իսրայէլի ինքնապաշտպանութեան իրաւունքին, կը դատապարտէ Հեզպոլլայի յարձակումները: Կը պահանջէ իսրայէլացի զինուորներուն ազատ արձակումը, իսրայէլեան դիւղերու եւ քաղաքներու վրայ յարձակումներուն վերջ տրուիլը եւ կը հրաւիրէ Լիբանանը որ իր դերիչխանութիւնը ի գործ դնէ երկրին ամբողջ տարածքին, կարելին ընելով արդելք հանդիսանալու համար Հեզպոլլային: Բաներ որոնք ոչ մէկ նորութիւն ունէին, ոչ մէկ ապահովութիւն կու տային:

Կարելի՞ է եւրպական միակամութիւն մը, մինչ Անգլիա անշեղ հետեւորդ է Ամն-ու քաղաքականութեան, իսկ Գերմանիա եզակի կեցուածք մը ցոյց կու տայ Իսրայէլի նկատմամբ: Ճշտակ է որ չկայ հասարակաց մարտավարութիւն մը:

Ճիշդ է որ 25երը ջանացին Լիբանան մնացած եւրոպացիները միասնական աշխատանքով վերադարձնել. ասիկա դրական կէտ մըն էր: Բայց անկէ անդին Եւրոպա կը ճգնի քօղարկել իր վարանոտ կեցուածքը, մինչ ամէն բան զայն կը մղէ վճռականօրէն ցոյց տալու իր դոյութեան պատճառը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԻԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

Ցուլիս 2ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնն էր: Այդ ուրախ առիթով, եւ ինչպէս ամէն տարի, մեր քաղաքը ժամանեց ու պատարագեց Փարիզի Առաջնորդ եւ Եւրոպայի Կաթողիկոսական պատուիրակ Գիւտ Արք. Նազդաչեան: Ցաւարտ պատարագի կատարուեցաւ հոգահանդստեան պաշտօն, ի յիշատակ այն բոլոր երախտաւորներուն, կրօնական թէ աշխարհական, որոնք 1930ական թուականներէն ի վեր սպասարկած էին եկեղեցիին, յանուն անոր պայծառութեան: Այս արարողութեան ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Շաւիլի քաղաքապետ՝ Պ. Ժան Լըվէն:

Ապա, եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը ներկաները հրաւիրեց քաղաքին «Աբիմոմ» ընդարձակ սրահներէն մէկը, ուր հոգեճաշ մը սարքուած էր: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, հացկերոյթին ընթացքին խօսք առին Գիւտ Արք., Շաւիլի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր Աբգ. Խաչատրեան եւ եկեղեցիին ատենապետ՝ Հրայր Հրաչեան: Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութիւնը որոշած էր պատուել զաղութին անդամներէն մէկը. այսպէս, իր բազմամեայ վաստակին դնահատումով եւ եկեղեցիին մատուցած ծառայութիւններուն համար, մասնաւոր պատիւ արժանացաւ նախկին ատենապետ՝ Պ. Ժագ Փանոսեան: Գիւտ Արք. եւ եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը յորելեարին նուիրեցին հայկական մանրանկարներու ձեռագործ դեղեցիկ կրկնօրինակներ իսկ իր կնոջը՝ Տիկին Հիլտա Փանոսեանին, եկեղեցիին երգչախումբին

ԳԱՂՈՒԹԻՔ ԳԱՂՈՒՏ

ԿԼԷՆՏԷԼԻ (Գալիֆորնիա) Հանրային Գրադարանի սրահին մէջ, Ցուլիս 21ին, կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄ Իւթիւճեան Մըչակուվային Ցանձնախումբին, դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Դասախօսն էր Մերոպեան ուղղափառութեան աննահանջ պաշտպան, բանաստեղծ, ղրող եւ մանկավարժ Տոքթ. Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեան: Ցանուն կազմակերպիչ յանձնախումբի, բացումը կատարած է Տոքթ. Կիրակոս Մինասեան, իսկ դասախօսը ներկայացուցած է Լիւսի Սիւլահեան: Մէկ ժամուան ընթացքին, տոքթ. Գալֆայեան – Փանոսեան ներկայացուցած է նախամերոպեան Հայաստանի վիճակը, Մեսրոպ Մաշտոցը, գիրերու գիւտը, անոր արժէքը եւ հիւսած է անոր փառաբանութիւնը: Դասախօսութեան խորագիրը եղած է.– «Մեսրոպեան գիւտի փառաբանութիւն եւ պահանջատիրութիւն» եւ դասախօսը լաւագոյնս ներկայացուցած է հարցը: Ասարտին եղած են հարցումներ, արտայայտուած են տարբեր կարծիքներ, որոնց տրուած են հարկ եղած պատասխանները:

ԱՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿՏՈԹՆԵՐԷՆ

Ապարանցին ժամացոյցը լուսամուտից չպրտում է:

Ասում են.

– Ի՞նչ արեցիր:

Ասում է.

– Ուզում եմ տենամ ժամանակը ո՞նց ա թռնում:

*
**

Ապարանցի տատ ու թոռ խօսում են, թոռն ասում է.

– Տատի՛, մեռնեմ, գերեզմանիդ:

Տատը՝ թէ.

անդամ, ծաղկեփունջ մը: Ժագ Փանոսեան յուզուած, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ մաղթեց որ յառաջիկայ տարիներուն այսպիսի պարզեւներու արժանանան նաեւ նոր սերունդի արժանաւոր ներկայացուցիչները: Ցերեկոյթը աւարտեցաւ վիճակախաղով մը որ որոշ հասոյթ ապահովեց եկեղեցիին, իր դպրոցին եւ ապագայ բոլոր գործունէութիւններուն ի նպաստ:

Հ. Հ.

– Զէ, բալէս, դու ջահէլ ես, ես մեռնեմ քո գերեզմանին:

*
**

Ապարանցին նստում է երթուղային տաքսի, վարորդը ծանօթ է լինում, լսելիս նրա տեղն էլ է վճարում:

*
**

Ապարանցին սառնարանը բացում է, ժելէն ամանի մէջ չարժւում է: Ասում է.

– Մի վախեցի, պանիր եմ վերցնում:

*
**

Ապարանցին տանում է գորգը լուալու.

– Ապեր, խալին ինչքանո՞վ կը լուաք:

– Ֆառակուսին 200 դրամ:

– Իսկ կլո՞րը:

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

ԲԱԲ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այլ սակայն՝ երբ ապտակակերութեան կարգը եկաւ Խնտամեան տղուն, սա իր պիրքերով լի պայուսակը գրասեղանին մէջէն առնելուն պէս, գայն փառաւորապէս իջեցուց Տէր Պաղտասար Քահանայի որդի՝ կարապետ վարժապետի գլխուն, խել մ'ալ հայհոյութիւններ տեղացնելով երեսին:

Ծեծահարը, ուրեմն, եղաւ Ծեծակեր, որ «Դուն կը տեսնաս քեզի ի՞նչ կ'ընեմ» ըսելով, գնաց տեղը նստաւ:

Ցաջորդ օր բոլոր աշակերտները խմբովին Թաղական խորհրդարանը գացինք, բողոքեցինք սպառնալով, որ եթէ այդ մարդը սրահ մտնալու ըլլար, ամէնքս մէկ վրան պիտի խուժէինք եւ զինքը դըպրոցին դուրս պիտի հանէինք:

*
**

Տէր Պաղտասար քահանայի որդի՝ կարապետ ծեծահար վարժապետը ա՛յլեւս չերեւցաւ, եւ անոր տեղը եկեղեցւոյն քարտուղար միւսիւ Գալուստը եկաւ մեզ կառավարել, մինչեւ որ Ասլանեան կարապետ սիրելի կառավարիչը վերստացաւ իր առողջութիւնը:

Անշուշտ Խնտամեան աշակերտին ըրածը խիստ անվայել էր, բայց վարժապետին ընթացքը առաւելապէս տմարդի, որով եղաւ բոլոր խնդացողները՝ մեծ մասամբ չափահասներ, անխտիր ապտակեց, որպէս զի իր ճակտին թfաթուրմ թուղթ նետողն ալ անոնց մէջ ծեծած ըլլալը: Այսպէս էր ժամանակին տիրող վարժապետական (ըսե՞մ մանկակրթական, ի՞նչ հեգնութիւն) մտայնութիւնը, աւա՛ղ, հազար աւա՛ղ...

Եւ այս կերպ վայրենի դրութիւններն էին պատճառ, որ կ'ըմբոստացնէին աշակերտները երբեմն, եւ կը մղէին զանոնք խնտամեանական տպեղ արարքներու:

*
**

Մենք սկսած էինք դասական լուրջ դիրքեր կարդալ. կը հետեւէինք նաեւ օրեան թերթերուն, որոնց մէջ մեր աւագ ուշադրութիւնը գրաւած էր «Մասիս» եւ «Փունջ» լրագիրներուն չատ ծիծաղելի մէկ վիճաբանութիւնը:

Ասոնց խմբագիրները իրենց բան դործ ըրած էին թերթերնուն էջերը լեցնել կըռւարոյծ յօդուածներով եւ պատճա՞ռ, ո՞րովհետեւ «Փունջ»ի տէրը՝ Համբարձում Ալաճաճեան, չդիտեմ ի՞նչ առթիւ վատ եւ կեղտաճի բառերը իր դրչէն սպրդեցուցեր է ընդդէմ «Մասիս»ի խմբագիր Կարապետ Իւթիւճեանի, որ սրտմտելով դատարանի առջեւ կը քաշէ Ալաճաճեան պաշտօնակիցը:

Հրապարակը ողողուած էր սոյն երկու բառերուն նշանակութիւններովն ու ստուգաբանութիւններովը. բառարաններ տակն ու վրայ կ'ըլլային, ապացուցանելու համար, թէ Իւթիւճեանի կողմէ այդ բառերուն վերագրուած յոռի իմաստը սխալ էր, թէ Իւթիւճեան իրաւունք չունէր բողոքարկու հանդիսանալ, օտար դատարանի առաջ հանել Ալաճաճեանը. չատերը կ'ապշանէին գինքը այս առթիւ:

*
**

Այս տաք վէճերու բոցավառութեան միջոցին էր, 1873ին, որ Պուէտ Ֆաչատուր Միսաքեան, 35 տարի չարունակ Փարիզ ապրելէ յետոյ, Կ. Պոլիս վերադարձած, ելաւ հրապարակ, գրիչը ձեռք առաւ ու սկսաւ «Գործտամկնամարտութիւն» (յն. վաթոաճօմիոմաքիա) վերնագրով կարգ մը խիստ յօդուածներ գրել «Փունջ»ի մէջ, Կ. Իւթիւճեանին դէմ, եւ մեղադրել գինքը, որ իր աշակերտը եղած է եղեր ատենօք: Կը մեղադրէր «Մասիս»ը, որ էջերը պարապ խօսքերով լեցնելուն համար, կ'այպանէր Իւթիւճեանը, որ թուրք դատարանի էր դիմած, մինչդեռ կրնար ազգային ատեանի մը առաջ լուծել խնդիրը, բառնալ թիւրիմացութիւնները: Կը պաշտպանէր Ալաճաճեանը, հարցնելով թէ ի՞նչ էր գործած յանցանքը, եւ Իւթիւճեանի ամէն մէկ թերութիւնները մատնանշելով, կը յաւելուր, «"Սէրսէմ" լսեր էր, Աբենասայ հաւուն պէս հսկողիդ, եւ "կենդանի"՝ խաղողի սպիտակ ջուրով ողողուած ուղեղ կրողիդ», եւայլն, եւայլն:

Ս. Պ. Միսաքեանի այս յօդուածաշարքը չա՞տ մեծ ընդունելութիւն գտաւ. ընթերցողներու բազմութիւն մը «Փունջ»ին այդ թիւերը ձեռքէ ձեռք կը քաշէին. եւ մենք ալ դպրոցին մէջ կարդալով զանոնք, կը յափշտակուէինք Միսաքեանի սքանչելապէս յանկուցիչ, հրապուրիչ անոյշ աշխարհաբարէն. անձկօրէն կ'ուզէինք ճանչնալ, տեսնել այդ Պուէտը, բայց ի՞նչպէս, ո՞ւր տեղ:

*
**

Գրաքամկնամարտութեան հրապարակային բանավէճերէն չա՛տ առաջ էր, որ բանաստեղծ Դուրեան Պետրոս ծաղիկ հասակի մէջ մեռաւ, եւ լուր տարածուեցաւ որ անոր յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուէր մուզիֆայով, նուագերդութիւններով, կիրակի կէս օրէ վերջ (1872 Ցունուար 21):

Ցուղարկաւորութեան այդ օրը, ես աճապարեցի գնալ Պետրոսին տունը, չէ՞ր որ ազգականութիւն մը պիտի ունենայինք իր մօրեղբօրը հետ. ներս մտնալը անկարելի էր. այնքա՛ն հոծ ու խիտ բազմութիւն կար փողոցին մէջ, որ քայլ առնելու հրաման չկար: Իմ փոքր հասակովս կրցայ խռնուած բազմութեան մէջ մտնալ եւ մարդկային ովկիանին մէջէն հեւ ի հեւ սողալով ելայ վերջապէս մեռելին քով. կեցայ վաղամեռիկ բանաստեղծին քով, որ կարծեցի թէ կը քնէր:

(Շար. 51)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

եկայք տօնեսցուք
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին։ Այսօր կը կատարուի «Խաղողի օրհնութիւն»։ Տարուան երախայրիքը՝ խաղողին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14

ՄԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՈՒՈՒՀԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 14

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին։

***

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Ամբան չըլլանին պատարագ տեղի չունենար հետեւեալ կիրակիները· –

Օգոստոս 6, 20 եւ 27ին։

կիրակի, Օգոստոս 13ին, *Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը։*

Պատարագները կանոնաւոր ձեւով կը վերսկսին կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Տօն
Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի
"ԽԱՂՈՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ"

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին։

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ
ՋԱՏԻԿ Ծ· ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն Խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը։

Անոնք որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող ճուիրել, կը հրաւիրուին տեղեակ պահելու Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը։– Հեռ· 04· 91· 77· 84· 70։

***

ԱԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

Վերափոխումն Ս· Աստուածածնի
Պատարագ ժամը 10ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 11·30ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԾ· ՏԻՏԻԵԱՆ

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 13

ՏՕՆ Է Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Ս· Ծակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ճաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող ճուիրել կըրնան ուղարկել Եկեղեցւոյս Դիւանատունը։

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

81ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ Ա.ՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ·–

Տէր եւ Տիկին Ժագ Մելքոնեան 1·000 *Եւրօ։*

***

Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսեան 500 *Եւրօ։*

***

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան 200 *Եւրօ։*

***

Տէր եւ Տիկին Կարօ Ճովսէփեան 200 *Եւրօ։*

***

Մարի Տօրումեան 150 *Եւրօ։*

***

Կորիւն Ճովսէփեան 150 *Եւրօ։*

***

Սոնիա Ճովսէփեան 150 *Եւրօ։*

***

Հայ Մշակոյթի Տուն 300 *Եւրօ։*

***

Սոնիա Փիլիկեան 100 *Եւրօ։*

***

Ճակոբիկ Խաչատուրեան 150 *Եւրօ։*

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — **Marseille**
Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87
Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԿՈՉ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի՛ Հայրենակիցներ,

Բոլորս տեղեակ ենք Լիբանանի ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին։ Այսօր հայկական զպրոցներն ու մարզադաշտերը կը պատսպարեն բազմահազար լիբանանցի գաղթականներ որոնք խուճապահար կը հասնին ամբակոծուած տարածքներէն։

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա-բժշկական կեդրոնին մէջ չտակ կը վիրահատուին եւ կը խնամուին հարիւրաւոր վիրաւոր քաղաքացիներ...

Ինչպէս անցեալին, Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչը օգնութեան կոչ կ'ուղղէ բոլորին, որպէսզի մեր ազգակիցները կարենան իրենց քաղաքացիական եւ մարդասիրական պարտականութիւնը լիովին կատարել, առանց խորականութեան։

Կարգը հիմա մերն է փոխադարձ օգնութեան հասնելու Լիբանանի ժողովուրդին, որ 91 տարիներ առաջ պիտցաւ իր գրկին մէջ ընդունիլ մեր ջարդուած ժողովուրդին բեկորները։

Ձեր չէքերը ուղարկեցէք·–
C B A F
Conseil d'Administration
Opération L I B A N
17 rue Bleue — 75009 Paris

ECOLE SIAMANTO

Rentrée Scolaire

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ԾԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ՍՈՒԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ԾԱՌԱՋ – 50»
(Տակաւին 50-ամեայ հաւատարիմ) 19€

Դիմել՝ «ԾԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, Հասած գլուխ։

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 22
MARDI
22 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·513 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·513

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐԸ

● *Ֆրանսա եւ ԱՄՆ Համաձայնութեան եկած էին Օգոստոս 7ին բանաձեւի մը չուրջ, ելք մը գտնելու համար Իսրայէլի ստեղծած պատերազմին, ինչ որ Իսրայէլի հաւանութեան արժանացած էր, բայց Լիբանան մերժած էր: Կը նախատեսէր հակամարտութեան ամբողջական դադրեցումը, բայց ոչ՝ հրադադար: Մարդկային անհամար զոհերու կողքին, «մեծերը» բառերու վրայ կը խաղան:*

● *Իսրայէլացիք, Օգոստոս 7ին առեւանգած էին Պաղեստինի Ազգային Խորհրդարանի նախագահ Ազիզ Տուվէյքը:*

● *Սրի Լանքայի մէջ (նախկին Սէյլան), յարձակում մը գործուած է Թամուլներու կողմէ «Սուվի դէմ կազմակերպութեան» (Ա· Սի· Էֆ·) 17 անդամներու վրայ, որոնք սպաննուած են:*

● *Անհաւատալի խուճապ մը ստեղծուած է Լոնտոնի օդակայանը, Օգոստոս 10ին, երբ հաղորդուած է որ Սքոթլանտ Եարտ վերջին պահուն, երեւան հանած է ահաբեկչական արարքի մը պատրաստութիւնը: Շուրջ 20 Բրիտանացիներ (ծադումով փաքիստանցի) ձերբակալուած էին եւ առաջքն առնուած էր, միշտ ըստ բրիտանական աղբիւրներու, չարք մը ոճրափորձերու, որոնք տեղի պիտի ունենային դէպի Միացեալ Նահանգներ մեկնող օդանաւերու մէջ եւ այս լուրը պատճառ էր, որ ամէնէն խիստ ստուգումները կատարուին դէպի ԱՄՆ եւ Իսրայէլ մեկնող օդանաւերու ճամբորդներուն համար, նաեւ դէպի Լոնտոն այլ վայրերէ: Կարգ մը օդանաւերու մեկնումն ալ ընդունած էր: Զեռքի որեւէ պայուսակ կարելի չէր կրել, ոչ ալ որեւէ հեղուկ փոխադրել, ջուրէն սկսեալ: Ըստ երեւոյթին, այս տեղեկութիւնը որու զուգադիպութիւնը լիբանանեան ճակատի կացութեան հետ նոյն օրերուն, առնուազն խոովիչ էր, զրական արձագանգ գտած էր գլխաւորաբար ամերիկացի ճամբորդներու մօտ: Կը թուի որ մղձաւանջը այնքան զօրաւոր է, որ Ամերիկացիք իր ճամբէն չեղել տուած էին Լոնտոնէն ԱՄՆ պիծը ապահովող օդանաւ մը –Օգոստոս 16ին– եւ ստիպած որ էջք կատարէ Պոսթընի, որովհետեւ ճամբորդ վաթսունամեայ կին մը անբնական կեցուածք մը ցուցաբերած էր···: Նոյն օրը, կը հաղորդուէր, որ Լոնտոնի մէջ 20 հազար ճամպրուկ կորսուած է, հետեւանք խուճապահար ստուգումներու, որոնք ծիծաղելի սահմանը հասած էին···:*

● *Օգոստոս 9ին, Ֆրանսայի խումբ մը հրեայ մտաւորականներ յայտարարութիւն մը ստորագրած էին, քողարկելու համար Իսրայէլի յարձակումներուն դէմ, անոնց կարգին էին Ռոնի Պրօման (բժիշկ), Ռեմոն Օպրաք եւ բազմաթիւ ուրիշներ:*

● *Հայ ընտանիք մը եւ իրենց չորս զաւակները, որոնք գաղտնաբար կ'ապրէին Լիոն 2003էն ի վեր, այլեւս ոչէր դարձած են ինքնութեան եւ կեցութեան օրինաւոր թուղթերու: Գոհար եւ Մամիկոն Հայաստան ծնած են, բայց կնոջ հայրը ազերի է եւ գաղթած են նախ Ռուսաստան, հուսկ 12 տարի ետք՝ Ֆրանսա:*

● *Օգոստոս 12ին, Ապահովութեան Խորհուրդը ի վերջոյ համաձայնութեան եկած է 1701 բանաձեւին չուրջ, որ հրադադար կը հրահանգէր կողմերուն: Հոս ալ բառերու խաղ մը կար: Կը հրահանգուէր վերջ տալ յարձակողական արարքներու, ինչ որ ըսել կու տար որ վերջ կրնան չտալ պաշտպանական արարքներուն: Իսրայէլ կը համաձայնէր բանաձեւը գործադրել Օգոստոս 14ի առաւօտէն սկսեալ: Պատերազմը վերջ կը գտնէր, գոնէ մասամբ, առանց յաղթականի, եթէ նոյնիսկ Իսրայէլ եւ Հեզպոլլա իրենք զիրենք յաղթող կը նկատէին: Պատերազմը սկսած էր Յուլիս 12ին, երբ Իսրայէլ կը պահանջէր իսրայէլացի իր երկու զինուորներուն վերադարձը: Ոչ մէկը վերադարձուած էր եւ Իսրայէլի մէջ քննիչ յանձնախումբ մըն ալ կեանք առած էր, քանի քննադատութիւնները շատ էին: Պաշտօնական շրջանակերէն պատ, իր դառնութիւնը հաղիւ կը ծածկէր ծանօթ զրագէտ Տաւիտ Կրոսման, որ հրադադարի նախօրեակին կորսնցուցած էր իր զաւակը՝ Ուրի Կրոսման, Իսրայէլի վերջին գործողութեան ընթացքին: Օգոստոս 17էն, լիբանանեան բանակը աստիճանաբար կը սկսէր տեղ գրաւել հարաւային Լիբանան, ինչ որ չէր պատահած 40 տարիէ ի վեր:*

*
**

Պատերազմական այս շրջանին, Լիբանանի մէջ 1084 բնակիչ մեռած է, 40 պինուորական եւ Հեզպոլլայի 61 մարտիկներ, ինչպէս նաեւ ՄԱԿ–ի 4 դէտեր եւ Ֆինիիվ–ի մէկ անդամ: Իսրայէլի մէջ 41 բնակիչներ մեռած են եւ բանակը կորսնցուցած է 117 զինուոր: Լիբանանի մէջ մէկուկէս միլիոն հոգի տեղահանուած է եւ նիւթական վնասները 6 միլիարտ տոլարի հասած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՑԷԼ ԹԱԽՏԵՑ ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ

ՔՈՖԻ ԱՆԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ

Իսրայէլ միտք չունի յարդելու հրադադարը եւ Պաշտպանութեան նախարարն ալ յայտարարած է թէ կը պատրաստուի «երկրորդ ռաունտ»ի մը եւ զգուշացուցած է նաեւ լիբանանեան բանակը, որ չատ չտեղաւորուի հարաւային շրջանը: Այս ազդարարութիւնները հետեւած են այն յարձակումին, որու իսրայէլեան ուժերը ձեռնարկած էին Շաբաթ, Օգոստոս 19ին Պաալպէքի վրայ, այն պատճառաբանութեամբ, որ ուզած են արգիլք հանդիսանալ Սուրիոյ կողմէ զինամթերքի յանձնումի մը Հեզպոլլային: Յարձակումը գործուած էր Օգոստոս 18էն 19ի գիշերը պեքաայի հովիտին արեւմտեան կողմը: Օդանաւերը փոքրիկ դամանոց մը լքեցուցած են եւ լիբանանցի զինուորներու համազգեստով ծպտուած իսրայէլացի զինուորներ ուղղուած են դէպի Հեզպոլլայի մէկ բերդը: Ինչ որ տեղի ունեցած է անկէ վերջ յստակ չէ եւ վկայութիւնները կը տարբերին: Իսրայէլացիք յաջողած են վերադարձնել դամանոցին անդամները եւ զինուորական կառքերը: Իսրայէլեան Հաարէց թերթին համաձայն, գործողութիւնը չատ դէշ վախճան մը կրնար ունենալ եւ բախտով փրկուած են:

Քոֆի Անան խիստ կերպով դատապարտած է Իսրայէլի այս յարձակումը եւ զեկոյցով մը չեչտած է արարքին ծանրակշիռ բնոյթը: Իսրայէլի համար ՄԱԿ–ը բարեկամ չէ եղած Իսրայէլի: ԱՄՆ չեն քննադատած իսրայէլեան գործողութիւնը: Մինչ որ քաղաքական գետնի վրայ Իսրայէլ բազմաթիւ դժուարութիւններու կը բախի: Արդարութեան նախարարը հրաժարած է որովհետեւ զոհ էր սեռային հալածանքի պատմութեան մը, բերնէն համբուրած էր կին զինուոր մը, հակառակ ենթակային ընդդիմութեան: Վարչապետը խնդրոյ առարկայ է կալուածային չահատակութեան խնդրի մը մէջ: Հակառակ այս կացութեան Ե· Օլմերթ վճռած է չքաշուիլ Այսրյորդանանէն:

*
**

Մեծ դժուարութիւններ կան նաեւ Ֆինիիվ–ի ընդլայնումի ուժերու տեղաւորման համար: Ֆրանսա 200 զինուոր ղրկած է եւ միչտ լուսաբանութիւններ կը պահանջէ աւելին ընելու համար: Կ'ուզէ որ ճչդուին թէ ի՞նչ պիտի ընեն Ֆինիիվ–ի այդ ուժերը, ի՞նչ է իրենց լիազօրութիւնը: Իսրայէլ կը համաձայնէր բանաձեւը գործադրել Օգոստոս 14ի առաւօտէն սկսեալ: Պատերազմը վերջ կը գտնէր, գոնէ մասամբ, առանց յաղթականի, եթէ նոյնիսկ Իսրայէլ եւ Հեզպոլլա իրենք զիրենք յաղթող կը նկատէին: Պատերազմը սկսած էր Յուլիս 12ին, երբ Իսրայէլ կը պահանջէր իսրայէլացի իր երկու զինուորներուն վերադարձը: Ոչ մէկը վերադարձուած էր եւ Իսրայէլի մէջ քննիչ յանձնախումբ մըն ալ կեանք առած էր, քանի քննադատութիւնները շատ էին: Պաշտօնական շրջանակերէն պատ, իր դառնութիւնը հաղիւ կը ծածկէր ծանօթ զրագէտ Տաւիտ Կրոսման, որ հրադադարի նախօրեակին կորսնցուցած էր իր զաւակը՝ Ուրի Կրոսման, Իսրայէլի վերջին գործողութեան ընթացքին: Օգոստոս 17էն, լիբանանեան բանակը աստիճանաբար կը սկսէր տեղ գրաւել հարաւային Լիբանան, ինչ որ չէր պատահած 40 տարիէ ի վեր:

*
**

Պատերազմական այս շրջանին, Լիբանանի մէջ 1084 բնակիչ մեռած է, 40 պինուորական եւ Հեզպոլլայի 61 մարտիկներ, ինչպէս նաեւ ՄԱԿ–ի 4 դէտեր եւ Ֆինիիվ–ի մէկ անդամ: Իսրայէլի մէջ 41 բնակիչներ մեռած են եւ բանակը կորսնցուցած է 117 զինուոր: Լիբանանի մէջ մէկուկէս միլիոն հոգի տեղահանուած է եւ նիւթական վնասները 6 միլիարտ տոլարի հասած են:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԽԹԱՄԱՐԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարը Ա· Քոչ որ երկրին արեւմտականացումի ընթացքին չատագով մըն է, անակնկալ նկատուող յայտարարութիւն մը ըրած է Ախթամարի տաճարին վերաբացումին մասին: Տաճարը որուն նորոգութեան աշխատանքները դրեթէ աւարտած են, մեծ հանդիսութեամբ կը վերաբացուի ու այդ հանդիսութեան կը հրաւիրուին Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը, «Ֆրանսայի նման ցեղասպանութիւնը ճանչցած երկիրներու ներկայացուցիչները», ինչպէս կը տեղեկացնէր Օգոստոս 20ի Թուրք մամուլը:

Բացումը նախատեսուած է Հոկտեմբերին, վարչապետ Թ· Էրտողանի կողմէ: Անկէ ետք տաճարը պիտի բացուի այցելութեան:

ՀՐԴԵՀ ԶԱՒԱԽԻՒ ՄԷՋ

Ջաւախքի Ադիգինի շրջանին մէջ Օգոստոսի կէսին ծագած հրդեհը քանի մը օրուան ընթացքին ընդարձակած է իր սահմանները եւ ինչպէս Ա–ԻՆՖՕ կը տեղեկացնէր Օգոստոս 19ին, մօտեցած է Աբասթումանի առողջարանային աւանին: Օգնութեան հասած են թրքական եւ ուկրանական ուղղաթիռներ, տեղական ուժերուն հետ մասնակցելով մարելու ջանքերուն: Վրաստան օժանդակութիւն ուղած է Ռուսաստանէն ալ, բայց մերժողական պատասխան ստացած, ինչ որ դժգոհութիւն պատճառած է տեղացի քնակչութեան:

Երկրին Ներքին գործերու նախարարութիւնը հետաքննութիւն բացած է հրդեհին մասին· կասկած կայ որ շրջանի անտառներէն ապօրինի հատումներ ընողներու արարքին հետեւանք է հրդեհը, իրենց անտառահատումները քօղարկելու նպատակով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՍԵԿՈՒԼԷՆ ՌՈՒԱՑԱԼ, որ կրնայ հաւանական թեկնածուն ըլլալ Ընկերվարական կուսակցութեան, սուր բանավէճի մը նիւթ ըրած է Պուլոնեըի իր բնա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԵՐԺՈՒՄ ՄԻՋՆԱԴԻՐ ԲԱԶՄԱԶԳ ՋՕՐՔԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ա· ԿԻԼԻԼԻ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

Հայ համայնքին կրօնական երեք պետերը միացեալ յայտարարութեամբ մը ընդդիմացած են Լիբանան ղրկուելիք ՄԱԿ–ի միջնադիր զօրքին Թուրք զինուորներու մասնակցութեան հեռանկարին: Այդ մերժումին որպէս արդարացում նըշած են Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւունքներու եւ միջազգային համաձայնագրերու ոտնակոխումին յաճախադէպ բնոյթը, կոտորածներով ու հալածանքներով լեցուն անցեալը, Կիպրոսի չբոլնակուող դրաւումը, յատկապէս Հայկական ցեղասպանութիւնը զոր կը յամառի մերժել, տակաւին Քիւրտերուն իրաւունքներուն արհամարհանքը, եւլն·: Կրօնապետերը աւելցուցած են թէ Լիբանանը իր կարգին Օսմանեան պետութեան վայրագութիւններէն տառապած երկիր է, յիչեցուցած են Թուրքիոյ Իսրայէլի հետ ունեցած հասարակաց պաշտպանութեան դաշինքը, եզրակացնելու համար թէ Թուրքիան չի կրնար խաղաղապահ անկողմնակալ, չէզոք դեր ունենալ:

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբն ալ ողջունելով հանդերձ հրադադարի հաստատումը որ վերջ տուած է Լիբանանի ժողովուրդը տառապեցնող իսրայէլեան ռումբերուն, մտահոգութիւն յայտնած է խաղաղապահ միջազգային միջնադիր ուժին Թրքական մասնակցութեան հաւանականութեան: Այդ մտահոգութիւնը եւս յայտարարութեամբ մը հրապարակուած է:

*
**

Թրքական մասնակցութեան հարցը տակաւին բանակցութեան սեղանին վրայ է· Արտաքին գործերու նախարարը Ա· Կիւլ ձեռնարկած է Իսրայէլի ու Սուրիոյ այցերուն, վերջնական որոշումին համար հարկաւոր տուեալները ձեռք ձգելու համար: Իսրայէլի այցէն առաջ Կիւլ տեսակցութիւն ունեցած է Պաշտպանութեան նախարար Ա· Փերէցի հետ որ ըսած է· «Կ'ուզենք որ Թրքական բանակը միջազգային խաղաղապահ զօրքին մասնակցելու համար Լիբանան ղրկուի»:

Կիւլ Սուրիոյ այցին հանդիպում կ'ունենայ նախագահ Ասատի հետ, անոր թելադրելու համար որ թեհրանի միանալով ամբողջ աշխարհին դէմ չելլէ: Ցստակ է որ պահանջուածը զօրակցութիւն չտալ է Հեզպոլլային:

Միւս կողմէ Թուրք մամուլը (Օգոստոս 21) դրեթէ որոշուած կը նկատէր Թրքական զօրքին միջազգային ուժին մասնակցութիւնը: Որպէս մխիթարական տուեալ կը հաղորդէր թէ Թուրք զինուորները ոչ մէկ պարագայի դէմ յանդիման պիտի դնուին Հեզպոլլային հետ ունեցած մեծ մասով պիտի ունենան մարդասիրական գործունէութիւն, անհրաժեշտ պայմաններու մէջ միայն զէնքի դիմելու սկզբունքով: Գլխաւոր հարց կը նկատուէր այն որ «անհրաժեշտ պայմանները» յստակ սահմանում չունէին ու Թուրք զինուորները որեւէ պահու կրնային կրակի շրջանակին մէջ յայտնուիլ: Կը նչուէր նաեւ վտանգը Իրան – Սուրիա – Իսրայէլ եռանկիւնին մէջ բռնուած մնալուն, ինչ որ կ'ըսուէր թէ գոհունակութիւն կը պատճառէ ոմանց, ինչպէս քիւրտ զինեալ ուժերուն:

«ՈՐՈ՛Ի ԻՆՉ» ՉԷ՛, ՍԻՐԵԼԻ՛ ՉԱՀՐԱՏ

"Եկեր եմ կ'երթամ այսպէս – որու ինչ" տողով կ'ամարտէ Չահրատ բանաստեղծութիւններու իր առաջին հատորը "Մեծ քաղաքը" (1960) փակող "Պատմութեան դաս մը" քերթուածը: Բայց չատ ու չատ ապացոյցներ դիզուած են տասնամեակներ ի վեր, թէ "որու ինչ" չէ եղած ու չէ բնաւ անոր ժամանակն ու երթը: Ապացոյցներուն դլխաւորը այն տուեալն է որ անոր տողերը երբեք անտարբեր չեն ձգած, սկսեալ մամուլին մէջ հրատարակութեան օրերէն:

Պէտք է ըսել որ 1950–1960ական թուականներուն տակաւին իր դեղապաշտութեան, իրապաշտներուն չունչով օծուն, անոնց մեծարանքով հպարտ պոլսահայ դրասէրը չախչախիչ մեծամասնութեամբ քնաւ պատրաստ չէր Չահրատ ուննենալու, Չահրատ վայելելու, մանաւանդ Չահրատ իսառաքանելու: Դարաւկիզբի կորուստներէն մնացած ու յատկապէս Վ. Թէքէեանով չարունակուած բանաստեղծութեան ժառանգութիւնը այնպէս ամուր խարսխուած էր ճաշակներու, մտքերու եւ մանաւանդ սիրտերու մէջ որ դարձած էր միակ չափանիշ, բացարձակ արժէք: Ու կերպով մը մինչեւ իսկ նուիրականացած այդ յիշատակին դէմ սրբապղծութեան պէս բան մը կը նկատուէր Չահրատին անունով ներկայացող նորութիւնը: Մանաւանդ որ "դասական"էն դէպի նորը անցքը Կ. Ճանճիկեանի, Հ. Գալուստեանի, Ա. Շաւարշի ու մէկ–երկու ուրիշներու նախաքայլերը վարանոտ փորձերու պէս ընկալուեր էին: Մինչդեռ Չահրատ Աւ. Ալեքսանեանի "Նոր օր"ին ու "Ժամանակ"ի մէջ լոյս տեսած նորատարազ իր առաջին քերթուածներով կարծես կը յայտարարէր թէ եկած է մնալու այդ կալուածին մէջ: Ու ընդունուած, սիրուած դպրոցներէ անոր խիզախ չեզումը չէին ներած իրեն: Ինչպէս կ'արձանագրէ Արտաչէս Մարկոսեան, Չահրատի ամբողջական գործին երկհատոր հրատարակութեան յաւելուածի լայն բաժինին մէջ, դիւրին չէ եղած բանաստեղծին նորարութեան ընկալումը. «Շատեր խծբծանճով, արհամարհանճով, մինչեւ իսկ անարգական բառերով դիմաւորեցին զինքը»:

Բայց քանի որ ինքը յայտնի էր առաջին տողէն թէ եկած է մնալու, այսօր չուրջ կէս դարու վաստակին ապացոյցով՝ խծբծողները փրենք դարձած են խծբծանքի, արդահատանքի առարկայ ու նոյն թափով կը չարունակուի զահրատեան երթը:

Նոր–նոր ան պատկուեցաւ տղուոր հանդերձանով մը որ գեղեցիկ հրատարակութեամբ զոյգ հատորներու(*) մէջ խմբեց Չահրատի բանաստեղծութիւնները. Պոլսոյ "Արա"(**) հրատարակչութիւնն է անոր նախաձեռնարկը որ բանաստեղծին ցարդ լոյս տեսած հատորներն ու գրքոյկները – «Մեծ քաղաքը», «Դուներուս տահմանները» (1968), «Կանանչ հող» (1976), «Բարի երկինք» (1971), «Մէկ քարով երկու գարուն» (1989), «Մաղ մը ջուր» (1995), «Ծայրը ծայրին» (2001), «Ջուրը պատէն վեր» (2004),– ներկայացուցած է մօտ հազար էջնոց այս երկով: Հատորները, բացի «Կանանչ հող»էն որ Քաթրայի հրատարակութիւններէն է (Փարիզ), լոյս տեսած են Պոլիս:

Առաջին գիրքին մէջ առնուած են 1960–1990ի հրատարակութիւնները (վերոնշեալ ցանկին առաջին հինգը) երկրորդին մէջ ալ մնացած երեքը, նաեւ գիրքերէ դուրս ձգուած էջեր, թարգմանութիւններ, լուսանկարներու բաժին մը, ինքնակենսագրական մը: Ցատուկ նշումի արժանի են ծանօթագրութիւններու բաժինները որոնք տեղ գրաւած են իւրաքանչիւր հատորի վերջաւորութեան, տալով լայն ծանօթութիւն յատուկ անուններու, նշումներու, թրքերէն ու այլ լեզուներով ատութիւններու, որակումներու մասին:

Երկհատոր հրատարակութիւնը զետեղուած է Չահրատի երկու դիմանկարներով խաւաքարտէ տուփի մը մէջ: Նոյն դիմանկարները տեղ գտած են առաջին եւ երկրորդ հատորներուն վրան ալ: Առաջինը կը պատկանի երիտասարդ Չահրատին, դիտուած՝ Արա Կիւլէրի ոսպնեակէն, երկրորդը՝ նոյն դիրքով նոր նկարուած է Մանուէլ Զըթաքի կողմէ: Երկհատոր այս հրատարակութիւնը "յապաղած իմացեալ նուէր" է բանաստեղծին ութսունամեակին, որմէ երկու տարի անցած է արդէն:

Այս հետաքրքրութեան առիթով, Չահրատի դրի առած «ինքնակենսագրականէն մի քիչ աւելին» կու տայ Եալտըզճեան գերդաստանին պատմականը որ կ'երկարի մինչեւ Օրբելեաններու տոհմը որուն չառաւիղներէն էր, կ'ըսէ Գորիսի խաներէն Պօղոս խանը: Յետոյ կը յիշատակէ վաղամեռիկ հայրը զոր կորսնցուցած է չատ փոքր տարիքին, առանց հետը երկու խօսք կարենալ ընելու, ինչպէս կ'ըսէ քերթուածի մը մէջ:

82 տարուան կեանքին պատմութիւնը չարունակուած է խմբագիրին –Ա. Մարկոսեան– համբերատար պրպտումին արդիւնք երկարաշունչ գրութեամբ ուր ենթախորագիրներով տեղ գտած են Չահրատի ծնունդէն մինչեւ ներկան անցած բոլոր հանդրուանները. աչակերտութիւն, ուսանողութիւն, գործի կեանք, ամուսնութիւն, եւլն.: Այս յանձնիր գրութեան մէջ այն գլուխը ուր նիւթ կ'ըլլայ դահրատեան դրական բերդ, կու տայ նաեւ պոլսահայ գրական կեանքին 1950–60ական թուականներու բաւական մանրամասն մէկ պատկերը, գրողներու, մամուլի անուններու յիշատակումով:

Յայտնապէս խմբագրին համար չատ կարեւոր է բանաստեղծին Հայաստանի տուօտար շրջանակներու մէջ գտած ընդունելութիւնը որ նշած է զանազան դնահատականները, մրցանակները, յոբելեանները, հրաւէրները, քիչ մը անհարկի կերպով երկարած ցանկով մը. տուած է նաեւ իրեն հետ հայ եւ օտար լրագրողներու կատարած հարցազրոյցները, եւլն.: Լման էջով մը տրուած է ցանկը Չահրատ թարգմանած դէմքերու. այդ ցանկը կ'ըսէ որ կարելի է 22 լեզուով կարդալ Չահրատին տողերը:

Չահրատի բանաստեղծութիւններու երկհատոր ամբողջական այս հրատարակութիւնը արժեւորումի արդար տուրքին, գեղեցիկին մտահոգութեան կատարուած զոհողութեան հետ ուշագրաւ է նաեւ անով որ կը ժխտէ «Գնա՛ մեռիր, եկուր սիրեմ»ի մեր մէջ այնքան յաճախադէպ աւանդութիւնը: «Արաս» անով փաստը տուած է թէ դիտէ ժամանակին մատուցանել Աստուածուն Աստուծոյ: Եւ ոչ մէկ կասկած որ Չահրատի գործը ամէնէն արժանաւորն է այդ նկատառումին: Ատիկա՝ պարզ այն տուեալով որ անկախ ամէն որակումէ, խծբծանքէ կամ փառաբանութենէ (որ «աչխարհահռչակ» գեղարուեստականով արտայայտուած է կենսագրականի բաժինին մէջ), ամէն էջով կը վկայէ այն իրականութեան որ Չահրատ բանաստեղծ է:

Որպէս յետ գրութիւն

Այս հրատարակութեան իրականացած պայմաններուն մասին գաղափար մը տալու համար կ'արժէ անդրադառնալ տբխուր երեւոյթի մը. Պոլսոյ մեր մամուլին օտարագիր մէկ թերթը յայտնի խանդավառութեամբ արձագանգելով զոյգ հատորներուն, կը գրէր թէ լոյս տեսած է «Հայ գրականութեան կարեւորագոյն անուններէն Զարեհ Խրախունիի, այլ անուանումով՝ Չահրատ»ի ամբողջական գործը... Տակաւին այլ յաւելեալ նշումով որ բանաստեղծը «այս տարի կը տօնէ իր ութսունամեակը»:

Ճիշդ է որ թերթը յաջորդ թիւին մէջ սրբագրած էր ու ներողութիւն խնդրած, բայց վրէպը բաւական բան կ'ըսէ հայերէնին, հայկականին պոլսական իրականութեան որոշ մէկ հատուածէն յաճախ վայելած վերաբերումին մասին: Արդէն սրբագրութիւնը ուղղուած էր միայն անուններու չփոթին, ութսունամեակի երկու տարուան յապաղումով նշումին մասին խօսք չկար:

Նման պայմաններու մէջ հերոսական գործ չէ՞ «Արաս»ի կատարածը հոսանքն ի վեր, առանց ակնոջ կախելու կռնչալու պատրաստ ազգասներու երամին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

(*) Չահրատ, Բանաստեղծութիւններ I, II, «Արաս» հրատ., Ցունիս 2006:

(**) «Արաս» – Fax : (90) 212.252.65.19 E-mail: www.arasyayincilik.com

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՇՈՓԷՆԻ ՆՈՔԹՈՒՐՆԸ

ՍՈՒՐԲԷՆ ՇԷՐԻՔ

Գրամատր, Շաբաթ, Մայիս 4, 199·

Մէկ հատիկս,

Այսօր լրիւ չորս չաբաթ կ'ընէ որ մեկնեցար: Շաբաթ առաւօտ էր, կը յիշես անշուշտ: Ուրբաթ երեկոյեան գրեթէ հինգ ժամուան անմոռանալի հաշուեյարդարէն վերջ, դուն, հայրդ եւ ես յոգնած էինք: Մենք հոգեպէս փշրուած էինք կարծես հօրդ հետ: Ամբողջ դիշերը անքուն մնացինք: Կարծեմ դուն ալ, քանի որ երկարաչունչ հառաչանքներդ լսելի էին մեզմէ: Չեմ դիտեր ինչո՞ւ ընտրեցիր 20րդ տարեդարձիդ օրը: Եղբօրդ բան մը չէիր ըսած յետմիջօրէի ընդունելութեան միջոցին: Ամէն ինչ բնականոն ընթացաւ մինչեւ երեկոյեան ճաշի աւարտ: Ըստ սովորականին, նուէրներ կը ստանայիր մեզմէ, եղբօրմէդ, զարմիկներէդ եւ մի քանի ընկերուհիներէդ, նոյնիսկ եղբօրդիէդ որ կը պաշտէր իր հօրաքոյրը: Որքան չնորհալի էիր նոր օղերուդ զարդարած հրեչտականման դէմքովդ: Տարեդարձի կարկանդակը ճաշակելէ յետոյ, ամէն անգամուան պէս ուղղուեցար դաշնակիդ մօտ եւ վերսկսար նուագել մեզի այնքան ծանօթ նոթթիւրնը, որ քու նախասիրած կտորդ էր: Հակառակ բազմաթիւ կրկնութեանց, անգամ մը եւս սիրտս կը սարսռար, աչքերս կը լեցուէին: Ամէն ինչ լաւ ընթացաւ, ամէն ինչ. մաղթանքներ, ապագայի ծրագիրներ, կրկին մաղթանքներ, ողջագուրում, համբոյր, համբոյր եւ վերջապէս մենք մեզի մնացինք: Ցանկարծ լռութիւն մը տիրեց: Ժամը ինն ու կէսն էր: Լռութիւն մը արտասովոր, կասկածելի: Սենեակդ փակուեցար: Բջջային հեռախօսիդ զանգը միայն լսեցինք: Ըստ ընկալեալ սովորութեան, ընկեր կամ ընկերուհիներդ մէկը զլլալու էր իր չնորհաւորութիւնները հաղորդելու համար: Քանիերորդ տարեդարձը կը տօնուէր ի հարկէ: Հօրդ ըսի թէ անպայման ժամադրուած են ընկերներով եւ հասկնալի է որ մեկնիս: Սխալեր էի: Պիտի չմեկնէիր այդ դիշեր: Լռութիւն մը կրկին: Մտահոգիչ... Հազուագիպօրէն կ'առանձնանայիր այսքան երկարատեւ, նոյնիսկ երբ քննութեանց պատրաստուէիր: Կէս ժամ աչխատութենէ վերջ կը միանայիր մեզի, պատմելով այլապէս բաներ: Կը մարէինք խոնդալէն: Ինչերը չէիր հնարեր պատմելիք: Չէիր ձանձրանար, սակայն պահ մը յետոյ կ'անդրադառնայիր որ պէտք է չարունակել աչխատիլ, կու վերադառնայիր սենեակդ, կը փակուէիր կրկին... եւ մենք պէտք է մեղմացնէինք հեռատեսիլին ձայնը: Ցաճախ անհամաձայնութիւն կը ծագէր հօրդ հետ: Ան կ'առարկէր, ըսելով. «քարձրացուր ձայնը քիչ մը, չե՛մ լսեր»: Ես տեղի չէի տար: Սակայն այդ դիշեր տարբեր էր: Դուն զգալիօրէն տարբեր էիր: Մեզմէ բան մը կը պահէիր: Երբ վերջապէս սենեակէդ ելար մեզի միանալու, վճռակամ երեւոյթ մը ունէիր: Կռահեցի որ բան մը պիտի յայտնէիր արտասովոր, բայց երբեք չէի երեւակայած որ յայտնութիւնդ տունէն մեկնումիդ մասին էր: Քեզի համար բոլորովին արտասովոր չեչտով մը ըսիր. «Մեկնելու ժամը հասած է: Վաղը առաւօտ պիտի փոխադրուիմ բարեկամիս տունը: Ա՛լ ձեզի նեւթական թէ բարոյական բեռ պիտի չըլլամ»: Երանի թէ արտասանած չըլլայիր այդ վերջին նախադասութիւնը: Նայուածքս հօրդ ուղղեցի: Այդ պահուն դաշտնահարուած մէկու մը արտայայտութիւնը ունէր: Կծիկին հանդոյցը ա՛լ քակուած էր: Աչերդ հարցականներ, անտեղի մեղադրանքներ, անիմաստ արդարացումներ... Ինչպէս չհոստովանիլ մեր ժամանակավրէպ բարոյականի դասերը, անդիտացած ըլլալ արդիական կեանքի իրողութիւնները: Սակայն ի՞նչ անակնկալ մեր երկուքին համար, դուն՝ հեզ ու ազնիւ, փափկանկատ ընտանեւորութեան մարմնացումը, ի՞նչպէս կրնայիր մօրդ ու հօրդ տալ այս հարուածը: Հայրդ ու ես սահմանապահ եւ բոլորովին եսասէր պզտուձներէդ մղուած յարձակողականի անցեր էինք: Գաղափարական պայքար մըն էր տեղի ունեցածը: Պարտաղրել դիմացինիդ որ բսէ այն ինչ որ այլեւս երբեք պիտի չհամարձակէր ըսելու:

Վերջապէս մեկնեցար Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին: Բարեկամդ եկաւ ու օգնեց քեզի: Շնորհալի երիտասարդ մը, զոր նոյնիսկ չէիր փափաքած մեզի ներկայացնել: Բայց ինչո՞ւ... Սակայն ինք եկաւ եւ քաղաքավարօրէն մեզ բարեւեց, ներկայացուց ինքզինքը եւ մեկնելէ առաջ արտասանեց հետեւեալ նշանակալից խօսքը. «Անհո՛գ եղէք, պիտի չանամ ընել ամէն ինչ, ձեր աղջկան արժանի ըլլալու համար»: Բարձրագի արտայայտութիւն իրապէս: Ինծաւ աչքերով կը հետեւէի չարժումներուդ: Ա՛լ ոչ մէկ աւելորդ խօսք, ոչ մէկ մեղադրական բառ... Ահռելի լռութիւն մը այս անգամ: Անձնական գոյքերդդ կարեւոր մէկ մասը թողեր էիր սենեակիդ մէջ: Ոչ մէկ բացատրութիւն այդ ուղղութեամբ: Մեկնումդէդ առաջ մօտեցար ինծի, չարժումներդ սառեցան ակնթարթ մը եւ յետոյ համբոյր մը այտիս. «Հեռախօսով կը փնտռեմ»: Ցետոյ դարձար դէպի հօրդ կողմը, պահ մը քարացար, ապա կարեկցական նայուածք մը, պաղ համբոյր մը, եւ գոչեցիր. «Պէտք է համակերպիլ եւ ընդունիլ իրողութիւնները»: Ո՞ր իրողութիւններու մասին էր խօսքը: Անցնինք: Ես ձեր եւեւէն դաղտնօրէն կը դիտէի մինչեւ ինքնաչարժին մեկնումը: Հայրդ չփոփաքեցաւ:

Այսօր մեկնումէդ չորս չաբաթ վերջ միչտ խոստացած հեռաձայնիդ կը սպասենք: Ամէն զանգին սիրտս վեր կ'ելլէ առանց բառ մը ուղղելու հօրդ: Ան ոչինչ կը խօսի սակայն վստահ եմ որ ինծի չափ հոգեկան չարչարանքի մէջ է:

Անուչիկ աղջիկս, մոռցիր ըսուածները եւ ներէ՛ մեզ եթէ քեզ վիրաւորեցինք եւ ներէ՛ մեզ եթէ քեզ վիրաւորեցինք եւ եթէ այդ է պատճառը բացարձակ լռութեանդ: Կը յուսամ թէ կը գիտակցիս որ այսքան տարիներու միասնութենէ վերջ քու լռութիւնդ (ալ չեմ ըսեր բացակայութիւնդ) անտանելի է մեզի համար: Դուն ամէն ձիրքով օժտուած, նրբազգած, նկարագրի տէր եւ բարձր իմացական մակարդակով բացառիկ մէկն ես: Հետեւաբար մեզի համար անհասկնալի է այս վերաբերումդ:

Կ'աղաչեմ աւելի մի՛ չարչարեր մեզ: Հեռաձայնէ կամ պատասխանէ նամակիս:

Անդադար լուրերուդ ապասող՝
խեղճ մայրդ

*
**

Զորեքշաբթի, Մայիս 22

Սիրելի աղջիկս,

Երկար անձկութեան չրջանէ մը յետոյ, անցեալ Կիրակի գիշեր հեռախօսով փնտռեր ես մեզ: Շատ կը ցաւիմ այդ ժամուն բացակայ ըլլալուս համար: Քու քնքոյշ ձայնիդ որքա՜ն կարօտը ունիմ: Լոկ ձայնդ իմանալ, խօսքերդ մտիկ ընել... Մօրդ պատմածներուն համաձայն ամէն ինչ կարգին կ'երեւի մեր մօտ: Շատ ուրախ եմ

քու հաշուդդ: Մենք կը չանանք քու բացակայութեանդդ համակերպիլ: Ցուսամ նեղած ըլլաս ծնողքդ իր բարոյական պահանջատիրութեանը համար: Ամենաանտանելին քեզի ուղղուած հեռաձայնի կոչերն են: Ձենք գիտեր ինչ պատասխանել: Ես այս ուղղութեամբ չատ աւելի ձախաւեր եմ քան մայրդ· «Հերանոյշը հոն չէ՞», «Ո՛չ, մեկնած է», «Ո՞ւր», «Առանձին կ'ապրի», «Ո՞ւր· հեռախօսի թիւը ջունի՞ք», «Ո՛չ», քանի որ մօրդ պատուիրեցիր քու թիւդ չյայտնել ոեւէ մէկու: Այս ուղղութեամբ կը հանդիպինք երկու դասակարգէ երիտասարդներու· նախ անոնք որոնք մեզ այ մօտէն ճանչցած ըլլալով, կը համարձակին երկարել հարցաքննութիւնը, ջանալով սորվիլ աւելին, թէ՛ սկզբ հետաքրքրութեան համար եւ թէ անկեղծ մտահոգութիւն յուսաթերելով քու բացակայութեանդդ նկատմամբ: Գալով երկրորդ դասակարգի բարեկամներուդ, այս վերջինները աւելի իրատես մօտեցում կը յայտնեն, հաշիւ մէկ կամ երկու հարցումէ յետոյ, կացութիւնը հասկնալով կը վերջացնեն խօսակցութիւնը:

Մենք դժբախտաբար կը չարունակենք մեր մտահոգութիւնը պահել քու հաշուդդ, ամէն անգամ որ նիւթը բացուի: Արդէն չեմ գիտեր թէ ուրիշ նիւթ ունի՞նք ներկայիս քեզմէ դուրս: Ա՛նքան լեցուած ենք քեզմով: Կը գիտակցինք որ կը չափազանցենք, սակայն չենք կրնար տարբեր վերաբերում յուսադրել, այս ալ մեր դժխաւոր թերութիւններէն մէկը ըլլալու է:

Ինդրեմ մի՛ ուշացներ հեռախօսի կանչդ: Տեղեակ պահէ մեզ քու մասիդ: Ջայնիդ կարօտը կը քաշեմ: Ջերմ պատիկներ:

Հայրդ

***

Ուրբաթ, Յունիս 14

Սիրելիներ,

Երկար տատամսումէ յետոյ նախնտրեցի գրել, քանի որ որոշած եմ չրջան մը չհեռաձայնել: Ամէն անգամուն կարօտի արտայայտութիւններէ, սիրալիր համբոյրներէ, տաքուկ պաչիկներէ ա՛յ ձանձրացայ: Կ'ուզեմ քիչ մը չնչել: Կարծեմ թէ դուք ալ ձեր կարգին պէտք ունիք ուրոչ դադար մը տալու, յաճախակի հեռախօսային հանդիպումներէն հրաժարելով: Ցաճախակի կ'ըսեմ որովհետեւ հինդ չաբթուան ընդմիջումէ մը վերջ երբ ձեզ փնտռեցի, իմ կանչիս յաջորդեցին վեց այլ կանչեր մօրս կողմէ, մէկ չաբթուան ընթացքին: Պէտք է հասկնաք որ ձեր ազջիկ կարիքն ունի ազատ կեանք մը ապրելու, գոնէ որոչ չրջան մը, ձերբազատած հոգեկան թէ բարոյական ամէն կապանքէ: Կը յուսամ թէ պահանջածս անկարելի զոհողութիւն մը չէ: Պէտք է այ վարժուիք իմ բացակայութեանս: Կեանքի հրամայականները ունի է հարկէ: Պէտք է նոր ուղղութիւն մը տամ անոր:

ԹԻՒՐՔՄԷՆՆԵՐՈՒ ՄԱՐԳԱՐԷ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Շատ հաւանաբար սխալ չէ ըսել թէ Սորհրդային միութեան քայքայումէն ետք ամոր մեթոտներով երկիր ղեկավարելու միակ վայրն է Թիւրքմէնիստանը: Այս եզրակացութեան հիմ կը հանդիսանան ամէն կողմէ ամրափակ սահմանները, երկիր մուտքին եւ ելքին կատարուած մանրազնին քննութիւնները, մէկ քաղաքէն միւսը անցքին համար անգամ ամենախուիւ կիրարկումները: Այս բոլորէն զատ օտարականները կ'ենթարկուին յաւելեալ սահմանափակումներու· օրինակ անոնցմէ ոչ ոքի արտօնուած է մայրաքաղաք մնալ ժամը 23էն ետք:

Կապի ու քարիւղի եկամուտներով հարստացած մեծամիտ բռնակալ մը իր դէմքը, ճաշակը կը պարտադրէ ամբողջ երկրին: Ան կը կոչուի Սափարմուրատ Նիյազով, բայց ինքզինքը հռչակած է Թիւրքմէնպաշի, բոլոր Թիւրքմէններու հայրը: Ան մայրաքաղաքը կ'օժտէ հսկայական տպաւորիչ կառոյցներով – պալատներ, թատրոններ, թանգարաններ, արձաններ, լայն պողոտաներ– բայց ամբողջութեամբ անտեսումի մատնած է գաւառը: Աւելորդ է ըսել որ իր մեծադիր նկարները, կիսանդրիները, արձանները դեռեղուած են բոլոր կարելի ու անկարելի տեղերը, բոլորն ալ ոսկեզօծ:

Այդ երեւութական չքեղութեան եամին ժողովուրդին 60%ը աղքատութեան չեմէն վար կեանք մը կ'ապրի: Թէեւ չատեր կը փառաբանեն նախագահը· կ'ըսեն թէ ելեկտրականութիւնը, գազը ձրի է, տուներու վարձքերը աժան, եւլն·: Ոչ ոք կը յանդգնի քննադատական, կամ դժգոհութեան արտայայտութիւն մը ունենալ:

Օտարականները խիստ հսկողութեան տակ կը պահուին· յատկապէս անոնք որոնք կը փորձեն ընդդիմադիր դէմքերու, կամ ոչ–կառավարական կազմակերպութիւններու պատասխանատուներու հետ հանդիպում ունենալ: Հեռաձայնի խօսակցութիւնները կ'ունկնդրուին ու կ'ընւի թէ երեք թիւրքմէնէն մէկը գաղտնի սպասարկութեան գործակալ է:

Մայրաքաղաքին փողոցները հանդարտ են, մաքուր, : Ուշադրաւ է չքեղ ինքնաշարժերու համեմատութիւնը: Ինչպէս նախկին սովետական այլ հանրապետութիւններու մէջ, կայ 10% մը որ կը վայելէ ամէն բարիք: Այրերը ընդհանրապէս վայելուչ հագուածքի տէր են· չատեր իրենց լամբակին անցուցած են նախագահին դիմանկարով մետալ մը, որ հաւատարմութեան նշան է: Այդ երեւոյթը սակայն արգելք չէ որ մարդիկ որոնք մարդկային իրաւունքներու յարգանք պահանջողներ են, ձերբակալուին, չարչարանքներ կրեն ու ներարկումներու ազդեցութեան տակ պարտադրուին բաներ խոստովանելու:

Թիւրքմէնիստան Առանց սահմանի լրագրողներու մամուլի ազատութեան դասաւորումին 167 երկիրէ բաղկացած ցանկին 163րդ տեղը կը գրաւէ: Բանկ չի ծառայեր հարց տալ թէ Օ·Էս·Սէ·Ը–ի անդամ այս երկիրը որ յանձնառու եղած է մարդկային իրաւունքները յարգելու, ի՞նչպէս կը գտնուի այս ատիճան հակասութեան մէջ:

Ինչ կը վերաբերի նախագահական փառասիրութիւններուն, անոնք կրնան մրցիլ պատմութեան ամէնէն զարմացնող նախընթացներուն հետ: Առաջին տուեալներէն մէկը այն մզկիթն է որ Թիւրքմէնպաշին կառուցել տուած է իր ծննդավայրին՝ Քիփչաքի մէջ· ուշած է որ ան կեդրոնական Ասիոյ մեծագոյնը ըլլայ: Կառուցել տուած է ոսկեզօծ գմբէթներ եւ թամ Մահալի վայել մենարէներ: Հոն տասը հազար հոգի միատեղ կրնան աղօթել: Այդ մզկիթին կառուցումը 133 միլիոն եւրոյի չափ ապահոված է Ֆրանսական Պուիկ ընկերութեան: Բայց ոչինչ սուղ է Նիյազովի փառքին համար:

Անոր մշակած անձի պաշտամունքը կրնայ եամին ձգել ու նախանձ պատճառել Քիմ Ենկի: Փառամոլութիւնը զինք առաջնորդած է մարգարէ հռչակելու իր անձը: Եւ քանի որ ամէն մարգարէ իր գիրքը կ'ունենայ, ինք ալ ունեցած է իրը որ "Ռուհնամէ" կոչած է: Ան գրուած է "սիրելի ժողովուրդին" համար: Հոն կ'ըսէ թէ Աստուծմէ ներշնչուած այդ հատորը Թիւրքմէններու "Աւետարան"ն է: Չկայ Թիւրքմէն մը որ զոյ չգիտնայ զայն· աշակերտները դպրոցը որպէս դաս կը սորվին, իսկ ուսանողները անկէ քննութիւն կ'անցընեն:

Դժուար չէ կռահել թէ Նիյազով պիտի ուզէր Աստուած նկատուիլ: Իր նկարները հրապարակներէ, չէնքերէ, փողոցներէ զատ, կը զարդարեն սպառողական արտադրութիւններու – թէյի, վոտկայի նման – տուփերը, ջիչերը, ծրարները, խտասալիկներու կափարիչները եւ անշուշտ թիւրքմէնական դրամները: Ցաճախ կարելի է հանդիպիլ հետեւեալ արձանագրութեան· «Շնորհակալութիւն մեր նախագահ Մեծն Թիւրքմէնպաշի Սափարմուրատի որ կ'արժանէ աշխատիլ վասն մեր հայրենիքի բարիքին»:

Մտագո՞ր մըն է նախագահ Նիյազով: Ո՛չ անպայման: Մինչ ինք կը քնացնէ իր ժողովուրդը, կը ձերբազատուի ընդդիմադիրներէն, երբ իր առաքելականացումը կը պատրաստէ, ատոնց գուգահեռ հսկայական հարստութիւն կը դիզէ: Կազին եւ քարիւղին եկամուտը որ նախագահական յատուկ հիմնադրամի մը կը փոխանցուի, տարեկան երեք միլիառ տոլարի կը հասնի: Ատոր գով կը ծաւալի ժողովուրդին ակնառու ջչուառութիւնը:

Ի վերջոյ ամենայնի, Նիյազով կ'ըսէ թէ այդ հարստութիւնը կը դիզէ "իր սիրելի ժողովուրդ"ին սիրոյն: Կրնայ, ի՛նչ խօսք, այդ հարստութիւնը բաշխել բոլորին, բայց եօթանասուն տարուան աղքատին կեանքէն ետք, ան պատրա՞ստ է պէրճ կեանքի մը: Ինք աստիճանարար մարդիկը կը վարժեցնէ ատոր: Այդ բարի տրամադրութեան մասին գրած է "Ռուհնամէ"ին մէջ: Եւ ըսել որ գաւառներու մէջ մարդիկ կան որոնք իրենց նորածիններուն Սափարմուրատ կ'անուանեն, որպէսզի անոնք նախագահին պէս մեծ ու բարի մարդ դառնան...

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԶԱՀՐԱՏ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
երկու Հատոր

Հրատարակչութիւն Արաս
Պոլիս 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ձեմ մոռցած Պետրոսին դէմքը, գլխին մազերը վեր վեր սանտրուած, որոնց մէջ կը տեսնայի մարգարիտներ ցանուած· մօրը արցունքներն էին, մօրը՝ այդ սրբուհի կնոջ, որ զաւկին անարը անցած կուլար ու կուլար լռիկ մնջիկ· աչքիս առջեւն է Պետրոսին խունկ երեսը, ինչպէս գրած եմ Վիէննայի Մխիթարեաններուն "Հանդէս ամսօրեայ"ին մէջ 1900ին (էջ 177), երբ անոր մահարձանին պատկերը հրատարակեցի:

***

Մեռելին քովի սենեակը Պետրոսին հայրը, ազգականներէ եւ բարեկամներէ չրջապատուած, ողբաձայն կ'արտասուէր, "Դուռեա՛ն, Դուռեա՛ն" գոչելով եւ "ՁԷ՞ իչին Դուռեան օլտը, պիզ հէփսիմիզ Զըմպա օղլու իտիբ" ըսելով, այսինքն՝ «Ինչո՞ւ համար Դուրեան եղաւ, մենք բոլորս Զըմպայի զաւակները էինք». Ցունկերը կը ծեծէր խեղճ մարդը, մինչ ասոր եղբայրը պինդը մխիթարելու համար թուրքերէն լեզուով կ'ըսէր· «Ա՛ հէօղիւմին ցուրու բարտաշըմ, աղլա՛, նէ բատար աղլաբասա ազ տըր· ամմա պի տէֆա ասֆաա պաֆ· էօլէն Սուլթան Մահմուտ օլսա իսի, պէօյլէ ինսան տէնիզը եաբըլմաս իտի»:

Սենեակին դրանը մէջ կանգնած, կը լսէի ես այս խօսքերը, ինձ կը թուի թէ կը լսեմ դեռ այս թրքերէնը, որուն թարգմանութիւնն է՝ «Ո՛վ աչքիս լոյսը՝ եղբայրըդ իմ· լա՛ց, որչափ ալ լաս քիչ է· բայց անգամ մը դուրս, փողոցը նայէ՛, եթէ մեռնողը Սուլթան Մահմուտը եղած ըլլար, ասանկ մարդկային ծով չպիտի կազմուէր» այսինքն բազմութիւն:

***

Չէի ուզեր հեռանալ մեռելին քովէն· հարկ էր սակայն դուրս ելլալ, իմայ փողոց, սպասելով որ կազմուէր յուղարկաւորութեան թափօրը· բայց կ'ուշանար· բազմութեան մէջ բերնէ բերան կը լսուէր թէ «Քահանաները, որոնք մեռելատունին վարի սենեակը ծալապատիկ նստած, քթախոսի տուփեր ձեռուընին կը խոկային ու կը մտածէին, չեն համարձակիր եղեր "մուզիքայով" մեռել վերցնել, եւ կը սպասեն եղեր պատրիարքական հրամանին, զոր առնելու գացեր էր» կ'ըսէին "Գօռան Աւետիսը":

Փողոցը կենալով, կենալով ոտքերնուս ջուր իջաւ, մէյ մ'ալ իրարանցում մ'է սկսաւ· տեսանք հեռուէն, որ Գօռան Աւետիս արուն քրտինքը մտած, փէսը ձեռքը ու Արիմեան պատրիարքին ալ հրամանագիրը օդին մէջ ճօճելով եւ բազմութիւնը հրմշակելով կուգար· վազեց, ելաւ քահանաներուն, որոնց հետ էր Սեբեան Ցովհաննէս եպիսկոպոսը· ցոյց տուեր էր պատրիարքին արտօնագիրը, որուն չնորհիւ կազմուեցաւ իսկոյն մեռելական թափօրը, արտակարգ հանդիսութեամբ:

***

Ցուղարկաւորութեան սոյն թափօրին կը նախագահէր Սեբեան Ցովհաննէս Սրբազան, երկու քովերը մէկ մէկ վարդապետ, եւ յետոյ Ս. Կարապետի, Ս. Խաչի եւ Գուզիանճուքի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն բոլոր քահանաներուն երկարաձիգ չարքը ու բազմաթիւ դպիրներու երգեցիկ խումբը: Թափօրը յառաջանալ սկսաւ դէպի Պաղլար պաշիի մեծ պողոտան, հոնկէ Ս. Կարապետ ուղղուելու համար:

Նախորդ Շաբաթ դիտերը, Վարդովեանի խումբը, որ փոխադրուած էր արդէն կէտիկ փաչայի ձմեռնային թատրոնը, եկած էր Սկիւտար, բացառիկ ներկայացում մը տուած էր եւ այս առթիւ հետը բերած էր խոտլացի երաժիշտներու նուագախումբ մը, որ մեռելական թափօրին առջեւէն չատ չատ ընթանալով, եկեղեցական երգեցողութիւններուն մէջ ընդ մէջ նուագեց յուղիչ մահաքայլերգներ:

Պատանեկական օրերուն մէջ երկու անգամ տեսած եմ, որ Պաղլար Պաշիի ընդարձակածաւալ այդ մեծ ու երկայն փողոցը ծածկուէր ժողովուրդի ամենախիտ բազմութեամբ· նախ՝ 1868 Հոկտեմբեր 8ին, բժիշկ՝ տօքթոր Բարունակ պէյ Ֆէրուհխանի մահուան առթիւ, եւ յետոյ՝ 1872 Ցունուար 21ին, վաղամեռիկ բանաստեղծ Պետրոս Դուրեանի յուղարկաւորութեան օրը:

Ամբողջ ազգը եւ Սկիւտար մասնաւորապէս, դառնապէս լացաւ Պետրոս Դուրեանի վաղաժամ կորուստը· ազգային թերթերը սրտաճմլիկ ու դրուատալից տողեր նըւիրեցին անոր յիշատակին, եւ կը յիշեմ այդ առթիւ Պօղոս Դելփեանի եւ Մարտիրոս Պօլիկեանի (ընկերը Դուրեանի) ողբերգակ դրուագները, որոնք լոյս տեսան Սիմոն Ֆէլէկեանի խմբագրած "Եփրատ" անուն թերթին մէջ ու մենք կը կարդայինք, մանաւանդ Դելփեանի գրածը:

(Շար· 52)

(Շար. Ա. էջէն)

կարանին մէջ պատահած զողութիւնը, զոր Փիկառօ յայտնաբերած էր (Օգոստոս 18)։ Ոչինչ զողցուած է եւ քան Ս. Ռուայալի պատահածը աւելի խուզարկութեան ենթարկուած է, բայց տուրին հրապարակումը կը վերագրէ Ներքին նախարարութեան, որ կը հերքէ։ Ոչինչ զողցուած է, այլ ամէն ինչ տակնուվրայ եղած է։ Միւս կողմէ, Օգոստոս 20ին իսկ Սեկոլէն Ռուայալ ձեռնարկեց նախապահական թեկնածուութեան բուն ընտրապայքարին Ֆրանժի–ան–Պրէս (Պուրկոնեը), ուր տեղի կ'ունենար Վարդի տօնը։ 45 վայրկեան տեւող իր ճառին մէջ Սեկոլէն Ռուայալ ինքզինք ներկայացուց որպէս քաղաքական ժառանգորդը Ժր. Միթերանի։ Ծրագիր ներկայացնող իր առաջին ելոյթն էր եւ յաջորդ օրն իսկ բոլոր մեծիաներու գլխաւոր հերոսուհին էր։ Ներկայիս, եթէ ոչ տակաւին իրենց կուսակցութեան, գոնէ մեծիաներու նախապահական թեկնածուներն են Նիքոլա Սարքոզի եւ Սեկոլէն Ռուայալ եւ հարցախոյզներն ալ այս վերջինին կը վերագրեն չափազանց յաղթանակ մը։ Բայց, նախընտրելի է սպասել մինչեւ Մայիս, հարցախոյզներու անցեալի կոպիտ սխալները յիշելով։

ՊԱՂՏԱՏ հաւաքուած էին Օգոստոս 20–ին, հազարաւոր չիի ուխտաւորներ ոգեկոչելու համար 12 իմամներէն Շրդին՝ Մուսա ալ–Քազիմի յիշատակը (մեռած Պաղտատ 799ին հալածանքի տակ)։ Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած ըլլալով հանդերձ, զանազան ռմբակոծութիւններ պատահած են եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, առնուազն 20 մեռեալ կար եւ 300 վիրաւոր։

ԻՐԱՆԻ Աբտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ տեղին չեն գտներ իրանեան օդանաւերը իջեցնելով անոնց պարտնակութիւնը քննելու Թուրքիոյ ընթացքը։ Անդարա առոր որպէս արդարացում ըսած է թէ քննութիւնը կատարուած է Իրանէն Հեղպոլլային գինամթերքի փոխանցումին արգելք ըլլալու նպատակով։

ԻՐԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ. կազմուղին Ապրըմ մէկ գաւառակէն անցնող հատուածին վրայ ուժգին պայթում մը ծաւալուն հրդեհի մը պատճառ եղած է։ Ապրըմի կուսակալը յայտարարած է թէ արարքը խափանարարութեան հետեւանք է, իսկ արարքին հեղինակները քիւրա հրոսակներն են։ Կազի փոխադրութիւնը ընդհատուած է եւ ըրջանին մէջ յանցաւորները գտնելու համար որոնումի լայն գործունէութիւն կը տարուի։ Քրտական կողմէն որեւէ յայտարարութիւն չէ կատարուած։

ՊԵՐՆԱՐ ՌԱՓ, հրապարակագիր, չարժարուեստի քեմադիր, մեռած է 61 տարեկանին թոքի խլիրդէ։ 1983էն 1987 ներկայացուցած էր նաեւ հեռատեսիլի Բ. կայանի ժամը 20ի լրատուութիւնը։

ԿՈՒՆԹԻՐ ԿՐԱՍԻ յապաղած խոստովանութիւնը բանավէճի նիւթ եղած է եւ գերմանական մամուլն ալ չի խնայեր նոպէլեան դափնեկիրին։ Գրագէտը իր ինքնակենսագրութեան հատորին մէջ՝ «Պայմ Հաուբքն տէր Ցվիպէլ» («Սոխերը սոկերով») կը խոստովանի որ երբ պատանի էր մաս կազմած է վաֆֆըն ԷՍ.ԷՍ.–ներու, Բ. աշխարհամարտի վերջաւորութեան։ Այժմ 78 տարեկան, Կ. Կրաս ձայնը բարձրացուցած է եւ ինքնապաշտպանութեան դիմած։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մեծապոյն սfուաքը (ապօրինի կերպով գրաւուած բնակարան-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Ռոզի Ալեքսեան 50 Եւրօ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գոհարիկ Զահրեեանի (նախկին անդամ վարչութեան եւ երգչախումբին յիսուն տարիներէ ի վեր) յիշատակին Սիվան – Կոմիտաս երգչախումբը 80 Եւրօ կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

ներ) որ Գաշան (փարիզեան հարաւային արուարձան) կը գտնուէր, բռնի կերպով պարպուեցաւ ապահովութեան ուժերուն կողմէ Օգոստոս 17ին։ Հարիւրաւոր ընտանիքներ, մեծամասնութեամբ առանց կեցութեան իրաւունքի օտարականներ, արտաքսուեցան 700 ոստիկաններու կողմէ եւ ոմանք մերժեցին իրենց տրամադրուած պանդոկները ընակիլ, եւ անձրեւին տակ փողոցը անցուցին գիշերը։ Առնցմէ չատեր երկրէն պիտի արտաքսուին, ինչպէս յայտարարած էր Սարքոզի եւ այդ իսկ պատճառ է որ բողոքներ բարձրանան։ Նախարարութիւնը եւ նահանգապետարանը առողջապահական պատճառներու կը վերագրեն այս յապաղած պարպումը։ Բոլորը առժամեայ կերպով տեղաւորուած են։

700 ԳԼԽԱԻՈՐԱԲԱՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ զրօսաշրջիկները մէջտեղ մնացած են Թուրքիոյ երեք քաղաքներու օդակայանները (Պոլիս, Իզմիր, Անթալիա) Օգոստոս 20–էն ի վեր, որովհետեւ ճամբորդական գործակալութիւնը չէր վարձած համապատասխան օդանաւերը այդ օրուան համար։ 270 ուրիշներ ալ օդանաւի կը սպասէին Ռուասիի օդակայանը։ Տոմսերը դնուած են ընդհանրապէս համացանցի վրայ, գիները նպաստաւոր ըլլալով։ Օգոստոս 21ին, հարցը կարգադրուած չէր, կարգ մը ճամբորդներ պանդոկները մնացած էին, ուրիշներ ալ ճար չէին գտած։

ԾԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք–Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —

Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ECOLE SIAMANTO

Rentrée Scolaire

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.
Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վեթերան ընկերուհի Մելինէ Օսմանեանի մահուան առիթով, կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր զաւկին, ընկերուհի Անի Օսմանեանի, հանգուցեալին եղբօր զաւակներուն եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն։

□

APPEL POUR LE LIBAN

Nous connaissons la situation actuelle du peuple libanais à travers les médias.
Aujourd'hui, les écoles et les gymnases de la Communauté arménienne hébergent des réfugiés libanais fuyant les zones de conflit et le centre médico-social de la Croix de Secours Arménienne du Liban opère dans l'urgence et soigne des centaines de blessés civils.

Comme par le passé, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel pour venir en aide à nos compatriotes du Liban qui accomplissent, sans discernement, leur devoir de citoyen libanais.

C'est à votre tour d'aider le peuple libanais qui a su, il y a 91 ans, accueillir en son sein notre peuple décimé.

Adressez vos dons, libellés à l'ordre de **«CBAF OPERATION LIBAN»**
à la **Croix Bleue des Arméniens de France**
17 rue Bleue — 75009 Paris

Un reçu de déduction fiscale vous sera remis.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 23
MERCREDI
23 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտաքին : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·514 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·514

ՊԷՅՐՈՒԹ

Հ.Ց.Դ. ԵՒ Ռ.Ա.Կ. Կ'ԸՆԴԻՄԱՆԱՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՁՕՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հ.Ց.Դ. Լիբանանի կեդր. կոմիտէի պատուիրակութիւն մը Օգոստոս 19ին հանդիպում ունեցած է վարչապետ Սինիորայի հետ, զինքը տեղեակ պահելով Լիբանան ուղարկելի միջազգային խաղաղապահ զօրքին մէջ Թրքական զինուորներու ներկայութեան հեռանկարին հայ համայնքին մօտ արթնցուցած ժրպտակար հակազդեցութեան: Վարչապետը ըմբռնելով հանդերձ հայկական կուսակցութեան, ու համայնքին կեցուածքը, չեշտած է թէ միջազգային ուժերու ամբողջացումին համար հարկաւոր թիւը ապահովելու դժուարութիւն կայ:

Ցաջորդ առաւօտուն երեսփոխան Յակոբ Բագրատունի այցելած է ՄԱԿ-ի Պէյրութի կեդրոնը, հոն հանդիպում ունեցած Ք. Անանի անձնական ներկայացուցչին գրասենեակի տնօրէնին հետ: Երեսփոխանը յանձնած է ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար Ք. Անանի տղդուած յուշագիր-նամակը: Նոյն առեն բացատրած է Թուրք զինուորներու հաւանական ներկայութեան դէմ Հայերու մերժողական կեցուածքին պատճառները: ՄԱԿ-ի պաշտօնակատարը ըսած է թէ այդ մասին տակաւին պաշտօնական որոշումը չէ տըրուած եւ ինք հայ համայնքին մերժումի ձայնը կը հասցնէ հարկաւոր տեղերը:

Յ. Բագրատունի Հ.Ց.Դ.ի կեդր. կոմիտէին Յովիկ Մխիթարեանի հետ այցելած է նաեւ Իրանի Լիբանանի դեսպանին, զինք եւս տեղեակ պահած Թրքական զօրքերու ներկայութեան հեռանկարին արթնցուցած հակազդեցութեան: Ապա երկու պատուիրակները դեսպանին յանձնած են Կեդր. Կոմիտէի յուշագիրը: Դեսպանը խոստացած է հայկական հակազդեցութիւնը փոխանցել իր երկրի իշխանութիւններուն:

*
**

Ռ.Ա.Կ.ն ալ Օգոստոս 21ին յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած է թէ դէմ է Լիբանան խաղաղապահ զօրք ղրկելու Թուրքիոյ պատրաստակամութեան: Շեշտուած է թէ այդ երկիրը ցեղասպանութեան եւ զրաւումներու իր պատմութեամբ, յատկապէս Լիբանանը քարուքանդ ընող Իսրայէլի հետ զինուորական համաձայնութեամբ չի կրնար մաս կազմել խաղաղապահ միջազգային ուժի մը: Ցոյս յայտնուած է որ Լիբանանի իշխանութիւնները նկատի կ'առնեն հայ համայնքին մերժումը եւ ընթացք չեն տար Թրքական զօրքերու միջազգային ուժերուն մասնակցութեան:

*
**

Հակառակ հայկական կողմէն այսքան չեշտակի արտայայտուած մերժումին, Թրքական լրատուիւներու մէջ կը չրջի բորբոքիչ հակառակ իմաստով լուր մը. իբրեւ թէ Ա. Կիւլ Պէյրութ այցին ընթացքին ընթրիքի մը սեղանակից եղած է հայ քաղաքական դէմքի մը (անուն չի յիշուիր). այս վերջինը ըսած է իբրեն. «Մենք ալ կը փափաքինք Թուրք զինուորներու հոս ներկայութիւնը»: Աւելորդ է ըսել որ տեղեկութիւնը լայնօրէն կը հաւարկուի Թուրք լրագրողներու կողմէ:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՄԱԿ-Ի ՑԱՆՋՆԱԿԱՏԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԱԿ-ի գաղթականներու հարցերուն դերագոյն յանձնակատար Ա. Կուտերիս Օգոստոս 21ին ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի կողմէ: Առաջին հանդիպումին քննարկուած են գաղթականներու տարաբնոյթ հարցեր, խօսուած է Ղարաբաղի հակամարտութենէն ծագած գաղթականական խնդիրներուն կարելի լուծումներուն մասին: Շեշտուած է որ կողմերու միջեւ վստահութեան մթնոլորտ մը կրնայ մեծապէս նպաստել այդ լուծումներուն:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան յիշեցուցած է թէ Հայաստան քանիցս հանդէս եկած է «գործակցութեան ճամբով դէպի խաղաղութիւն» բանաձեւին ի նպաստ, բայց մինչ մերժում դատած է Ադրբեջանի կողմէ:

Ա. Կուտերիս Վ. Օսկանեանի հետ հանդիպումին չնորհակալութիւն յայտնած է Լիբանանի պատերազմին ընթացքին հայ եւ ոչ հայ գաղթականներու նկատմամբ Հայաստանի վերաբերումին: Զրոյցին ընթացքին Հայերու Ադրբեջան ձգած ստացուածքին վերատիրանալու հարցին մասին ՄԱԿ-ի պաշտօնատարը ըսած է թէ ան քննարկելի նիւթ է հակամարտութեան կողմերուն համար երբ հակամարտութիւնը կարգաւորուի եւ գաղթականներուն վերադարձի խնդիրը լուծուի:

Հանդիպումէն ետք միասնաբար տրուած մամուլի ասուլիսին Վ. Օսկանեան արտայայտուած է ԼՂՀ – Ադրբեջան սահմանագծին վրայ բռնկած հրդեհներուն մասին: Ըսած է թէ հայկական կողմին համար անհասկնալի է այդ առընչութեամբ Ադրբեջանցիներուն ՄԱԿ-ի մէջ յարուցած հարցը: Դիտել տուած է որ ՄԱԿ-ին առընչուած հարց չէ ատիկա, այլ տեղւոյն վրայ լուծելի: Օ. ԷՍ. Սէ. Ը.ի նախագահի անձնական ներկայացուցիչին տեղեկագրով իսկ նշուած է որ հրդեհներուն պատճառը տօթն է, անոնց ծաւալը այս տարի աւելի մեծցած է եւ հայկական կողմին կարելիութիւնները սահմանափակ են: Այդ պատճառներով բարդութիւններ ծագած են: Վ. Օսկանեան աւելցուցած է թէ Ղարաբաղէն իրեն տեղեկացուցած են որ հրդեհները հիմնականին մէջ մարած են, հատուածական, փոքր կրակներ միայն կան որոնք որեւէ սպառնալիք չեն ներկայացներ ամէնէն մօտակայ բնակավայրերուն համար ալ:

Անդրադառնալով Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարար Մամէտեարովի յայտարարութեան թէ դրաւեալ գօտիին հրդեհները սահմանափակելու համար որոշակի առաջարկով դիմած են Երեւանի, Վ. Օսկանեան կրկնած է թէ հայկական կողմը միշտ համաձայն գտնուած է ամէն կերպի գործակցութեան. աւելցուցած է սակայն թէ որեւէ առաջարկ չեն ստացած:

ՋԱԽԱՔ

ԱՆՁՐԵՒԸ ՄԱՐԱԾ Է ՀՐԴԵՀԸ

Ջաւախքի Ադիդինի շրջանի անտառներուն մէջ բռնկած հրդեհը մարած է, չորհիւ յորդ անձրեւներու: Օժանդակութեան գացած Թրքական եւ ուկրանական ուղղաթիռները վերադարձած են, տեղական ուժեր կը մարեն վերջին մնացորդները: Հրդեհը մօտ 500 հեկտար տարածութեամբ անտառ այրած է:

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՄՈՒ

ԷՐԵՔՈՒՆԻ ԴԱՐՋԱԾ ԻՄ ԵՐԵԿԱՆ...

Հայաստանէն ամէն մէկ վերադարձիս ես ինծի հարց կու տամ. յաջորդ այցելութեանս ի՞նչ մնացած պիտի ըլլայ «իմ ժողովուրդի քարէ զարդէն», հանճարեղ Թամանեանին Երեւանէն: Եւ իրօք այսօր մտահոգուելու բազմաթիւ պատճառներ կան: Եթէ ոմանք զրականօրէն կը խօսին «այլակերպում»ի մը մասին, մեծամասնութիւնը սակայն կը նախընտրէ «այլանդակափոխութիւն» որակումը գործածել ի տես քաղաքին մէջ տիրող քաոսային վիճակին: Ամէն տեղ, կեդրոնէն մինչեւ հեռաւոր արուարձանները քաղաքաշինութեան եւ ապահովութեան ամէնէն տարրական օրէնքները կ'անտեսուին ու կ'ոտնահարուին յանուն անմիջական եւ անձնական չահերու: Ո՛չ ճաշակ եւ ոչ ալ հասարակաց չահերու դիտակցութիւն մնացած է: Օփերայի չէնքին չուրջ ամէն չաբաթ, սունկերու նման, նոր սրճարաններ կ'աճին եւ տասնամեակներու մեծ զոհողութիւններով ստեղծուած կանաչութիւնը նոյն համեմատութեամբ կը նահանջէ: Օփերային չէնքն անգամ անխիղճ առեւտրականներու թիրախը դարձած է եւ «աչքը բաց»ին մէկը արդէն յաջողած է «դիչերային ակումբ» մը բանալ մեր մշակութային ամենախորհրդանչական վայրերէն մէկուն մէջ: Նոյն չէնքին մէջ գտնուող «Արամ Խաչատրեան» Փիլհարմոնիայի չքեղ սրահը ուր տասնամեակներով հնչած են Պախի, Կոմիտասի, Շոստաքովիչի, Խաչատրեանի գործերը, ուր երգած են Լուսինէ Զաքարեանը, Բաւէլ Լիսիցեանն ու Գոհար Գասպարեանը, Ց. Չէքիճեանի ղեկավարած պետական երգչախումբը նուագած է, ուր ազգը փառաբանած է իր ամէնէն արժանաւոր զաւակները, այսօր անճոռնի՝ «Թեթեւ», հնչակաւոր երգիչներու համար ուրիչ, աւելի խրթնօրէն բնութագրող ածականներ, երաժշտութեան նորօրեայ չաստղերուն, զուարդող բարձրախօսներուն առջեւ անտարադանդ ու չնորհազուրկ, ինքնակոչ հանդիսավարներու հրահանգով, ամբոխները մոլորուած լկտի բացագանչութիւններով եւ վայրագ ծափերով կը պղծեն այս գոհարանման մշակութային օճախին պատերը:

Տեսարանը նոյնքան ողբալի է երբեմնի գրաւիչ Աբովեան փողոցին վրայ: Այստեղ ալ անհետացած են արձանները, կաւէ գեղեցիկ կուժերը: Մէկիկ մէկիկ կը խեղդուին բարտիները, ուռեներն ու սօսիները: Անոնց փոխարէն այստեղ եւս կը բազմանան անճաշակ ճաչարաններն ու սրճարանները որոնց առջեւ տարեցներ ու երբեմն երիտասարդներ ալ, ձեռք կ'երկարեն. «Տղայ ճան, աբեր... հացի փող...»:

Այս քաղաքին գլուխը կա՞յ տակաւին քաղաքապետ մը: Կա՞յ արդեօք ընդհանուր ճարտարապետ մը: Եւ եթէ կան, ինչի՞ կը ծառայեն անոնք: Ի՞նչ իմաստ ունի Ազրբեջանի դէմ դատ բանալ Նախիջեւանի խաչքարերուն աւերին համար երբ մենք մեր ձեռքերով կը քանդենք հին Երեւանի աւանդական տուները որոնց ճակատները, ի մխիթարութիւն մեզի նման քանի մը «լուսաւորուածներու» կը համարակալուին, վերջնականապէս անհետանալու համար...

Հայոց մայրաքաղաքին փորը վերէն վար ճեղքուած է եւ այդ փորէն, այս անգամ, ոչ թէ մեր ազգային ճարտարապետութեան աւանդին կամ Թամանեանի չունչով, այլ եւրոպական ամէնէն անյաջող որմնադիրներուն ճաչակով, անդէմ քաղաք մը կը կառուցուի: Ո՞ւր մնաց մեզի նախորդող սերունդներուն մեծ տեսիլքը՝ վարդապատ Երեւանը: Այսքան զոհողութիւն եւ զոհ, այսքան քրտինք, այսքան արիւն Թափուելէն որպէսզի մեր սերունդը Երեւանէն վերադառնար դէպի Էրեբունի՞:

ԿՈՐԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ՊՈՒՇ եւ ամերիկեան մամուլը խիստ քննադատութիւններով կ'արտայայտուին Ֆրանսայի դէմ, այն պատճառով որ նախաձեռնարկ ըլլալով հանդերձ, վճռական դեր չի խաղար Ֆինիխ-ի իր մասնակցութեան մէջ 200 զինուոր ղրկելով միայն: Պուշ կը հրաւիրէ «բարեկամներն ու դինակիցները» որ արագ չարժին եւ ցաւ կը յայտնէ որ Ասահովութեան Խորհուրդին քանաձեւերուն մեծ մասը կը ձախողի, որովհետեւ չեն գործադրուիր (ըստ երեւոյթին, Պուշ կ'անդիտանայ որ չգործադրողները Թուրքիան եւ Իսրայէլն են տասնեակ տարիներէ ի վեր): Այս պայմաններուն մէջ, Իտալիա պատրաստ է Ֆինիխ-ի հրամանատարութիւնը ստանձնելու, ինչպէս ուզած էր Իսրայէլ: Մինչ Իսրայէլեան չարձակումները կը չարունակուին, ներքին ճակատի վրայ, այսինքն Իսրայէլի մէջ, քննադատութիւնները չատ բուռն են բանակին եւ կառավարութեան դէմ, որոնց գործունէութիւնը արդիւնաւէտ չէ եղած եւ Թերիները չատ եղած են Սպայակոյտին մօտ: Պահեստի զինուորներ եւ սպաներ «բաց նամակ»ով մը կը դատապարտեն հրամանատարութեան վճռակամութեան բացակայութիւնը եւ կը պահանջեն «խոր քննութիւն մը»: Իսրայէլի Արտաքին նախարարուհին փարիզ եկած էր Օգոստոս 22ին, լուսաբանութիւններ տալու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԵՐԵՔ ՀԱՑԵՐ ԴԱՇՈՒՆԱՀԱՐ

Օգոստոս 19ին Մոսկուայի կապելանեըն մէկուն մէջ երեք Հայաստանցիներ դաշունահարուած են անծանօթ անձերու կողմէ: Հետաքննութեան առաջին արդիւնքներուն համաձայն կռիւ ծագած է յարձակողներուն եւ Հայերուն միջեւ, որուն հետեւանք եղած է դաշունահարումը: Արարքը կ'աւելցնայ նման դէպքերու չարանին որուն հեղինակները օտարատեաց ռուս երիտասարդներու խումբեր են. իսկ ոստիկանութիւնը հազուադէպօրէն կը գտնէ անոնց հետքը:

ՍԵԿՈՒԼԷՆ ՌՈՒԱՑԱԼ որ իր կուսակցութեան համախմբումը քարոզեց Օգոստոս 20ին, լուրջ պառակտումի դուռ բացած է եւ «փիղերը» հակազդեցութեան դիմած են, ոմանք բիրտ կերպով: Այսպէս, Ընկերվարական կուսակցութեան Թիւ 2ը՝ Ֆրանսուա Ռեբսամէն կարգի հրաւիրուած է իր այն յայտարարութենէն ետք, ուր կոչ կ'ընէր որ բոլորը հաւախմբուին Սեկուլէն Ռուայալի կողքին: Ֆր. Հոլանտի գրասենեակի պետը յայտնած է ենթակային որ իրաւունք չունի կոչ ընելու որ Սթրոս-Քահն, ձէք Լանկ հրաժարին իրենց Թեկնածութենէն: Ձէք Լանկ աւելի խիստ նամակ մը գրած է Ֆր. Հոլանտի, ուր կ'ըսէ Թէ «չնիկներ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻ՛ՒՆ ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ

Հայր Պօղոս Գոճանեանը Մխիթարեան միաբան է. Վիէննայի թեւին նախկին աբբահայրը: Այս հանգամանքով ամէնէն բնական բանն է որ ոչ մէկուն մօտէն չհապշտպռտուի մեր ներկայիս ամէնէն ցաւոտ – ուղղագրութեան – հարցով, այլեւ մէջամտէ անոր լուծումին ձգտելով: Թէ անոր միջամտութիւնն ալ չատ ուրիշներու ըրածին կարգին հայաստանեան թալիպաններու անյաւտակ զամբիւղը կը նետուի, ատիկա իր յանձնառութիւնը չի կրնար ըսուելով:

Անկախութեան մէկուկէս տասնամեակին եթէ ոչ աւելի, հաւանօրէն Ղարաբաղի խնդրին չափ մեզմէ հոսեցուց Հայաստանի մէջ հայերէնի խորհրդային դրելաձեւը դասական ուղղագրութեամբ փոխարինելու անհրաժեշտութիւնը: Սկիզբի շրջանին այբէնը մինչեւ ֆէ բացատրուեցան 1922ին վերջէն պատրաստուած այլանդակումին մանրամասնութիւնները, պատճառները, նպատակները որոնք ո՛չ լեզուականին, ո՛չ դրելուն–կարդալուն հետ կապ ունէին, հակառակ այդ խայծով կատարուած ներկայացումին: Ապա յայտնի դարձաւ որ ուղիղ ճամբուն վերադառնալու ընդդիմացողներուն հոգը չէր այդ բաները. եթէ չէին գիտեր, սորվելու ալ ոչ մէկ նպատակ ունէին. իսկ գիտցողները այլանդակումին յարած մնալու այնպիսի հզօր պատճառներ ունէին որ ազգային մըտահոգութիւն, առողջ ապագայի պատրաստութիւն, լեզու, գիր–միր իրենց ամբողջ ծանրութեամբ կոպկպ չէին արժեր անոնց քով: Այս իրականութեան չեզոտումէն ետք, փոփոխութեան պահանջին ու մերժող թալիպանական ճակատին ներկայացուցիչներուն միջեւ հակաճառութիւը ժամանակ, ջիղ ու աչքի լոյս վատնելէն ուրիշ բանի չէր կրնար ծառայել: Ու չծառայեց: Հակառակ խորհրդային ժբխտականներու ամէնէն վնասակարը չէզոքացնելու կողմնակից հայաստանեան խմբակի մը ջանքին, հոն կը շարունակուի առօր–փառօք գործածուիլ հայերէնի ուղղագրութենէն ստեղծուած խեղանդամ խրտուիլակը:

Այսուհանդերձ, ուղղագրութեան վերադարձին նիւթով տակաւին բացատրել, համոզել փորձող դրութիւններ լոյս կը տեսնեն Սփիւռքի մամուլին մէջ, երբեմն նաեւ հայաստանեանին, հատորներ ալ կը հրապարակուին, բայց ջահուկեանահախվերդեանական թալիպանականութիւնը կը յաջողի աւերը չարունակել ամբողջ ժողովուրդի մը, նաեւ վաղուան սերունդներուն գլխուն: Եւ քանի որ քաղաքական իշխանութիւններն ալ իրենց անդիտութեան ու բոլորովին այլ բնոյթի հետաքրքրութիւններուն բեռան տակ առաջին օրէն իրենց ձեռքերը լուացած են, կը չարունակուի սովետական դրելաձեւին տիրակալութիւնը: Այնպէս կը թուի թէ բաւական չատ համբերութիւն պէտք է տեսնելու համար թէ չունին հաջելու ո՞ւժը կը սպառի, թէ կարաւանին քալելու կարողութիւնը:

Ստեղծուած այս կացութեան մէջ սայլը խրած տեղէն հանելու կարեւոր նախաձեռնութիւն մը ունեցած է նոյն Հ. Պօղոս Գոճանեանը: Բացատրելուն, համոզելուն, ապարդիւն մնալուն ի տես, ան դիմած է գործնական քայլի մը. հրատարակած է "Ուղեցոյց դասական ուղղագրութեան" խորագրուած գրքոյկ մը: Անոր նպատակն է գործնական ցոյց տալ թէ դասականին վերադարձը բնա՛ւ թալիպաններուն չինած հրէշը չէ վախն ու սարսափ պատճառող, "անդրագիտութեան" ուրուականին ետին պահուըտած, այլ քանի մը կէտով ամփոփելի պարզ արարք մը. այնքան պարզ որ նոյնիսկ նախակրթարանի միջին մակարդակի աշակերտ մը կրնայ իւրացընել, քանի մը բացատրութենէ ու վարժութենէ ետք: Բայց բուն հարցր կը ծագի անկէ որ այդ վարժութեան փորձին ասպարէզ բանալ, երեւան կը հանէ իսկական անդրագէտները որոնք ո՛չ նախակրթարանի, ո՛չ ալ երկրորդականի աշակերտներուն մէջ պէտք է փնտռել:

Հայր Պօղոսին Ուղեցոյցը Մխիթարեան հրատարակութիւն է (2006): Գրուած է արեւելահայերէն եւ բնականաբար դասական ուղղագրութեամբ: Լոյս տեսած է Երեւանի համալսարանին տպարանէն: Կը կրէ Գ. Կիւլպէնկեան հիմարկի յիանամեակի կնիքը, ինչ որ կը նշանակէ թէ հրատարակութեան յատկացումը եղած է Լիզպոնէն:

Նախաբանին մէջ չեշտուած է թէ 1922–ին, սովետական պարտադրանքով ուղղագրութեան խեղաթիւրումը միայն վնաս պատճառած է ու ժամանակն է օր առաջ վերկուգալու այդ փորձանքէն: Պարզուած է գրքոյկին նպատակն ալ:

Գրքոյկը բաժնուած է երեք մասի. առաջինը որ ամէնէն ընդարձակն է (33 էջ), խորագրուած է "Դասական ուղղագրութեան կանոնները". տրուած են դասականին անցքին համար անհրաժեշտ փոփոխութիւները. Վ, Ի եւ ՈՒ–ի, Ե – Է–ի, երկբարբառներու, Ցի, Հ–Ց–ի, Ո–Օ–ի գործածութեան պարագաները: Այլ խօսքով՝ ցոյց կը տրուի թէ այնքան աղմուկ հանող փոփոխութիւնները որ ընդամէնը քանի մը կանոնով: Կը հետեւի օտար բառերու եւ անուններու տառադարձութեան բաժինը, ապա փակելու համար՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ արտասանութեան նիւթը: Ամէն ենթաբաժինէ ետք տրուած բացատրութիւնը կիրարկելու վարժութիւններ տեղ գտած են. նաեւ միջանկեալ նշուած են սրբագրութեան եւ առաջարկներու վերաբերող կէտերը:

Ուղեցոյցը իր ծաւալով որ գրեթէ գլրպանի գիրքի մը չափերը ունի, մաքուր տպագրութեամբ ու մանուանդ պարզ, մատչելի չարադրանքով, ամէնուն ընթերցումին յարմար գործ է: Կը բաւէ խաւարէն լոյս գալու տրամադրութեան տէր ու շնորհքով հայերէն մը կարենալ կարդալու, կարդացածը հասկնալու չափ լեզուին գիտակ ըլլալ: Մնացածը արդէն ըրած է Հ. Պօղոսը:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

Ալֆորվիլ, 17 Յուլիս 2006

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՇՈՓԷՆԻ ՆՈՔԹԻՒՐՆԸ

(Ր. եւ վերջին մաս)

ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՔ

Պոսթըն, Շարաթ, Օգոստոս 12

Սիրելիներ,

Վերջապէս յաջողեցանք ուսանողի կարգավիճակով՝ բնակարան մը մէջ հաստատուիլ: Հոս ամէն ինչ տարբեր է Ցըրանասյի քաղաքամարզ: Վարուժանը երեկոները գիշերային ակումբի մը մէջ կ'աշխատի, իսկ ցերեկները արհեստավարժ լուսանկարչութեան դասընթացքներու կը հետեւի: Ասիկա մեզի մեր առօրեայ ծախքերը հոգալու եկամուտ մը կ'ապահովէ: Անշուշտ չատ յոգնեցուցիչ է իրեն համար, բայց այս է դինը յաջողութեան: Անակնկալ մը ունիմ ձեզի յայտնելիք. երաժշտանոցի մուտքի քննութեան յաջողեցայ եւ իրաւունք ստացայ հետեւելու քառամեայ դասընթացքներու՝ անվճար, օգտուելով այն համակարգէն ըստ որուն, մուտքի քննութեանց բարձր նիշ ստացողներուն կրթաթոշակ կ'ապահովեն: Քանի օր է ուրախութիւնս անսահման է: Հոս ինծի նման օտար չատ ուսանողներ կան բազմազգի. լեհ, չինացի, հունգարացի, իտալացի, գերմանացի եւ թուրք: Այս վերջիններուն թիւը բաւական բարձր է: Այսօրուան համար այսքան: Ճաշօրդիւ աւելի մանրամասն: Այս հասցէին կրնաք գրել:

Կարօտի ջերմ համբոյրներ ձեր երկուքին:

Հերանոյշ

Հինգշաբթի, Օգոստոս 24

Սիրելի ձագուկս,

Վերջին նամակդ ստացանք Ամերիկայէն: Այս յանկարծակի որոշումդ մեզի մեծ անակնկալ եղաւ: Կ'ըսեմ յանկարծակի՝ աւելի մեզի համար քան թէ ձեր երկուքին: Հաւանաբար նախօրօք որոշուած էր ձեր մեկնումը: Ինչեւիցէ, ձեր երկուքին յաջողութիւն կը մաղթեմ: Ներկայիս հայկական շրջանակէն հեռու ըլլալու եմ: Մօտերդ Հայեր չկա՞ն բնաւ: Բարեկամներդ չե՞ս կարօտնար: Ձեր մօտերը հայկական ակումբ եւ եկեղեցի չըկա՞յ: Այս մասին յուսամ կը լուսաբանես մեզ յաջորդ նամակովդ: Մենք կը շարունակենք մեր միապաղաղ կեանքը: Եղբայրդ՝ կնոջը եւ Արամիկին հետ երբեմն կու գան մեր այցելութեան: Մէկ ու կէս ժամ կը նստին ու կը մեկնին: Արամիկը չուտ կը նեղուի: Հայերէն չի խօսիր եւ չատ քիչ կը հասկնայ: Իմ ալ ֆրանսերէնս, ինչպէս գիտես, չատ զօրաւոր չէ, արդէն չատ ալ փափաք չունիմ այդ լեզուն խօսելու, փակ հայրդ վերջերս անտրամադիր է եւ ուղղակի կը մերժէ ֆրանսերէնով պատասխանել: Հետեւաբար, այս պայմաններուն տակ այցելութիւնը երկարատեւ չըլլար: Արամիկը անդադար քու խօսքդ կ'ընէ, քեզ կը հոլովէ: Եղբայրդ քու հասցէդ ուզեց, տուի: Պիտի գրէ ապահովաբար:

Այլեւս պիտի չըսեմ՝ քեզ չատ կարօտցած ենք, կարծեմ ալ քեզի կարօտնալու իրաւունքը չունինք: Շատ մը ընկերուհիներ քեզ փնտռեցին: Ինչ ըսելս չեմ գիտեր: Հայրդ վերջապէս որոշեց յայտնել թէ արտասահման մեկնած ես Վարուժանին հետ: Անշուշտ հասցէդ չենք տուած: Տաքուկ համբոյրներ մեր երկուքէն:

Մայրդ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 29

Սիրելիներ,

Այս նամակս դժբախտաբար լաւ տրամադրութիւն պիտի չարթնցնէ ձեր մօտ: Հոգեվիճակս չատ փայլուն չէ: Վարուժանին հետ խզելու վրայ եմ: Տգէտ, ժամանակավրէպ մտայնութեան տէր մէկն է եղեր: Սխալեր եմ իր հաշուոյն: Ցամխէ ի վեր հոս ենք, անհիմն ու անիմաստ նախանձի նոպաներ կ'անցընէ վերջերս: Ամէն անգամ որ հեռախօսով բարեկամի կամ դասընկերոջ մը հետ խօսակցիմ, հարցումներու տեղատարափ մը կը սկսի պիս տանջել. ո՞վ էր, ի՞նչ ազգէ էր, ո՞ր դասընթացքի ուսանող է, ինչո՞ւ այսքան երկար կը խօսիմ հետը, կէսօրին մէկտե՞ղ կը ճաշէք եւլն., եւլն.: Ա՛լ ձանձրացայ: Արեւելեան տգէտ տղամարդու կատարեալ տիպարն է ինք: Այս երեկոյ ո՞ր ժամուն պիտի վերադառնաս ,ինչո՞ւ ցերեկին դիս չփնտռեցիր, ինչո՞ւ ուտելու բան չեպատրաստեր... Սկիզբը զինք զգուշացուցի ըսելով թէ նոյնիսկ ծնողներս տարիներ առաջ այսքան խիստ չեն վարուած ինծի հանդէպ, որ գիս կամ ազատ ձգէ, կամ կը բաժնուինք: Սկսաւ բարոյականի, աւանդութեան քարոզներ կարդալ, չհետեւելով որ հայկական աւանդական դաստիարակութիւնը չարտօներ նմանօրինակ չեզոմներ:

Վերջապէս առջի օր, բուռն վիճաբանութենէ մը յետոյ որոշումս տուի եւ զայն իրեն հաղորդեցի. «անմիջապէս որ անձնական բնակարան մը ճարեմ, կը բաժնուինք»: Ինք չէ հաւատացած եւ կը կարծէ որ պարզ սպառնալիք մըն է ըրածս: Մինչդեռ, արդէն ամերիկացի ընկերուհիի մը հետ համաձայնած եմ, պիտի մասնակցիմ ծախքերուն, իր բնակարանը բաժնելու համար մօտ օրէն:

Մամա՛, կը հարցնես թէ մօտերը հայկական ակումբ կամ եկեղեցի կա՞յ: Ինչպէս կը տեսնես այս տեսակ մանրամասնութիւններով զբաղելու ո՛չ ժամանակ, ո՛չ հոգեվիճակ ունիմ: Պէտք է արդէն գործ մը ճարեմ, ծախքերս առանձին հոգալու համար: Եթէ քանի մը օրէն 1500 տոլար ղրկէք, հանգիստ ժամանակ կ'ուզեմ գործերս կարգադրելու: Լաւ եմ երեք ընկերուհիներուս հասցէս չտալով, հիմա ժամանակը չէ:

Եղբօրմէս նամակ ստացայ, իրեն պատասխանեցի անցեալ շաբթի: Վարուժանին պարապան չդրեցի, դուն ալ բան մի ըսեր առ այժմ:

Հայրիկս եւ քեզ ամուր մը կը համբուրեմ:

Հերանոյշ

Շաբաթ, Նոյեմբեր, 18

Սիրելի աղջիկս,

29 Հոկտեմբեր Թուակիր նամակէդ ապրին քեզմէ լուր չունինք: Քեզի ուղարկած 2000 տոլարը ստացած ըլլալու ես, քանի որ յաջորդ օրն իսկ նամակատուն վազեցի փոխանցումը ընելու համար:

Մենք մեր բնականոն կեանքը կը չարունակենք: Հայրդ վերջերս առողջական լուրջ դանգատներ ունի: Ընդհանուր քննութենէ անցուցին զինքը: Կ'ուզեն նիհարնալուն իսկական պատճառները հասկընալ: Ախորժակն ալ պակսած է: Ներկայիս ինքզինք անյագ ընթերցումի մը տուած է: Եղբայրդ այս վերջերս աւելի յաճախ կ'այցելէ մեզի, երբեմն առանձին:

Այսօրուան համար այսքանով գոհացի՛ր: Լուրերուդ կը սպասենք անհամբեր:

Մայրդ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 2

Սիրելիներ,

Նախ շնորհակալութիւններ 2000 տոլարի համար: Կարգադրելիք բաւական գործեր ունէի, հետեւաբար չկարողացայ դրել ժամանակին: Ամէն ինչ հետզհետէ կարգի մտնելու վրայ է: Ամերիկացի երիտասարդի մը հետ ծանօթացայ վերջերս, որուն մայրը հայկական ծագում ունի, դժբախտաբար հայերէն չեն խօսիր: Բայց Սթեֆընը ինքզինք հայերու շատ մօտիկ կը զգայ: Կ'ուզէ նոյնիսկ հայերէն սորվիլ: Ինծի մեծապէս կ'օգնէ: Ինծի համար մանկատածի գործ մը գտաւ իր բարեկամներէն մէկուն քով: Շաբաթը 2–3 գիւեր կ'երթամ, երկու երախաներուն հսկելու համար: Այս ալ նոր փորձառութիւն մըն է ինծի համար: Անգլերէնս բաւական յառաջացուցած եմ: Մօտ օրէն գրադարանի մը տնօրէնութեան պիտի ներկայանամ, այնտեղ մնայուն պաշտօն մը ձեռք ձգելու նպատակաւ: Մինչ այդ կ'ուզեմ ժամանակացոյցի փոփոխութիւն խնդրել երաժշտանոցին, որովհետեւ դասընթացքը 16:00-ին կը սկսի, իսկ գրադարանը՝ 16:30-ին կը փակուի: Ըսին որ կարելիութիւն կայ, քանի որ ինծի նման օրեան մէջ աշխատող ուրիշներ կան որոնց համար դիւրութիւն նախատեսուած է:

Հօրս առողջական հարցերը յուսամ թէ չուտով կը հարթուին: Ջերմ պաչիկներ ֆինամէ իրեն: Եղբօրս ալ պիտի գրեմ քանի մը օրէն:

Սիրալիր համբոյրներով՝

Հերանոյշ

Երեքշաբթի, Յունուար 8

Սիրելի քոյրս,

Ուրբաթ երեկոյ, փարիզի... հիւանդանոցին մէջ իր աչքերը փակեց, մեր այնքան սիրելի հայրիկը: Հաստ ապակի քաղցկեղը, հազիւ մէկուկէս ամիս չարչարելէ յետոյ, զգեստեց զինք: Ջօրաւոր քնացուցիչ եւ հանդարտեցուցիչ դեղերու շնորհիւ շատ չտառապեցաւ վերջին տասը օրերը: Ծուղարկաւորութիւնը յառաջիկայ Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 27ին նախատեսուած է: Ձեմ համարձակիր քեզմէ պահանջել անպայման ներկայ ըլլալ իր վերջին ուղեւորութեան: Որոշումը կը թողում քեզի: Գիտեմ որ դիւրին չէ քեզի համար ալ:

Արամիկը քեզ կը հարցնէ անընդհատ: Հայրս իրրեւ վերջին փափաք, ուզեց որ անպայման սահուն հայերէն խօսիլ սորվի: Պիտի ջանամ գործի լծուիլ այս ուղղութեամբ: Տաթեւիկն ալ խոստացաւ օգնել ինծի:

Այսօր այսքանը: Թող հօրս յիշատակը անմար մնայ քու մօտ:

Եղբայրդ՝

Հերման

ԿԵԱՆՔԻՆ ԱՐԺԷՔԸ ԸՍՏ Ճ. ՊՈՒՇԻ

Նախագահ Պուշ Ծուլիսի վերջաւորութեան վէթոյի իր իրաւունքը գործածեց, ընդդիմանալով օրէնքի մը որ կը վերաբերէր սաղմնային բջիջներու հետազօտական նպատակներով գործածութեան: Այդ վէթոյով ան սուր հակադրութեան մէջ մտաւ նոյնիսկ իր կուսակցութեան բազմաթիւ անդամներուն եւ Ամերիկացիներու մեծամասնութեան հետ: Պուշի պատճառաբանութիւնը այն էր որ այդ բջիջներուն գործածութիւնը որ մարդկային սաղմին փճացումը կը նշանակէր, դէմ էր մարդկային կեանքը նուիրական համարող իր համոզումներուն:

Նախագահական վէթոյով օրէնքը այս տարուան համար թաղուեցաւ, բայց վէճը կը չարունակուի բուռն թափով ու թէ դեմոկրատները, թէ հանրապետականները կ'ըսեն թէ հարցը իր անխուսափելի աղետութիւնը պիտի ունենայ Նոյեմբերի խորհրդարանական ընտրութեան վրայ: Շատեր այն կարծիքին են որ հարցը Ամերիկացիին համար էական բնոյթ ունի, իսկ նախագահը սարսափելի սխալ մը գործած է:

Այդ սխալին մասամբ պատասխանատու են ամէնէն պահպանողականները որոնք օրէնքին պատրաստուած չբջանին, 2001ին, պահանջած էին որ Պուշ տեղի չտայ· այսօր երբ իր ժողովրդականութեան վարկանիշը ամէնէն ցած մակարդակին է, նախագահը չէր կրնար այդ տարրին զայրոյթը հրահրել: Այլ հարց է որ այդ օրէնքի վերջ չատ մը հանրապետականներ որոնք Պուշի նման վիժումի դէմ էին, սկսած են հարց տալ թէ ի վերջոյ կեանք փրկելու համար սաղմ փճացնելը տեղին չէ՞:

Կատարուած հարցախոյզերն ալ ցոյց տուած են թէ դեմոկրատներու եւ անկախներու երկու երրորդը, հանրապետականներու մօտ կէսը կողմնակից են օրէնքին: Արդէն դեմոկրատները վճռած են հարցը նոյեմբերեան ընտրապայքարին թեմաներէն մէկը ընել, հեչտամահութեան իրաւունքին հետ:

Նախագահական վէթոյէն քանի մը ժամ ետք, Մերակոյտի ընդդիմադիր դեմոկրատներուն ղեկավարը Հ· Ռէտ Ճ· Պուշին

ՈՍԿԻԻ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՀԱՆՔԸ

Նախկին խորհրդային հանրապետութիւններէն կիրղիզստանի մէջ երջանիկ փոքրամասնութիւն մը կայ որ կ'աշխատի Քումթորի հանքերուն մէջ: Քումթոր երկրին արեւելեան կողմը փոքր քաղաք մըն է· հոն կը գտնուին ոսկիի ամէնէն արդիական հանքերը, չորս հազար մեթր բարձրութեան վրայ: Քանի որ ամէն մարդ չի կրնար այդ բարձրութեան վրայ աշխատիլ, թեկնածուները բժշկական խիստ քննութենէ կ'անցնին: Այդ քննութեան գործիքներն ալ ԱՄՆ-էն, Գանատայէն նեբածուած են:

Մօտ երկու հազար հանքագործներուն 95%ը կիրղիզներ են, մօտակայ չրջանէն գործի առնուած: Անոնք ամէն մուտքի ու ելքի միջազգային օդակայանէ մը աւելի խիստ քննութեան կ'ենթարկուին, իքս ճառագայթներէ կ'անցնին, եւլն·: Հանքին մէջ օրական 16–18 թոն մետաղի վրայ կ'աշխատին: Չակակչող դրասեներակը հեռաւար չղթայ մը գործի կը լծէ, անդին հակայական բեռնակառքերով նախանիթը փչրող մեքենաներու մէջ կը թափուի, յետոյ աղացող համակարգէ մը կ'անցնի, հանելու համար ոսկին այլ մետաղներէ անջատող բաժինը: Բոլոր գործիքները ԱՄՆ-էն բերուած են: Արտադրուածը 20–28 քիլոնոց ոսկիի չերտեր են որոնք 80% ոսկի կը պարունակեն, նաեւ արծաթ, պղինձ, երկաթ: Վերջին ուղղած նամակ մը հրապարակած է ուր գրած է թէ նախագահին համար հիւանդներու բուժումը նուազ կարեւոր է, քան՝ աջակողմեան կրօնամէտ տարրերու գոհացումը: Մասաչուսէցի ծերակուտական մըն ալ ըսած է թէ Ամերիկացիները այդ արարքը պիտի յիշեն որպէս վերջին ծայր յետամնաց քայլ մը:

Նախագահ Պուշի վէթոն իրաւունք կու տայ այն երդիճանկարիչին որ զայն կը ներկայացնէր նախ վէթոյի պատառ մը պարզած, մինչ կ'ըսէր թէ ապարբարոյ բան է տակաւին չծնած մարդ արարածը փրճացնել, ապա երկրորդ նկարին մէջ երկրագունտը կը ծակծկէր արճակած հրթիռներով, մէկ կողմէն ալ ինք իրեն ըսելով· "Բայց անդամ մը որ ծնած են...":

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ 12-ՐԴ ՀԱՒԱՔԸ ԱՒԱՐՏԵՑ ԻՐ ԱՇԵԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան Ուսանողական Հաւաքը երկար տարիներու աւանդոյթ ունի: Ան աշխարհատարած հայ համալսարանականները համախմբելու, ազգային արմատներուն եւ ժառանգութեան հաղորդակից դարձնելու հրաշալի ձեռնարկ մըն է, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Սփիւռքի զանազան գաղթօճախները ներկայացնող եւ աշխարհի տարբեր համալսարաններուն մէջ ուսանող հայ երիտասարդ-երիտասարդուհիներ:

Արդէն հինգ տարի է, որ Հաւաքը կը կազմակերպուի Հայաստանի մէջ: Նախորդ տարիներուն անիկա կը կազմակերպուէր Լիբանանի մէջ:

Համազգայինի 2006ի Հաւաքին իրենց մասնացութիւնը բերին ԱՄՆ-էն, Գանատայէն, Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Կիպրոսէն, Արցախէն եւ Հայաստանէն չուրջ 50 ուսանողներ:

Հաւաքի բացումը տեղի ունեցաւ Ծուլիս 16ին եւ 14 օրերու ընթացքին համալսարանական երիտասարդները առիթը ունեցան հանդիպելու հայ մտաւորականներուն հետ, ունկնդրեցին պատմամշակութային թեմաներով դասախօսութիւններ, իրենց տարեկից հայաստանաբնակ ուսանողներուն հետ քննարկեցին ժամանակակից հայ երիտասարդութիւնը յուզող զանազան հարցեր, ինչպէս նաեւ այցելեցին Հայաստանի տեսարժան վայրեր, Երեւանի Պետական Համալսարան, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Հայաստանի Ամերիկեան Համալսարան եւայլն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԻ ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ ԳՐԱՄԵՆԵԱԿ

Երեւան 2006

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 3.219.400 ՀՈԳԻ

Ըստ վիճակագրական հետազօտութեան կեդրոնին, Ծուլիս 1ին Հայաստանի բնակչութիւնը 3·219·400 էր· այդ թիւը 3600 աւելի է անցեալ տարի յայտարարուածէն: Նոր տուեալներով այրերու թիւը 1·5 միլիոնէն քիչ մը աւելի է, կիներունը 1·6 միլիոնէն: 14 տարեկանէն փոքրերը 600 հազար 300 հոգի են, 15–21 տարեկանները՝ 879·600: 65 տարեկանէն մեծերը 346 հազար 500 են, 139·500 այրերու փոխարէն 207 հազար կիներով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՒՂԵՑՈՑՑ
ԴԱՍԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հ· ՊՕՂՈՍ ԳՈՃԱՆԵԱՆ
Մխիթարեան Հրատարակութիւն
Վիէննա – Երեւան 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բ֊Ժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Գեորգ Դուբեան բանաստեղծին մահանը վրայ քանի մը ամիս անցած էր, երբ Սելամիյէի Թաղը մեծ հրդեհ մը պատահեցաւ· Սեֆերեաններուն տունէն ելաւ այդ կրակը եւ Սելամիյէի մէկ ծայրէն միւսը մէկ կարգի վրայ այրեցաւ բոլոր տուները, որոնք թէեւ փայտաշէն, բայց աղուոր էին: Քիչ մնաց հրդեհը մեր փողոցը հասնէր, եթէ հայ չրհանակիրներուն գերմարդկային ճիգերը չմարէին այդ հրդեհը, որ Սելամիյէի կէսը ամայացուց:

*
**

Այդ միջոցին հայրս նոր խանութ մը իրեն համար ծախու առած էր, Սելամիյէ պողոտային վերի կողմը, աղբիւրին մօտերը· գեղեցկապէս նորոգել տուաւ այդ խանութը, գրեթէ վերաշինեց զայն: Ներսը դուրսը ներկել տուաւ եւ մէջի պատերուն վրայ, բնական մեծութեամբ գըծագրել տուաւ՝ Վարդան Մամիկոնեանի, Հայկ Դիւցազնի, Մեծն Տիգրանի, Վահագնի, եւ Արա Գեղեցիկի եւ ուրիշ մէկ երկու հայ նշանաւոր նախարարներու պատկերներ, ընդ ամէնը եօթը հատ· արդիւնք վրձինին «Միքէ» անուն ճարտար նկարիչին, որ էր աշակերտ արքունական մեծահամբաւ նկարիչ Պէհչատ Ամէտիկի: Այս վերջինը կը բնակէր Սիլիհտարի մեր տունին եռեւները, ընդարձակ գեղեցիկ պարտէզի մը մէջ· ասոր մասին քիչ վերջը:

Հօրս այս նոր խանութը բացուեցաւ Մաղկազարդի առաւօտուն եւ չուտով հայ երեւելիներու, մանաւանդ հայ մտաւորականներու ժամադրավայրը ու ժողովատեղին եղաւ· եւ երբեմն ալ դիչերային լսարան, ուր քանիցս բանախօսութիւններ տեղի ունեցան Հայաստանի պատմութեան ու ազգային դաստիարակութեան վերաբերեալ նիւթերու մասին, եւ մենք երկու եղբայր ներկայ կ'ըլլայինք, չատ բան կը սորվէինք:

*
**

Դպրոցէ ազատ ըլլալէ, տուն դառնալէ յետոյ, երկու եղբայր դուրս կ'ելլայինք· նախ մօրեղբօրս դեղարանը ես այցելութիւն մը կու տայի, մինչ եղբայրս կ'երթար հօրս խանութը, ուր քիչ յետոյ կը միանայի իրեն, կը քաշուէինք անկիւն մը, ուշի ուշով կը կարդայինք «Փունչ», «Մասիս», «Օրագիր», «Մանզումէ», «Թերճիմանը Էֆքեար» լրագիրները, զորս անպայման կը գնէր հայրս, ու կը չարէր խանութի սեղաններուն սպիտակ մարմարներուն վրայ:

Եկող գացող յաճախորդներուն մէջ կը նչմարէինք պատկառելի դէմք մը, բարճրայօնք, սպիտակամօրուս, որ ամէն երեկոյ կուգար, կը նստէր միշտ միեւնոյն սեղանին առաջ, լուռ ու մտախոհ ծխախոտի գլանիկը կը քաշէր, սուրճ մ'ալ կ'առնէր եւ ոչ օքի հետ բառ մը իսկ չփոխանակելով, կ'ելլար կը մեկնէր: Անունը չկրցանք գիտնալ այս անձին մինչեւ այն օրը, երբ նոր հոգաբարձութիւն մը ունեցաւ մեր Ս· Խաչի եկեղեցւ վարժարանը:

*
**

Նոր հոգաբարձութեան առեղապետն էր Պօտիկեան անուն կեսարացին, որ թէեւ անուսում, բայց ծայր աստիճան դպրոցասէր ու աշակերտներուն յառաջադիմութեանը նախանձախնդիր մէկն էր: Սա առաւօտ մը մեր ուսումնարանը այցելելով առեղապէր Տօղրամաճեան ուսումնական ու լեզուագէտ երիտասարդին հետ, սկսաւ թրքախառն հայերէնով մը մեզ խօսիլ խրատարականներ· պատուիրեց որ ուսումնատենչ ըլլայինք եւ աւելցուց թէ հոգաբարձութիւնը ամէն զոհողութիւն պիտի ընէ մեր բարւոք ուսումնառութեան համար, ու վերջացուց իր քարոզը, յայտարարելով որ յետ այսորիկ վարժարանին Հայկաբանութեան ու Քրանսերէն լեզուի դասատուն պիտի ըլլար «Պուէտ Խաչատուր Միսաքեան Պատուելին»:

Եւ յաջորդ օրը թերաւ ներկայացուց մեզի մեր նորընտիր դասատուն, զոր տեսնելուս պէս արմանքի–զարմանքի մէջ ինկայ, որովհետեւ ներկայացուած այս դասատուն նոյն այն յաճախորդն էր, սպիտակամօրուս, որ կու գայ կը նստի լուռ ու մունջ՝ հօրս խանութը՝ ամէն երեկոյ:

*
**

Մեծ եղաւ մեր կարգին ուրախութիւնը, զի բոլորս ալ հմայուած էինք արդէն Միսաքեանի անունէն եւ «Փունչ»ին մէջ անոր գրած սքանչութիւն յօդուածներէն:

Գեղտամկնամարտական հրապարակային ունայն բանավէճերը վերջ գտած էին, զի Միսաքեան իր հուժկու գրչով ու իմաստուն տրամաբանութեամբ պապանձեցուցած էր «Մասիս»ի խմբագրապետը՝ Իւթիւճեան Կարապետը, զոր առ ծաղուծ կոչած էր «Մասեաց դպրապետ», եւ ըմբերանած էր զայն:

1873ի կէսին էր, երբ Ե· Պ· Միսաքեանի աշակերտել սկսանք· Նոր եռանդ մը ծագած էր մեր սրտերուն մէջ, որովհետեւ կը նախազգայինք թէ հայ մտեւնագրութեան, հայ գրականութեան ամենակարկառուն այդ դէմքը աւելի սիրելի, աւելի հաճելի պիտի ընծայէր մեր մայրենի լեզուին ուսումը:

*
**

Մինչեւ 1876 չարունակեցինք մեր ուսանողութիւնը Միսաքեանի հետ, եւ կը խոստովանիմ, թէ հայ գրականութեան բուն ճաշակը իրմէն ըմբռչնած ենք լիովին, եւ ու եղբայրս: Երկու կարգ ուներ:

Միսաքեանի առաջին կարգի աշակերտներն էինք՝ ես, Մելքոն Կիւրճեան, Ծարուխեան Մրմրեան, Օհան Արամեան, Փեթրակ Զիլինկիրեան, Սեպուհ Իւթիւճեան, իսկ երկրորդ կարգը կը կազմէին՝ եղբայրս, ու իրեն հետ Նշան Տէր Ծակոբեան, Ծակոբ Խոիլեան եւ երկու ուրիշ աշակերտ:

Շաբաթական երեք դաս ունէինք· Միսաքեան ժամէն աւելի դաս կու տար, եւ մենք բնա՛ւ չէինք ձանձրանար երկար ունկընդրելով իրեն, զի շա՛տ ախորժելի էր մեզ իր դասախօսութեան եղանակը, մանաւանդ երբ կը համեմէր զայն, միջանկեալ սիրուն մանրալէպերով:

(Շար· 53)

(Շար. Ա. էջէն)

(բուրդ) չենք որոնց կը հրահանգուի որ իրենց տնակը վերադառնան»։ Սանթանաէրէն (Սպանիա) ուր դատախօսութիւն մը կու տար «Արեւմուտքը եւ արաբական աշխարհը» նիւթով, Լիոնել Ժոսփէն չեշտած է «փորձառութեան ուժը», այլ խօսքով՝ իր վիճակը։ Ինչ կը վերաբերի աջին, նախընտրած է հեգնանքը բանավէճի տեղ։ Փ. Տէվէճեանի համար Ս. Ռուայալ գիտակցաբար աջը կ'օրինակէ, մինչեւ իսկ ծիծաղելի ըլլալով եւ իր ճառը չինծու կը դանէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ օդակայանները մնացած ջրօսաշրջիկներուն մէկ մասը (165 հոգի) յաջողած էր փարիզ վերադառնալ Օգոստոս 21ին, բայց դեռ 300 ուրիշներ օդանաւի կը սպասէին եւ յոյս կար որ Օգոստոս 22ին իրենց ճակատագիրն ալ ճշդուի։ Ճամբորդներ տոմսերը գնած էին համացանցի միջոցաւ, ճամբորդական էյէկանս Թրքական գործակալութենէն, որ չէր վճարած օդանաւային Աթլաս ձէթ ընկերութեան, օդանաւերը եւ պայմանագրութիւնը խզուած էր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէկ հուկային մէջ ռումբ մը պայթած է Օգոստոս 21ին, որու հետեւանքով 10 մեռեալ կար եւ չուրջ 40 վիրաւորներ։ Իշխանութեան համար ահաբեկչական արարք մըն է։ Բայց Մոսկուայի դատախազը չի բացառեր նաեւ որ հաշուեյարդար մը ըլլայ։

ԳԱՀԻՐէի հիւսիս երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահած է Օգոստոս 21ին, երկու կառախումբերու բախումէն 58 հոգի մեռած է եւ կան նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ։ Արկածը կը վերագրուի «մարդկային սխալի մը»։ Երկաթուղիի այլ արկած մըն ալ տեղի ունեցած է Սպանիա, ուր 6 մեռեալ եւ 36 վիրաւորներ կան։

Ս. ՀԻՒՍԻՍՆի Բ. դատավարութիւնը սկսած է Օգոստոս 21ին։ Այս անգամ ինք եւ իր զարմիկը՝ Ալի ամբաստանուած են 100 հազար Ֆիւրտերու սպանութեան համար քիմիական զէնքերով 1988 Փետրուար 22էն Սեպտ. 6։ Բազմաթիւ Ֆիւրտեր ալ ապաստան գտած են Թուրքիա եւ Իրան։

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**

avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le Révérend Père Komitas HOVNANYAN
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

APPEL POUR LE LIBAN

Nous connaissons la situation actuelle du peuple libanais à travers les médias. Aujourd'hui, les écoles et les gymnases de la Communauté arménienne hébergent des réfugiés libanais fuyant les zones de conflit et le centre médico-social de la Croix de Secours Arménienne du Liban opère dans l'urgence et soigne des centaines de blessés civils.

Comme par le passé, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel pour venir en aide à nos compatriotes du Liban qui accomplissent, sans discernement, leur devoir de citoyen libanais.

C'est à votre tour d'aider le peuple libanais qui a su, il y a 91 ans, accueillir en son sein notre peuple décimé.

Adressez vos dons, libellés à l'ordre de **«CBAF OPERATION LIBAN»**
à la **Croix Bleue des Arméniens de France**
17 rue Bleue — 75009 Paris

Un reçu de déduction fiscale vous sera remis.

MANIFESTATION
organisée dans le cadre
d'"Arménie, mon amie",
ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

M. Jacques CHIRAC, Président de la République Française et M. Robert KOTCHARIAN, Président de la République d'Arménie, ont convenu d'une «ANNEE DE L'ARMENIE» qui s'étendra du 21 septembre 2006 au 14 juillet 2007.

Dans ce cadre,
la MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
et
la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organisent :

dimanche 29 octobre à 17 heures
au Dôme de Marseille —
48 avenue Saint Just —
13004 MARSEILLE
(Métro Saint Just)

un grand spectacle de musique et de danse, dont la vedette est Ara GEVORGIAN aux commandes d'un synthétiseur. **Ce spectacle est labellisé «Arménie mon amie».**

Après ses tournées triomphales aux Etats-Unis, au Canada, en Australie et bien d'autres pays du Moyen Orient, cet artiste se produira pour la première fois en France, avec ses orchestres moderne et traditionnel arménien composés d'une quinzaine de musiciens, ainsi que de l'Orchestre Philharmonique de l'Opéra de Marseille dirigé par Karen DURGARYAN, chef d'orchestre arménien, diplômé du Conservatoire national d'Erevan. Ce dernier a dirigé plusieurs orchestres d'Italie, de Russie (Moscou, St Petersbourg), de Grande Bretagne, etc... Les danses seront assurées par la Troupe ANI de Marseille.

Les places numérotées sont aux prix de :
- 40 Euros pour le carré d'or
- 30 Euros et 25 Euros.

ECOLE SIAMANTO

Rentrée Scolaire

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.
Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Աբնուվիի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտ պատարագ եւ մատաղ։

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

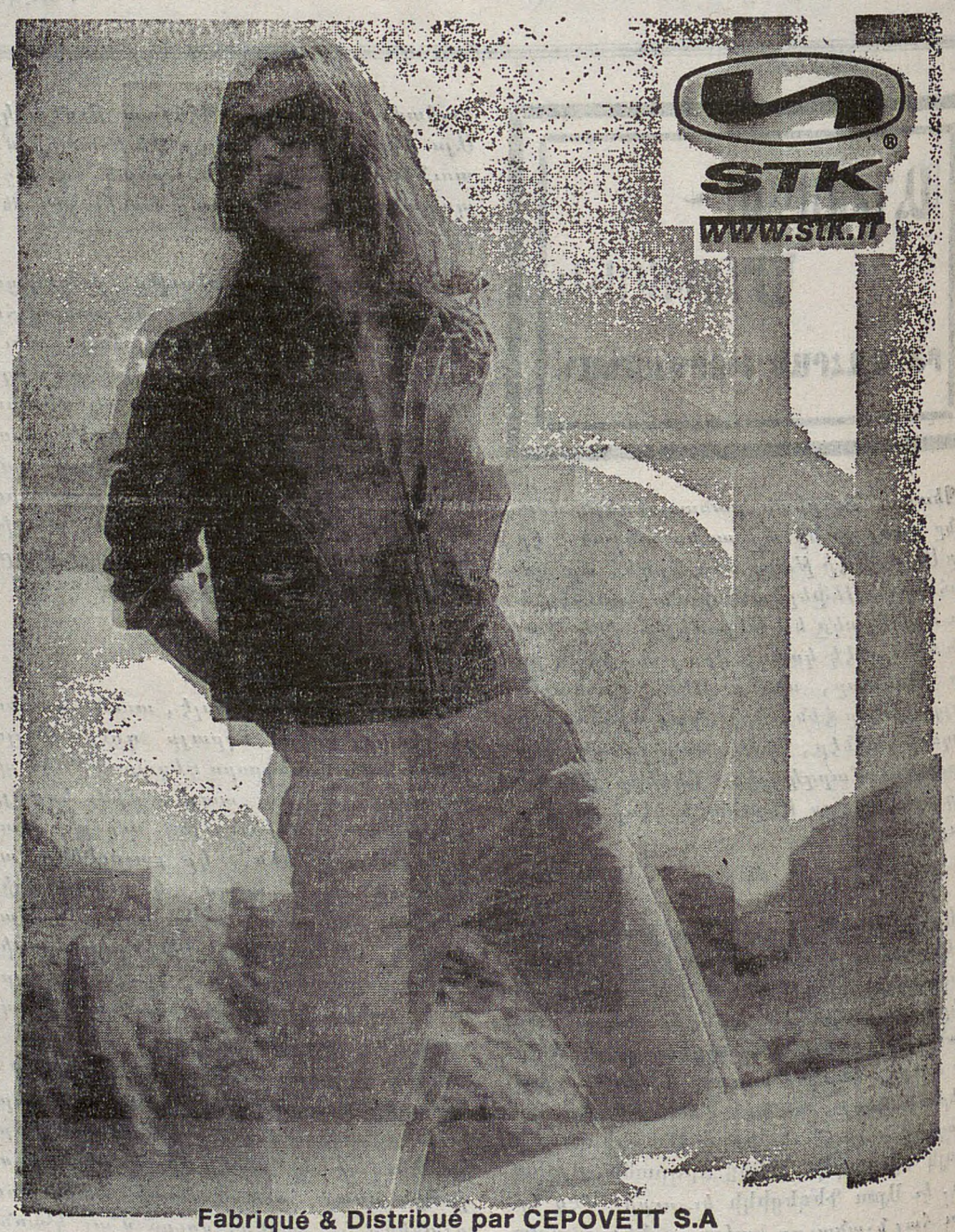
— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 24
JEUDI
24 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտաքսահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·515 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·515

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ Իշխանութեան Խորհրդարանին նախագահը՝ Ազիզ Տովէյք, որ ձերբակալուած էր իսրայէլեան բանակին կողմէ Օգոստոսի սկիզբը Ռամալլա, մեղադրուած է Օգոստոս 22ին Համասի իր պատկանելիութեան համար: Իսլամական չարժումը ահաբեկչական կազմակերպութիւն նկատուած է Իսրայէլի կողմէ: Պաղեստինեան Իշխանութեան համար «քաղաքական դատավարութիւն մըն է»: Միւս կողմէ, երեք Պաղեստինցիներ եւս սպաննուած են Օգոստոս 22ին Գազայի գօտիին մէջ:

ԱՆԱՊԱՏԷՆ (Սեւ ծովու ափին ամառնային վայր մը) Ս. Պետերսբուրգ օդանաւային գիծը ապահովող Տուպոլեւ 154 ռուսական օդանաւ մը չակչակուած է Օգոստոս 22ին Ուկրանիոյ մէջ, երբ օդչուն կը փորձէր էջք կատարել: 160 ճամբորդներէն եւ անձնակազմի 10 անդամներէն ոչ մէկը փրկուած է: Դիակներն անդամ դժուար կը գտնուին, հրդեհ ալ ծագած ըլլալով օդանաւին մէջ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան ազգային բիւրօն Օգոստոս 22ի իր նիստի ընթացքին կրցած է կրակը մարել, նախքան Լա Ռուչէլի «ամրան համալսարանը», որ կը բացուի այս չաբթու: Հոլանտ կրցած է կիրքերը հանդարտեցնել յայտարարելով՝ «ամէն ոք իրաւունքն ունի արտայայտելու իր նախընտրութիւնները, առանց վարկաբեկումի: Թեկնածութեան թեկնածուներու արդար վիճարկումը պէտք է տեղի ունենայ յարգանքով»: Հակառակ ոմանց փափաքներուն, Սթրօս-Քահն եւ Ճէք Լանկ վճռած են թեկնածու ըլլալ, մինչ Լօրան Ֆապիւս կը զգուշացնէ ընկերվարականները մեռիաններու հարցախոյզերու վերլուծումներուն դէմ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ չուկային ոճրափորձը (Օգոստոս 21) որու հետեւանքով 10 մեռեալ կար, ցեղապաշտ բնոյթ ունէր, ինչպէս խոստովանած են ձերբակալուած երկու ռուս ուսանողները: Խոստովանած են որ ոճրափորձը պատրաստած էին, որովհետեւ «ծագումով բազմաթիւ ասիացիներ կային, որոնց հանդէպ բացառական զգացումներ ունին»: Ռումբը պատրաստած էին համացանցին հաղորդած տուեալներուն շնորհիւ: Կասկածելիները ձերբակալուած էին շնորհիւ անցորդներու կատարած մատնանշումներուն:

ՀԵԶՊՈԼԼԱՆ «չնորհիւ» Իսրայէլացիներուն, օրէ օր աւելի ժողովրդականութիւն կը վայելէ եւ լոզունգներով եւ վերաչինութեան յատկացուած օժանդակութիւնը« ներով միշտ ներկայ է Լիբանանի ամէն ըլլաններ: Աւերակներուն վրայ, Հեզպոլլան հսկայ պաստառներ գետեղած է ուր գրուած է «The New Middle Beast» բառախաղ մը ընելով Պուշի քարոզած «Նոր Միջին Արեւելք»ին (պիսք՝ իսթի տեղ): ՖԻՆԻԽԼ-ի ալ ստեղծած չփոթ կացութեան պատճառաւ, Պուշ կ'ուզէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը երկրորդ բանաձեւ մըն ալ պատրաստէ, որ աւելի յստակ հրահանգներ տայ միջազգային այդ ուժերուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ բազմաթիւ ըլլաններ հըրդեհներու սանձարձակ գետին դարձած են: Անթալիայի, Մուղլայի, Այտընայի, Մանիսայի, Զանաքքալէի, Իզմիրի, Այդընի անտառային գօտիները բռնկած են ու յաճախ կարելի ջլատը դիւրութեամբ ազէտին առաջքը առնել: Շատ մը վայրերու մէջ բազմաթիւ հրդեհներ միաժամանակ կը բռնկին ու տեղ-տեղ մինչեւ 50 ատիճանի հասած տօթը չի դիւրացներ մարելու աշխատանքը: Քրտական «Քիւրտիստանի անկախութեան բազէները» կազմակերպութիւնը համացանցի յայտարարութեամբ մը ստանձնած է հրդեհներուն պատասխանատուութիւնը. հոն ըսուած է. «Քիւրտիստանի քաջարի երիտասարդութիւնը կրակի տրուած մեր անտառներուն որպէս փոխադարձութիւն հրկիզած է Ֆաչիստ ու արիւնոտ ձեռքերու տէր Թուրքիոյ Հանրապետութեան Պոլսոյ, Անթալիայի, Մուղլայի, Իզմիրի, Զանդըրըի, Գասթամոնուի, Ամասիայի, Մանիսայի անտառները: Շեչտուած է թէ կատարուած խափանարարութեան մէկ նպատակն ալ ազդարարել է Անգարայի որ վերջ տայ Քիւրտիստանը կրակի տալու իր քաղաքականութեան: Թրքական ազբիւրներու համաձայն, հրոյ ճարակ դարձած անտառներուն ընդհանուր տարածքը հազարաւոր հեկտարներու կը հասնի: Հրդեհներու լրատուութեան մէջ Թրքական ազբիւրներ որպէս զարմանալի երեւոյթ կը նշեն թէ Իզմիրի Սելչուք գաւառակին մէջ Մարիամ Աստուածամօր տան չրջակայքի անտառները հրոյ ճարակ դառնալով հանդերձ, բոցերը սրբավայրին քանի մը մեթր հեռաւորութեան վրայ մարած են: Երեւոյթը հրաշք նկատողներ կան, բայց Թուրքիոյ կրօնից տեսուչը յայտարարած է թէ սխալ է Արեւելքին դոյութիւնը առընչել նման պարզ դէպքերու, թէ բնական երեւոյթները հարկ է քննուին պատճառ – արդիւնքի յարաբերութեան չրջանակին մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ թատերաբեմ կ'ըլլայ քըրտական ցոյցերու, բողոքի հակազդեցութիւններու և սպառնալիքներու: Պատճառը այն է որ չաբթուան սկիզբէն իշխանութիւնները սկսած են փակել քրտական միութիւններ որոնց թիւը 60էն աւելի է: Նաեւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Գերմանաբնակ Քիւրտերը որոնք կարեւոր համեմատութիւն մը կը ներկայացնեն երկրին թուրք նկատուած համայնքին մէջ, հացադուլով, ցոյցերով, բողոքի արարքներով կը պահանջեն որ վերջ տրուի Քիւրտերուն կիրարկուած ճնշումներուն եւ անոնք խօսակից առնուին: Քիւրտերը նաեւ կ'ամբաստանեն Գերմանիոյ իշխանութիւնները որ Թուրքիոյ հակաքիւրտ քաղաքականութիւնը իւրացուցած են ու ժողովրդավարական ամէն իրաւունք կը պահան իրենց: Քըրտական զինեալ կազմակերպութիւնը (ՔԲՔ) նոյնիսկ ազդարարութիւն մը ուղղած է Գերմանիոյ, ըսելով որ Թուրքիոյ հակաքիւրտ քաղաքականութեան ուղղութեամբ առնուած քայլերը որոնց հետեւանք եղած են անմեղներու հետապնդումն ու ձերբակալութիւնները, Քիւրտերը կը մղեն ապօրինութեան, բռնութեան:

ԾԽԱԽՈՏ պիտի արգիլուի Ֆրանսայի հանրային վայրերուն մէջ Ցունուար 1էն սկսեալ, ըստ Ֆիկարոյի տուած տեղեկութեան (Օգոստոս 23): Արգելքը պիտի հրապարակուի հրումարակով եւ ոչ՝ օրէնքով: Որոշ կարգադրութիւններ կըրնան չնորհուիլ պատ–թ–ապաններու, խաղատուներու եւ սալադարաններու:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ Հանրապետութեան նախագահը Մոչէ Քացաւ հարցաքննութեան տակ է ոստիկանութեան կողմէ, որովհետեւ սեռային հալածանքի ամբաստանութեան տակ է: Խուզարկութիւն մըն ալ կատարուած է տունը եւ փաստաթուղթեր եւ բանակարգումի կազմածներ գըրաւուած են: Ձակատում մըն ալ նախատեսուած է զինք մեղադրող իր նախկին գործակից կնոջ հետ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երիցագոյն անդամն է Մարի–Սիմոնն Գափոնի, որ 112 տարեկան է: Այլեւս չի կրնար քալել, բայց դեռ հինգ տարի առաջ կը ծխէր եւ դէմ ալ չէ ոգի գինիի: Գոնն կ'ապրի համեստ յարկաբաժինի մը մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿԱԳՐԻՆ 16ԱՄԵԱԿԸ

1990 Օգոստոս 23ին ընդունուեցաւ Հայաստանի Անկախութեան Հռչակագիրը, որուն հիմով յաջորդ տարուան Սեպտեմբերին ծնունդ առաւ Հայաստանի Բ. անկախ Հանրապետութիւնը: Անկախութեան Հռչակագրին տարեդարձին առթիւ վարչապետ Ա. Մարգարեան չնորհաւորական ուղերձ մը յղած է ժողովուրդին. վստահութիւն յայտնած է որ ժողովուրդ եւ պետութիւն անսասան կը շարունակեն անկախութեան ընթացքը, հաւատարիմ մնալով Հռչակագրին հիմնական սկզբունքներուն:

***

ՍԵԻԱՆԻ ՅԱՒՈՏ ՀԱՐՑԵՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Օգոստոս 22–ին աշխատանքի հանդիպում մը ունեցած է Գեղարքունիքի մարզպետ Ա. Գրիգորեանի հետ: Այս վերջինը պարզած է մարզին հիմնական խնդիրները եւ իր պաշտօնավարութեան երկու ամսուան մէջ կատարուած աշխատանքը:

Այդ խնդիրներուն դիմաւորը կը համարուի լիճին ափին վրայ տարուող ապօրինի չինարարութիւնը: Մարգպետը ուզած է որ այդ ընթացքը արգիլելու միջոցներու ձեռնարկուի ու կանխուի ապօրինի նոր չէնքերու բարձրացումը: Նիւթ եղած են նաեւ յատկապէս միջհամայնքային, համայնքային ճամբաներու չինութեան, դպրոցներու նորոգութեան, դըպրոցաչինութեան խնդիրները:

***

ԼՂԱ

ԱՐՑԱԽԻ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԻ՞Ծ

Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիային հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկին ու «Երկիր» միութեան կողմէ ձեռնարկուած պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած է Արցախի Տիգրանակերտը: Գանձասարին մօտակայ հնավայրը Տիգրան Մեծի կողմէ հիմնադրուած պարսպապատ քաղաք է: Պեղումներով բացուած է պարիսպի պատնէշին մօտ 30 մեթրնոց մէկ հատուածը եւ միջնաբերդի հատուած մը. գտնուած են դունաւոր խեցեղէնի բեկորներ, ուլունք, եւլն.: Պարիսպը հինգ մեթր լայնք ունի, միջնաբերդին քարերը սպիտակ են:

Քաղաքը կանգնուն եղած է մինչեւ ԺԴ. դար, մինչեւ մոնղոլական արշաւանքը: Համլէթ Պետրոսեանի կարծիքով որ հնագիտութեան ոսկի է: Խուզարկութիւն մըն ալ կատարուած է տունը եւ փաստաթուղթեր եւ բանակարգումի կազմածներ գըրաւուած են: Ձակատում մըն ալ նախատեսուած է զինք մեղադրող իր նախկին գործակից կնոջ հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐ Ա. ԿԻՒԼԻ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ, ինչպէս յայտարարուած էր, Դամասկոս գացած տւ գլուխ-գլխի տեսակցութիւն մը ունեցած է նախագահ Ասատի, նաեւ նախագահի օգնականին ու Արտաքին գործերու նախարարին հետ: Կիւլ նախ չեշտած է թէ խաղաղապահ զօրքին մասնակցութեան պարագային թրքական ուժերը որեւէ ընդհարումի միջամուխ պիտի չըլլան, դէմ յանդիման պիտի չդտնուին տեղացի տարբերու: Ապա իր խօսակիցներուն հետ քննարկած են Լիբանանի մէջ վերջին ամսուան զարգացումները, խաղաղութեան հասնելու ճամբաները:

Թուրք նախարարը գոհունակութեամբ անդրադարձած է որ նախագահ Ասատ գործակցութեան անկեղծ ոգի ցուցաբերած է, չեշտելով որ խաղաղութիւն հաստատելու լուրջ կարելիութիւն կայ:

Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէր (Օգոստոս 23) թէ Ա. Կիւլ Իսրայէլի չըփումներուն ընթացքին տեսակցած է Հեզպոլլայի եւ Համասի կողմէ առեւանգուած իսրայէլացի զինուորներուն ընտանիքներուն հետ: Անոնք օգնութիւն խնդրած են իրմէ, ըսելով որ առեւանգուածներուն առողջական վիճակին մասին ոչ մէկ լուր կը ստանան ու ծայր աստիճան մտահոգ են: Կիւլ խոստացած է իր կարելին ընել:

***

Լիբանան զինուոր ղրկելու հարցին մասին տեսակցութիւններ ունենալու համար ՄԱԿ–ի ընդհանուր քարտուղարը Քոֆի Անան հաւանօրէն Սեպտ. 6ին Անգարա կ'երթայ: Կը սպասուի որ Կիպրոսն ալ մաս կազմէ տեսակցութիւններու օրակարգին:

գիտութեան ու ազգագրութեան հիմնարկի գիտաշխատող է, պեղումները պէտք է չարունակել քանի մը վայրերու վրայ միաժամանակ, որպէսզի չուտ հակկռւի քաղաքին կառուցուածքը: Կ'ենթադրուի որ քաղաքը ունեցած է 50–60 հազարնոց բնակչութիւն:

Աւելորդ է ըսել որ նախաքրիստոնէական դարերէն մնացած հնավայրը յատկեալ փաստ է չրջանին մէջ հայկական ներկայութեան անցեալին մասին ու ժըխտում ազգբնջանական յերիւրանքներուն:

***

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐՈՎ

2005 Հոկտեմբեր 18–27 օրերուն Զարթարաղի մէջ կատարուեցաւ Հանրապետութեան առաջին մարդահամարը: Այդ օրերուն Զարթարաղի մէջ գտնուող բոլոր անձերը հաշուուած են, վերջնական պաշտօնական արդիւնքներով Հանրապետութեան բնակչութիւնը 137·737 հոգի է· 48,3%ը այրեր են, 51,7%ը կիներ: Քաղաքաբնակներու թիւը 70·512 է (47% այրեր, 53%ը կիներ), իսկ գիւղաբնակ 67·225 հոգի ունի երկիրը (49,7% այր, 50,3% կին): Ինչ կը վերաբերի քաղաքներուն, Ստեփանակերտը 49·986 բնակիչ ունի, Ասկերանի չրջանը՝ 16·979, Հադրութը՝ 12·005, Մարտակերտը՝ 18·963, Մարտունին՝ 23·157, Շահումեանը՝ 2·560, Շուշին՝ 4·324, Քաչաթաղը՝ 9·763:

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ)

ՅԻՊԷ – *Մեր խօսակցութեան վերջին նիւթը Յեղասպանութիւնը եղաւ. ինչ՞ նորութիւն ունիս անկէ յետոյ:*

ԵՒՍԵԲԻՈՍ – *Երբեք չէի կրնար ակնկալել որ տուն վերադարձիս հազիւ երկու ամիս անցած, կրկին բախտը պիտի ունենայի Հայրենիք այցելելու... Հայաստան այցելել եւ նորութիւններու չհանդիպիլ ... անկարելի է մանաւանդ իմ չարաճճի դիտող աչքերուս համար:*

ՅԻՊԷ – *Վստահաբար յատուկ պաշտօնով է որ վերջերս ատեպ հոն կը գտնուիս.*

ԵՒՍԵԲԻՈՍ – *Յատուկ պաշտօնս սկսաւ 2000 թուին Հայրենիքի մէջ եւ Իչխանութիւններու հրաւէրով (կազմակերպելու Մխիթարեան (Մխիթարեան) 300 ամեակի տօնակատարութիւնները, Մխիթար Աբբահօր յուշարձանին գետեղումը Երեւանի կեդրոնական փոքր հրապարակի մը վրայ – Օփերայի մօտ) եւ 2005–2006ի ընթացքին կազմակերպելու Հայ–Իտալական բարեկամութեան օրերը, որուն հիմնական կորիզը հանդիսացաւ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ ԳԱՆՁԵՐՈՒ ցուցադրութիւնը որ տեւեց չուրջ եօթը ամիս եւ ունեցաւ անսպասելի յաջողութիւն:*

ՅԻՊԷ – *Հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի կայաններէն եւ Հայաստանի մամուլի էջերէն անվերապահ գնահատական արձագանգ ունեցաւ, օրերով ամիսներով, բայց Մխիթար Աբբայի Յուշարձանի տեղը պարապ կեցած է տակաւին, պատին վրայ յուշատախտակ մը դեռ կը չիչեցնէ անցորդներուն որ «ԱՅՍ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԿԱՆԳՆԻ ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑՈՒ ԱՐՁԱՆԸ»:*

ԵՒՍԵԲԻՈՍ – *Սկիզբը ըսուեցաւ որ Մխաքանութիւնն ալ պէտք է որոշ գումար մը վճարէ, յուշարձանին ծախքերը բաժնելու համար... եւ ըրաւ առեներ: Եկամուտով այդքան հարուստ Երեւանի քաղաքապետարանը կը թուի թէ բաւարար գումար չունէր փոքր հրապարակ մը յարդարելու...:*

ՅԻՊԷ – *... Եւ յետո՞յ...*

ԵՒՍԵԲԻՈՍ – *Սարսափ մը մտած ըլլալու է եկեղեցական իչխանութիւններու մօտ որ չըլլայ թէ Եհովայի վկաներն ու Մորմոնները ալ փափաք յայտնեն իրենց հիմնադիրներուն յուշարձանը կանգնելու Երեւանի մէջ...*

ՅԻՊԷ – *... Բայց ներողութիւն, ինչպէ՞ս կարելի է ՄԵՆՔ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆ այսքան նուաստացնել Մորմոններու եւ Եհովաճիներու մակարդակին իջեցնելով:*

ԵՒՍԵԲԻՈՍ – *Սիրելի Յիպէ, դուն դեռ շատ միամիտ ես: Մեր չքնաղ Հայաստանի մէջ դեռ ինչե՛ր եւ ինչե՛ր պիտի տեսնենք...:*

ՅԻՊԷ – *Կ'ենթադրեմ Մխիթարեան Հայրերը շատ վիրաւորուած են...*

ԵՒՍԵԲԻՈՍ – *Սիրելիս. երբ եօթներորդ երկինք կը հասցնես ՄԽԻԹԱՐ եւ իր կատարած վիթխարի գործը ի նպաստ հայ մշակոյթին եւ ապա Մորմոններու եւ Եհովայի աղանդաւորներու մակարդակին կ'իջեցնես... ինքնաբերաբար կը մտածես թէ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄԽԻԹԱՐ առ այժմ գործ եւ տեղ չունի գպճինոներու եւ աղանդաւոր կիրքերով մեր ուղղութիւնը կորսնցուցած հայրենիքին մէջ... 300 տարի սպասողը դեռ կրնայ երկար սպասել մինչեւ որ տպիտութիւնը վերանայ եւ միջնադարեան կիրքերը խաղաղին մեր բազմաչարչար հողին վրայ:*

ՅԻՊԷ – *Այսինքն՞...*

ԵՒՍ. – *Մխիթարեանները հրաժարեցան Յուշարձանէն հակառակ զանազան բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու պնդումին:*

ՅԻՊԷ – *Ուրեմն պաշտօնական եւ ինքնաբուխ բոլոր դրուատիքները որ ըսուեցան ու դրուեցան այս վերջին վեց տարիներու ընթացքին, սո՞ւտ էին...*

ԵՒՍ. – *Աւելի ճշմարի՛տ եւ անկե՛ղծ էին քան սուտ: Սա՛ է մեր իրականութիւնը. Հայու խորհուրդ. յաւիտենական պայքարն է մեր երկուսութեան. երկու զղացումներն ալ մեր մէջ միաժամանակ կ'ապրին մեր կեանքի բոլոր երկարութեան: Այն անիծուած օրէն որ Թէոդոս կայսրը Հայաստանը երկուքի բաժնեց՝ մենք կայենի անէծքի պէս Հայու մեր երկփեղկումը մեր մէջ կը կրենք...*

ՅԻՊԷ – *Բայց այդքան խելացի ազգ ենք. ունինք խելացի Առաջնորդներ, անկախ հողմ, կարելի չէ՞ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ գաղափարին վրայ աշխատիլ ներկայիս...*

ԵՒՍ. – *Առ այժմ մեր խելացի առաջնորդները զբաղած են երկփեղկումները աւելի ու աւելի զարգացնելու: Կը թուի թէ անձնական մեծամեծ շահեր կը խաղան... չե՞ս կարդար մեր մամուլին մէջ յաճախ կը յայտնուին գերզգօններ որ իրենց պատկանած կուսակցութեան հաշեւի ընլալու մարմաջէն կամ նոյն կուսակցութեան մէջ առաջնորդի դեր ստանձնելու մտահոգութիւններով տարուած տեղից անտեղի հին վէրքեր կը փորեն, կիրքեր կը զրգռեն, նիւթ չեղած տեղ նիւթեր կը ստեղծեն որ չըլլայ թէ ժամանակի ընթացքին կիրքեր մարին... պէտք է միշտ փչող մը ըլլայ մոխիրին մէջ... լաւագոյն բոց արձարծողը կը դառնայ "ԼԻՏԷՐ" եւ որքան պարապ գլուխ ըլլայ այնքան կը ծափահարուի... եւ ապա կ'ընտրուի որպէս յարմարագոյն ներկայացուցիչ ամէն տարուայ ՄԷԿ ԱՋԳ – ՄԷԿ ՄԵԱԿՈՑԹ Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող Թատերական ներկայացումին...:*

ՅԻՊԷ – *Թանկագին Եւսեբիոս. չատերու նման ես ալ անհասկնալի կը գտնեմ թէ ինչու՞ մեր հայրենի գործարարները ներկայ նախագահին նեցուկ չանգնած են, նոյնիսկ երբ ան բացայայտօրէն անիրաւութիւններ կը գործէ չատ մը կալուածական եւ հողային հարցերու մէջ աղքատ դասակարգին հանդէպ...*

ԵՒՍ. – *Շատ պարզ է. կ'ուզեն եւ կը փորձեն քանդել ԻՐԱԻԱԿԱՆ պետութիւնը որ կը պայքարի առանց օրէնքի դրամատիրական աշխարհին դէմ...:*

ՅԻՊԷ – *Ինչ՞ է այսօր Հայութեան հակազդեցութիւնը այս կացութեան հանդէպ:*

ԵՒՍ. – *Ներկայիս բանտ կ'երթան միայն տկարները ու խեղճերը... մնացեալները անպատժելիութիւն, պատիւ եւ յարգանք կը պահանջեն... հիմա կը հասկնա՞ս թէ ինչ կ'ուզէ գործարարներու այս դասակարգը... որ կարենայ 12–16 ժամ օրական բանուորը աշխատցնել, օրական 1.000 դրամով (2 տոլար), ամիսներով չվճարել կամ որեւէ պատրուակով (որպէս ապրանք փճացնող, գող կամ բայակայող) ամսականներէն զրկել... մէկ խօսքով կ'ուզէ որ ազատ ձգուի ամէն գնով եւ ամէն միջոցներով հարստանալու ընթացքը, առարկելով որ սա միա՛կ ճամբան է Հայաստանի աղքատութեան դէմ պայքարելու...: Բա՛ւ է հարստութեան դէմ պայքարիլ... պայքարինք աղքատութեան դէմ... ահա անոնց գաղափարախօսութիւնը:*

ՅԻՊԷ – *Եւսեբիոս սիրելիս. սա անիրաւութիւն է պարզապէս... սա առանց վրատանդի եւ անիրաւօրէն աւարի սիրանալու պիտեամ է:*

ԵՒՍ. – *Արդիւնքը չես՞ տեսներ. Մեր ելլին մէջ օրէ օր ոճրի տնտեսութիւնն է որ կ'աճի. ձգտում մը ազատական դրամատիրութենէն անցնելու դէպի ոճրային պետութիւն (սպանութիւններ խորհրդարանին մէջ, սպանութիւններ դրասենեակներու մէջ, սպանութիւններ քաղաքի պողոտաներուն վրայ):*

ՅԻՊԷ – *Հին եւ նոր հարուստներու այս ազատ ընթացքը որ սանձարձակ հարբուտութիւններու կուտակում կու տայ... ուր՞ պիտի հասցնէ երկիրը...:*

ԵՒՍ. – *Դէպի աստիճանաւոր մահ ժողովրդավարութեան... պետութիւնն ու քաղաքականութիւնը գործածել դրամ պիղելու եւ ոչ լաւ կառավարելու եւ... անսանձելի ամ մաֆիական կառոյցներու:*

ՅԻՊԷ – *Բայց դու վիտե՞ս թէ հայրենիքը ինչ կը զոհէ այս դրամատիրութեան վայրագ խորանին...:*

ԵՒՍ. – *Նախ աստիճանաւոր կերպով կը կորսնցնէ քաղաքակիրթ ընկերութիւնը, ապա կ'անհետանայ առաքինի ընտրեալներու եւ պիտակից անձերու դասը որ իր կարգին կը փոխարինուի անօրէն եւ անպատասխանատու դասով մը...*

ՅԻՊԷ – *Արդիւնքը՞...*

ԵՒՍ. – *Տափակ եւ ձանձրացուցիչ կեանք մը. արուեստ, դրականութիւն, մշակոյթ դերին կը դառնան չուկայական օրէնքներու... Հեռատեսիլը կը ծեփուի ղուելի գովազդներու չարանով որ կործտած՝ սպառողական ցանկութիւններէ, իջած է արդէն զազրելի ցածութիւններու...:*

ՅԻՊԷ – *Բայց ուր՞ է հասարակութիւնը...*

ԵՒՍ. – *Անկախութեան 15 տարիներու ընթացքին, յաջողեցան հասարակութեան կորսնցնել տալ "ՀԻՒՄՈՐԻՍ" ղղացումը ... ան սկսած է ամէնէն սրբազան ղղացումներն անգամ վերածել սեռային չուկայի, խոհանոցի, ճաչարանի...*

(Շար. 1)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼԻՍԷ ԴՈՒՐՍ

Երուանդ Օտեան իր անօթութեան մասին խօսեցաւ երգիծանքով, իր սիրոյ տառապանքներուն մասին խօսեցաւ երգիծանքով, բայց նիւթ մը կար, որուն մասին չկրցաւ խօսիլ երգիծանքով: Այդ նիւթը այն ողբերգութիւնն էր որ ինք ալ ապրեցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդին նըման: Անատոլուի ու Պոլսոյ մէջ պատահած հայկական ջէնգերէն վերջ հեռանալ Թուրքիայէ, աստանդական կեանք ապրի՛լ օտար անհամար երկիրներու մէջ, յետոյ խրախուսուիլ հայերու նկատմամբ իթթիհատական երիտ Թուրքերու հալմակրանքէն կամ Սահմանադրութեան դործադրութենէն, դարձեալ Պոլիս վերադառնալ, իյնալ 1915ի տեղահանութեան տխուր օրերուն մէջ, նախ ճողոպրիլ ձերբակալութենէն, ապա ձերբակալուիլ ու աքսորուիլ երեքուկէս տարի, յետոյ Պոլիս վերադառնալ, դարձեալ յուսախար ըլլալ, խոյս տալ արտասահման: Այսպիսի փոթորկոտ կեանքի մը ընթացքին է որ Օտեան տուած էր իր ծովածաւալ գործը, ինչ որակ ալ ներկայացնէ այդ գործը իր ամբողջութեան մէջ: Եւ տուած է նաեւ ծովածաւալ յուշագրութիւն, պատմելով իր եւ իր ընկերներուն կեանքը: Շատ կարեւոր ու հետաքրքրական տուեալներով լեցուն էր «Տաներկու տարի Պոլսէն դուրս» յուշագրութիւնը: Բայց իր բոլոր միւս յուշագրութիւններու կարգին՝ ամէնէն կարեւորն է թերեւս «Անիծեալ տարիներ» խորագրուած յուշագրութիւնը, որ վերջերս հրատարակուեցաւ թէ՛ Երեւանի, թէ՛ Թեհրանի մէջ եւ որով ան կը պատմէ 1915ի տեղահանութեան օրերէն վերջ իր ապրած 3·5 տարուան աքսորի կեանքը(*): Հետաքրքրական է պատմութիւնը: Տեղահանութեան օրերուն ան թաքնըւեցաւ քանի մը բարեկամներու զօրակցութեամբ: Բաւական երկար ժամանակ թաքնուելէ ու փոթորիկին մեղմացումը սպասելէ վերջ, Օգոստոս ամսուան մէջ եղաւ թաքստոցէն ու սկսաւ ման գալ Բեյլէր պողոտային վրայ: Շուտով ձերբակալուեցաւ: Այնուհետեւ ան ալ ճաշակեց աքսորին դառնութիւնը, բայց զոնէ չըբաժնեց այն ողբերգական ճակատագիրը, որուն ենթարկուած էր 24 Ապրիլին ձերբակալուած Պոլսահայ դրագէտներու ու մտաւորականներու փաղանգը:

Օտեան իր յուշերը գրի առած է չատ պարզ ոճով, նաեւ աճապարանքով: Կրնանք ըսել որ ժամանակ ու տրամադրութիւն չէր ունեցած այդ յուշերը գրականացընելու, աւելի խնամեալ ոճով պատմելու: Իր նպատակը եղած էր միմիայն պատմել: Ոճը կարեւոր չէր անշուշտ: Կարեւոր էր այն ինչ որ կը պատմէր: Եւ բոլոր պատմածները ունէին երկու տարբեր երեսակներ: Առաջին երեսակը կը վերաբերէր հայ մտքի մարդոց, դրագէտներու, հոգեւորականներու ու քաղաքական գործիչներու փոխյարաբերութիւններուն, անոնց մտաւորական կամ քաղաքական գործունէութեան ու ապրուստի դժուարութիւններուն, երկրորդը կը վերաբերէր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան վայրումներուն եւ ատոնց մէջ հայ մարդոց կատարած դրական կամ ժխտական դերերուն:

Եգիպտոսը, ուր Օտեան բնակեցաւ երկար տարիներ, իր երկու մեծ քաղաքներով, Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, երկրորդ հայրենիք մը դարձած էր Օտեանին համար: Իր յուշերուն մէջէն կ'արժէ որ կանգ առնենք 1908 թուականին Եգիպտոսի մէջ պատահածներուն վրայ:

1908ի ամառը Թուրքիոյ մէջ լաւատես մթնոլորտ մը ստեղծուած էր, տպալած էր սուլթանական երկարամեայ բռնակալութիւնը եւ գործադրութեան կը դրուէր 1876ի Սահմանադրութիւնը: Պոլսոյ մէջ ուչեւոր մթնոլորտ կը տիրէր, իթթիհատականները, որոնք երիտասարդ Թուրքեր կամ երիտթուրքեր կը կոչուէին, չատ լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէին հայ մըտաւորականներու ու գործիչներու հետ, անոնց հետ միատեղ եղբայրութեան ու համերաշխութեան ցոյցեր կ'ընէին, կը պատմէին որ Սահմանադրութիւնը ընդունուած էր Հայերու զօրակցութեան շնորհիւ:

Այս բոլորը իրենց արձագանգները բերած էին մինչեւ Եգիպտոս, Աղեքսանդրիա: Օտեան կը պատմէ որ Աղեքսանդրիոյ երիտթուրքերը կազմակերպած էին հաւաքոյթ մը ուր անոնք երախտապիտութիւն կը յայտնէին Հայերու նկատմամբ: «Սահմանադրութիւնը դուք բերիք», կ'ըսէին Հայերուն: Աղեքսանդրիոյ երիտթուրքերը կազմեցին մեծ թափօր մը, որուն մասնակցելու հրաւիրեցին նաեւ Հայերը: Փողերախտամբի ընկերակցութեամբ, դրօշակներ պարզած, անոնք եւ Հայերը, որոնց կարգին նաեւ Օտեան, չրջեցան Աղեքսանդրիոյ փողոցներուն մէջ: Թուրքերը չարունակ կ'աղաղակէին.

– Կեցցե՛ն մեր հայ եղբայրները:

Երիտթուրքերը մինչեւ իսկ այցելեցին Աղեքսանդրիոյ Հայոց Եկեղեցին եւ խորանին առջեւ հայրենասիրական ճառեր արտասանեցին, անոնցմէ մէկը համբուրեց Առաջնորդ Աղաւնու Սրբազանին ձեռքը: Հայերու մօտ բոլոր կասկածները փարատած էին, երկիր վերադառնալու քանի փափաք մը ունէին այլեւս: Երիտթուր-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Կլենտէյլի մէջ, Օգոստոս 8ին իր մահկանացուն կնքած է հանրային, կրթական մշակ, Հ.Ց.Դ. Բիւրոյի նախկին անդամ Անդրանիկ Ուրֆալեան: Մնած էր 1923ին Մուսա լերան հայուսիէ գիւղը: Նախակրթութիւնը տեղւոյն վրայ ստանալէ ետք ուսումը շարունակած է Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ, աշակերտելով Յակոբ Օշականի: Դպրոցը աւարտելէ ետք վերադարձած է Ախճար եւ ուսուցչական պաշտօն վարած է տեղւոյն «Ցառաջ» վարժարանին մէջ: Տնօրէնի պաշտօն վարած է Լիբանանի Թրիփոլի քաղաքի «Ալրմեան» եւ «Նուպարեան», ինչպէս նաեւ Պուրճ Համուտի «Լուսինեան» վարժարաններուն մէջ: Երիտասարդ տարիքէն անցած է Հ.Ց.Դ. շարքերը. եղած է անդամ կուսակցական մարմիններու՝ կոմիտէ, կեդր. կոմիտէ, ինչպէս նաեւ 1963ին՝ Հ.Ց.Դ. Բիւրօ: Բեղուն գործունէութիւն ունեցած է Լիբանանի թեմի ազգային կառոյցներուն մէջ: 1991ին լոյս ընծայած է իր յուշերը՝ «Կեանքի մը հետքերով» խորագրով: Թաղումը կատարուած է Օգոստոս 12ին:

*
**

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ, ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻՆ

Կլենտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Յուլիս 7ին, տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Եդուարդ Պօյաճեանին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Գէորգ Պեհլիկեան, ներկայացնելով օրուան բանախօս՝ Պօղոս Մնացականեան մարդն ու մտաւորականը: Բանախօսը ներկայացուցած է Եղ. Պօյաճեան ուսուցիչը, հրապարակագիրը եւ բանաստեղծը, չեշտելով որ անոր առաջին գիրքը՝ «Սէր եւ վիշտ» խորագրով, իր խորքով թէ լեզուով ու չունչով անկիւնադարձային նորարարութիւն մը եղած է մեր գրականութեան մէջ:

*
**

ՄԱՐԵՆ ԳԱՐԱԼԵԱՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ԳԻՆԵՋՕՆԸ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Յունիս 26ին տեղի ունեցած է Մարեն Գարալեանի «Հայրս՝ Մկրտիչ եւ 23 այլ պատմուածքներ» հատորին գինեձօնը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Խօսք առած են Մարիալ Դարբինեան եւ Վահան Վահանեան: Հեղինակին ու անոր գործը ներկայացուցած է Գէորգ Պեհլիկեան: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է հեղինակը:

*
**

ՈՍԿՐԱԾՈՒԾԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ «ԿԵԱՆՔԻ ՔԱՅԼԱՐՇԱԻ»Ը

Փասատինայի «Ռոզ Պօլ» մարզադաշտին մէջ, Յուլիս 29ին, տեղի ունեցած է Ոսկրածուծի նուիրատուներու ազգային հիմնարկին ի նպաստ կազմակերպուած «Կեանքի քայլարշաւ»ը, որուն մասնակցած են 500 հոգի: Տարբեր տարիքի մասնակցողներ քալած են 5 եւ 10 մղոն, այցելելով նաեւ զանազան տաղաւարներ: Նոյն օրը 100 երիտասարդներ արձանագրուած են հիմնարկին: Պաշտօնական յայտագրի ընթացքին հիմնարկի գործունէութեան մասին խօսք առած են տոքթ. Ֆրիդա Ճորճըն եւ գործադիր տնօրէն տոքթ. Սեւակ Աւագեան:

ԼՐԱՏՈՒ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ, Օգոստոս 16ին, իր մահկանացուն կնքած է Գէորգ Գանտահարեան, ազգային, կրթական, մշակութային եւ հանրային գործիչ: 1939ին ընդունուած էր Անթիլիասի Դպրեվանքը եւ աւարտելէ ետք դարձած էր ուսուցիչ Նոյն յարկին տակ եւ այդ պաշտօնը շարունակած էր տասնամեակներու ընթացքին: Երկար ժամանակ եղած է տեսչական խորհուրդի անդամ, 35 տարիներ ալ դասաւանդած է Համազգայինի ճեմարանին մէջ: Ողբացեալը հիմնադիրը և խմբավարը եղած է չարք մը բազմաձայն երգչախումբերու եւ եկեղեցական թէ աշխարհիկ երգերով բազմաթիւ ելոյթներ տունեցած է զանազան պաշտօններու մէջ: Երկար տարիներ մաս կազմած է Լիբանանի Հ.Ց.Դ. կեդրոնական կոմիտէին, ստանձնելով զանազան պաշտօններ: Մինչեւ իր մահը անդամ էր Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի Լիբանանի գործադիր մարմնին: Ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ:

*
**

Ս. ԹԱԴԷի (Պարսկաստան) տարեկան աւանդական ուխտագնացութիւնը տեղի ունեցած է Յուլիս 28էն 30, հովանաւորութեամբ Արամ Ա. Կաթողիկոսի եւ մասնակցութեամբ Իրանահայ թեմերու առաջնորդներու: Յուլիս 28ի երեկոյեան հոկումի ժամերգութիւն կատարուած է վանքին մէջ, որու աւարտին, քարոզած է Թեհրանի Հայոց թեմի առաջնորդը՝ Սեպուհ Արք. Սարգիսեան: Յուլիս 29ի առաւօտուն, պատարագած է Ատրպատականի Հայոց թեմի առաջնորդ՝ Նշան Եպիսկ. Թօփուզեան: «Ալիք» օրաթերթը կը հաղորդէր այս առթիւ, որ կրօնական արարողութիւններէն ետք տեղատարափ անձրեւը որ հեղեղի վերածուած է, խանգարած է ուխտաւորներու հանգիստը եւ դժուարութիւններ ստեղծած:

*
**

ՊՈԼԻՍ գացած է եւ Յուլիս 27ին ալ «Մարմարա»յի խմբագրատունը այցելած հայագէտ պարսիկ բանաստեղծը՝ Ահմէտ Նուրիզատէ: Անոր գործերէն մէկն է «Հարիւր տարի հայ բանաստեղծութիւն» պարսկերէն հատորը, 700 էջերէ բաղկացած:

*
**

ՖԻՆԼԻՊԱՀԷԻ «Պիւլիքզլէօպ» ծովափնեայ ամառնային բացօթեայ կառոյցներուն մէջ, Օգոստոս 4ին Շիլլիի Մարմնամարզական ակումբը տօնած է իր հիմնադրութեան 60ամեակը: Քոքթէյլէն եռք, հիւրերը տեղ գրաւած են սեղաններու շուրջ: Ցայտագրին ընթացքին խօսք առած է Ակումբի Բ. ատենապետ Գարուն Գովան եւ շնորհակալութիւն յայտնած Ակումբի բարերարներուն: Երաժշտական բաժին մը ներմացուցած է մթնոլորտը:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի երդիքին տակ կազմուած է երիտասարդներէ բաղկացած նոր յանձնախումբ մը, որուն նպատակն է զբաղիլ Գթութեան Ցարկի տակ ապաստանած անօդնական ու առանձին մնացած ազգայիններուն հետ: Յուլիս 26ին, նորակազմ այս յանձնախումբը 10 երիտասարդներէ բաղկացած էր այդ սկզբնական շրջանին:

*
**

ԳԱՆԱՏԱՑԻ Ուսթերու համալսարանի երիտասարդական կեանքի կեդրոնին մէջ, համալսարանի Հայ Ուսանողական Միութիւնը Յուլիս 20ին, տաղաւար մը տեղադրած էր, ուր ցուցադրուած են ցուցատախտակներ և բաժնուած են թղթիկներ ուր կը նշուէին մարդկային իրաւունքի ոտնակոխումը, Թուրքիոյ տարածքին ազատ խօսելու արգելքը եւ լրագրողներու ձերբակալումը (Թուրք թէ հայ), օրինակ Հրանդ Տինքի պարագան, որ հրապարակաւ բացատրուած է ներկայ ուսանողներուն:

*
**

ՊՈՂՍՈՑ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի երդիքին տակ կազմուած է երիտասարդներէ բաղկացած նոր յանձնախումբ մը, որուն նպատակն է զբաղիլ Գթութեան Ցարկի տակ ապաստանած անօդնական ու առանձին մնացած ազգայիններուն հետ: Յուլիս 26ին, նորակազմ այս յանձնախումբը 10 երիտասարդներէ բաղկացած էր այդ սկզբնական շրջանին:

*
**

ԳԱՆԱՏԱՑԻ Ուսթերու համալսարանի երիտասարդական կեանքի կեդրոնին մէջ, համալսարանի Հայ Ուսանողական Միութիւնը Յուլիս 20ին, տաղաւար մը տեղադրած էր, ուր ցուցադրուած են ցուցատախտակներ և բաժնուած են թղթիկներ ուր կը նշուէին մարդկային իրաւունքի ոտնակոխումը, Թուրքիոյ տարածքին ազատ խօսելու արգելքը եւ լրագրողներու ձերբակալումը (Թուրք թէ հայ), օրինակ Հրանդ Տինքի պարագան, որ հրապարակաւ բացատրուած է ներկայ ուսանողներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌԱԾՆԵՐ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ
REFRANES Y PENSAMIENTOS

ՄԱՐԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՏԻՆԿԻԼԵԱՆ

Մոնթէվիտէօ
(*Մեկենասութեամբ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան*)

Livres reçus

LA SANTA SEDE E LA QUESTIONE ARMENA (1918 - 1922)

MARCO CAROLLA

Mimesis, Milano 2006

ԱՆՅՈՒԿԸ ՓՈՌՅՈՒԿ

ԲԱ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Սակայն՝ մեր ընկերներէն՝ Ցարուհիւն Մրմրեան, յանկարծ ջղային խանգարում մը ունեցաւ եւ առտու մը իմացանք՝ որ հիւանդանոց զինքը փոխադրեր են: Ցաւեցանք չա՛տ եւ որոշեցինք երթալ այցելութիւն մը ընել. եւ ահա ես, Սեպուհ Իւթիւճեան որ Մրմրեանի ազգական էր, հետերնիս ալ ուրիշ ընկեր մը, կիրակի օր ելանք գացինք Թուի Թաչիի հիւանդանոցը, ուր կը գտնուէր ինքը:

Հիւանդանոցին տնօրէնը սենեակ մը մեզ մտցուց եւ հրաման ըրաւ որ Մրմրեանը հոն բերուի. սպասեցինք մենք բաւական ատեն մինչեւ պահապան մը մեր քով բերաւ Մրմրեանը դրեթէ կիսամերկ, որ զիս տեսնալուն պէս լալ սկաւ, ու վրաս յառաջնալով, երկու ձեռքը դէպի վիզս երկարեց, բայց պահապանը իր այսօրինակ շարժումը դիտելով, անմիջապէս քաշեց տարաւ զայն: Ետոր պէս յուզուեցանք մեր սիրելի ընկերին այս վիճակին, վերադարձանք գլխիկոր, տրտում, տխուր:

*
**

Քանի մը ամիս յետոյ, Մրմրեան վերադաս իր առողջութիւնը, կատարելապէս բժշկուեցաւ, եւ սկսաւ յաճախել իր դըպրոցը. ուրախ էինք:

Ցարուհիւն Մրմրեան մեր դասին յառաջադէմ աշակերտն էր. քալ գիտէր դըրաբարը թարգմանել աշխարհաբարի, շատ անգամ առաջնորդ կ'ըլլար մեզ, իրմէն աւելիհիւններու երբ հանդիպէինք: Երբեմն մեզ կը տանէր իրենց տունը Գուզկունճուքի բարձունքին վրայ, եւ ամբան եղանակին մեզ կը հրամցնէր պարտէզի պտուղներէն ծիրան ու տանձ, որոնց բերին տակ կը հեծէին ծառերը:

Քանի՛ որ Գուզկունճուք բառը նշանակեց դրիչս, հարկ կը համարիմ յիշատակել հոս կարեւոր եպիսկոպոսի մը մահը, իմա՛ Գուզկունճուքի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ քարոզիչ, Սէթեան Ցովհաննէս Սրբազանի:

*
**

1873 Թուականին Յուլիս ամսուան մէջ էր, որ վախճանեցաւ այս եկեղեցականը, որ ազգօգուտ կեանք մը վարած էր: Ազգային Սահմանադրութեան խմբագրիչ Ցանձնաժողովներուն աշխատակցած, առաջնորդական պաշտօններ վարած, Ս. Ֆոչի ալ կրօնադիտութեան դասատու եղած էր, որով մեր կարդը զնաց ներկայ գտնուիլ անոր յուղարկաւորութեան եւ օծումին:

Խրիմեան Սրբազան պատրիարքը եկաւ իբրեւ սգաւոր նստիլ դասին մէջ: Պատարագեց եւ յետին օծումը կատարից Նարպէյ Ֆորէն Սրբազան, որ խօսեցաւ ապա յոյժ գեղեցիկ դամբանական մը: Դժեց հանգուցեալ եպիսկոպոսին մաքրակենցաղ վարքն ու բարքը, Թուեց ազգին մատուցած ծառայութիւնները, եւ լալով վերջացուց իր դրուատիքը՝ երբ յայտնեց, թէ Սէթեան Ցովհաննէս "իւր օծակից եղբայրըն" էր, զոր կը կորսնցնէր:

Տեսանք, որ հանդուցեալ Սրբազանին մարմինը, Քահանաներէ ուսամբարձ, չքեղ թափօրով պտտցուցին Գուզկունճուքի գլխաւոր փողոցներուն մէջ. յոյն եկեղեցւոյն քահանաները զգեստաւորուած դուրս ելան, ողջունեցին զագաղը, Աւետարաններ կարդացին վրան, եւ յետ այս մեծաշուք յուղարկաւորութեան Սէթեանի մարմինը թաղուեցաւ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ ձախ կողմի պարտիզակը, ուր կը հանգչի ցարդ:

*
**

Այս տարիներուն հաստատուած էր ընկերութիւնը, որ ձեռնարկեց թերթ առ թերթ հրատարակել Պետրոս Դուրեանի գործերը «Տաղք եւ թատերգութիւնք» վերնագրով, զոր մեծ եռանդով կը պնդինք ու անյապաղ կը կարդայինք որպէս զի մենք ալ ոտանաւոր դրելու մարզուինք:

Սոյն հրատարակութեան արդիւնքով, «Ընթերցասիրաց»ը նպատակ ունէր բանաստեղծին քնարանին վրայ չիրիմ կանգնել. բայց հազիւ թէ չինութեան կը սկըսէր, եւ ահա Պետրոսին մեծ եղբայրը՝ Ցարութիւնը հիւանդանալով կը կնքէր իր ծաղկահասակ կեանքը, 1873 Հոկտեմբեր 27ին եւ կը թաղուէր բանաստեղծին քովը:

Սկիւտարի Ընթերցասիրաց ընկերութիւնը խիստ փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը ըրաւ անոր: Մեռելական կարգը կատարուեցաւ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն մէջ, նախագահութեամբ Աղաւեան Նիկողոս եպիսկոպոսին, որ իր դոռ ու զեղեցիկ ձայնովը յուզիչ դամբանական մը արտասանեց. ողբաց Դուրեաններու այս նոր ու վաղաժամ կորուստը, մխիթարութիւն հայցելով վշտաբեկ ծնողքներուն:

*
**

Ցարութիւն Դուրեանին զագաղը հանդիսաւոր երգեցողութիւններով Ս. Կարապետ եկեղեցիէն տարուեցաւ Ս. Ֆոչ, ուր կատարուեցաւ հոգեհանդիսատ եւ անտի առաջնորդուեցաւ Ազգային Գերեզմանատուն: Ցարութիւն Դուրեանի հոգակոյտին վրայ հայերէն եւ թուրքերէն լեզուներով դամբանական ճառեր արտասանողներ եղան, այնպիսի սրտառուչ, սրտամխիկ խօսքերով, որ թաղման ներկայ եղողներս բոլոր, սկսանք արցունքոտիլ:

Ցարութիւն Դուրեան բանաստեղծ մը չէր, բայց պիտուն ուսումնական երիտասարդ մ'էր. քալ տաճկագէտ իրաւաբանութեան հետեւող էր, գեղեցիկ բամբ ձայն մը ունէր, կ'երգէր ազգային երգեր; Իր մահը խոր տրտմութեան մէջ ընկղմեց Սկիւտարի երիտասարդութիւնը. անմխիթար սուգի մատնեց Դուրեան ծնողքը, որ հակառակ իրենց մեծ վիշտերուն, հոգեպին նուիրուեցան փոքրիկ Ազբիպպան ու Մխիթարը (Եղիշէ պատրիարքը յետագային) կրթելու Սկիւտարի Ճեմարանի դպրոցին մէջ, ուրկէ քալուստ չրջանաւարտ եղան երկուքն ալ:

(Շար. 54)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

APPEL POUR LE LIBAN

Nous connaissons la situation actuelle du peuple libanais à travers les médias.

Aujourd'hui, les écoles et les gymnases de la Communauté arménienne hébergent des réfugiés libanais fuyant les zones de conflit et le centre médico-social de la Croix de Secours Arménienne du Liban opère dans l'urgence et soigne des centaines de blessés civils.

Comme par le passé, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel pour venir en aide à nos compatriotes du Liban qui accomplissent, sans discernement, leur devoir de citoyen libanais.

C'est à votre tour d'aider le peuple libanais qui a su, il y a 91 ans, accueillir en son sein notre peuple décimé.

Adressez vos dons, libellés à l'ordre de **«CBAF OPERATION LIBAN»**
à la **Croix Bleue des Arméniens de France**
17 rue Bleue — 75009 Paris

Un reçu de déduction fiscale vous sera remis.

Informations artistiques

L'ensemble de musique
MELANGE RARE,
avec târ, kamantcha, harpe, guitares, flûte et voix, dirigé par Jirayr Der Haroutiounian, présente dans la région lyonnaise son spectacle :

«Des Balkans au Caucase,
ce que raconte le vent d'Est...»

le vendredi 25 août à partir de 21h, au Café Restaurant «Croatia», 58 rue Sébastien Gryphe 69007 Lyon
et le samedi 26 août à partir de 20h45 dans l'église de Quincié-en-Beaujolais (69430), près de Villefranche.

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3)Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
- Divine Liturgie à 11h30
- Repas à partir de 13 heures
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ԶԱՐԱՒԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՓԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇՈՒՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ՍՈՒԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»

(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հաւաքածոյին) 19€

Դիմել՝ «ԶԱՐԱՒԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր ձրիաբեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Ս. Նահատակ Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մաղթանք:

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Հ. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուղ Հայերուն համար:

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւնները բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը:

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատութեա գործընթացին, լծածայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ:

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան:

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener —
75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. —
Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le Révérend Père Komitas HOVNANYAN
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ECOLE SIAMANTO

Rentrée Scolaire

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 25
VENDREDI
25 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅԿԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԵԱՒԱՐԵՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·516 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·516

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԵՐՆԷՇՆԸԼ ամբաստանած է Իսրայէլը, նոր հրատարակած իր տեղեկագրին մէջ, "պատերազմական ոճիրներ" գործած ըլլալուն համար, պիտակցաբար բնաջնջելով Լիբանանի բնակիչները եւ բնակչութեան սահմանուած հաստատութիւնները: Կը պահանջէ որ մահը քննութիւն բանայ:

ՄԱՐՍԷՅԼի նաւահանգիստը սուր ճակատում մը ծայր առաւ Օգոստոս 23ին, երբ կրնկիպիսի (ոչ կառավարական բնապահական կազմակերպութիւն) նաւը փորձեց մօտենալ եւ խարխոյ նետել հակառակ Թոնի ձկնորսներուն արգելքին: Այս վերջիններս, որոնց ապրուստը ապահովուած է այդ ձկնորսութեամբ, սկիզբէն դէմ էին որ Ռէնպօ Ուարիըրի նաւը մօտենայ եւ Միջերկրականի փրկութիւնը քարոզչ ընդդիմանալով Թոնի ձկնորսութեան: Ի վերջոյ, Օգոստոս 23ին, նաւը փորձած էր նաւակայքին մօտենալ եւ չրջապատուած էր: Մարսէյլի ձկնորսները խիստ ամբաստանութիւններ կ'ուղղեն կրնկիպիսի. բոլորն ալ թմբամոլներու միութիւն մը կը նկատուին և սպառնալիքներն ալ չէին պակսեր: Ռէնպօ Ուարիըը տրամադիր էր մեկնելու յաջորդ օրը ժամը 18ին, ինչ որ չէր ընդունուեր ձկնորսներուն կողմէ: Եւ նաւը միշտ չրջապատուած կը մնար Օգոստոս 24ի առաւօտեան ալ եւ կարգ մը ձկնորսներ նաւ ալ բարձրացած էին եւ կացութիւնը վրտանգաւոր կը նկատուէր: Օգոստոս 24ի առաւօտուն, հարցը կարգադրուած կը թուէր: Շրջափակումը վերջ գտած էր եւ նաւը պիտի կարենար մեկնիլ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւ մը, որ Օգոստոս 23ին Ամթերտամէն Պոնպէյ գիծը կ'սպահովէր, կէս ճամբայէն ետ դարձած է, օդաչուն կասկածելի դտնելով 12 ճամբորդներու վարուելակերպը: Օդանաւը վերադարձած է Ամթերտամ, երկու հալածիչ օդանաւերու ընկերակցութեամբ: Օդաչուն ճամբու ընթացքին քերոզէնի պահեստն ալ պարպած էր ապահովութեան համար: Կասկածելիները ձերբակալուած են: Կը թուի որ չէին յարգեր ապահովութեան կանոնները, գործածելով միշտ առձեռն հեռաձայնները: Իրենց ազգութիւնը չէր յայտնուած 24 ժամ ետք:

ԳԱԶԱ առեւանգուած ամերիկացի երկու լրագրողները ներկայացնող տեսերիզ մը սփռուած է: Առեւանգող խումբը, ցարդ անծանօթ՝ Ս. Ձիհատի զօրագունդերը, կը պահանջէ ՅԱՄՆ բանտարկուած 72 մահմետականներու ազատ արձակումը առանձին դեկոյցով մը: Պաղեստինեան իշխանութեան վարչապետը (Համասի անդամ) Օգոստոս 22ին կոչ ըրած էր որ Ամերիկացիները ազատ արձակուին: Ընդհանրապէս օտարականներու առեւանգումը քանի մը ժամ կը տեւէր, բայց, այս անգամ տարբեր բնոյթ ունի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ հարցախոյզերը կը չարունակուին եւ ամէն օր տարբեր արդիւնքներ կու տան: Դեռ 48 ժամ առաջ (Օգս. 21ին) Սեկոլէն Ռուայալ չափազանց մեծամասնութեամբ կը յաղթէր Սարքոզիի դէմ (54%) մինչ Օգոստոս 23ին Սարքոզին կը յաղթէր ձայներու 51%ով:

ԳԱՇԱՆի ազատաթէն արտաքսուած 200 բնակիչները (ամանք առանց կեցութեան ինքնաթուղթի), որոնք օրերէ ի վեր տեղւոյն ժխմնակը ապաստանած են, Օգոստոս 23ին, մերժած են փոխադրուիլ նահանգապետարանին առաջարկած բնակավայրերը (պանդոկները): Հոս ալ, սուր ճակատում մըն է որ տեղի կ'ունենայ իրենց եւ իշխանութիւններու միջեւ եւ ընդդիմութիւնը լատգոյնս կ'օգտագործէ կացութիւնը, այցելութիւններ ալ տալով արտաքսուած օտարականներուն: Յոյցեր ալ տեղի կ'ունենան: Ցաջորդական այցելութիւններ տուած են ձէք Լանկ, Մարի-Ժորժ Պիւֆէ, Օլիվիէ Պըզանսընօս:

ՖՐԱՆՍԱ դաղթող օտարականներու թիւը 4·9 միլիոնի հասած է ըստ Վիճակագրական Հիմնարկին, ինչ որ ընդհանուր բնակչութեան 8·1%ը կը ներկայացնէ եւ 760 հազարով աւելի է բաղդատմամբ 1990ին: Գաղթը զգալի յաւելում կրած է վերջին տասնամեակին, դլխաւորաբար Սեւ Ափրիկէէն եկողներու մօտ, ինչպէս նաեւ Ասիայէն: Զինագիներու թիւը կըրկնապատկուած է, թուրքերու թիւն ան 225 հազար կը նկատուի (50 հազար աւելի):

Ս. ՀԻՒՍԷՑՆի երկրորդ դատավարութիւնը (ցեղասպանութիւն Քիւրտերու դէմ) որ սկսած էր Օգոստոս 21ին յետաձգուած է Սեպտեմբեր 11ին, պաշտպանութեան վաստաբաններու դիմումին ընդառաջելով:

ԼԵՒ ՎԱԼԵՋԱ, Նոպէլեան նախկին դափնեկիր եւ Հանրապետութեան նախկին նախագահ հեռացաւ Սոլիտարնոսկէն, բողոքելու համար սենոիքային մերձեցումին դէմ Քաչինսկի երկուորեակներուն հետ: Վալեզա այլեւս կապ մը չի տեսներ Լեհաստանի պատմական սենոիքային եւ իր միջեւ: 26 տարի առաջ է, նոյն օրերուն, որ Կտանսկի նաւաշինարանին ելեկտականութեան բանուորը դլուխը կ'անցնէր համայնավար վարչակարգի առաջին ազատ սենոիքային, որ խորհրդանիշի բնոյթ կ'առնէր անմիջապէս:

Տ. ՏՐ ՎԻԼՊՓԻՆ տեսնուելէ ետք Իսրայէլի արտաքին նախարարուհիին հետ, որ Փարիզ եկած էր, յայտարարած է որ Քրանսա "ամէնէն յանձնառու եւ ամէնէն ներկայ" երկիրն է Լիբանանի մէջ եւ կ'ուզէ աւելի հեռուն ալ երթալ, երբ պայմանները ստեղծուած րլլան: Շատ կարեւոր է, ըսած է Քրանսայի վարչապետը, որ Քրանսա Լիբանան ունեցած իր փորձառութեամբ, միջազգային այլ դաշտերու վրայ ունեցած փորձառութեամբ, բոլոր երաշխաւորութիւնները տայ, թոյլ տալու համար Քինիւլի յաջող գեհեդումը տեղւոյն վրայ: Իսրայէլի նախարարուհին կ'ուզէ որ ամէն բան չատ արագ ընթանայ: Կը գտնէ որ ներկայ կացութիւնը ամէնէն պայթուցիկն է: Միւս կողմէ, Պրիւսէլի մէջ, Օգոստոս 23ին, արտաքին 25 նախարարներու ժողովը դրական արդիւնք տըւած է, ինչ կը վերաբերի այն ընդլայնուած ժողովին որ պիտի վճռէ ՓինիԻլ-ի կազմութիւնը եւ լիազօրութիւնը:

ԳՈԼՈՄՊԻՈՑ ՓԱՐՔԻ (Գոլոմպիոյ ազգափոխական զինեալ ուժեր, քանբերը Քիկառոյի տուած իր հարցազրոյցին մէջ, ըսած է թէ Ինկրիտ Պէթանքուր լաւ է, որքան կարելի է լաւ ըսել, այն պայմաններուն մէջ, ուր կը դտնուի: Ցոյս չկայ սակայն թէ ազատ արձակուի, Գոլոմպիոյ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ «ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՁԼ»Ը

Քրտական զինեալ ուժերու (ՔՔՔ) գործադիր խորհուրդը Միջին Արեւելքի ներկայ խմորումներուն լոյսին տակ վերլուծելով կացութիւնը հարկաւոր նկատած է չեչտել իր կեցուածքը: Կատարուած յայտարարութեամբ որ «պատմական քայլ» կ'որակուի, կ'ըսուի թէ Միջին Արեւելքի ժողովրդավարացման հոլովոյթին ամէնէն կարեւոր խոչընդոտներէն է քրտական հարցին անլոյծ ձգուիլը: Այնքան ատեն որ այդ վիճակը կը տեւէ, չըրջանի միւս հարցերը լուծելու ջանքերը արդիւնք չեն տար ու կայունութիւն չի հաստատուիր:

Մեկնելով այս հաստատումէն, խորհուրդը երկու մասէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է: Առաջին մասին մէջ նշուած են լուծումի տանող, վստահութիւն ներչնչող քայլերը, երկրորդին՝ մնայուն լուծումի համար անհրաժեշտ նկատուած պայմանները:

Առաջինով ամփոփուած են Թրքական պետութեան ուղղուած երեք պայմաններ. ան հարկ է յայտարարէ թէ տրամադիր է երկխօսութեան եւ քրտական հարցին կարգաւորումին: Հարկ է վերջ տայ յարձակումներուն եւ Ա. Իօճալանի կիրարկուած մեկուսացումին: Այս պայմաններու յարգուելու պարագային կրնայ օրակարգի դալ հրադադարը: Նման հոլովոյթի մը ձեռնարկելու համար կողմերը մինչեւ Սեպտեմբեր 1 հարկ է արտայայտեն լուծումի իրենց տրամադրութիւնը:

Այսքանը կատարուելու պարագային, որպէսզի ամբողջական ու մնայուն լուծումը կարելի ըլլայ, կը պահանջուի քրտական ինքնութեան ճանաչումը եւ սահմանադրական երաշխիքով ապահովագրումը, քրտերէնի որպէս երկրորդ պաշտօնական լեզու հռչակումը եւ քրտերէնով ուսուցման կազմակերպումը, ազատօրէն քաղաքականութիւն վարելու եւ կազմակերպուելու իրաւունքը, փոխադարձ ներումի հռչակումը, ներառեալ Իօճալանը, բոլոր քաղաքական բանտարկեալներուն ազատ արձակումը, յատուկ պատերազմական ուժերուն Քիւրտիստանէն քաշուիլը, դիւղերը վերադառնալու կարելիութեան ստեղծումը. այս բոլորը կատարուելէն ետք զինադադար կը յայտարարուի ու կը սկսի օրինաւոր ժողովրդավար ընթացքով կեանքը:

Դժուար չէ կռահել թէ ի՛նչ կ'ըլլայ Անդարայի պատասխանը, եթէ անչուշտ այդ որակումին արժանի հակազդեցութիւն մը տրուի:

(Շար.ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՄԱՄԼԻԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Վերջին օրերուն ուշադրութիւն գրաւած է որ Ազրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարը պատրաստակամութիւն կը յայտնէ Հայաստանի իր պաշտօնակիցին հետ հանդիպում ունենալու: Նոյնիսկ ան ըսած է թէ քննարկումի նիւթ է այդ հանդիպումին վայրն ու ժամանակը: Ազրբեջանական աղբիւրներու համաձայն Մամէդեարով Օգոստոս 22ին խօսած է Մինսկի խումբին Ֆրանսայի նախագահ Պ. Ֆասիէի հետ, թէ խումբին նախագահները Հայաստանի ու Ազրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարներուն ներկայացուցած են հանդիպումի վայրին ու ժամանակին մասին քանի մը այլընտրանք: Մամէդեարով ըսած է թէ Ազրբեջան համաձայն գտնուած է:

***

ԼՂՀ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 23ի արտակարգ նիստին քննարկելով «Կրթութեան մասին» օրէնքին մէջ փոփոխութիւն կատարելու օրինագիծը, ԼՂՀ Ժողովրդապանը յանգած է այն եզրակացութեան որ Հայաստանի նման, այս տարեշրջանէն սկսեալ ուսուցումը պէտք է բարձրացնել 12 տարուան: Միջնակարգ հանրակրթական դպրոցը կը կազմակերպուի երեք աստիճանով: Մինչեւ 2001 դպրոց ընդունուածները իրենց ուսումը կը չարունակեն տասնամեայ ուսուցման ծրագրով, մինչեւ 2005 եւ 2006–ին առաջին դասարան ընդունուածները 11 տարուան չրջան կը բոլորեն: Փոփոխութիւնը մէկ ձեռնպահութեամբ, գրեթէ միաձայնութեամբ քուէարկուած է:

ՊԷՑՐՈՒԹ

ՀՑԴ-Ի ՋԱՆՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի պատուիրակութիւնը կը չարունակէ այցեր տալ քաղաքական անձնաւորութիւններու եւ օտար երկիրներու Պէյրութի դեսպաններուն, յանձնելու համար այն յուշագիրը որ խաղաղապահ միջազգային զօրքին մէջ Թրքական ներկայութեան Լիբանանի հայրութեան մերժումը կ'արտայայտէ: Պատուիրակութիւնը տեսակցութիւններ ունեցած է Եւրոպական Միութեան ներկայացուցիչին, Յորդանանի, Սպանիոյ, Արժանթինի դեսպաններուն հետ: Ցուշագիրէն օրինակներ յղուած են Պելժիոյ, Զուիցերիոյ, Վատիկանի, Հոլանտայի, Արաբական Էմիրութիւններուն, Գոնկոյի դեսպանատուներուն:

Ցուշագիրը մերժելով Թրքական ուժերու Լիբանան ներկայութիւնը, կը բացատրէ մերժումին պատճառները. Թուրքիա ծանրօրէն արատաւոր իր անցեալէն զատ, այդ առաքելութեան անյարմար երկիր է նաեւ Իսրայէլի հետ ունեցած զինուորական դաշնադրին պատճառով ու իր գործելակերպով որ երկար ատենէ ի վեր կը խոչընդոտէ չրջանին մէջ խաղաղութեան հոլովոյթը:

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ)

ՅԻՊԷ – Ջեմ հասկնար. ինչու՞ այսքան դէչ օրեր կ'ապրինք...

ԵԻՍ. – Որովհետեւ մեր կենցաղէն, մեր յարաբերութիւններէն ջնջած ենք այն բարոյականութիւնը, որ կեղծիք չէ, այլ բնական գործածութիւնն է մեր ժամանակին, բնական ընտիր դաստիարակութիւն ... պահ մը ուշադրութեամբ դիտէ մեր մամուլին մէջ ամէն օր յայտնուող մարդոց ապրելակերպը. անոնցմէ ոչ մէկը արհեստ մը ունի կամ ուսումնական տիտղոս մը. այլ ամբողջ օրը մէկ "պիզնէսէն" միւսը կը ցատքռտէ, դրամ դիքելու, չըմսելու համար կողոպտելու, վազվռտուք մը լաւ առիթներու եւեւէն դրամի համար, կարեւոր չէ ինչպէ՞ս կամ որու հետ...

ՅԻՊԷ – Այո՛ աստիճան...

ԵԻՍ. – Սա սկիզբն է տակաւին. այնպիսի վտանգաւոր ապրելակերպ մըն է որ ուշ կամ կանուխ կը ստիպուի ոճրագործ աշխարհի հետ չփուիլ... Երկրագունտի չորս անկիւններուն վրայ ալ գործընթացը նոյնն է... գործարարը կը չփուի ոճրագործին, դրամատունը մաֆիային, ընտանիքի օրինակելի հայրը պոռնիկներու աշխարհին... ասոնք գործի մը վրայ հաստատուն չեն կենար երբեք, հինէն չեն ժառանգած. մէկ գործէն միւսը կը ցատքեն, օր մը քօնիաք կ'արտադրեն, ամիս մը վերջ ինքնաշարժ կը ներածեն, յաջորդ ամիս աղամանդի կեդրոն կը բանան, տարին չանցած կազ կը բաժնեն... օր մըն ալ կ'իմանաս որ Եւրոպայի մէկ անկիւնը, թմրեցուցիչի մեղադրանքով ծակը ղրուեր են...:

ՅԻՊԷ – Սարսափելի՛ է...

ԵԻՍ. – Եւ զարմանալի որ ասոնց հիացողներու ջիւրը օրէ օր կ'աճի... քանի մեր ժամանակներու մարդիկ են, այս ճարպիկ բայց անորակ աշխարհին յաղթական օրինակն են: Այս երկակենցաղ դոյութեան ամէն օր կը հանդիպիք մեր երկրին մէջ. գործի առաջեռներ, պատուոյ մեռալակիրներ, հասարակ ղոդեր, տոըճանակ չողացնողներ՝ փոխն ի փոխ զիրար կ'ամբողջացնեն...:

ՅԻՊԷ – Ժամանակին պատիւի ղազգում կոչուած բացատրութիւն մը կար...

ԵԻՍ. – Այո՛. եթէ մեծահարուստ մը ձախողէր իր գործերուն մէջ, կամ բանտ մտնէր, յաճախ ատրճանակի գնդակով վերջ կու տար իր վիրաւորանքին... հիմա հասուն, փորձառու անձի տեղ կ'անցնի... կը տեսնե՞ս ինչպէս ժամանակները փոխուած են:

ՅԻՊԷ – Ճիշդ ես. կ'անդրադառնամ որ ամէն ինչ թիւի վերածուած է. երբ մեր կարգ մը օրաթերթերուն անկիւնը մեծ երկիւղածութեամբ չարուած չաքթական վիճակագրութիւններ տեսնեմ, թիւերու մասին միայն կը խօսուի. — այսքան մարդ անճնասպան եղած, այսքան արկածով մեռած, այսքան սպաննուած, այսքան բանտարկուած եւայլն... Թիւ թիւ թիւ... ոչ ոք կը խօսի անոնց պատճառներու մասին... Թշուառութիւն, անսարք ճամբաներ եւ կառքեր, բախտախաղ ու սեռային չզսպուած կիրքեր...

ԵԻՍ. – Ժողովրդավարութիւնը մարմնացնել կարծող արեւմտեան քէն նոյնն է ... բազմադէմ ընկերութիւններու մէջ մարդը արժէք չի ներկայացներ, ո՛չ անոր մըշակոյթը, ոչ կրօնքը ոչ ալ ազգութիւնը. միայն արտադրութիւնն է կարեւորը... Իրաքի եւ Լիբանանի մէջ, իրենց արտադրած զէնքերով օրական տասնեակ կեանքեր կը զոհուին, իրենց մտահոգութիւնը քարիւղի կամ ոսկիի չուական կ'ըլլայ... յանուն "գեղարուեստական գովազդի" որ սեռային բոլոր մրցանիշները կտրած անցած է. կը սպաննեն նաեւ կեանքին իմաստը... բաւ է դիտել չարժապատկերի հաղարաւոր սրահներուն մէջ ցուցադրուող "գեղարուեստական ֆիլմ" կոչուած թափթփուքները...

ՅԻՊԷ – Եկո՛ւր աւելի զուարթ բաներու մասին խօսինք: Ուրիշ ինչ՞ տեսար Հայաստանի մէջ վերջին այցելութեանդ:

ԵԻՍ. – Զգացի որ "Օրինաց Երկիր" կուսակցութիւնը իսկապէս ոչինչացեր է... Ծանուցումները տրուած են միայն օտար լեզուներով, մերթ ընդ մերթ վահանակ մը կը յիշեցնէ թէ Հայաստանի պետական լեզուն հայերէնն է... տարի ու կէս առաջ ծխախոտի եւ ոգելից ըմպելիներու արդիլուած ծանուցումը ճիշդ հակառակ արդիւնք տուած է... փողոցներու երկայնքին միայն այդ ղոյդ վնասակար արտադրութիւններն են որ կը վաճառանուին կատաղի, յարձակումով, դպրոցներուն առջեւ, հրապարակներու չուրջ եւ մանաւանդ օդակայան ուղղուող եւ այնտեղէն ժամանող մայրուղիին վրայ: Համերգային թատերական, մարզաղաչտային տարածութիւնները, հակառակ ամառնային եղանակի դաղարին, բոլորն ալ դըրաւուած են ամէն օր ծնող երգիչ-երգչուհիներով, դիչերային ակումբներու ամառնային ծրագիրներով (Պարսկաստանէն, արաբական երկիրներէն ներածուած պարուհիներու յայտագիրներով) արտասովոր կենսունակութիւն մը երեկոյեան ժամերուն սրճարաններու չուրջ, իրար խաչաձեւող ռուսերէն–անգլերէն–արաբերէն երգերով, եւ ամէնէն ուրախալին (որուն երբեք հաւատք չունէի) կարապի լիճը վերադարձած է իր նախնական վիճակին, դարձած է լիճ, իր սպիտակ կարապներով... ՀՐԱՇԵՒ: Արդեօք նչան մըն է որ լաւատե՞ս ըլլանք...: Մաղթե՛նք:

ՅԻՊԷ – Մթնոլորտը՞...

ԵԻՍ. – Ինչ՞ մթնոլորտ. ծողովուրդը ուրախ չէ... սրճարաններէն երկու քայլ անդին, Ե. Կողբացի փողոցի վրայ պատնէշներ բարձրացած են, քանդուած տուներ եւ ամբողջական ընտանիքներ անոնց հետեւ ապաստանած արդարութիւն կ'սլաշդակեն ամիսներէ ի վեր... առանց դումարով ոչ մէկ յարկաբաժին կրնան գըտնել այսօրուան Երեւանին մէջ. մեղք են, անոնք ալ մարդ են. 15 տարուան մէջ մէկ հատ ժողովրդական չէնք չբարձրացաւ երկրին մէջ... ըսի արդէն "Օրէնքի երկիրը" չատոնց մեռած է չծնած... այդ կուսակցութիւնը դեռ մինչեւ վերջերս կարեւոր դեր ունէր կառավարութեան մէջ. ատոնց պլուխը խորհրդարանի նախագահ էր ... ինչ ըրաւ, ինչ կ'ընեն միւսները, Հ.Ց.Դ. կամ վարչապետին կուսակցութիւնը (Հանրապետական), զբօսաշրջիկները չարաթ մը կու գան կ'ուրախանան, կը պատին, կ'երթան, բայց ժողովուրդին վիճակը բարելաւութեան նչաններ ցոյց չի տար...

ՅԻՊԷ – Լսեցի որ Սեպտեմբերի Հայաստան–Սփիւռք Գ. համագումարին կարեւոր ծրագիրներ մշակուած են. ինչ՞ է տպաւորութիւնդ:

*ԵԻՍ. – Տարիներէ ի վեր սահմանամերձ գիւղերը կը չրջիմ. սկիզբը հոն գետեղուած մեծ թիւով պատմական յուշարձաններուն ծանօթանալու համար. ունինք չատ կարեւոր պատմական եկեղեցիներ եւ վանքեր յատկապէս Թրքական եւ ազրբեջանական սահմաններուն վրայ, ուր ժամանակին անհնար էր մօտենալ... (Երերոյք, Հայկաձոր, Զրափի, Երուանդաշատ, Բագարան, Աղին, Ոսկեպար, Սրվեղի վանք, Պառաւաքար, Խորանաշատ, Քարկոփի վանք, Արենի, Խոր Վիրապ եւն...) այդ առիթներով բարմաթիւ ծանօթութիւններ եւ բարեկամութիւններ հաստատեցի գիւղացիներուն հետ որ միչտ մեծ հաճոյքով կը հիւրասիրէին զիս. տեղեկացայ իրենց ընկերական անմարդկային վիճակին, աչխարհէս կորուած երկար ձմեռները ձիւնով ծածկուած, ամառները անպտղածածելի ճամբաներով մեկուսացած, քարայրի դար ապրող բարի դիւղացիները, ղրկուած Ծ.Խ.– Բրիտանացի լրագրող Ռապրթ Ֆիսք, բրիտանական «Ինտիփէնտընթ» թերթի Օգոստոս 5–ի թիւին մէջ կը վերլուծէ իսրայէլեան յարձակումներուն ձախողութիւնը եւ Միջին Արեւելքի մէջ ռեւմտեան ապարդիւն բաղաքականութիւնը: Ստորեւ թարգմանաբար յօդուածը, զոր կ'արտատպենք «Հորիզոն»էն:

***

Սենեակը ցնցուեցաւ: 1983ի երկրաչարժէն ի վեր յարկաբաժինս մէկ կողմէն միւսը չէր չարժած: Բնականաբար երեք մղոն հեռու՝ Պէյրութի հարաւային արուարձաններուն մէջ իսրայէլեան ռմբակոծումներուն ուժն էր, որ երկիւ առաւօտ չրջեց սենեակիս մէջ օդի ճնչումը, եւ դուրսը արմաւենիները չարժեցան փողոցին մէջ:

Ամէն օր այսպէ՞ս պիտի ըլլայ: Քանի՞ քաղաքացիի տուն պէտք է քանդել, որպէսզի յեղափոխութիւն մը սկսի: Իսկ ի՞նչ պիտի պատահի վերջը: Իսրայէլացիք պիտի ռմբակոծե՞ն կեդրոնական Պէյրութը: Կամ՞ երբ: Այս պատճառո՞վ էր, որ բոլոր օտար մարտանաւերը եկան եւ տարին իրենց քաղաքացիները, տրպէսզի Պէյրութը քանդելը ապահո՞վ ըլլար:

Աւելորդ պիտի ըլլար ըսել, թէ երկիւ մեծ ու փոքր չարդերու այլ օր մըն էր: Մեծաղոյնը հիւսիսային Լիբանանի մէջ 40 մչակներու չարդն էր: Անոնցմէ ոմանք քիւրտ էին. ժողովուրդ մը, որ երկիր չունի: Լուրը կ'ըսէր, թէ իսրայէլեան հեռահաս հրթիռ մը ինկած էր ամոնց վրայ, երբ բանչարեղէն կը բեռցնէին սառնարանով օժտուած փոխադրակառքի մը մէջ՝ հեռուէր հիւսիսի Հերմէլ չրջանին փոքր դիւղերէն՝ Քաայի մօտ: Վիրաւորները փոխադրուեցան Սուրիոյ հիւանդանոցները, որովհետեւ դէպի Լիբանան տանող ճամբաները այժմ բոլորն ալ քանդուած են իսրայէլեան ռումբերու բացած փոսերով: Աւելի ուշ տեղեկացանք, թէ հարուի Թայպէհ գիւղին մէջ բնակարանի մը վրայ օդանաւային յարձակումի մը պատճառով սպաննուած էին հոն ապաստանած 7 քաղաքացիներ եւ վիրաւորուած էին 10 ուրիչներ:

Իսրայէլի մէջ երկու քաղաքացիներ սպաննուած էին Հեզպոլլայի հրթիռներով, սակայն, ինչպէս միչտ, Լիբանան կրեց օրուան յարձակումներուն ուժգնութիւնը, որ անհաւատալիօրէն կեդրոնացաւ երկրին քրիստոնէական սիրտին վրայ, որուն բնակիչները աւանդաբար Իսրայէլի նկատմամբ մեծ համակրանք ցուցաբերած են: Մարոնի քրիստոնեաներու Փաղանգաւոր կուսակցութեան գինեալները ամէնէն սերտ դաչնակիցներն էին Իսրայէլի, երբ անոնք կը ներխուժէր 1982ին: Այսուհանդերձ իսրայէլեան օդուժը հիւսիսային Պէյրութի մայրուղիներուն վրայ երկիւ ռմբակոծեց երեք կամուրջ եւ, ինչպէս միչտ, գոհերը անմեղ մարդիկ էին:

Անոնցմէ մէկը Ժոզէֆ Պասիլն էր՝ 65 տարեկան քրիստոնեայ մը, որ չորս բարեկամներու հետ աւաւօտուն մարզանքի ելած էր Ժիւնիէի հիւսիսը: «Կամուրջին վրայ չորս անգամ քալելէ ետք, անոր բարեկամները որոչեցին հաւաքուիլ եւ վերադառնալ որովհետեւ օդը տաք էր,– պատմեց Պասիլի ընտանիքի անդամներէն մէկը,– սակայն Ժոզէֆ որոչեց անգամ մը եւս քալել կամուրջին երկայնքին եւ ըսպասնուեցաւ»: Իսրայէլացիք որեւէ պատճառ չտուին յարձակումին. Հեզպոլլայի ոչ մէկ կռուող մուտք կրնար գործել մարոնի քրիստոնեաներու այս ամրոցին մէջ: Յարձակումը արդելակեց միայն մարդասիրական փոխադրակառքերու անցքը: Լիբանանի մէջ հետազհետ չեչտուեցաւ այն մտահոգութիւնը, թէ օդանաւային նորագոյն յարձակումները նչան մըն էին Իսրայէլացիներուն անձկութեան, քան թէ՝ զինուորական որեւէ լուրջ ծրագրումի:

Իրօք, մինչ Լիբանանի պատերազմը կը չարունակէ խորտակել մեծ մասամբ լիբանանցի անմեղներու կեանքը, կռիւը հետզհետէ անպատակ կը թուի: Իսրայէլեան օդուժը յաջողած է սպաննել Հեզպոլլայի թերեւս 50 զինուորեալներ և 600 մեքանիզմը քալել սկսի, չատ բան կրնայ փոխուիլ երկրին մէջ:

Հոն ուր լաւատես չեմ, ընդհակառակը օրէ օր աւելի յոռետես կը դառնամ, Հայաստանի պատմական, գեղարուեստական յուչարձաններու պահպանութեան բաժինն է... ոչ թէ պահպանութիւն, այլ լքուածութիւն... չուրջ 40 տարիէ նոյն յուչարձանները բազմաթիւ անգամ լուսանկարած եմ, երբ այդ ամէնը քովէ քով դնեմ, սրտի մեծ ցաւով կ'անդրադառնամ որ վանքերու չրջապատէն միչտ բան մը կը պակսի ... քանդակ, խաչքար, ալրաղաց... եւ քօնիաքի, օղիի, գոլայի չիշեր եւ կերպընկալէ առարկաներ հոս հոն ցանուած, յաճախ երկու փոքր խաչքարեր գետին փռուած կը ծառայեն ածուխ եւ փայտ վառելու խորովածի չամփուրները վառելու... այս ընդհանուր բարոյական դավիժումին ներկայիս աւելցած է ծանրացող պարագայ մըն ալ... կարգ մը աւատապետեր որ չրջանի կամ քաղաքի մը վրայ տարածած են իրենց բռնապետութիւնը, անպատիժ կերպով պատմական կառոյցներ եւ տարածքներ կ'իւրացնեն, կը քանդեն հոն եղած նախաքրիստոնէական եւ վաղ միջնադարեան յուչարձանը, իրենց ընտանեկան մատուռը կամ դամբարանը կառուցանելու... վերջերս, Երեւանի հիւսիսային արուարձաններէն մէկուն մէջ գեր-բռնապետ թաղապետը եկեղեցիին հովիտը պաշտօնաղուրկ ըրած է... որովհետեւ չէ ընդունած Ս. Պատարագը կէս հետեւ չէ ընդունած Ս. Պատարագը կէս թողուլ եւ թաղումի մը երթալ... ինչ որ կը տեսնուի կաթողիկոսական ասպարէզ ալ սկսած են մտնել մեր անօրէն երկրի օրէնքի ներկայացուցիչները...

(Շար. 2)

ԱՀԱԻՈՐ ԱՅՆ ՄՏԱԾՈՒՄԸ Կ'ՈՒՆԵՆԱՄ, ԹԷ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11 ՄԸ ԵՒՍ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՀԻ

քաղաքացիները, քանդած է կամուրջները, կթի գործատունները, պենզինի կայանները, վառելանիւթի չեմարաններ, օդակայանի էջուղիները եւ հազարաւոր բնակարանները, սակայն՝ ի՞նչ նպատակի համար:

Արդեօք Միացեալ Նահանգները տակաւին կը հաւատա՞ն Իսրայէլի այն հաստատումներուն, թէ պիտի ոչնչացնէ Հեզպոլլան, երբ իր բանակը յայտնապէս չի կրնար նման բան մը իրականացնել: Ուաշինկթընը չանդրադառնա՞ր, թէ երբ Իսրայէլ յոռնի այս պատերազմէն զինադադար պիտի խնդրէ եւ միայն ինք՝ Ուաշինկթընը կրնայ զինադադար հաստատել՝ բռնելով Դամասկոսի ճամբան եւ խնդրելով Սուրիոյ նախագահ Պաշար Ասատի օգնութիւնը:

Մինչ այդ ի՞նչ կը պատահի Լիբանանի մէջ: Կամուրջներն ու չէնքերը կարելի՛ է վերաշինել. եւրոպական վարկերով անկասկած: Սակայն բազմաթիւ Լիբանանցիներ այժմ հարցականի տակ կ'առնեն ժողովրդավարութեան այն կառոյցները, զորս Միացեալ Նահանգներ իրե՛նք կը գովաբանէին անցեալ տարի: Ի՞նչ արժէք ունի ժողովրդավար պայմաններով ստեղծուած լիբանանեան կառավարութիւն մը, որ չի կրնար պաշտպանել իր ժողովուրդը: Ի՞նչ արժէք ունի 75 հազար հոգինոց լիբանանեան բանակ մը, որ չի կրնար պաշտպանել իր երկիրը, չի կընար սահման ուղարկուիլ, չի կրնար կռիւ տալ Լիբանանի թշնամիներուն վրայ եւ չի կրնար ապազինել Հեզպոլլան: Իրօք, լիբանանցի բազմաթիւ շիիներու համար այժմ լիբանանեան բանակը Հեզպոլլա՛ն է:

Հեզպոլլայի զէնադուլութիւնը այնքա՛ն կատաղի է եւ Լիբանանի մէջ, իսրայէլեան բանակին վրայ անոր յարձակումները այնքա՛ն վճռական են, որ Լիբանանի մէջ այլեւս չատեր չեն յիշեր, թէ Հեզպոլլա ինք էր այս վերջին պատերազմին դրդապատճառը, երբ Յուլիս 12ին կարած էր երկու երկիրներուն միջեւ սահմանը, սպաննած էր իսրայէլցի երեք զինուորներ եւ առեւանդած էր երկու ուրիշներ: Կռիւը ընդարձակելու Իսրայէլի սպառնալիքները այժմ կը դիմաւորուին զուարճութեան պէս, քան՝ սարսափով, Լիբանանի բնակչութեան կողմէ, որ վերջին երեսուն տարիներուն հետզհետէ աւելի մեծ անհանդուրժողութեամբ կը լսէր զանոնք: Այսուհանդերձ Լիբանանցիք կը վախնան իրենց կեանքերուն համար: Եթէ Թէլ Աւիվը ռմբակոծուի Պէյրութը ռմբակոծուի, Թէլ Աւիվը պիտի խնայուի՞: Հեզպոլլա այժմ կը պարծանքէ Իսրայէլի ակն ընդ ականի լինելուն: Իսրայէլեան իւրաքանչիւր յարձակում կը հակադարձուի Հեզպոլլայի յարձակումով:

Արդեօք Իսրայէլացիք կ'անդրադառնա՞ն թէ այս ձեւով կ'օրինականացնեն Հեզպոլլան, եւ թէ՝ ըմբոստներու անկանոն բանակ մը հռչակաւոր կը դառնայ յաղթելով իսրայէլեան բանակին եւ օդուժին, որոնց մէրքաւիները, եթէ նպատակաուղղուած են, զէրեռնք կը վերածեն պատերազմի ոճրագործներու, իսկ եթէ նպատակաուղղուած չեն, մոռնալ կուտան, թէ աւելի լաւ չեն արաբական այն բանակներէն, որոնց դէմ պարբերաբար կռուած են կէս դարէ ի վեր: Անոնք թացօրէն արտասովոր իրաւարթութիւններ կ'արձանագրուին Լիբանանի այս պատերազմին մէջ:

Իրօք, վերջին երեք տասնամեակներուն չրջանին մէջ ամէնէն հիմնական փոփոխութիւններէն մէկը Արաբներուն հետզհետէ չվախնալու վճռակամութիւնն է: Անոնց ղեկավարները՝ մեր արեւմտամէտ «չափաւորական» ղեկավարները, ինչպէս՝ Յորդանանի Ապտալլա թագաւորը եւ Եգիպտոսի նախագահ Մուպարաքը, թերեւս կը վախնան: Սակայն անոնց ժողովուրդները չեն վախնար: Իսկ երբ ժողովուրդ մը կորնչուցած է իր վախը, կարելի չէ վախ ներարկել անոր: Հետեւաբար այլեւս ապարդիւն է Արաբները ճզմելու եւ զանոնք իր ուժին ենթարկելու Իսրայէլի հետեւողական քաղաքականութիւնը: Քաղաքականութիւն մը, որուն անանկութիւնը այժմ ի յայտ կը բերեն Ամերիկացիները Իրաքի մէջ:

Եւ ամբողջ իսլամական աշխարհի տարածքին «մենք»՝ Արեւմուտքը, Ամերիկան, Իսրայէլը կը պայքարինք ոչ թէ ազգայնականներու դէմ, այլ՝ իսլամականներու: Եւ այս չարաթի, երբ կը դիտեմ Լիբանանի նահատակութիւնը, կանայի մէջ չարդուած անոր մանուկներուն դիակները, որոնք կերպընկալէ տոպրակներու մէջ կը ծրարուէին, մինչեւ որ տոպրակները սպառեցան, եւ անոնք փաթթուեցան դորգերու մէջ, օրէ օր կ'ունենամ այն ահաւոր եւ վհատեցնող մտածումը, թէ Սեպտեմբեր 11 մը եւս պիտի պատահի:

ՌԱՊԸՐԹ ՖԻՍՔ
Պէյրութ

ՊՈԼԻՍ

ՏՈԼՄԱՊԱՀՉԷԻ ՊԱԼԱՏԻՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ ԸՍՏ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՏՈՐԻՆ

Թուրքիոյ Ազգային Ժողովին Ազգային պալատներու տեսչութիւնը Տոլմապահչէի պալատին կառուցումին 150ամեակը նշելու նպատակով հատոր մը հրատարակած է: Անոր մէջ պալեաններու հանրայայտ վաստակին ուրացումը ցաւ պատճառած է հայկական շրջանակներու:

"Ակօս" (Յուլիս 28) հետեւեալ տողերով կ'արտայայտէր այդ ցաւը.

... «Գիրքին մէջ սակայն առաջին ակնարկով կը նկատուի, որ Պալեան արքունի ճարտարապետներու մեծ դերդաստանին Գ–րդ եւ Դ–րդ սերունդէն հայր ու որդի՝ Կարապետ եւ Նիկողոս Պալեաններն են, որոնք Սուլթան Ապտիւլմէճիտի շրջանին Տոլմապահչէի Պալատին թէ՛ ճարտարապետները եւ թէ՛ կառուցողները եղած են, ցոյց կը տրուին պալատին իրբեւ շինութեան վերակեցու "զալֆա"ն եւ իր օգնականը:

Ժ–րդ դարու վերջաւորութենէն մինչեւ ի. դար Օսմանեան ճարտարապետութեան ծառայած եւ Պալի Գալֆայի, Գրիգոր Ամիրայի, Սենեքերիմ Ամիրայի, Կարապետ Ամիրայի, Նիկողոս Պէյի, Յակոբ Պէյի, Սարգիս Պէյի, Սիմոն Պէյի, Լեւոն Պէյի նման արժէքաւոր ճարտարապետներ հասցուցած դերդաստանի մը ամէնէն նշանաւոր անդամներէն կարապետ եւ Նիկողոս Պալեաններու մասին դիրքին "Պալատի ճարտարապետութիւն" ենթախորագիրը կրող բաժնին մէջ կը կարդանք հետեւեալ բացատրութիւնը.–

«Պալատին կառուցման վերաբերեալ ձեռք բերուած փաստաթուղթերուն մէջ իրբեւ գլխաւոր ճարտարապետ (մէրմիմար) կ'անցնի Ապտիւլհալիմ Պէյի անունը եւ կողքին ալ Ալթունիզատէ Իսմայիլ Ջիւհթիւ Փաշայի անունը՝ միմար աղասը եւ շինութեան պատասխանատու ըլլալով: Իսկ շինարարութեան գործերու վերակեցու ըլլալով կարապետ Պալեան Գալֆայի, իրբեւ օգնական ալ Նիկողոս Պալեանի եւ արքունի գալֆաներու անունները կը յիշուին»:

ԱՆՓՈՓՈՒՄ ՄՏԱՁՆՈՒԹԻՒՆ

Մեր յիշողութեան մէջ դեռ թարմութիւնը կը պահեն այն օրերը, երբ Պալեան ազգանունը մոռացումի մատնելու մտօք, պալատը շրջող օտարականներուն կը պատմուէր Տոլմապահչէին Իտալացի "Պալեան"ի կողմէ շինուած ըլլալը: Այսօր ալ "Տոլմապահչէի պալատը" անուն գիրքին մէջ կարապետ եւ Նիկողոս Պալեաններու անուններուն իրրեւ պալատին ճարտարապետերը չչխատակուիլը կը փաստէ, որ Եւրոմխութեան անդամակցիլ պատրաստուող մեր երկրին մէջ անցեալի մտայնութիւնը իւ. դարուն ալ կը շարունակէ իր գոյութիւնը:

ՊԱԼԱՏԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

1849–1856 տարիներու միջեւ Սուլթան Ապտիւլմէճիտի կողմէ արքունի ճարտարապետ Կարապետ Պալեանի եւ որդիին Նիկողոս Պալեանի կառուցանել տուած Տոլմապահչէի պալատին շինարարութեան ճարտարապետի օգնականի պաշտօնը վարած է Պետրոս Նեմցի, իսկ միմար աղասը եւ շինութեան պատասխանատուն եղած է Ալթունիզատէ Իսմայիլ Ջիւհթիւ Փաշա:

Շինարարութեան օգտագործուած քարերը "Մալթա" կղզիէն բերել տրուած են Նշան Թաշճեանի կողմէ, իսկ մուտքերու երկաթեայ դռները գործն են Գրիգոր Մալաքեանի:

Ֆրանսացի արուեստագէտ Սէչանի եւ իր աշխատակազմին իրականացուցած պալատին ներքին յարդարումին ոսկեպատման զարդարանքը կատարուած է Օսմանեան նշանաւոր նկարիչ եւ Մէօսեէօ Փիէռ անունով ծանօթ Պետրոս Սրապեանի կողմէ, պատերը ներկելու գործը յանձնուած է Հաճի Մկրտիչի, իսկ առաստաղներու եւ որմերու յարդարանքը՝ գարձեալ Օսմանեան համբաւաւոր նկարիչներէն Սուրէն Պէզիրճեանի»:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այս տխրահռիթ պատահարները մեզ աւելի կը մղէին հետամտիլ մեր ուսման պաշարը առատացնելու: Խաչատուր Միսաքեանի դասերը օրէ օր մեր եռանդը կ'արծարծէին. ինքը մեզ կը կրթէր գլխաւորապէս Վենետիկի վանքին գիրքերով: Անոր նախամեծապատիւ հրատարակութիւններն էին Հ. Եղուարդ Հիւրմիւզի թարգմանածները. ինքը մանաւանդ պաշտում մը, սիրահարութիւն մը ունէր զրաբարի ոճերուն Հ. Եղուարդին, որուն հետ կենակցած բարեկամ եղած է եղեր Փարիզի մէջ բաւական առեն:

Մեր բուն դասագիրքերն էին՝ Ֆենելոնի «Արկածք Տելեմաքայ»ն, Պարթելըմիի «Անաքարսեայ ուղեւորութիւն»ը, Սէն-Փիէռի «Պօղ եւ Վիրգինէ»ն, զորս փոխ առ փոխ բաղդատել մեզ կու տար իրենց Ֆրանսերէն բնագիրներուն հետ. ցոյց կու տար Հ. Եղ. Հիւրմիւզի յոյժ ճարտարուեստ թարգմանութիւնը, անոր ոսկեղենիկ գրաբարը եւ կ'ուզէր որ մեզ ալ վարժեցնէր անոր ոճին:

*
**

Մէկ տարուան մէջ սկսած էինք արդէն Յէօղի հեղինակին գրած Հիսթուար անսիէնը բաւական լաւ գրաբարի թարգմանել: Միսաքեան մեր թարգմանածները կ'առնէր իր պայուսակին մէջ կը դնէր, կը տանէր, որպէս զի առանձնութեան մէջ կարդար զանոնք, ու սրբագրէր:

Իմ թարգմանութիւններուս մէկ տետրակը, չգիտեմ, ի՞նչպէս եղեր է, իր քովն է մնացեր, որովհետեւ մէկ երկու օրինակ գրելու սովորութիւն ունէինք: Տարիներ յետոյ երբ անոր թուղթերը Պոլսէն փարիզ Նուպարեան Մատենադարանը կը ղրկէին, այդ թուղթերուն մէջէն կ'ելլայ վերոյիշեալ տետրակս, զոր Մատենապետ Ա. Ալտոնեան բարեկամս, հաճեցաւ 1934 Դեկտեմբեր 13ին ինձ տալ: Իմ այդ տետրակս կը կրէ 1874 Յուլիս 28 թուականը. 67 տարի առաջուան ձեռագիրս է այն, կը պահեմ զայն իրրեւ յիշատակ իմ աշակերտութեանս:

*
**

Բացի սոյն թարգմանութիւններէն, Միսաքեան տրամաբանութեան դասեր ալ կուտար. ծոցէն կը հանէր Ֆրանսերէն Լա Լոժիք անուն գրքոյկ մը. անոր մէջէն կը կարդար գրել կուտար մեզի, յետոյ այդ գրածնիս կը թարգմանէինք հայերէն գրաբարի. այս առթիւ մեր ընթերցման յանձնարարած էր Սուէլի Տրամաբանութիւնը, որ անմահն Հ. Արսէն Բագրատունի թարգմանած էր սքանչելի գրաբարի մը:

Պէտք է յայտնել, արդարօրէն խօսելու համար, թէ Միսաքեան՝ Հ. Եղ. Հիւրմիւզի լեզուին նախամեծարութիւն տուող մը ըլլալով հանդերձ, մեծապէս կը սիրէր նաեւ բագրատունիին գրաբարը, զոր "Աստուածաշունչեան" կը յորջորջէր ու անոր "ի պէտս Զարդացելոց"էն եւ Ֆրանսերէն քերականութիւնէն մասնաւոր դասընթացներ մեր ուսողութեան առարկայ կ'առնէր եւ այսպէս մեր ուսման հորիզոնը կ'ընդարձակէր ճարտար դասատուութեամբ:

Դասերէ վերջ մեզի կը կարդար հիանալի առոգանութեամբ եւ յուզումնալից արտայայտութեամբ Հ. Եղ. Հիւրմիւզի տաղերէն ընտրելագոյնները ըստ իրեն. կ'արտասուէր երբ անոր «Մարդոյ որպէս խոտոյ են աւուրք իւր» սաղմոսեան յարատեւութիւնը կ'արտասանէր դոց: Օր մը այս դեղեցիկ երգը նորէն արտասանեց, եւ չգիտեմ, քանի՞երրորդ անգամն էր, եւ յանձնարարեց մեզ, որ մենք ալ զայն դոց սորվէինք: Երբ այդ ոտանաւորին վերջին տողերը, որոնք՝ էին.

Մեռի՛ր ապա, մեռի՛ր վըստահ
Դու յարիցես ՚ի կեանս անմահ

պիտի ըսէր, առաջին տողին "Ապա" բառին տեղ իմ անունս դնելով՝

Մեռի՛ր Վահրամ, մեռի՛ր վըստահ
Դու յարիցես ՚ի կեանս անմահ

դոչեց, եւ պահանջեց, որ յաջորդ դասին ամբողջ ոտանաւորը ես դոց ընկէր ու զայն արտասանէի ընկերներուս ներկայութեանը. չթերացայ վարժապետիս յանձնարարութեան հնազանդիլ. դոց ըրի այդ ոտանաւորը, արտասանեցի դասին մէջ, եւ այսօր իսկ կրնամ զայն անսխալ դոց արտասանել:

*
**

Հ. Եղ. Հիւրմիւզի այդ տաղը բանաստեղծութեան գլուխ–գործոց մ'է. Սաղմոսին այդ մէկ տողը Հ. Եղ. Հիւրմիւզի դրչովը երկնային քնարերգութեան չունչ մը ստացած է. կը կարդամ ես զայն դրեթէ ամէն օր, իր գեղեցիկ նկարագրութիւններէն յափշտակուելով:

Ա՛յնքան սիրել սկսայ ես Հ. Եղ. Հիւրմիւզի գրածները, որ 1875ին նստայ անոր բոլոր ոտանաւորները խնամով ընդօրինակել՝ "Տաղք երից վարդապետաց" հատորին մէջէն, եւ յօրինել գեղեցիկ կապոյտ թղթեայ առանձին տետրակ մը, զոր կը պահեմ ցարդ մեծ խնամով:

Միսաքեան երբեմն ալ իր գրած ոտանաւորներէն կը բերէր կը կարդար մեզի. այսպէս լսած ենք իրմէն Ս. Ստեփաննոսի տօնին առթիւ՝ Աղաւնի Ստեփան պատրիարքին 1840ին ուղղածը. յետոյ Աստուածատուր պատրիարքին համար գրածը, որուն բոլոր բառերը "Այբ"երով լեցուն եղած են, զոր օրինակ՝ Աստուածամարտ, Աստուածասաստ, աստուածական, աճապարար, եւ այլ նման "Այբ"ահարուստ բառերու ժողովածու, բայց խմաստալից, զոր արտասանողը կամ կարդացողը բերանը լայնաբաց չարունակ պահել հարկադրուած էր:

Բայց այս Այբահարուստ ոտանաւորին հակառակն ալ յօրինած էր, այսինքն առանց "Այբ"ի բառերով ոտանաւոր մը, զոր կերտելու համար բաւական մեծ յոդնութիւն պէտք էր ունեցած ըլլալ. զի կ'երեւակայեմ որ դիւրին բան չէր, եւ Միսաքեան, ճարտարօրէն յաջողած էր:

Միսաքեանի սոյն երկու ոտանաւորները՝ "Այբալիր" եւ "Անայբ" ընդօրինակած էի, կը ցաւիմ որ կորնչուցուի զանոնք, տեղափոխութիւններուս միջոցին, ինչպէս նաեւ օրինակը անոր մէկ չքնաղ ոտանաւորին որ փարիզ եղած առենը չարադրեր է իբր ձօն՝ Գրիգոր Օտեանի, երբ այս մեծանուն Հայը նշանուէր էր Գարա–Քեհիա Երամեան Գէորգ պէյի աղջկանը հետ եւ յետոյ ետ եղեր է այդ նշանուէրը, ինչպէս պատմած է Միսաքեան: Գր. Օտեան եւ Օր. Երամեան երկուքն ալ ամուրի ապրեցան ցվերջ. ինչո՞ւ համար, անծանօթ է ինձ:

*
**

Միսաքեան իր ուրիշ բանաստեղծութիւններէն ալ ունէր մեզ կարդացած, բայց բոլորն ալ ո՛վ գիտէ ուր կորսուեցան: Բայց իր առանց "Այբ"երու ոտանաւորը յա՛նկարծ իմ դէմս կը բերէ մեր Ուռլու Պօղոս վարժապետը, եւ կը ստիպէ ինձ ընդմիջել այստեղ Միսաքեանին դասախօսութիւնը:

(Շար. 55)

(Շար. Ա. էջէն)

Սթրօս-Քահնէն եւ Ճ. Լանկէն հաք, հօթը յանձնառութիւններու ծրագիրը մը կը ներկայացնէր: Կը նախատեսէ ՍՄԻՔ-ի 100 Եւրոյի յատկում մը, ընկերային տուրքերու նուազում 50 աշխատաւոր չունեցող ձեռնարկներուն, փոխադրամիջոցներու պարզեւ մը այն աշխատաւորներուն համար, որոնք տուժած են վառելանիւթի յատկումէն, եւլն., եւլն.: Ֆապիւս Նոյնիսկ Ժ. Պովէէն ալ վերջ կը հասնի քննութեան մը մէջ, զոր հրատարակած է Նուվէլ Օպսերվաթէօր: Տ. Սթրօս-Քահն ալ իր ծրագիրները ներկայացուցած է (Լը Մոնտ), ուր կը պատրաստէ յետ-քարիւղի շրջանը եւ կ'ուզէ բարեփոխել «հիւանդ ժողովրդավարութեան մը հիմնարկները»: Դեռ ութ ամիս կայ բայց ամիսներէ ի վեր արդէն աթոռամարտը սկսած է եւ օրէ օր աւելի սուր բնոյթ կ'առնէ:

ՔԻՆՇԱՇԱՅԻ (Զայիր) մէջ, եռօրեայ կռիւներէ հաք, համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր Օգոստոս 23ին: Կռիւները կեդրոնացած էին Գոնկոյի Ապատագրութեան Շարժումին նախագահին "պաշտօնական" բնակավայրին" շուրջ: Այս վերջինը՝ ժան-Փիէր Պէմպա, սկզբունքով, նախագահական ընտրութեան պիտի մասնակցի Հոկտեմբեր 29ին, ընտրութեան Բ. շրջանին, նախագահ Քաղիլայի դէմ: Թեկնածուները կոթնած են զինեալ ուժի վրայ: Փաղոցները դիզուած դիակներն ալ վերցնող չկայ:

ՔԻՕՂՆի կայարանին երկու գնացքին մէջ պայթուցիկով ճամպրուկներ ձգած երկու լիբանանցի երիտասարդները, յայտնի եղած է որ յաջողած են երկրէն ելլել ու Պոլիս հասնիլ: Անոնցմէ մէկը յետոյ վերադարձած է Գերմանիա եւ Դանիա մեկնելու պատրաստութեան մէջ ձերբակալուած Քիէլի մէջ: Մեւսը կը կարծուի որ Պոլիսէն Լիբանան անցած է:

Rentrée Scolaire

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

*
**

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian: 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չբնորհակալութեամբ առացած է 150 Եւրօ Տիկին Ասթրիտ Ժամկոչեանէ Տիկին Ազատուհի Հաճիպօղոսեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը երախայի կամ տարեց անձի խնամք տանելու գործ կը փնտռէ:
Հեռաձայնել Տիկին Աբրահամեանին.-
01 · 39 · 94 · 57 · 19

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne** du Midi de la France
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille
Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87
Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ԾԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	
ՆԱՀԱՆՋԸ ՍՈՒԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ ԵՒ	12€
«ԾԱՌԱՋ – 50»	
(Տաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն)	19€

Դիմել՝ «ԾԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախքը՝ 6 €, հաւատր գլուխ:

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·517 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·517

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔԻ ԵԼՈՒԹԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ 1600 ԶԻՆՈՒՈՐ ԵԻՍ ՖԻՆԻԿԻ-Ի ՀԱՄԱՐ

Հինգշաբթի, Օգոստոս 24ին տեղի ունեցաւ Նախարարաց Խորհուրդի վերամուծը առաւօտուն իսկ։ Բոլոր նախարարները, արձակուրդէն օգտուած դիմադիմերով, չվարանեցան իրենց գոհունակութիւնը յայտնելու սպասող լրագրողներուն։ Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ.– ամը, աշխատանքը, ընկերային հարցերը, արտաքին առեւտուրը եւլն., եւլն.։ Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, Շիրաք աւելի սեղմ նիստ մը կը գումարէր քանի մը նախարարներու հետ եւ ժամը 20ին ալ ելոյթ կ'ունենար հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն։

Դիմ դնելու համար կամ՝ վերջ տալու եղած քննադատութիւններուն ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ, նախագահը յայտնեց թէ Ֆրանսա նոր ուժեր պիտի ղրկէ ՖԻՆԻԿԻ-ի ֆրանսական մասնակցութեան, այլ խօսքով 1600 զինուոր եւս ղրկելով, իր մասնակցութիւնը 400էն կը բարձրանայ 2000ի։ Ծանօթ է որ Սպիտակ Տունէն սկսեալ, Ֆրանսա թիրախ էր դանագան դատապարտումներու։ Ինչ որ, առաջին օրէն նախաձեռնարկ էր Լիբանանի կացութեան բարելաւման եւ Իսրայէլի հետ սահմանային հարցերու կարգաւորման, նահանջողական դիրք մը բռնած էր յանկարծ եւ այն տպաւորութիւնը կը թողուր, որ այլեւս տէրը չէ իր յանձնառութիւններուն։

Շիրաք դարմանեց այս բոլորը Իւ նոր զինուորներ ղրկելէ ետք, յայտարարեց նաեւ.– «Ֆրանսա պատրաստ է, եթէ ՄԱԿ–ը փափաքի, ստանձնելու ուժերուն հրամանատարութիւնը»։ Այս ձեւով, Շիրաք առաջին անգամ ըլլալով արտայայտեց ուժերու պարագլուխ դառնալու տրամադրութիւնը, ամրապնդելու համար Իսրայէլի եւ Հեզպոլլայի միջեւ ստեղծուած հրադադարը, որ դեռ չատ խախուտ ընոյթ ունի։ Շիրաք չեչտեց նաեւ թէ Ֆրանսայի նախաձեռնութեամբ է որ Ապահովութեան Խորհուրդը քուէարկած է թիւ 1701 բանաձեւը, որ կը հաստատէր հրադադարը։ Նախագահը յայտնեց նաեւ որ խորհրդարանական վիճարկում մը տեղի պիտի ունենայ այս հարցին կապակցութեամբ, անմիջապէս որ սկսի արտակարգ նստաշրջանը։

Շիրաք յաւելեալ զինուոր ղրկելու այս որոշումը տուած էր ի վերջոյ, որովհետեւ ստացած էր այն երաշխաւորութիւնները, որոնց կը սպասէր եւ սերտ խորհրդակցութիւններ ԱՄՆ–ու եւ Ֆրանսայի միջեւ թոյլ տուած էին, որ ճչդուին կարգ մը կէտեր, զորս զինուորականները կը պահանջէին։ Օրինակ, կապոյտ սաղաւարտաւորները իրաւունք պիտի ունենան կրակ բանալու ինքնապաշտպանութեան կամ բնակիչներ պաշտպանելու համար։ Իրենց գործը պիտի ըլլայ տակաւին ապագինել Հեզպոլլան, որ լիբանանեան բանակը պէտք է կատարէ։ ՄԱԿ–ի այդ ուժերուն պէտք է մասնակցին նաեւ եւրոպական այլ ուժեր, նաեւ Ասիայէն։

Պուշ ողջունած է Շիրաքի որոշումը եւ կոչ ըրած որ ժամ առաջ միջազգային այդ ուժերը գետեղուին։ Այս հարցին կապակցութեամբ, մրցակցութիւն մըն ալ ծագած է Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ՝ հրամանատարութեան համար։ Վերջերս Իսրայէլ ուղած էր որ այդ հրամանատարութիւնը ստանձնէ Իտալիան եւ Փրոտի անմիջական պատրաստակամութիւն յայտնած էր։ ԱՄՆ ալ զօրավիգ էին Իտալիոյ։ Եթէ Փրոտիի փափաքը իրականանայ, ամրապնդուած ՖԻՆԻԿԻ–ը կը գեկավարուի կեդրոնական Սպայակոյտի մը կողմէ, որ Հռոմ պիտի գտնուի, ինչ որ դժգոհ կը թողու Ֆրանսական Սպայակոյտը, որ վարժուած չէ հրահանգներ ստանալու օտար լեզուով։ Այդ առընչութեամբ, Ֆրանսացի զինուորականները առաջարկած են բաժնել հրամանատարութիւնը։ Ֆրանսացիք տեղւոյն վրայ կը ստանձնեն հրամանատարութիւնը (Լիբանան), Իտալացիք ալ գործողութիւններու գեկավարութիւնը կ'ունենան, Հռոմի մէջ։ Իտալացիք չատ համամիտ չեն այս կարգադրութեան։

Ուրբաթ, Օգոստոս 25ին, Եւրոպացիք Պրիւսէլ կը հաւաքուէին, Քոֆի Անանի ներկայութեամբ, վերջնական կարգադրութիւններու համար, մինչեւ 5000 զինուոր ղրկելու Լիբանան։

*
**

Այս պայմաններուն մէջ է, որ Սուրիա ալ ձայն կը բարձրացնէ եւ կ'ուզէ որ Լիբանան «ընտրէ իր բարեկամները» եւ վճռած է այլեւս ելեկտրականութիւն չվհայթայթել Լիբանանի, եթէ Ֆրանսա կենսական դեր ստանձնէ ՄԱԿ–ի միջնադիր ուժերուն մէջ։ Պաշտօնական գեկոյցով է որ Դամասկոս յայտնած է իր որոշումը, որ գործադրութեան պարագային մեծ դժուարութիւններ կը ստեղծէ Լիբանանի համար։

Սուրիոյ Արտաքին գործերու նախարարը Վէլիտ էլ Մուալլիմ յայտարարած է թէ եթէ ՄԱԿ–ը Լիբանանի հետ իրենց սահմանին վրայ խաղաղապահ զօրք գետեղէ, իրենք կը փակեն սահմանը։ Նախապէս ալ նախագահ Ասատ չեչտած էր թէ դէմ կ'ըլլան նմանց կարգադրութեան։ Ան պնդած էր թէ հարաւային Լիբանան գետեղուելիք զօրք մը երկու երկիրներուն միջեւ թշնամանք կը հրահրէ, ուստի քօղարկուած ազդարարութիւն մը ուղղած էր Պէյրութի։

Մեկնաբանելով այս արտայայտութիւնը, Իսրայէլի Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը ըսած է թէ նախագահ Ասատ չի փափաքիր որ Հեզպոլլան ապագինուի։

Եթէ Սուրիա Լիբանանի հետ սահմանը փակէ, Լիբանան կը զրկուի ցամաքային միակ ճամբէն որով կը կապուի աշխարհին։

*
**

Պրիւսէլէն ետք, Քոֆի Անան Միջին Արեւելք պիտի անցնի։

*
**

Հարցազրոյցի մը միջոցաւ, զոր տուած է Ֆիկարոյի (Օգոստոս 25ին), Պաշտպանութեան նախարարուհին Մ. Ալիո–Մարի կը վստահեցնէ որ Ֆրանսա միջոցներն ունի գործելու որպէս մեծ պետութիւն մը, բայց չի ծածկեր որ ֆրանսական զինուորական մասնակցութիւնը վտանգաւոր է։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՁԱՄԲՈՎ ԶԷ՞ՆՔ ՂՐԿՈՒԱԾ ՀԵԶՊՈԼԼԱՑԻՆ

ԱՄՆ–ու «Նիւ Եորք Սըն» թերթը ամերիկեան ու իսրայէլեան աղբիւրներու հիմով յայտնած է թէ Իսրայէլ ընդհանին մէջ ամէնէն մօտիկ դաշնակիցին՝ Թուրքիոյ հետ տագնապի մը սեմին կը գտնուի։ պատճառը այն է որ ըստ իսրայէլցի պաշտօնատարի մը տեղեկատուութեան, Լիբանանի հրադադարէն առաջ Թուրքիոյ ճամբով Սուրիա, անկէ ալ Հեզպոլլային բեռնակառքերով հրթիռներու կազմածներ հասած են։

Թերթը աւելցուցած է թէ Ուաշինկթըն թէ՛ տեղւոյն վրայ, թէ՛ Անգարայի մէջ պաշտօնական ճամբով դժգոհութիւն արտայայտած է Թուրքիոյ միջոցով Հեզպոլլային կատարուած ռազմական օժանդակութեան։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Լիբանանի հայկական երեք կուսակցութիւնները Հ.Ց.Դ., Ռ.Ա.Կ., Ս.Դ.Հ.Կ. Օգոստոս 24ին արտակարգ մխանական ժողով մը գումարած են միջազգային խաղաղապահ զօրքին մէջ թուրք զինուորներու ներկայութեան նիւթով ու ատարին յայտարարութիւն մը հրապարակած։

Երեք կուսակցութիւնները կ'ողջունեն Լիբանանի կառավարութեան զինադադարի ձգտող եւ քանդուածը վերաշինելու ջանքը։ Կ'ողջունեն նոյնպէս ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդին թիւ 1701 բանաձեւը։ Այս շրջանակին մէջ կը շեշտեն լիբանանահայութեան խիստ մերժումը հարաւային Լիբանան զրկուելիք միջազգային խաղաղապահ ուժին թուրք զինուորներու մասնակցութեան։

Որպէս պատճառաբանութիւն նշուած են հետեւեալ պարագաները։

– Նման մասնակցութիւն ներհակ է միջազգային ուժերու անկողմնակալութեան սկզբունքին, հետեւաբար արգելք կ'ըլլայ երկրին մէջ խաղաղութեան, կայունութեան ջանքերուն։ Թուրքիա չատ մը երկիրներու հետ թշնամական անցեալի տէր է ու Իսրայէլի հետ կնքած զինուորական դաշինքը կը սպառնայ շրջանին մէջ խաղաղութեան հոլովոյթին։

– Թուրքիա կը չարունակէ զբաւոմի տակ պահել հիւսիսային կիպրոսը, շրջան մը, որ ներխուժած է Հայաստանը ու կը մերժէ ճանչնալ Հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ ներողութիւն խնդրել։

– Այդ երկրին մէջ կը չարունակուին ոտնակոխուիլ մարդկային եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները։

– Լիբանանի պատմութիւնը ուր արձանագրուած են Թրքական հալածանքն ու բռնատիրական վերաբերումը, արդելք է որ լիբանանցի ժողովուրդը զինադադարէ միջազգային միջնադիր ուժի մը Թրքական մասնակցութեան։

Այս յայտարարութեան հիմով երեք կուսակցութիւնները Լիբանանի կառավարութենէն պահանջած են որ իր օրակարգին վրայ տեղ տայ հայկական մերժումին. «մանաւանդ որ աշխարհի այս շրջանին մէջ Լիբանանի իւրայատկութիւնը կը կայանայ համախոհ համակեցութեան հայրենիք մը ըլլալու իրականութեան մէջ եւ պարտաւորեցնէ իր դեկավարները կառչելու համայնքային եւ բաղաքակրթական տարբերութիւններուն յարգանքին, մեկնելով՝ իւրաքանչիւր համայնքի ինքնութեան, պատկանելիութեան, մշակոյթի եւ որոշումներու իւրայատկութիւններու յարգանքէն»։

ՄԱՀ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ-Ի

Վերջին պահուն, Ուրբաթ առաւօտ երբ թերթը մամուլին կը յանձնէինք, տեղեկացանք որ իր մահկանացուն կնքած է բանաստեղծուհի՝ Սիլվա Կապուտիկեան։

Կ'անդրադառնանք յաջորդով։

փակումի ենթարկած է Հայաստանը ու կը մերժէ ճանչնալ Հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ ներողութիւն խնդրել։

– Այդ երկրին մէջ կը չարունակուին ոտնակոխուիլ մարդկային եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները։

– Լիբանանի պատմութիւնը ուր արձանագրուած են Թրքական հալածանքն ու բռնատիրական վերաբերումը, արդելք է որ լիբանանցի ժողովուրդը զինադադարէ միջազգային միջնադիր ուժի մը Թրքական մասնակցութեան։

Այս յայտարարութեան հիմով երեք կուսակցութիւնները Լիբանանի կառավարութենէն պահանջած են որ իր օրակարգին վրայ տեղ տայ հայկական մերժումին. «մանաւանդ որ աշխարհի այս շրջանին մէջ Լիբանանի իւրայատկութիւնը կը կայանայ համախոհ համակեցութեան հայրենիք մը ըլլալու իրականութեան մէջ եւ պարտաւորեցնէ իր դեկավարները կառչելու համայնքային եւ բաղաքակրթական տարբերութիւններուն յարգանքին, մեկնելով՝ իւրաքանչիւր համայնքի ինքնութեան, պատկանելիութեան, մշակոյթի եւ որոշումներու իւրայատկութիւններու յարգանքէն»։

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐ. ՀՈԼԱՆԴ չի բացառեր նախագահական իր թեկնածութիւնը Մոնտի տուած իր հարցազրոյցին մէջ (Օգոստոս 25)։ Կ'ըսէ թէ «հարկ եղած ատենին» կ'որոշէ թէ թեկնածո՞ւ է թէ ոչ։ Որոշումները պիտի յայտնուին Հոկտ. 3էն առաջ։ Ներկայիս ոչ կը քաջալերէ, ոչ ալ զօրավիգ է Սեկոլէն Ռուայալի, կը հաստատէ սակայն թէ ան իր տեղը ունի Ֆրանսացիներու հանրային կարծիքին մէջ։ Ինչ կը վերաբերի Լիբանանի, ընկերվարականները համաձայն են Շիրաքի տարած քաղաքականութեան։ Բայց, անհասկնալի կը գտնէ որ Ֆրանսա դերակատար ըլլալէ ետք Ապահովութեան Խորհուրդին թիւ 1701 բանաձեւին, այլեւս հանդիսատես ըլլայ։ Ֆր. Հոլանտի համար Հեզպոլլան մաս կը կազմէ լիբանանեան համայնքին, ուզուի կամ չուզուի։ Հարկ է որ ապագինուի եւ մաս կազմէ քաղաքական գործընթացի մը։

ԼԱ. ՌՈՇԷԼԻ մէջ, Օգոստոս 25ին բացուեցաւ Ընկերվարական կուսակցութեան «ամրան համալսարան»ը, տուր մէկի դէմ 5երու պայքար մը կայ նախագահական թեկնածութեան թեկնածուներու միջեւ (Սեկոլէն Ռուայալի դէմ՝ Սթրօս–Քահն, ճէք Լանկ, Ֆապիուս, Հոլանտ եւ Հաւանաբար Ժոսփէն)։

ԻՍՐԱԷԼԻ Սպայակոյտի պետը՝ զօր. Տան Հալուց, առաջին անգամ ըլլալով, հրամանագրով մը ուղղուած՝ բանակին, կը խոստովանի «այն թերութիւնները որոնք կատարուած են գործողութիւններու եւ հրամանատարութեան մէջ», Հեզպոլլայի դէմ արշաւանքին ընթացքին։ Շեչտած է նաեւ՝ «պէտք է խոր ուսումնասիրութեան ենթարկենք մեր յաջողութիւններուն եւ սխալներուն մասին։ Այդ ուսումնասիրութիւնը բոլորիս կը վերաբերի, ինձմէ սկսեալ մինչեւ մեր զինուորներուն վերջինը»։

ԿՐԻՆՓԻՍի Ռէյնպօ Ուարիըրը ի վերջոյ հեռացաւ Մարսէյլի նաւահանգիստէն, Օգոստոս 24ին, շնորհիւ Ազգային ծովային ուժի միջամտութեան, որպէսզի նաւը կարենայ բացը ելլել, քանի շրջապատած էր թոնի ձկնորսներուն կողմէ։ Նաւուն յաջորդ հանգրուանն է Գարթաժէն (Սպանիա)։

ՑՈՐԴԱՆԱՆի Ապտալլահ Բ. թագաւորը Բաքու այցին հանդիպում ունեցած է Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիեւի հետ։ Յաջորդած միասնական մամուլի ասուլիսին այս վերջինը յայտնած է թէ քննած են Մերճաւոր Արեւելքի կացութիւնը եւ թէ Ցորդանանի թագաւորը ամբողջական հակացողութիւն արտայայտած է Ղարաբաղի հարցին նկատմամբ։ Ապտալլահ Բ. իր կարգին աւելցուցած է թէ կը յուսայ որ իրենց երկու եղբայրական երկիրները կողք կողքի պիտի յաջողին դիմագրաւել իրենց ներկայացող մարտահրաւէրները։

ԷՄՆԸՍԹի ԻՆԹԻՐՆԷՇՆԼԷն զատ Հիւսէյն Ռայց Ուաչն ալ խիստ կերպով կը դատապարտէ իսրայէլեան ռմբակոծութիւնները Լիբանանի վրայ։ Առաջինը իր տեղեկագրին մէջ կը մանրամասնէ օդանաւային 7000 յարձակումներու նպատակը, որ Հեզպոլլան հարուածել չէր միայն, այլ «պատժել» Լիբանանի կառավարութիւնը եւ բնակչութիւնը, ու հաստատելու համար ըսածը, կը յիշեցնէ Իսրայէլի Սպայակոյտի պետին խօսքը՝ «Ոչինչ պաշտպանուած է Լիբանանի մէջ, հարուած այսքան պարզ է»։ Այս ամբաստանութիւններուն, Իսրայէլի Արտաքին նախարարուհին կը պատասխանէ.– «Իսրայէլ

(Շար.ք Դ· էջ)

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՅԻՊԷ – *Հաւատալս չի գար որ նման բաներ մեր քաղաքակիրթ, օփերա, ակադեմիա ունեցող հայրենիքին մէջ տեղի ունենան... Ճինկիզ խանը՞ վերադարձեր է:*

ԵԻՍ. – *Ակադեմիա ըսիր, կը մոռնայի քեզի պատմելու աչքարհհռչակ ակադեմիկոս, երկնային համաստեղութիւններու մասնագէտ, փրոֆ. Գուրզադեանի պատահածը, որ Գառնիի հովիտին մէջ տասնեակ տարիներէ կը ղեկավարէր իր ստեղծած գիտական միջազգային հիմնարկը... վերջերս ան պաշտօնանկ կ'ըլլայ, ասորական անունով տնօրէնի մը կողմէ որ Գառնիի գիւղապետի մեղսակցութեամբ կը ձեռնարկէ այդ հրաշալի հիմնարկը ԽՈՋԱԲՈՒՆԱՐԱՆԻ վերածելու. շինութիւնները կը սկսին (գացի աչքովս ստուգելու) բարեբախտաբար այնքան աղմուկ կը բարձրանայ մամուլին մէջ որ "անտեղեակ" ձեւացող իշխանութիւնները կը ստիպուին միջամտել... վերջին լուրերու համաձայն հիմնարկը կրկին յանձնուած է ծերունի գիտնականին:*

ՅԻՊԷ – ՈՒՈՒ

ԵԻՍ. – *Գառնիի մէջ նոր երեւոյթի մըն ալ անդրադարձայ. տաճարը իր շրջափակով հիանալիօրէն նորոգուած, պարսպապատուած, սալայատակուած... գոհայ. ուրախութիւնս չատ կարճ տեւեց... գիտե՞ս ինչ քարեր օգտագործեր են այս ընտիր աշխատանքներուն համար... բնութեան հրաշալիք մը քանդելով... այո՛ Գառնիի հովիտին համայքը կազմող երդհոնանման պազալթէ սիւները ՈՉ ԵԻՍ ԼՆ... Յուշարձաններու պաշտպանութեան զրասենեակը բնութեան անկրկնելի հրաշալիք մը քանդեր է մարդկային յուշարձանի մը բակը սալայատակելու համար... եւ արդէն գառնեցիները բարի օրինակ առնելով իրենց կարգին սկսած են նոյն պազալթով իրենց բակերն ալ յարդարել... կը թուի թէ գառնեցիներու աւանդութեան մէջ նման բարբարոսութիւններ առաջին անգամ չէր որ տեղի կ'ունենան: Գիւղին քահանան ինծի ցոյց տուաւ ընդարձակ տարածութիւն մը ուր միջնադարեան եկեղեցի մը եղած է ժամանակին եւ գիւղացի մը (սովետի շրջանին) պայթեցուցած է պարտէզը ընդարձակելու...*

ՅԻՊԷ – *Շատ մը յառաջացած երկիրներու մէջ, մեծ կարեւորութիւն կը տրուի ընտանիքին. նորածինը կը վայելէ ամէն տեսակ դիւրութիւն եւ խնամք, իսկ երկրորդ եւ երրորդ զաւակի պարագային ծնողքը զանազան նպաստներ կը ստանայ:*

Հայաստան ուր ծնունդները նուազած են ահռելի կերպով եւ արտագաղթը կը չարունակուի մեծ թափով, վստահ եմ կառավարութիւնը նման նպաստներ կ'առաջարկէ ամուսնացող զոյգերուն:

ԵԻՍ. – *Իմ առօրեայ վարձակարգի երիտասարդ վարորդս՝ Աչոտը, տարի մըն է ամուսնացած է եւ զաւակ չունի... առողջ է, կայտառ եւ անսահման փափաքով կ'ուզէ այդ զաւակը... բայց տակաւին հարկ եղած գումարը չէ կրցած մէկդի դնել:*

ՅԻՊԷ – *Ինչ՞ գումար...*

ԵԻՍ. – *500 տոլար... այո՛, սիրելիս. Հայաստանցի երիտասարդը նուազագոյն 500 տոլար պէտք է մէկդի դնէ որ զաւակի մասին կարենայ մտածել... հիւանդանոցի ծախք, հոս-հոն կաշառք իւր սարօքն... ո՞ւր մնաց երկրորդ, երրորդ զաւակի մասին մտածողը... մեր "հայրենասէր" կուսակցութիւնները որ իշխանութեան գլուխ են եւ օրէ օր երկիրը կը սպաննեն, թող ամչնան որ այս կենսական հարցը չեն լուծած տակաւին... հիմա կը հասկնա՞ս թէ ինչու ժողովուրդը անոնց ամբոխավարական ճառերուն այլեւս ականջ չի կախեր... եւ կը խորհի հեռանալ երկրէն, ամէն ջժուարութիւն յանձն առնելով...*

ՅԻՊԷ – *Ես ալ հիմա կը հասկնամ թէ ինչու՞ հազուագիւտ գարճած է յղի մայրեր տեսնել երեւանի փողոցներուն վրայ...:*

– Լսեցի որ Երեւանէն Հալէպ եւ Պէյրութ ալ անցեր ես մի քանի օրով:

ԵԻՍ. – *Հալէպ եւ Դամասկոս ճամբորդելս անձնական ոչինչ ունէր: Հայկական ՓԱՐԱՏԱՁԶ ընկերութիւնը որ մասնաճիւղեր ունի Մոսկուայի եւ Գալիֆորնիոյ մէջ, բացի հայկական հեռատեսիլի կայաններուն գեղարուեստական գովազդներ պատրաստելէ եւ Հ1ի արբանեակային կապերը ապահովելէ արտասահմանի հետ, ֆիլմերու արտադրութեան մեծ ընկերութիւն դարձած է, միջազգային չափանիշներով: Պատասխանատու տնօրէններու հետ ծանօթութիւնս սկսաւ Վենետիկի ֆիլմի փառատօնին, ուր "Վոտքա Լեմոն" իրենց արտադրած ժապաւէնը Արագածի լանջերուն նկարահանուած, ստացաւ առաջին մրցանակը... այնուհետեւ մեր հանդիպումները աւելի սերտացան Երեւանի մէջ եւ օր մըն ալ յանկարծ ինծի ներկայացուցին հրաշալի բեմադրութիւն մը ՇԱՄԻՐԱՄԻ ԵՒ ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿԻ աւանդավէպի մասին, որուն համար անհրաժեշտ էր այցելել Շամիրամի հայրենիքը Ասորեստան–Սուրիա: Մեր հանդիպումները ժողովուրդի եւ պատկան իշխանութիւններու հետ ակնկալուածէն աւելի լաւ արդիւնք տուած ըլլալով, կ'երթայինք վերջին մանրամասնութիւնները ուսումնասիրելու:*

ՅԻՊԷ – *Դուն Սուրիա բաւական երկար տարիներ ապրած ես որպէս կրթական գործիչ, կարծեմ ՀԱԼԷՊԱՀԱՑ ՔՐՈՆԻԿՆԵՐ տիպաղոսով գիրք մըն ալ գրած ես... տասը տարի վերջ վերադառնալով ինչ՞ տպաւորութիւն ունեցար:*

ԵԻՍ. – *Երկիրը բաւական բարեփոխուած գտայ. արեւմուտքի վայել մայրուղիներ, ճոխ կանանչապատում ամէն կողմ, նոյնիսկ անապատային գօտիներու մէջ, Սուրիան գարձած է ձիթենիներու բուրաստան, ծովեզերքէն մինչեւ Փալմիր եւ քիչ մըն ալ անդին: Ինքնաշարժերու որակը բարձրացած, ներածումի–արտածումի դիւրութիւններ չնորհուած վաճառականներուն, կարեւոր քաղաքներուն մէջ, արդիական նոր թաղամասեր աւելցած, տպաւորիչ է Հալէպի պարագան, ուր սրբատաշ քարերով հրաշալի տպարանքներ եւ մզկիթներ բարձրացած են վերջերս ընդարձակ տարածութիւններու վրայ: Զգալիօրէն նուազած է զբօսաշրջիկներու թիւը Իսրայէլի մրճահարող ըսպառնալիքներուն հետեւանքով, թէեւ տուրիներէ ի վեր ոչ մէկ կրակոց տեղի ունեցած է երկու երկիրներուն միջեւ. անոր փոխարէն անտանելիօրէն աճած է երթեւեկը քաղաքներուն մէջ, յատկապէս վարձակառքերու անհամեմատ առատութեան պատճառով, որոնց սակը այնքան ցած է (10–15 սենթ) որ մէկ մայթէն միւսը անցնելու համար, որոշ ժամերուն աւելի խոհեմ է վարձակառք նստիլ քան կեանքը վտանգի ենթարկել...*

ՅԻՊԷ – *Գալով մերիններուն.*

ԵԻՍ. – *Երեւութապէս Հայերը պահած են իրենց բոլոր կառոյցները, եկեղեցի, վարժարաններ, ակումբ, միութիւններ, եւն... բայց կարծես վարագոյր իջած է հայկական Հալէպի վրայ... բժիշկներու, հիմնարկներու, խանութներու վրայէն դրեթէ ջնջուած են հայերէն տառերը. 10 տարի առաջ Հալէպի եւ Պէյրութի հետ Երեւանը չէր կրնար մրցիլ հայերէն վահանակներով... հիմա պահակերը ցոյց կուտայ որ մերինները կամաց–կամաց սկսած են ամփոփիլ, պատեանի մէջ քաշուիլ, հայկական ընտանեկան ամառնային պարտէզներէն հայերէն երգն ալ ջնջուած է արդէն մեծամասնութեամբ... կարգ մը վարժարաններ, ներառեալ՝ Մխիթարեան, Կիլիկեանը, կիսով չափ արաբացած են. դժուար է ինձ համար գրել անկեղծ եւ սիրելի ընկերոջ մը մասին որուն բարեկամութիւնը եւ գործակցութիւնը վայելած եմ աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ:*

Արդարեւ Անդրանիկ Ուրֆալեանի մահը անսպասման կը բանայ յիշողութիւններու պատուհանը, կորսնցուցած ընկերոջ մը հետ մեր ունեցած հանդիպումներէն եւ յարաբերութիւններէն ներշնչուած:

Նախակրթութիւնը Մուսա լերան Քապուսիէ գիւղին մէջ ստանալէ յետոյ ան իր ուսումը չարունակած է Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանը աչակերտելով Եղիչէ Պատրիարք Դուրեանի եւ Ցակոբ Օշականի նման ականաւոր ուսուցիչներու: Եղած է ուսուցիչ, տնօրէն եւ կուսակցական գործիչ, հասնելով մինչեւ Հ.Ց.Դ. Բիւրոյի անդամութեան:

Ան իր մասնակցութիւնը բերած էր Կիլիկեան Թեմի կառոյցներուն, իբրեւ անդամ Լիբանանի Գաւառական Ժողովին: Լիբանանի քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին վարած էր Ազգային Խորհուրդի վարչութեանատենապետութիւնը, ինչպէս նաեւ անդամակցած Լիբանանահայ վերականգնումի մարմնին:

Զինք ճանչցայ վաթսունական թուականներուն երբ Կիպրոս եկած էր կուսակցական կարեւոր առաքելութեամբ մը: Այդ եղաւ սկիզբը մեր սերտ կապին որ չարունակուեցաւ մինչեւ իր մահը:

Իմ անմիջական տպաւորութիւնս իրմէ դրական էր: Ան ուղղամիտ էր եւ խիզախ: Իր առողջ մտածողութեամբ եւ վճռական նախաձեռնութիւններով եւ մանաւանդ յանդուգն մարդու նկարագրով ուղեցոյց մըն էր իր չուրջիններուն անխտիր:

Եռանդ ունէր եւ նուիրում դէպի իր պաշտած կուսակցութիւնը: Ցաճախ ժամեր անցուցած ենք միասին հոս թէ Միջին Արեւելքի մէջ, փորձելով «լուծել» մեր ժողովուրդի ցաւերը: Զօրաւոր խմացականութեան եւ տրամաբանութեան տէր մարդ էր: Ամէնէն աւելի դիս զարմացնողը իր յիշողութիւնն էր որ մնաց պայծառ մինչեւ իր վերջին օրերը: Դէպքերու եւ դէմքերու անսպառ չոհմարան մըն էր ինք եւ ես անձնապէս օգտուած եմ իրմէ երբ տարակուսանքի մէջ եմ եղած որեւէ հարցի նկատմամբ:

Ազգային տագնապներու նկատմամբ պաղարիւն հաւասարակշռութիւն մը կը ցուցաբերէր: Միշտ ունէր ելքի ճամբայ մը նման կացութիւններու:

Վերջին տարիներուն միացած էր «Վերնատուն» խմբակին: Շաբաթը երեք օր ան կանոնաւորաբար կը մասնակցէր մեր միջօրեայ հանդիպումներուն:

«Վերնատուն» անդամները քաղաքական տարբեր համոզումներու պատկանելով հանդերձ ընկերական առողջ մթնոլորտի մէջ կ'ունենային կարծիքներու եւ միտքերու փոխանակութիւն ազգային, միջնակարգ գաղութի մը մնացած է որ հակառակ իր բոլոր հայկական թերութիւններուն (պէտք չէ մոռնալ որ Հալէպի գաղութը խճանկար մըն է պատմական Հայաստանի բոլոր նահանգներուն, մինչեւ Կիլիկիա...) գողտրիկ մանուկի պէս կը սիրուի եւ շատ-շատերուն կրնայ օրինակ ծառայել, յատկապէս արեւելահայ մեր հայրենակիցներուն...:

ՅԻՊԷ – *Պէյրութը՞...*

ԵԻՍ. – *Ափսոս. Լիբանանը հրաբուխի վրայ նստած երկիր գարձած է. հայկական վարժարանի մը որեւէ դասարան տարին կը սկսի 25 աչակերտով եւ ամիսէ-ամիս կը պակսի թիւը, տարուան վերջաւորութեան կիսատելու աստիճան... Նահէրի օրով Եգիպտոսն ալ նոյնն էր... քանի՛ քանի՛ վարժարաններ փակեցին իրենց դուռները ... կայ սակայն հիմնական տարբերութիւն: Լիբանանի մէջ պատերազմն է որ կը խանգարէ, ո՛չ բռնապետութիւնը. այդ է պատճառը որ լիբանահայը տասնեակ տարիներէ ի վեր յամառութեամբ կը դիմանայ միշտ ակնկալելով խաղաղութեան տարիներ... խաղաղութիւն մը որ վստահաբար պիտի ուշնայ այնքան ժամանակ որ Սպիտակ Տան մէջ իմաստուն եւ մարդկային անձ մը չգտնակալէ...:*

Հայաստանի անկախութիւնն ու մտքկութիւնը բաւական աչխուժացուցած է մշակութային եւ գրական կեանքը. հնդհատակ օրէ օր գաղութի նուազող թիւին, որ կը մաղթենք ժամանակաւոր ըլլայ մեծ, գրական, հրատարակչական աչխուժութիւն մը կայ, լոյս կը տեսնեն օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր, ամսաթերթեր, տարեկան բացառիկներ, կը գրծեն ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ժամեր, վերջապէս, Արեւելքի չվացած տղան, լիբանանահայը, քայքայուր կը պայքարի կանգուն մնալու համար:

ՅԻՊԷ – *Որակը՞...*

ԵԻՍ. – *Այնքան որքան է Հայաստանը. ո՛չ աւելի ո՛չ պակաս, հին օրերու կարօտով:*

ՅԻՊԷ

Օգոստոս 2006
Ս. Վազար – Վենետիկ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒՐՖԱԼԵԱՆԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

«ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ՝ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ԲՌՆՈՒԱԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ»

«Լիպերասիոն» (Օգոստոս 11) ամառնային ընթերցումներու էջերէն մէկը յատկացուցած էր Նախիջեւանի։ Աչխարհագրական նկարագրութիւններէ ետք կը խօսուի Հայաստանի հետ սահմանին փակուած ըլլալուն մասին. կացութիւն որ միայն օդային ճամբով կարելի կ'ընէ մայր երկրին՝ Ադրբեջանի հետ հաղորդակցութիւնը։

Հանրապետութիւնը 300 հազար բնակիչ ունի։ Շատ սերտ կապերով կապուած է Թուրքիոյ, որուն հետ փոքր սահմանի մըն ալ ունի։ Իրանէն կը բաժնուի Արաքսի ջուրերով. գետեզերքը զինուորական գօտի հռչակուած է ու յատուկ արտօնութեան կը կարօտի հոն ձուկի որսն անգամ։ Ֆրանսացի լրագրողները –Մարիան Փօլ–Պոնքուր եւ Փաթրիք տը Սինէթի– լսուի, անատոյգ տեղեկութեան մը պէս կը գրեն թէ այդ ափերուն վրայի հայկական հին դամբարանադաշտ մը քարուքանդ եղած է ադրբեջանական բանակի ուժերուն կողմէ, այդ հողերուն տիրութեան վէճով ծագած պատերազմին որպէս հետեւանք։ Տեղւոյն վրայ երթալու իրենց փափաքը խստիւ կը մերժուի ու Կիւլիսթանի քաղաքապետը զիրենք կը հրաւիրէ փոխանակ «յարձակումնակ Հայեր»ուն մասին խօսելու, երթալ «ադրբեջանական դեղեցիկ հնութիւնները այցելելու»։ Կը հանդիպին տեղացիներու որոնց մէջ հետաքրքիրներ կան որոնք ոչ մէկ Հայու հանդիպած են եւ կ'ուզեն տեսնել թէ ինչի՛ կը նմանի Հայ կոչուածը...

Ադրբեջանցի ու թուրք չեղողներու համար թրքական սահմանին Նախիջեւան մուտքը բարդ հարց է։ Հայաստանի հետ հակամարտութիւնը որոշ վերապահութիւն մը ստեղծած է Արեւմուտքցիներուն հանդէպ որոնք Հայ դատին համակիրի համբաւը ունին։ Օտարին միշտ հարց կը տրուի թէ ի՞նչ է այցին նպատակը։ Կրկնուած արտայայտութիւններէն մէկն է հետեւեալը. «Երբե՛ք, կը հասկնա՞ք, երբեք Ղարաբաղը Հայերուն պիտի չձգենք»։ Լրագրողները Նախիջեւանին հայելիէն ցոլացող պատկերը կը նկատեն Լեռնային Ղարաբաղը, որ նոյնպէս միջնադիր հողամաս մըն է, ապա վստահութեամբ կ'արձանագրեն թէ հոն ալ իրենց պիտի կրկնէին նոյն ձեւով. «Երբե՛ք, կը հասկնա՞ք, երբեք Ադրբեջանցիներուն պիտի չվերադարձնենք Ղարաբաղը»։

Բաքուի անատոլեան ուսումնասիրութիւններու Ֆրանսական կեդրոնի պատասխանատուներէն Պ. Պալճը պատասխանելով իրենց հարցումներուն կ'ամփոփէ Ղարաբաղեան հակամարտութեան արմատները. չի մոռնար չեշտելու թէ «չուրջ 30 հազար Հայ մեկնած է Ադրբեջանէն, իսկ Հայաստանէն, Ղարաբաղէն եւ զբաւեալ ադրբեջանական հողերէն 800 հազար Ադրբեջանցի վտարուած։ Ու այդ տեղեկութիւնն ալ որպէս մերկ իրականութիւն տեղ կը գտնէ պատրաստուած էջին մէջ...

Ռուս օրէնսդիրները լրջօրէն կը մտածեն պատժել ոչ միայն կեղծ ապրանք արտադրողները, այլեւ զանոնք գնողները։ Ամէնէն բարպաւաճ ութ երկիրներու Ս. Պետերբուրգի վերջին ժողովին Ճորճ Պուշ հասկցուց որ Առեւտրական միջազգային կազմակերպութեան մէջ միտք չունի Ռուսաստանը ընդունելու, գլխաւոր այն պատճառով որ կեղծարարները շատ են հոն։

Ռուս լրագրող մը անդրադառնալով այս տուեալին, կը յիշեցնէ թէ ԱՄՆ–ը եւ Չինաստան ալ նոյն երեւոյթին դէմ յանդիման էին անցեալին։ 1991ին երբ այդ կազմակերպութեան հիմնումի բանակցութիւնները կը տարուէին, ամերիկեան պատուիրակութիւնը բացատրեց թէ ապօրինի վկայագրութիւններու, հեղինակի իրաւունքներու զործածութիւնը տարեկան 60 միլիառ տոլար կորուստ կը պատճառէ իրենց։ Յետոյ 1995ին, կազմակերպութեան հիմնումէն ետք, Չինաստան որ տակաւին անոր մաս չէր կազմեր, առեւտրական պատերազմէ մը հազիւ կրցաւ խուսափիլ, ԱՄՆ–ու հետ ստորագրելով պայմանագիր մը որով յանձնառու կ'ըլլար կեղծ խտասալիկներ չարտադրելու, ամերիկեան բանիչներ չընդօրինակելու, մեծ վաճառանիշերու կեղծ պիւտակները չգործածելու զանազան ապրանքներու համար։

Ռուս լրագրողը կը յիշեցնէ թէ կեղծ ապրանքի արտադրութիւնը աւանդութիւն մըն է երկրին մէջ. Գոգոլ անգամ գրած է այդ մասին "Մեռած հոգիներ"ուն մէջ։ Այդ կեղծարարութեան անունդ տուողը եղած է ռուս բարեկեցիկ դասուն օտար վաճառանիշերու նկատմամբ մեծ պաշտումը։ Ցեղափոխութենէն ետքն ալ, քրսանական Թուականներուն Ցնտեսական նոր քաղաքականութեան շրջանին այդ տկարութիւնը չեչտուած է, գարկ տալով կեղծ ապրանքներու արտադրութեան։

1920–30ական Թուականներու ծանօթ վէպերէն մէկուն գեղծարար հերոսը կ'ածխէ աղնուական մառեչալ մը որ թաքցնելու, կամ անճանաչելի ըլլալու պատճառներ ունէր. սափրիչը գովքը կը հիւսէ արտադրութեան մը որ իբրեւ թէ ներածած է. մառեչալը, կը գնէ ապրանքը որ մազի ներկ մըն է, ապահովութիւն տրուած թէ ո՛չ պաղ, ո՛չ տաք ջուրով, ոչ օճառով կամ այլ միջոցով կը սրբուի, ու մնայուն սեւի կը ներկէ մազը։ Բայց քանի որ ապրանքը կեղծուած է, խեղճ մարդը հայելիին առջեւ կը յայտնուի կանաչ մազերով ու պեղս մօրուքով։ Բրեժնեւի օրով, 70ական Թուականներու վերջերուն այս անպատմ սովետական քաղաքացին արեւմտեան արտադրութեան խենթ էր. հաց–պանիրի պէս կը ծախուէին չապիկներ որոնց վրայ Աթիտասի մակնիշը դրուած էր։

Այսօր ռուսական վաճառատունները կը յորդին ներածուած ապրանքներով. այն աստիճան որ խորհրդային օրերուն մարդ չէր կրնար իսկ երեւակայել։ Այսուհանդերձ, ժողովուրդը համոզուած է որ օտար ըմպելիները իսկապէս յատարարուած վայրին մէջ արտադրուած չեն։ Նոյնն է սիկառէթներու պարագան. ներածուածները բարձր դիներով կը ծախուին, բայց չատեր կը կասկածին անոնց հարազատութեան։ Ու չատ հաւանական ալ չէ նկատուիր որ Ռուսաստանի օր մը անդամակցութիւնը Առեւտրական միջազգային կազմակերպութեան, ցրուէ կասկածի ընդհանուր մթնոլորտը։

ՔԱՂՀԱՆ

ԿԵՂԾՈՒԱԾ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՆ

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԸ ՈՒ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ՓԻՒՐՏԵՐԸ

Վարժուած էինք Հայաստանի աթոմակայանին հասցէին Թուրքիայէն պարբեբաբար բարձրացող վէվէուքին։ Այնպէս կը թուի որ անոր վտանգին ենթակայ համարուած Թրքական հողերուն այլեւս փիւրտերը տիրոջ աչքով կը նային, քանի վտանգի, սպառնալիքի նոյն յանկերգը իրենք ստանձնած են։

«Իզվեսթիա Փոլիթիքա» օրաթերթին մէջ (Օգոստոս 22) մօտ կէս էջ մը տրամադրուած է նիւթին. ենթախորագիրը կ'ըսէ. «Հայաստանի Մեծամօրի աթոմակայանը որ աշխարհի վրայ հիւլէական արկածի մը մեծագոյն հաւանականութիւնը ունեցողն է, կը չարունակէ սպառնալ Քիւրտիստանի քաղաքներուն, գլխաւորաբար Կարսի եւ Իգդիրի»։

Վտանգի թեզը հաւաստի ընելու համար ոչ մէկ բան անտեսուած է. կայանը, կ'ըսուի թէ կառուցուած է Արարատի երկրաշարժի գիծին վրայ, Չերնոբիլի արկածեալ կայանին նման թեքնոլոժիով մը։ Եւրոպական Միութենէն սկսեալ, ամբողջ աշխարհը անոր փակումը կը պահանջէ, բայց Հայաստան կը յամառի չարունակել գործածել զայն։

Ցաջորդ սիւնակին մէջ աշխարհի ամէնէն վտանգաւորը կը վերածուի «Տասը ամէնէն վտանգաւորներէն մէկ»ուն։ «Կըրինչիս»ի Միջերկրականի դրասենեակին պատասխանատուներէն մէկը կ'ըսէ թէ Հայաստան գտնուած ողորմելի վիճակին մէջ չի կրնար առանձին փոխել կացութիւնը, նախորդ տարիներու սխալ քաղաքականութիւնը երկրին համար անհրաժարելի բնոյթ տուած է կայանին ու հարկ է օժանդակել Հայաստանի որպէսզի կացութիւնը փոխել կարելի ըլլայ։

Ջին տարիներուն այս անպատմ սովետական քաղաքացին արեւմտեան արտադրութեան խենթ էր. հաց–պանիրի պէս կը ծախուէին չապիկներ որոնց վրայ Աթիտասի մակնիշը դրուած էր։

Այսօր ռուսական վաճառատունները կը յորդին ներածուած ապրանքներով. այն աստիճան որ խորհրդային օրերուն մարդ չէր կրնար իսկ երեւակայել։ Այսուհանդերձ, ժողովուրդը համոզուած է որ օտար ըմպելիները իսկապէս յատարարուած վայրին մէջ արտադրուած չեն։ Նոյնն է սիկառէթներու պարագան. ներածուածները բարձր դիներով կը ծախուին, բայց չատեր կը կասկածին անոնց հարազատութեան։ Ու չատ հաւանական ալ չէ նկատուիր որ Ռուսաստանի օր մը անդամակցութիւնը Առեւտրական միջազգային կազմակերպութեան, ցրուէ կասկածի ընդհանուր մթնոլորտը։

ՔԱՂՀԱՆ

ՆՈՒԱԾ ՀՈՂԵՐՈՒՆ ՏԱԿ ԲՌՆՈՒԱԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ»

Ջղղային եւ տեղական հարցերու չուրջ։ Ներկաներէն ոմանք անցեալին մեր աւանդական կուսակցութիւններու ղեկավար դիրքերու վրայ եղած էին եւ անձկութեամբ կը սպասէին այս հաճելի հանդիպումներուն։

Վերջին ամիսներուն իր առողջական վիճակի վատթարացման պատճառով զըրկուած էինք իր թանկագին ներկայութենէն։

Անդրանիկ Ուրֆալեան սկզբունքի տէր այն զեկավարն էր որ մեր ժողովուրդի ամէն մէկ նուաճումը կը նկատէր իրը։ Ամէն առաջնագ՝ իր տարնապը։

Ճշմարիտ ընտրեալները անոնք են որոնք կը յատկանշուին իրենց արժանիքներով, իրենց բարոյական բարձրութեամբ եւ ծառայասիրական ոգիով։

Հոգեկան անդորը վիճակով չէ որ կը դրեմ այս տողերը այլ սրտի մորմոքումով յիշելով այն լաւ օրերը երբ մեր մէջն էր ան։

Վերջին տարիներուն ունեցաւ յուսալքումի, ընկրկումի պահեր, ծանր տագնապներ։ Բայց ունէր ուժը, քաջութիւնը յաղթահարելու բոլոր դժուարութիւնները։ Կը զարմացնէր մեզ իր արի կեցուածքով եւ լաւատեսութեամբ։ Այդպէս ալ դիմաւորեց պատուհասը որ զգետնեց վինք անողոքօրէն։

Սակաւ ընտրեալներէն մէկը կորսնցուցինք իր մահով։

Վ. Ս.

Մոնթրոզ, Գալիֆորնիա

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ասկէ պարբերութիւններ կան, եւ ահա սորվեցանք։

Առ ի հետաքրքրութիւն կը գրեմ հոս ատոնք՝ ես ալ։

1. «Ի քէն է գովութիւն իմ Տէր, յեկեղեցիս մեծս օրհնեցից զքեզ»։ Սաղմ. ԻԱ. (21)

2. «Ցոյց մեզ Տէր, զողորմութիւնս քո եւ փրկութիւնս քո տուր մեզ»։ Սաղմ. ՀԴ. (84)

3. «Ո՛չ երկիցես դու յերկիւղէ գիշերի, եւ ո՛չ 'ի նետէ, որ թռչի 'ի տուէ»։ Սաղմ. Ղ. (90)

4. «Զօրութիւն իմ եւ օգնութիւն իմ Տէր եւ եղեւ ինձ 'ի փրկութիւն»։ Սաղմ. ՃԺԸ. (117)

5. «Եկեսցեն յիս գթութիւնք եւ կեցից. զի օրէնք քո խօսք իմ էին»։ Սաղմ. ՃԺԸ (118)

Աչակերտը կարդաց այս հինգ տուները, բայց Ուռլը վարժապետը դոհ չմնաց, եւ իր փայտին ծայրը երկարելով, «Մէկ հատ մըն ալ կայ, ինչո՞ւ չդտար» դոչեց։ Ցետոյ՝ «Սա Սաղմոսիդ (ՃԷ, ԺԷ, ԼԹ) գլուխը իմ աչքովս կարդա նայիմ» ըսաւ. տղան սկսաւ կարդալ այդ գլուխը վերէն վար, եւ երբ՝ «Բոլորով սրտիւ իմով խնդրեցից զքեզ մի՛ մերժեր զիս 'ի պատուիրանաց քոց» պարբերութիւնը արտասանեց. «Սխալ կը կարդաս կոր, ծօ՛» դոչեց. բարկութեամբ Սաղմոսը ձեռքէն քաշեց, եւ երբ տեսաւ որ ճիշդ էր կարդացածը, գդրոցը բացաւ, մէջէն իր անձնական Սաղմոսը հանեց։ Ճժիր գլուխը բաղդատեց աչակերտին Սաղմոսին հետ եւ գտաւ որ, իրենին մէջ փոխանակ «ի պատուիրանաց քոց»ի «յողորմութենէ քումմէ» է եղեր. տպագրութեան տարբերութիւն որուն չնորհիւ վարժապետը ճաշն չհանեց, ու ճամբեց յանցաւորը որ բարձրաձայն խնդալուն երեսէն Սաղմոսին մէջէն անայր տուները գտնելու պատիժին դատապարտուեցաւ։

*
**

Բարեբախտաբար այսպիսի տարօրինակ հրէշաբարոյ վարժապետներ անհետ կ'ըլլային մի առ մի, ու տեղի կու տային կիրթ, օրինաւոր դաստիարակներու, որոնց չնորհիւ մեր սիրտն ու միտքը կ'աղնուանար, նոր զարգացում կը ստանար։ Հայ գրականութեան եւ ուրիշ գիտութիւններու ուսման ճաչակնիս երթալով կը արէր եւ մենք որ երբեմն կը վախնայինք դպրոցէն ու կը փախչէինք, ա՛յլ եւս ո՛չ մէկ բան չէր կրնար կասեցընել մեզ, եթ կեցնել ուսումնառութենէ։ Դպրոցը դրախտ էր մեզ համար։

Այս մասին մեր մեծազօր ազդակն եղաւ Ա. Պ. Միսաքեան, իր հիանալի դասաւանդութեան դրութեամբը, ինչպէս նաեւ իրեն հետ պաչտօնավարող մեր ուրիշ դաստատունները, իրենց արդիականութիւն ստացած ուսուցչական բարեփոխութեամբ։

Կը սկսէինք գրել ոտանաւորներ, պատրաստել ճառեր, եւ կատարել բաւական լաւ թարգմանութիւններ։

Կանոնաւորութիւն մը կը տիրէր, ո՛չ միայն դպրոցին մէջ, այլ եւ եկեղեցին, ուր երաժշտապետ անուանած էին եւ երգեցողութեան դասատու վարժարանին, համբաւաւոր արուեստագէտ, Չէրչեան Համբարձում քաղցրերգակ վարպետը (մականուանեալն՝ Պապա Համբարձում)։

*
**

Ընտիր թաղական խորհուրդ մ'ալ կազմուեցաւ, առեղնապետ ունենալով յոյժ նշանաւոր նկարիչ, իտալական դպրոցէ ելած ճարտար վրձին, Պէհչատ Ոսմէտիկը, որու մասին գրել խոստացայ։

Պէհչատ Ոսմէտ ոչ միայն իր ազգին պատիւ էր, այլեւ Թուրքիոյ։ Գծած է նա աքանչելի տէրունական պատկերներ Ս. Ծաչէ, Ս. Կարապետի եւ այլ եկեղեցիներուն համար։ Գեղարուեստական չքնաղ գործ մ'է անոր «Գեթսեմանի» մեծադիր պատկերը, զոր Ս. Ծաչէի համար նկարած ու նուիրած է, ինչպէս նաեւ «Մինդեան» եւ «Ընթրեաց» պատկերները, որոնք Ս. Ծաչէի Աւագ սեղանին երկու կողմի որմերը կը զարդարեն։

(Շար. 56)

(Շար. Ա. էջէն)

յարձակման ենթարկեց Լիբանանի ենթակառոյցները, որոնք Հեզպոլլայի կը ծառայէին: Ճիշդ է որ կամուրջ մը շրջանի քանակիչներուն ալ կը ծառայէ: Բայց, եթէ այդ կամուրջէն կ'անցնին Հեզպոլլայի զէնքերը՝ Իսրայէլի վերայ յարձակելու համար, ուրիշ ելք չունինք քան կամուրջը քանդել»: Ոչ – կառավարական կազմակերպութիւնները չեն ընդունիր այս արդարացումը: Հիւմընն Ռայթն ալ, յօդուածի մը մէջ, որ լոյս տեսած է Օդոստոս 20ին Ձերուսալէմ Փոսթի մէջ, կը չեշտէ որ ռմբակոծութիւններու տասնըեակ պարագաներու մէջ, Հեզպոլլա չէր կար յարձակման մօտերը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Հոկտեմբեր 15էն, տունը կատարուած բժշկական քննութիւնները 30 Եւրոյէն կ'անցնին 31 Եւրոյի, ինչ որ 35 միլիոն Եւրօ պիտի արժէ Ընկերային ապահովագրութեան:

ԱՄՆ կրնան 44 տարիէ ի վեր Գուպայի կիրարկուած չրջափակումին վերջ տալ· այդպէս յայտարարած է ԱՄՆ–ու Արտաքին գործերու նախարարին մէկ օգնականը՝ Թ. Շէնըն: Աւելցուցած է թէ առոր համար Գուպա հարկ է դիմէ «ժողովրդավարական բարեչրջումներ»ու: Ուշագրաւ է որ յայտարարութիւնը եղած է Գուպայի ղեկավարութեան Ռաուլ Գասթրոյի անցքին վաղորդայնին ու ԱՄՆ–ու հետ յարաբերութիւնները զարգացնելու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

81ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

ՓԱՐԻԶ.– Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջըրբաչեան 150 Եւրօ:

կարելիութեան մասին անոր նչումէն առաք: Նոր ղեկավարը ատիկա կարելի նըկատած էր եթէ ԱՄՆ միջամտէ չըլլայ ին իր երկրին ներքին գործերուն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի քնակչութիւնը 348·700 հոգիի նուազում մը արձանագրած է 2006ի առաջին վեցամսեակին, ինչ որ 0,24%ի նահանջ մըն է բաղդատմամբ նախորդ տարուան նոյն չրջանին: Ներկայիս, քնակչութիւնը 142,4 միլիոնի իջած է, ինչ որ տարեկան 700 հազար հոգիի կորստի մը կը համապատասխանէ:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ, ոստիկան մը 543 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է այն մասնակցութեան համար, զոր բերած է 2005 Մարտին Ռիօ տէ Ժանէյրոյի մէկ աղքատ չրջանի կարգին: 29 հոգի սպաննուած էին տասնեակ մը վնասուած անձերու կողմէ, որոնք այդ հրացանաձգութիւնը ներկայացուցած էին որպէս հակազդեցութիւն: Դատապարտեալը կը պատկանի զինուորական ոստիկանութեան:

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : **Dès maintenant**
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐԷՆ ՔԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ՍՈՒՆՑ ԵՐԳԻ 13€

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ – 50»

(Ծաղկախաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Գիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախքը՝ 6 €, հաստատ գլուխ:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —

Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Rentrée Scolaire

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :

— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

*
**

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian: 01. 46. 42. 45. 25 **(le soir).**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է 160 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մինասեանէ Հայաստանի տրբերուն ի նպաստ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարպապ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտ պատարագ եւ մաղաղ:

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
- Divine Liturgie à 11h30
- Repas à partir de 13 heures
- Musique par l'Orchestre SPITAK
- Jeux pour les enfants
- Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 29
MARDI
29 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱԲԵ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·518 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·518

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ԼԱ ՌՈՇԷԼԻ քննկերվարական Ամրան Համալսարանը վերջ գտաւ Օգոստոս 27–ին, Ֆր. Հոլանտ կոչ ըրաւ համախմբման եւ չեչտեց 2007ին յաղթանակի անհրաժեշտութիւնը: Համալսարանին գլխաւոր կէտը հանդիսացաւ Լ. Ժոսփէնի, որ Օգոստոս 26ի յետ միջօրէին, առաջին անգամ ըլլալով անդրադարձաւ 2002ի անփառունակ պարտութեան եւ արցունքոտ աչքերով ըրաւ իր ինքնաքննադատութիւնը, բայց եւ այնպէս պարտութեան բուն պատճառը վերագրեց ձախի պառակտումին: Զայտնեց սակայն թէ թեկնածու պիտի ըլլա՞յ թէ ոչ: Արցունքները, որոնք առնուազն տարօրինակ են քաղաքական պարագլուխի մը համար, հաստատեցին թէ ի՜նչ աստիճանի վիրաւորուած էր:

ՄԱՐՄԱՐԻՒՍԻ (Թուրքիա) գործաշրջանային վայրը, Օգոստոս 27ին չորս յայտրդական ոճրափորձեր գործուած են, որոնց հետեւանքով 27 հոգի վիրաւորուած է: Վիրաւորները գլխաւորաբար օտարականներ են՝ 11ը՝ Անգլիացի: Արարքները բուն տէր եղող չկար Օգոստոս 28ին ալ, բայց կը վերագրուէին Քիւրտերուն: Միւս կողմէ, նոյն օրը, Պոլսոյ մէջ ալ թակարդ ծրարի մը պայթումէն 6 հոգի վիրաւորուած է: Մարմարիսի մէջ առաջին ռումբը մը պայթած է մինիպիւսի մը մէջ, ուր էին վիրաւորուած 11 Անգլիացիները:

ԳԱԶԱՑԻ մէջ, ազատ արձակուեցան ամերիկացի այն երկու լրագրողները որոնք առեւանգուած էին անծանօթ խմբակի մը կողմէ: Երկու չաբաթ առաջ առեւանգուած էին եւ ստիպուած եղած են դաւանափոխութիւն ձեւացնել եւ գամերայի մը առջեւ իրենք զիրենք մահմետական ցոյց տալ:

ԼԻԲԱՆԱՆ ղրկուելիք ՖԻՆԻԻԼ–ի ուժերը 7000ի պիտի հասնին եւ մինչեւ Փետրուար հրամանատարութիւնը պիտի ըստանձնէ Ֆրանսա, ապա՝ Իտալիա: Դէմարութիւնները անխուսափելի են, որովհետեւ Հեզպոլլայի ներկայութենէն զատ, Սուրիա յայտարարած է թէ ՖԻՆԻԻԼ չուզեր իր սահմանին վրայ: Թիւ 1701 բանաձեւին համաձայն ՖԻՆԻԻԼ–ը «պարտի օժանդակել լիբանանեան կառավարութեան, այս վերջնոյն դիմումին վրայ»:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ Ֆրանսացի երկու պինուորականներ սպաննուած են թալիպաններու դէմ կռիւներու ընթացքին: Օգոստոս 25ին, զօրագունդը խնկած էր «ծայրայեղներու» մէկ ծուղակը, երբ անոնք ներկայացած էին որպէս պարզ գիւղացիներ: Ռումբի մը պայթումը պատճառ եղած էր որ պինուորները սպաննուին, երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուին:

ՊԱՂՏԱՏ, Քէրքիւք եւ Պասրա գործուած ոճրափորձերէ 45 հոգի մեռած է Օգոստոս 27ին, հակառակ ճեռք առնուած ապահովութեան խիստ միջոցներու: Ամերիկացի վեց պինուորներ ալ սպաննուած են:

ՓԱՔԻՍՏԱՆի կառավարական ուժերը, Օգոստոս 26ին սպաննած են Պալուճիստանի ազգայնական լմբոստ ղեկավար մը՝ Նավապ Ախպար Խան, բախումներու ընթացքին: 79ամեայ մարտիկին մահը կրնար արծարծել կառավարութեան դէմ ընդվզումները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւային Գոմէտ ընկերութեան մէկ օդանաւը չախչախուած է Օգոստոս 27ին, երբ թռիչք կ'առնէր Լեկզինկթընի օդակայանէն: 50 ճամբորդներէն եւ անձնակազմի անդամներէն միայն մէկ հոգի ողջ մնացած էր, բայց յոյս չկար որ վիրկուի: Արկածին պատճառները ծանօթ չեն, բայց անճրեւոտ օդը կրնայ դեր խաղացած ըլլալ:

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՑի նախագահը՝ Ուկո Շաւէզ ամբաստանած է Իսրայէլացիները, որոնք «ցեղասպանութեան» մը ճեռնարկած են Լիբանանի մէջ եւ չեչտած թէ «ինչ որ ըրած են աւելի դէշ է, քան Հիթլէրի ըրածը, զոր Իսրայէլացիք կը քննադատեն»: Շաւէզի համար այդ ցեղասպանութեան հեղինակները պէտք է միջազգային դատարանի մը առջեւ քաշուին: Ամստան սկիզբը, Գարագաս ետ կանչած էր Իսրայէլի իր դեսպանը եւ պատուանացած էր խզել յարաբերութիւնները:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի նախագահին խորհրդատուն՝ Մ. Ռահմանտուոթ հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի (Օգոստ. 28), ուր կ'ըսէ թէ Իրան միտք չունի յարձակելու Իսրայէլի վրայ, բայց եթէ ան յարձակի, Իրան կը հակազդէ: Հարցում մը կ'ընէ նաեւ Հեզպոլլայի ստացած զէնքերուն մասին: Լրագրողը հարց կու տայ՝ «Իրան զէնք կու տո՞յ Հեզպոլլային» ու Պարսիկը կը պատասխանէ.– «Ձեզի պիտի պատասխանեմ հարցում մը ընելով՝ ինչո՞ւ ոչ ոք հարց կու տայ Իսրայէլի ստացած զէնքերը հայթայթողին մասին: Հեզպոլլան ազատ է զինելու ինչ որ կ'ուզէ չուկային վրայ»:

ԹԻԻՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆի մէջ, Օգոստոս 25–ին, երկու լրագրողներ վեցական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, երրորդ անձ մըն ալ եօթը տարի բանտարկութեան: Երեքն ալ ամբաստանուած են

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԴԷՄ Է ԼԻԲԱՆԱՆ ՉԻՆՈՒՈՐ ՂՐԿԵԼՈՒ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ա.–Ն. Սեզէր ընդունելութեան մը ընթացքին յայտնած է թէ կողմնակից չէ Լիբանան ղրկուելիք խաղաղապահ միջազգային ուժին Թրքական մասնակցութեան: «Մենք այլ երկիրներու չահը պաշտպանելու կոչուած չենք: Նախ մեր հարցերը լուծենք» ըսած է ան: Իսկ երբ լրագրողներ իրեն յիշեցուցած են Պոսնիոյ պարագան, Սեզէր պատասխանած է. «Ան ուրիշ է»: Ինչ կը վերաբերի մարդասիրական առաքելութեան, նախագահը ըսած է թէ դէմ չէ նման բանի, բայց կ'ուզէ որ չատ յստակ կերպով ծրագրուած ըլլայ ան:

ԿԱՐՍ – ԲԱԹՈՒՄ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Թուրքիոյ Փոխադրութեան նախարարը Պ. Եըլտըրըմ Իդդիրի մէջ յայտարարած է թէ Կարս – Ախալքալաք – Թիֆլիս – Բաքու երկաթուղին ռազմավարական իմաստ կը կրէ Թուրքիոյ համար եւ թէ Թուրքիոյ հետ Վրաստան ու Ազրբէյճան որոշած են 2007ին սկսիլ անոր չինութեանը: Ծրագրին իրագործումը կ'արժէ 320 միլիոն տոլար եւ այդ երկաթուղին Թուրքիոյ կու տայ Եւրոպայի ու Ասիոյ միջեւ փոխադրութեան մարզին մէջ հիմնական դերակատարի հանգամանք:

Թուրք նախարարը աւելցուցած է թէ ներկայիս կը քննարկեն Կարսէն Նախիջեւանի ճամբով դէպի Իրան երկաթուղի կառուցանելու կարելիութիւնը:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ-Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Մեր նախորդ թիւով, վերջին պահուն հաղորդած էինք Սիլվա Կապուտիկեանի մահը: Ան պատահած էր Երեւանի Մարմնամարզական (օլիմպիական) հիւանդանոցը, Օգոստոս 25, առաւօտեան ժամը 6·30–ին, տեղական ժամով: Նախորդ գիշերը, բանաստեղծուհին անկում մը ունեցած էր իր բնակարանին մէջ եւ հիւանդանոց փոխադրուած, ուր գործողութեան ենթարկուած էր, բայց աւելի ուշ, խառացեալ խնամքի բաժանմունքին մէջ, սրտի տագնապի մը զոհ գացած էր:

*
**

Ողբացեալը ծնած էր Երեւան, 1919 Յունուար 20ին: Գրական Տեղեկատուին մէջ սապէս կը ներկայացնէր իր հակիրճ կենսագրականը.– «Հայրս՝ զբաղումով ուսուցիչ, մահացել է իմ ծննդից առաջ: Մեծացել եմ զաղթ ու մահեր տեսած վանեցու լմնտանիքում: Ինձ խնամել է տատս, ապրուստը վաստակել է մայրս, որ աշխատել է որպէս հաշուապահ: Երեւանի Կրուպսկայայի ցուցադրական դըպրոցն աւարտելուց յետոյ 1936ին ընդունուել եւ 1941ին աւարտել եմ Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետը: 1949 – 50ին սովորել եմ Մոսկուայի Մ. Գորկի գրականութեան ինստիտուտի բարձրագոյն դրական դասընթացքներում: Գրել սկսել եմ վաղ հասակից: Առաջին ոտանաւորս՝ «Պատասխան Թումանեանին», լոյս է տեսել 1933ի Դեկտեմբերին «Պիոներ Կանչ» թերթում: Եղել եմ Սովետական Միութեան համարեա բոլոր հանրապետութիւններում եւ մի քանի մարզերում: 1962 – 63ին այցելել եմ Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս, 1968ին՝ Ֆրանսա, 1972ին Ճապոն, 1973ին՝ Գանատա, ԱՄՆ: Պարգեւատրուել եմ աշխատանքային կարմիր դրօշի եւ պատուոյ նշաններով»: Այս ինքնակենսագրական տողերը կը կրեն 1975 թուականը եւ անկէ ետք բազմաթիւ այլ դէպքեր պատահած են: Հեղինակ է բանաստեղծութեան եւ արձակ հատորներու: Իր ստեղծագործութիւնները թարգմանուած են ռուսերէնի, պուլկարերէնի, գերմաներէնի, ֆրանսերէնի, անգլերէնի եւ այլ լեզուներու: Արձակ իր ծանօթ գործերն են.– «Կարաւանները դեռ քայլում են», «Մենք օգնում ենք մայրիկին», «Այս իմ երկիրն է», «Մտորումներ ճանապարհի կէսին», «Էջեր վաղ գզրոցներից», «Իմ կածանը աչխարհի ճանապարհներին», «Գիրս մընաց յիշատակող»: Լոյս տեսած են նաեւ բանաստեղծական անհամար հատորներ, բայց պարտինք յիշել թէ Ս. Կապուտիկեան, որպէս բանաստեղծ, համբաւի տիրացած է Սփիւռքի մէջ մէկ քերթուածով՝ «Ծօսք իմ որդուն» եւ անկասկած շատ են անոնք, որոնք չեն կրնար յիշել իրմէ այլ բանաստեղծութիւն մը:

Գրական իր վաստակին կողքին, Սիլվա Կապուտիկեան ունեցած է նաեւ հանրային եւ քաղաքական գործունէութիւն, որուն գլխաւոր գիծը կ'առընչուի Ղարաբաղի հարցին, երբ Երեւանի առաջին ցոյցերու առեն (1988 Փետրուար) Զօրի Բալայեանի հետ Մոսկուայի ճամբան բռնեց եւ երկուքը միասին տեսնուեցան Գորբաչովի հետ: Վերադարձին, իրենց լաւատես ելոյթները պատճառ եղան որ վերջ գտնեն Երեւանի ցոյցերը եւ զօրաձգութը, քանի Գորբաչով ապահովութիւն տուած էր հարցը քննել Մարտ 26ի կենտրոնի լիակատար նիստին: Մնացեալը ծանօթ է:

Սկզբնական չրջանին կողմնակից ըլլալով Լ. Տէր–Պետրոսեանի իշխանութեան, վերջին չրջանին ընդդիմադիր դիրքի վրայ կը պտնուէր:

*
**

Եղած է առաջին կինը Յովհաննէս Շիրազի որմէ ունեցած է զաւակ մը՝ Արա Շիրազ:

*
**

Ս. Կապուտիկեանի մահուան առթիւ, Հայաստանի վարչապետին՝ Անդրանիկ Մարգարեանի որոշումով կազմուած է կառավարական յանձնախումբ իր նախապահութեամբ եւ որոշուած է Ս. Կապուտիկեանի թաղումը կատարել Երեքշաբթի, Օգոստոս 29ին, Երեւանի Կոմիտաս այգիի պանթէոնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կեդրոնական դրամատան տուեալներով Հայաստանի ներքին համախառն արտադրութեան 15%ին համազօր է Սփիւռքէն կատարուած դրամական օժանդակութիւնը: Վերջին տարիներուն կարեւոր տոկոսով աւելցած է այդ օժանդակութիւնը որ 2005ին հասած է մօտ մէկ միլիառ տոլարի (940 միլիոն): Այս գումարին մեծ մասը (72%) կը ղրկուի Ռուսաստան ապրող կամ աշխատողներէ, 14%ը ԱՄՆ–էն, կը յաջորդեն Գերմանիան, Յունաստանը, Ուկրանիան: Երկրին մէջ մեծ թիւ կը ներկայացնեն հարազատներու ղրկած դումարներով ապրողները:

կայացուցած է ամերիկեան ընկերութեան եւ ոստիկանութեան դէմ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ չուրջ 3·000 «առանց թուղթի» օտարականներ տողանցած են Օգոստոս 26ին, պահանջներով իրենց կացութեան կարգաւորումը: Լոզունգներու

(Շար·ը Դ· էջ)

ԲԱՆ ՈՒ ԳՈՐԾԻ ՏԷՐ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍԸ

Անհնար է չանդրադառնալ "Գրական Թերթ"ի մէջ տպագրուած Վարազդատ Յարութիւնեանի յօդուածին, որին յաջորդաբար արձանագրեցին "Յառաջ"ի մէջ Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանը եւ Յակոբ Պալեանը, որոնք հանդամանօրէն ու երկարաշունչ դրութիւններով փորձում են տրամաբանական եզրեր գտնել ու բացատրել դասական ուղղագրութիւնը 1922ին դեկրետով փոփոխելու անհեթեթութիւնը:

Ներանք մոռանում են որ աշխարհի ամենախուլ մարդը նա է ով չի ցանկանում լսել ,կամ հրապարակով յօդուածագրի չողչողուն տիտղոսներով, կարծում են թէ, գործ ունեն խակապէս "բան ու գործ ունեցող" անձնաւորութեան հետ:

Իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է եւ ցաւոք սրտի, համոյակատար տգիտկի հոգեբանութեամբ ու մտայնութեամբ տիտղոսաւորներ լայնօրէն են ինչպէս Հայաստանի դիւրութիւնների կաճառում, այնպէս էլ տարբեր ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններում: Բանասէրների հակայական մի բանակ պատրաստ է յայտարարել բոլոր նրանց, ովքեր համարձակութիւնը ունեն խախտգրութեան մասին արտայայտուելու: Նրանք կուրօրէն այնքան են մխրճուել իրենց անհեթեթութիւնների մէջ, որ ուղղագրութիւն, հնչիւնաբանութիւն, բարբառ, գրաւոր կամ բանաւոր լեզու, արեւելահայերէնները իրար խառնելով այնպիսի անվայել արտայայտութիւններ են անում, որ պատիւ չի բերում ոչ իրենց կոչումներին եւ ոչ էլ որեւէ պարզ քաղաքացու: Օրինակի համար Պետական Համալսարանի բանասիրութեան ամպիոնի դեկավար դոկտոր-փրոֆէսորներից (սիրեած ու փայփայուած տիտղոս), մէկը հեռատեսիլով յայտարարեց, որ ինքը պիտի պայքարի ի նպաստ եղած ուղղագրութեան պահպանութեան, քանի որ իրեն համար անհանդուրժելի է երբ արեւմտահայերը "ԳԱԳԻԿ"ը "ՔԱՔԻԿ" են հնչեցնում: Այս է երկխօսութեան ու արհամարհանքի մակարդակը:

Ալեքսանդր Թամանեանը ոչ մէկ տիտղոս ունէր, բայց թողեց մի անզնահատելի ժառանգութիւն որ իւրաքանչիւր ճարտարապետ կ'երազի նրա գէթ մի մասնիկը իրագործել:

Որո՞նք են ճարտարապետ Ցարութիւնեանի գործերը: Նա հասարակական հաւաքոյթներում թամադայութիւն անելով հաճոյակատարութիւններով ու երգելով բաժակաճառեր է ասել որի չնորհիւ էլ որպէս վարձատրութիւն տիտղոսներ է ստացել:

Որքան որ անզնահատելի ու անհրաժեշտ է, որ երկրի մտաւորականները հետաքրքրուեն "համազգային հիմնահարցեր»ով և այդ հարցերի լուծման ճամբաներ փնտռեն (եթէ չասենք որ դա նրանց կոչման է ու բարոյական պարտքն է), ապա որքա՜ն անհանդուրժելի է երեւոյթը երբ բազմաթիւ տիտղոսներով ակադեմիկոսը դռեհիկ ու արհամարհական արտայայտութիւններով մոլեռանդութեամբ կամ այլ ածականներով դատապարտում է դասական ուղղագրութեան ջատագովներին:

Պիտի չանդրադառնամ դասական ուղղագրութեան ու սխալագրութեան դնահատմանը· այդ գործը թող անեն մասնագէտները, եւ կարծեմ թէ բաւական թուղթ է մրոտուել այդ թեմայով եւ դեռ ճամբայ կայ անցնելիք, բայց չեմ կարող լռութեան մատնել "բան ու գործի տէր" ակադեմիկոսի յերիւրանքները:

Ո՞ւր էր այդ գիտնական ճարտարապետը, երբ 60ականի վերջերը իրեն նմանուղ ուրիշ "տաղանդաւոր ու տիտղոսաւոր" մէկը, օգտագործելով "Թայֆայական" բոլոր միջոցները, Թամանեանի վայելուչ Հիւսիսային պողոտայի աւանցքի բարձունքին տեղաւորում էր, որպէս յուշարձան, մի այլանդակ ցից, որից այլեւս ոչ մէկ գնով ազատուել հնարաւոր չէ:

Զէ՞ որ այդ ներդրումը առընչուած էր ճիշդ իր մասնագիտութեան:

Լինելով ճարտարապետների Միութեան վարչութեան անդամ, իր ուղղակի "բան ու գործը" այդպիսի երեւոյթների դէմ "մոլեռանդօրէն" պայքարելն էր: Նա ոչինչ չարեց, միայն ծափահարեց ու բայման օրը հաճոյակատար բաժակաճառ արտասանեց:

Ճարտարապետական եւ քաղաքաշինարարական այլանդակութիւնների ցանկը շատ երկար է երեւանում – բազմաթիւ "տիտղոսաւորների ու տաղանդաւորների" մասնակցութեամբ, որոնց կողքից լռութեամբ է անցել մեր ակադեմիկոսը, ոչ թէ վախենալով որ իրեն մոլեռանդ ուղղափառութեան մէջ կը մեղադրեն, այլ պարզապէս սեփական կարծիք ունենալը յարգի չէր: Ո՞ւր էր այդ պատկառելի մասնագէտը երբ Հանրապետութեան հրապարակի ժամանակավրէպ արձանը իջեցընելուց յետոյ, բարբարոսաբար քանդում էին հոյակապ պատուանդանը, փոխարինելով զաւառական անխմաստ զովազդային պաստառով: Այսպիսի օրինակներ որքան ցանկանաք:

Հազար ափսոս որ "մոլեռանդ" ՑԱՌՅԱՆի ու Սփիւռքի մտաւորականների համեստ ձայնը, նրանց բազմամեայ փորձն ու մասնագիտական կարծիքը հաշուի առնելու վարժուած չեն հայրենի մտաւորականները, մասնաւորապէս դեկավար պաշտօնեաները, բացի դրամական օգնութեան դէպքում:

Մեր մտաւորական ակադեմիկոսը իր դրութեան մէջ զոհունակութեամբ փաստարկում է որ Սփիւռքի երիտասարդութեան մեծամասնութիւնը հայերէնին չի տիրապետում, ուրեմն ինչո՞ւ փոխենք ուղղագրութիւնը: Բայց նա տեղեա՞կ է, որ 2006ի Յուլիս 14ին Հ–1 երեւանեան պաշտօնական հեռատեսիլի ալիքով մէկ տեսահոլովակ յուցադրեցին ուր "Վանաձորի չրջանի Սարատեվկա գիւղի 9րդ դասարանցի X–ը յայտնեց որ չի կարողանում իր անուն ազգանունը գրել": Վստահաբար այդ երեւոյթը եզակի չէ, բաւական է նայել գպրոցական քննութիւնների արդիւնքները:

Ուրեմն ուղղագրութիւնը փոփոխութեան ենթարկելով չէ որ անգրագիտութեան կամ կիսագրագիտութեան սկիզբը կը դրուի Հայաստանում, քանի որ այդ չարիքը շատ խոր արմատներ ունի եւ երկար տասնամեակների ընթացքում սխալագրութիւնն ու սխալախօսութիւնը աւանդութիւն դարձած, սովորական երեւոյթներ են մայրենի հողի վրայ:

Ահա պատճառներից մէկը որ ճարտարապետ–ակադեմիկոսը ոչ միայն այդ փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը չի տեսնում, նոյնիսկ զարմանում է որ դըրոցները բան ու գործ թողած մոլեռանդութեամբ ուղղագրութեան մասին են խօսում:

Ասում են թէ երկարակեցութիւնը չէ որ տանում է մարդուն դէպի իմաստութիւն, այլ բնական խելացութիւնը: Ի՞նչը դրդեց 90ամեակը բոլորած ճարտարապետին բան ու գործը թողնել ու "ԴՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ"ի մէջ լուտանքներ թափել իր պարտականութիւնը պատշաճօրէն կատարող թերթի կամ որեւէ անձի հասցէին: Այդ ի՞նչ հերթական պատուէր էր կատարում նա: Ուրեմն ինչո՞ւ զարմանանք, որ վերջերս "Պօղոսեան Եղբայրներ Հիմնադրամ"ի նահապահական գափնեկիրներից մէկը նա էր, բայց չգիտենք թէ ո՞ր ծառայութիւնների համար:

Որքան ճիշդ ու օգտակար կը լինէր եթէ ալեհեր ակադեմիկոսը խոհեմ ու իմաստուն գտնուէր: Նա կարող էր կամուրջի դեր կատարել երկիր–արտերկիր յարաբերութիւնների ոլորտում ու առաջարկէր կլոր սեղանի շուրջ մասնագիտօրէն քննարկել կնճռոտ հարցի բոլոր կողմերը:

Վստահ եմ որ միաձայն լինելու հնարաւորութիւնները բազմաթիւ են:

Զէ՞ որ ընտանեկան վէճերում երբեք յաղթող չկայ:

Վարձքդ կատա՛ր, փրոֆէսէօր:

ՌՈՒԲԷՆ ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱԳՐԱԻԱԾ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սփիւռքի հայկական վարժարաններու դիմագրաւած մեծագոյն դժուարութիւնը հայերէնի ուսուցումն է· որակ եւ իւրացում: Ինչ կը վերաբերի որակին, ան, առաջին հերթին, կախում ունի դիմադրութենէն: Ի հարկէ, հայերէն ուսուցանելու դիտակ եւ առակ բազմաթիւ անճեր կան, բայց անոնք ընդհանրապէս բացակայ են: Նման հաստատում կրնայ վիճայարոյց համարուիլ, քանի որ դուռ կը բանայ հակազդեցութիւններու, որպէս վիրաւորանք կամ թերագնահատում դիմադրուիլ, հայերէնի կարգ մը ուսուցիչներու եւ զանոնք պաշտօնի կոչողներու կողմէ: Հարցը գոյութիւն ունի, օգտակար չէ զանազան բնոյթի գործնապաշտութիւններով իրականութիւնները թաքցընել եւ փակել յառաջդիմութեան եւ յաջողութեան ճանապարհները:

Պարզ պէտք է ըլլայ այն որ մանկապարտէզէն մինչեւ աւարտական կարգեր, նախակրթարանի եւ երկրորդականի, ուսուցուող հայերէնը անխոցելի պէտք է ըլլայ, զերծ՝ օտարաբանութիւններէ, չարահիւսական եւ քերականական անհարթութիւններէ: Նոյնիսկ մանկապարտէզի պարագային՝ ուր կը դրուին հիմնաքարերը լեզուի տիրացման: Լեզուի ուսուցումը նպարավաճառի խանութ չէ, ուր կարելի ըլլայ մէկ ապուխտը միւսով փոխարինել, որակի տարբերութեամբ, նշաւազումով: Լեզուն լեզու է, կիսակատար լեզուն փոշեցի բարբառ է: Այլ հարց ալ կայ, որմէ կը խուսափինք, Հայաստանցիները կ'լսեն՝ անգրագիտութեան պատճառով, կամ, ինչպէս կ'ըսէի, կիսակատարութեան եւ կիսագրագիտութեան պատճառով:

Այնպէս է իրականութիւնը, որ պատմութեան բերումով, զարգացած են հայերէնի երկու աշխարհաբարներ, բնաձ միեւնոյն արմատէն՝ դրաբարէն: Մէկ աշխարհաբարը միւսին հակազդելու հարց չկայ, նոյնիսկ եթէ երբեմն որոշ անգրագիտութեամբ կ'ըսուի թէ մին պետութեան լեզուն է, հետեւաբար՝ առաջնահերթ: Վերանկախացած Հայաստանի Սահմանադրութիւնը մշակողները ունեցած են ճիշդ ներշնչում, երբ արձանագրած են, պարզին վսեմութեամբ, որ Հայաստանի լեզուն հայերէնն է, չեն գրած արեւելահայերէն կամ արեւմտահայերէն: Ուստի, զոյգ աշխարհաբարներու պաշտպանութիւնը, հարազատութիւնը եւ ճըշդըրտութիւնը ուսուցման առանցքին պէտք է գտնուին, հակառակ պարագային անոնք կը խաթարուին: Երկու աշխարհաբարները ունին տարբերութիւններ եւ կարելի չէ հպանցիկ սրբագրութիւններով մէկէն անցնիլ միւսին: Դպրոցի մը կամ մէկ/մի քանի դասընթացքի պատասխանատուները, պիտի գնահատեն թէ ո՞ր աշխարհաբարը պիտի ուսուցուի, եւ ըստ այնմ պաշտօնի կոչեն ուսուցանող: Ըսել՝ այսպէս ալ կ'ըլլայ այնպէս ալ, քիչ մը մէկը քիչ մը միւսը՝ հարատացում է, մինչդեռ հակամշակոյթ եւ հակազգային վերաբերում է: Թէեւ երեւութապէս այդ մօտեցումը կրնայ խաղաղութիւն թուիլ, –այդպէս կրնայ ըլլալ անմիջական քաղաքական եւ դիրքապաշտական չահերէ թելադրուած–, մինչդեռ ան մանկավարժական հակախմաստութիւն է եւ ծնունդ կու տայ մշակութային խառնիճաղանճ, քանդելով լեզուամտածողութեան հիմերը, որուն վրայ կը բարձրանայ ազգային գաղափարախօսութիւնը:

Բազմիցս ըսած ենք որ, ազգային քաղաքական եւ մշակութային պատճառներէ մեկնելով, հայկական արտասահմանի լեզուն արեւմտահայերէնն է, հայրենահանուած ժողովուրդին հետ գաղթական դարձած: Լքել արեւմտահայերէնը, զայն աղճատել, հայրենահանումով ըմբռնուղ իրաւազրկման չարունակութիւնը կ'ըլլայ, այս անգամ մեր մեղսակցութեամբ: Այս ճշդումը չի միտիր արեւելահայերէնը ստորադասհատելու: Պարզապէս կ'ըսեմ, որ երկուքը խառնելով, երկուքը կիսկատար սորվեցնելով, աչակերտը որ յետագային չափահաս պիտի ըլլայ, կը զրկենք լեզուին տիրապետելու հնարէն: Թերեւսիկ գլոպաչրջիկներու լեզուական կապկումները օրինակ չեն կրնար ըլլալ ուսուցիչին:

Այս հպանցիկ նշումներու լոյսին տակ հարկ է ըմբռնել հայերէնի ուսուցչի բարդ խնդիրը: Առաջին հերթին, ան պէտք է ըլլայ յարգելի անճ, պայմանով որ ըլլայ ատակ եւ բանիմաց, տէր իր աւանդած առարկային, բանիմաց ըլլան նաեւ զինք պաշտօնի հրաւիրողները, գիտնան թէ ի՞նչ ընելու համար զինք կը կոչեն պաշտօնի: Պէտք է դադրիլ խնայողական պատճառներով որակի անտեսումէ: Կը պատահի, մանաւանդ մէկժամեայ կամ միօրեայ դասերու պարագային, որ հայերէն ուսուցանելու դեր կը տրուի անճերու, որովհետեւ անոնք կ'ընդունին սիրայօժար դործել, այսինքն՝ ձրի: Երբ հիւանդ ենք անասնաբոյժին չենք երթար, նոյնիսկ եթէ ան ձրի ընդունի իր հիւանդները... Չընել այնպէս որ մտածենք Շէյքսփիրի պէս թէ բան մ' փտած է Դանիոյ թագաւորութեան մէջ:

Համայնքային անդորրութիւնը պահելու գործելակերպ որդեգրածներէն չատեր նկատել կու տան թէ այս կարգի ճշմարտութիւններ ըսելով դժգոհութիւններ կը ստեղծուին: Բայց ե՞րբ աւելի դժգոհ պէտք է ըլլայ Հայը, երբ լո՞ւռ կը մնանք, անդիտանալով աչք ծակող ճըշմարտութիւններ, թէ երբ կը հրապարակենք կեանական իրականութիւնները որոնք սերունդի ապագայի կերտման կը ծառայեն:

Ցաճախ, ազգային միասնութեան ճառեր կ'արտասանուին, մանաւանդ չընտրելի եւ բազմամարդ ժողովներու ընթացքին: Այսքան կարեւոր հարց մը, որ էապէս մշակութային է, այսինքն կը վերաբերի ազգային ոգիի, ցարդ կարելի չէ եղած համազգային–համազգութային տեսանկիւնէ քննել եւ մանաւանդ՝ լուծել: Երբ մարդիկ կը հաւաքուին, զիրար կը լսեն ընդունուած եւ կարմիր լաթի պէս բացուող հայրենասիրութեամբ, կը խօսին, բայց երբ կը վերադառնան իրենց գաղութները եւ դպրոցները, իրենց որդեգրած ոճէն մազաչափ անգամ չեն չեղիր: Ինչպէս սովորութիւն է ըսել, եթէ այս հարցերը պատշաճ լուծումներ չգըտնեն, եթէ չյառաջանան համապատասխան որոշման կառոյցներ,– որոնց որոշումները ընդունելի եւ գործադրելի ըլլան,– վաղը ուշ կ'ըլլայ: Ցետագային պէտք չէ զարմանալ, եթէ հայ տղաքը խօսին կոտրած–թափած հայերէն մը, առանց հայերէն նամակ մը կարենալ գրելու, կամ հայերէն կարդալու եւ գրելու բաղձանք ունենալու: Երեւոյթը մեր աչքին առջեւ տեղի կ'ունենայ աստիճանաբար, բայց կարծէք չենք անհանգստանար: Այս տեղատուութեան վրայ կը դումարուի ժամանակակից աղէտը, երբ համացանցով լատինատառ նամակ կը գրենք: Եւ սովեանեղէն ժառանգուած եւ արտասահման բերուած սովորութիւններով հայանուն մարդիկ գիրք կը գրեն բացատրելու համար թէ ինչպէս լատինատառ հայերէն պիտի գրեն, էլեկտրոնային նամակով: Քաղաքական գործիչներ չեն դիրքորոշուիր ըսելու համար որ տապարի հարուած կը տրուի մեր գոյապայքարին, լեզուին՝ որ մեզ պահեց երբ հազար տարի պետութիւն չունեցանք:

Խնդիրը համամիտութեան է: Անյետաձգելի անհրաժեշտութիւն է Սփիւռքը օժտել հայերէնի ուսուցման կառոյցով մը, լեզուական–մանկավարժական, որ ըլլայ ձեւական, բաղկացած ըլլայ ձեռնհաս եւ բանիմաց անձերէ: Պարզ պէտք է ըլլայ որ հայերէնի չտիրապետող անձերով կարելի չէ հայերէն սորվեցնել: Կրնա՞ք երեւակայել որ Ֆրանսական պետական դպրոցներու մէջ, նախակրթարան, մինչ: նակարգ եւ երկրորդական, կիսագրագէտներ Ֆրանսերէն սորվեցնեն:

Առանց որակի հայերէնի ուսուցումը չարիք է: Որպէսզի այդ չըլլայ, ազգը պիտի ընդունի զոհողութիւն ընել եւ հայերէնի ուսուցումը վարձատրել, լինչպէս կը վարձատրուին լաւ բժիշկը, հոչակաւոր իրաւաբանը կամ ճարտարապետը:

Քանի մը օրէն վերամուտ է:

ՑԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

20 Օգոստոս 2006

ԾՈՎԱԽՈՅԶ ՀԱՅՈՒՀԻՆ՝ ԱՆԻԹԱ ԳՈՆԹԻ

Գանի մը տարի առաջ իրեն նուիրուած լուսանկարներու ցուցահանդէս մը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ։ "Մոնա"ի Ցուլիս 29ի յաւելուածը պատկերազարդ էջեր նուիրած էր "Ծովերու տիրուհի"ին։

Ա. Գոնթի հարուստ, բնութեան, գիրքերու եւ ճամբորդութեան ճաշակին տէր գարագոչեան ընտանիքին զաւակն է. ծնած է 1899ին։ Ծովուն հետ առաջին հանդիպումը ունեցած է չատ կանուխ, երբ հազիւ քանի մը ամսու էր. լողալ սորված է քալել սորվելէ առաջ։ Ինքնատիպ զոյգ մը եղած է ծնողքը. իրեն փոխանցելով իրենց ճաշակները, սորվեցուցած են նաեւ երկու հիմնական կանոն. չտրտնջալ ոչ ընկերութեան մէջ ո՛չ մսիլ, ո՛չ տաքնալ, ո՛չ անօթութիւն զգալ։

Փոքր տարիքէն այցելած է անթիւ երկիրներ, յաճախ նաւահանգիստ քաղաքներու մէջ կայք առած։ Ծովը կեանքն իսկ է իրեն համար։ Երջանիկ է երբ պերճաշուք նաւու մը կամրջակէն կը դիտէ հորիզոնը։

Երբ չափահաս կը դառնայ, կը չարուներկ ճամբորդել, այս անգամ առանձին։ Նաւահանգիստէ նաւահանգիստ կ'անցնի, ամէն անգամ որ կարելիութիւնը կը դտնէ, ծով կը բացուի ձկնորսներու հետ. նոթեր կ'առնէ, յօդուածներ կը հրատարակէ։ 1927ին ամուսնութիւնն իսկ չի փոխեր ապրելակերպը։ Մանաւանդ որ ամուսինը ծայր աստիճան քաղցր բնութեան տէր մէկն է. անմիջապէս կը հասկնայ որ կինը լուռ ու մունջ իրեն հետեւող մը չի կրնար ըլլալ։ Կը գոհայ հեռուէն նիւթական ու հովանաւորութիւն ընծայելով անոր։ Ցետոյ, առանց ամուսնալուծուելու, ամբողջովին բաժնուած կեանք մը կ'ապրին։ «Ամուսին մը անհրաժարելի է յարգարժան դիրք մը ունենալու համար։ Բայց խոստովանիմ որ քովս ի վեր բնաւ պէտք չունիմ անոր ֆիզիքական ներկայութեան» կ'ըսէ Անիթա։

Գրածները որոնք նիւթ կ'ունենան միշտ ծովը, ձկնորսութիւնը, ովկէանոսները, ուշադրութիւն կը գրաւեն։ Ծովային ձկնորսութեան գիտական ու թէքնիք գրասենեակը ոստրէներու բուծարաններուն խղճալի վիճակին ու ովկէաններու տարապայման չահագործումին մասին գրածներէն մեկնելով տեղեկագիր մը կը պատրաստէ իրեն։ Ցետոյ մնայուն պաշտօն կու տան։ Կը ճամբորդէ ծովէ-ծով. ձողաձուկի որսի կը մասնակցի, չատերու զարմանք պատճառելով։ Գիշեր-ցերեկ նոթեր կ'առնէ, կ'աշխատի, կը չափէ, կը պրպտէ. միշտ ժպտուն, կատակող ու արթուն մէկն է։ "Իսկական մանչ-աղջիկ" կը կոչեն զինք. կը սրբագրէ. "յաջողած աղջիկ մը"ն է ինք. կ'աւելցնէ. «կիները ա, նրնկճելի են»։

Երբ Եւրոպա կը վերադառնայ, պատերազմ ծագած է. պէտք է ականապերծումի դործ տանիլ Մանչի մէջ։ Անիթա կը փոխթայ հոն. ինք լաւ կը ճանչնայ այդ ծովուն հոսանքները, անոնց ուղղութիւնները։ Հինգ ամիս մէկ նաւէն միւսը կ'անցնի, ականապերծումի դործին աչխոյժ մասնակցութիւն ունենալով։ Ցետոյ կ'երթայ Ափրիկէ։

1943ին Ալժերիոյ կառավարութիւնը անոր կը յանձնէ ուսումնասիրութիւն մը ափրիկեան արեւմտեան ափերուն վրայ աւանդական ձկնորսութեան մասին. նպատակը տեղացի բնակչութեան սննդառութեան հարցը բարելաւել է։ Աւելի քան տասը տարի կը դիտարկէ հազարաւոր քիլոմեթր երկարութեամբ ծովափներ, ծովային կենդանիներ կ'որսայ, երբեմն լուսնի լոյսով, ցամաք վերադառնալէ ետք անոնց սննդական արժէքը որոշելու համար։ Շատ նաճուկը յատկապէս կը հետաքրքրէ զինք. կ'ըսէ թէ անոր լեարդը ձողաձուկին լեարդին չափ հարուստ է։

1946ին Գոնաքրիի մէջ չանաճուկի որսարան մը կը հիմնէ. եւ երբ աշխատող դտնելու նեղութիւն կ'ունենայ, մօտակայ բանտէն քանի մը մարդասպան փոխ կ'առնէ։ Ապխտելու համար որսացուած ձուկերը, հիւսիսային երկիրներու թէքնիքը կը պատչաճեցնէ, ուշադրութիւն ընելով որ միսը կենսանիւթեր չկորսնցնէ։ Գործունէութիւնը կը տարածուի աւելի քան երեք հազար քմ.նոց ծովափին վրայ. Մաւրիտանիայէն մինչեւ Գոթ տ'Իվուառ։ Անոր ժամանումը թամ-թամներով կը ծանուցուի գիւղերու մէջ եւ հոս ու հոն ծառերու բուներէ չինուած նաւակներ կը մկրտուին Տիկին Անիթա, կամ Սպիտակ տիկին։

Երբ նահանգապետի փոփոխութիւն մը վերջ կու տայ վայելած զօրակցութեան, Անիթա իր նոթատետրներու տուփերը կը փոխադրէ ռիւ տը Ռիվոլիի փոքր յարկաբաժինը ու 1952ին կը բռնէ հիւսիսային բեւեռին ճամբան։ Որսայուելիք ձուկերը տեղւոյն վրայ աղալու տահմանած նաւու մը անձնակազմին մաս կը կազմէ։ Կը դիտէ տարուած աշխատանքին զանազան փուլերը, կը նոթագրէ ու կը լուսանկարէ։

Այդ ուղեւորութեան մասին հրատարակած հատորը մրցանակի կ'արժանանայ. Անիթա հանդիսութեան օրը փարիզեան մամուլին կը ներկայանայ վզին չուրջը փաթթուած հսկայական օձով մը։ Հատորին գտած յաջողութիւնը զինք կը մղէ չարունակելու գրել։

Կ'երթայ Մոնաքօ, կ'նդունուի նաւապետ Գուսթոյի կողմէ։ Կը յաջորդէ դասախօսութիւններու, նոր ճամբորդութիւններու, փառատօներու, գիտաժողովներու չրջան մը։ Բայց միշտ կը զգայ ովկէաններու կանչը։ Ութսուն տարեկան ըլլալէ ետքն ալ պայուսակը ձեռքը կ'անցնի նաւէ նաւ, նաւահանգիստէ նաւահանգիստ. Փորթուկալէն Նորվեկիա, Իրլանտայէն Ճափոն։ «Քանի մը չաբաթ կանգ ա՛ռ. լուսանկարներդ, բանաստեղծութիւններդ, փառաթուղթերդ կարգի դիր, դրելու ժամանակ տուր դուն քեզի» կը գրէ ովկէանագէտ բարեկամներէն մէկը. ու Անիթա կը պատասխանէ. «Այո՛, այո՛, երբ ծերանամ, կ'ընեմ»։

1992ին ընկերակցութիւն մը կը հիմնուի անոր գործը արժեւորելու եւ իրեն նիւթական օժանդակութիւն ապահովելու համար։ 1997ին կը մահանայ ու աճիւնը կը սփռուի ծովուն վրայ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԿՈՆԱԿԻ ՁԱՒԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Բարձրակրունկ կօշիկները, չատ ծանր պայուսակները, համակարգիչին առջեւ սխալ դիրքով նստուածքը...կրնան պատճառ դառնալ կռնակի ցաւի։

Կռնակի ցաւի պատճառները այլազան են, նոյնպէս ալ՝ զարմանումի ձեւերը։

Ահաւասիկ՝ քանի մը օրինակ։

ՍԽԱԼ ԴԻՐՔ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԻՆ ԴԻՄԱՑ

Կողմնակի դիրքով պատառ մը, բարձր աթոռ մը պատճառ կը դառնան, որ համակարգիչին առջեւ նստողը ծոծրակի կամ կռնակի ցաւ ունենայ։

Ճարը՝ համակարգիչին պաստառին ճիշդ դիմացը նստիլ, այնպէս մը, որ աչքերը եւ պաստառը նոյն բարձրութեան վրայ գտնուին։

ՇԱՏ ԿԱՐԾՐ ՆԵՐՔՆԱԿ ՄԸ

Երկարած դիրքով, ուսերն ու կոնքը պէտք է, որ թեթեւօրէն ներքնակին մէջ թաղուին, որպէսզի ողնայարը ուղիղ մընայ։

Շատ կարծր ներքնակի պարագային ողնայարը կը ձեւափոխուի եւ կռնակի ցաւ կը պատճառէ։

Ճարը՝ միջին կարծրութեամբ ներքնակ մը ընտրել է։

ԱԿՆՈՑԻ ԱՆԿԱՆՈՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Առանց ակնոցի աչխարհը պղտոր կը թուի, հետեւաբար թէ՛ համակարգիչին առջեւ, թէ ինքնաշարժ վարելու պահուն կը ստիպուինք դէպի առջեւ ծռիլ աւելի լաւ տեսնելու համար։

Արդիւնք,՝ կը վնասենք ողնայարին, որ յաւելեալ ճնշումի տակ կը դրուի եւ ընականաբար կը յոգնի ու կը ցաւի։

ՊԱՐՏԷԶԻ ԽՆԱՄՔԸ

Փորել, ցանել, ջրել... չատ լաւ են մեր տրամադրութեան համար, բայց տէ անպայման՝ կռնակին։

Ճարը՝ աւելորդ խոտերը մաքրելու կամ ցանելու համար ծունկի դալ, փորելու կամ ոտքի դիրքով այլ գործեր կատարելու համար՝ ծունկերը թեթեւօրէն ծալել, որպէսզի ողնայարը չվնասուի։

ՓՈՐԻՆ ՎՐԱՑ ՊԱՌԿԻԼԸ

Նոյնիսկ քունի մէջ կրնանք անգիտակցաբար վնասել մեր կռնակին։ Այսպէս, երբ փորի վրայ կը պառկինք, ողնայարը բնականաբար իր ուղիղ դիրքը կը կորսընցնէ եւ կոր կը դառնայ, ինչ որ անշուշտ թելադրելի չէ։

Ճարը՝ պառկիլ կողմին կամ կռնակին վրայ, միչտ ալ ընտրելով բժչկական որակաւոր բարձ մը։

ԱՆՇԱՐԺ ԿԵԱՆՔԸ

Վերելակը, ինքնաչարժը, ելեկտրական աստիճանը... գիւտեր, որոնք պատճառ կը դառնան, որ մեր մարմինը բաւարար չչարժի։ Մինչդեռ մարմինն ու տղնայարը չարժումի պէտք ունին։ Անչարժութիւնը կը ժանգոտեցնէ մարմինը եւ խոցելի կը դարձնէ։

Ճարը՝ փոխն ի փոխ աստիճան եւ վերելակ գործածել, ինքնաչարժը աչխատանքի վայրէն կամ չուկայէն հեռու չարել եւ քալել, ինչպէս նաեւ՝ օրական 15 վայրկեան մարզանք մը կիրարկել։

ՁԵՌՔԻ ԾԱՆՐ ՊԱՅՈՒՍԱԿԸ

Ծանր պայուսակ մը ուսէն կախելը կամ թեւին տակ զետեղելը կը խախտէ մեր մարմնին հաւասարակչռութիւնը, ինչ որ պատճառ կը դառնայ, որ կռնակը ծռի։ Որքան պայուսակը ծանր ըլլայ, այնքան կռնակին վրայ ճնշումը կը աւելնայ։

Ճարը կամ այն է, որ պայուսակին մէջինները պիտի պակսեցնենք, կամ ալ պայուսակը փոխն ի փոխ երկու կողմերուն վրայ պիտի կրենք։

ԲԱՐՁՐ ԿՐՈՒՆԿՆԵՐԸ

Որքան կօշիկին կրունկը բարձր ըլլայ, այնքան կռնակը հակամէտ է ծռելու։ Որքան կրունկը բարակ ըլլայ, այնքան մարմնին հաւասարակչռութիւնը կը խախտի, ինչ որ պատճառ կը դառնայ կռնակի, կոնքի եւ սրունքի ցաւերու։

Ճարը՝ ընտրել լայն կրունկով կօշիկներ, որոնց բարձրութիւնը 5 սմ.ը չանցնիր։

ՆԱԵԻ ԽՈՒՍԱՓԻԼ

Հեռաձայնին ընկալուչը ականջին եւ ուսին միջեւ տեղաւորելով խօսելէ, ոտք – ոտքի վրայ երկար ժամանակ նստիլ եւ առանց ծունկերը ծռելու ծանր բեռ մը չվկելէ։

«ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ»

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բ֊ժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Կ'ըսէին թէ Պէհզատ Ումէտ գծած է "Ցառաջադիմութիւն" անունով չատ մեծ պատկեր մը, որ կը ներկայացնէ եղերհայասար վիչտին երկարող ապագայ երկաթուղիի մը գաղափարը. եւ այս այն տարիներուն, երբ այդ տեղէն Իզմիթ տանող երկաթուղիին ծրագիրն իսկ դոյութիւն չունէր թուրք կառավարութեան խելքին մէջ։ Ումէտի այդ պատկերը տարուեր ցոյց տրուեր է Սուլթան Աղիզ կայսեր, որ զայն հիացմամբ զննահատելով, հայ նկարիչը վարձատրեր է պատանաւնով, նուէրներով։ Ումէտի այդ Ծրագրային պատկերը իրականութիւն ունեցաւ բաւական տարիներ վերջը, երբ արդէն հեղինակը իր յաւիտենական քունը կը նիրհէր։

Ումէտ հասցուցած էր նկարչուհի աղջիկ մը, ոչ նուազ ճարտար, Օրիորդ Աբրահամ Ումէտեան, Պէհզատ, որ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն համար նկարագծած է Քրիստոսի Թաղման պատկերը եւ ուրիշներ։

Ծաղիկ հասակի մէջ կնքեց իր կեանքը Օր. Արուսեակ եւ կը յիչեմ անոր յուղարկաւորութիւնը, որուն համար երկսեռ աչակերտներու խումբ մը առաջնորդուեցաւ անոր դագաղին չուրջը, Ի պատիւ սգաւոր Հօրկանը։

Մեռելական կարգը կատարուելէն յետոյ, Նար-Պէյ Խորէն Սրբազան որ կը նախագահէր, թողուց վրայէն իր չուրջառը, եւ առանց վեղարը գլխէն հանելու, բարձրացաւ բեմ եւ յուզիչ դամբանական մը իր բնատուր պերճախօսութեամբը արտասանելով, ողբաց տաղանդաւոր այս օրիորդին վաղաժամ կորուստը եւ երկնային մխիթարութիւն հայցեց իր վշտակիր հօրը եւ պարագաներուն։

Եւ քանի՜ներ այսպէս սեւ հողին յանձնեց Սկիւտարի հայութիւնը։

*
**

Սկիւտարի հայութեան փառքն ու պարծանքն էր Պէհզատ Ումէտիկ, ինչպէս նաեւ անոր արուեստակից եւ ժամանակակիցը, Աբրահամ Սապայեան, որուն նկարած դէմքերուն վրայ միայն չունչը կը պակսէր, ա՛յնքան կենդանի գիծեր կու տար անոնց, ինչպէս Ցակոբոս պատրիարքին պատկերին զոր յիչած եմ։

Սապայեան Աբրահամը, զոր աչքիս առաջ կը տեսնամ մինչեւ այսօր, պատուական անձնաւորութիւն մ'էր. նա ալ եղած էր հոգաբարձու մեր զպրոցին. չեմ կրնար մոռնալ իր սպիտակ կլորակ մօրուքը, պատկառելի դէմքը, ժպտալից խօսակցութիւնը եւ հայրապետ վարուելակերպը ամէն մէկ աչակերտի հետ։

Դիմանկարչական արհեստը կատարելապէս սորված էր նա Փարիզի մէջ Օտեան Պօղոսի պաշտպանութեամբ։ զոր վայելած է եղեր հօրը չնորհիւ, ինչպէս կը պատմըւէր։

Հայրը Սաֆա՝ Ջրկիր, Օտեաններուն տունը ջուր կրելով կը ծանօթանայ "Օտոենց" Պօղոս աղային (հայրը՝ Գրիգոր Օտեանի) եւ կը խնդրէ որ պաշտպան կանգնի պաւկին, նկարչութիւն, պատկերահանութիւն սորվեցնելու համար, ի՛նչ որ կը պահուի յաջողութեամբ։

*
**

Պատկերահան Սապայեան, երբ Սկիւտար կը դառնայ, առաջին գործը կ'ըլլայ նկարել Պօղոս աղային պատկերը, յետոյ Ցակոբոս պատրիարքինը, ինչպէս յիչած եմ վերեւ։

Երախտագէտ պաւակ, Աբրահամ կ'առաջարկէ հօրը, դադրիլ իր Սաֆայութիւնէն, ջուր կրելէն. հայրը մտիկ չընար, կը չարունակէ իր գործը, անոր ասոր տունը ամէն օր ջուր կը կրէ իր կաչեկամ տիկերը չալկելով. Աբրահամ կ'աղաչէ հօրը, որ ջրկիրութիւն ընելէ ետ կենայ, հանգիստ ընէ. բայց հայրը դարձեալ կը մնայ անդրդուելի, որով Աբրահամ ինքն ալ առանց այլեւայլի կը դիմէ ուրիշ մի-ջոցի մը, զոր պատմած է ինձ մեծ մայրս։

Աբրահամ կը դադրի խօսելէ ա՛յլ եւս, կը թողու որ հայրը իր սաֆայութիւնը ընէ. բայց գիշեր մը կ'ելլայ, կամացուկ մը կ'իջնայ վար եւ հօրը ջրամբարձ տիկերը կը ծակծկէ։ Հայրը հետեւեալ օրը ըստ սովորութեան, տիկերը կը տանի աղբիւր, կը սպասէ որ լեցուին, ի զուր կը սպասէ, եւ աչքերը անոնց չորս կողմը պտտցունելէ վերջը կը հասկնայ որ ծակ-կարաս են եղեր. տղուն այս խաղին վրայ կը դադրի ջուր կրելէ, եւ հանգիստ ու խաղաղ կ'ապրի իր պատկերահան զաւկին թեւերուն տակ։

Սապայեան Աբրահամ հանած էր իր հօրը պատկերն ալ, զոր առիթ ունեցած եմ տեսնալ։

Սապայեան Թուրք բժչկական վարժարանին մէջ դասախօս է եղած. կ'ուսուցանէ եղեր Անդամազնուութեան ճիւղը. մարդկային կմախքի ոսկորները եւ մարմնային ներքին գործարանները նկարելով եւ անոնց ամէն մէկ մասին անուններր գրելով կ'աւանդէ եղեր իր դասերը։

Ջեմ եկեղեցասէր անձ մ'ալ էր նա. կը յիչեմ՝ որ Աւագ Հինդչաբթի գիչերներ երբեմն կու գար Ս. Խաչ, եւ իր մեղմիկ ձայնով կ'երգէր "Իչխանք ժողովեցան"ը, "Արծաթախրութեամբ"էն եւ "Ով սքանչելի"էն մէկ երկու կտորներ։

Իր բեղմնաւոր կեանքը կնքեց 1875 Դեկտեմբեր 18ին. ներկայ եղած եմ անոր յուղարկաւորութեանը, որ մեծ չուքով տեղի ունեցաւ Ս. Խաչ եկեղեցին։ Իր դագաղը չրջապատած էին բժչկական վարժարանէն խումբ մը աչակերտներ, հայ եւ օտար բժիչկներ ու խուռն բազմութիւն։

(Շար. 57)

(Շար. Ա. էջէն)

կարգին կը յիշուէր նաեւ որ Սարքոզիի ծնողքն ալ գաղթող էր։

ԿԱԴԻՐՈՎի բացարձակ իշխանութիւնը Չէչնիոյ մէջ կը մատհոգէ Ռուսերը, հակառակ անոր որ իրենց մարդն է։ Վախ կայ որ իր բիրտ գործելակերպը ի վերջոյ վնասէ Ռուսերուն։ Այս առընչութեամբ, կը յիշուի իր հայրը (Ախմատ Կադիրով, սպանուած 2004 Մայիս 9ին) որ, օր մը Պրիւսէլի մէջ ըսած կ'ըլլայ Ռուսերուն մասին.– «Անիծուին բոլոր անոնք որոնք կ'օգնեն իրենց»։

ՀԱԿԱՀԱՐԻՒԹԵԱՆ դէմ պայքարի ամերիկեան մեծ կազմակերպութիւնը «գայթակղութիւն» որակած է Պոմպէյի մէկ նոր բացուած ճաշարանի մը «Հիթլէրեան խաչը» անուանումը։ Կազմակերպութեան տնօրէնը Ապրահամ Ֆոքման յայտարարած է թէ եղածը արդիւնք է պատմութեան աննեղելի տգիտութեան մը եւ թէ նահանգին իշխանութիւնները հարկ է Բ. Աշխարհամարտին գործուած Հրեաներու ցեղասպանութեան մասին կրթական լուրջ գործունէութիւն տանին։ Ճաշարանին մուտքին զետեղուած է Հիթլէրի հսկայական մէկ նկարը, կեռխաչերով. Պոմպէյի բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն չատեր մասնակցած են բացումին։ Ճաշարանատէրը անդրադառնալով Հրեաներու բողոքին, ըսած է թէ չեն կարծած որ նման հակազդեցութեան տեղի կու տան. իրենք պարզապէս սովորականէն դուրս անուն մը ուզած են տալ ճաշարանին։

ՖԵԼԻՓԷ ՄԱՍԱ, 25ամեայ Պրազիլցին, անակնկալօրէն յաղթեց Թուրքիա տեղի ունեցած Ծորմիւլ 1ին, Օգոստոս 27ին։ Երկրորդ տարին ըլլալով Պոլիս կազմակերպուած այս մրցումին մրցանակաբաշխութիւնը, սակայն, մեծ գայթակղութեան բեմ հանդիսացած է, երբ մրցանակի յանձնումի պարտականութիւնը, ինչ-ինչ յետին նպատակներով յանձնուած է Կիպրոսի Թրքական կողմի հանրապետութեան նախագահ Թալաթի։ Սակայն Կառքով մարզաճեներու միջազգային դաշնակցութեան նախագահը որ ներկայ եղած է հանդիսութեան, բուռն կերպով բողոքած է այս կարգադրութեան, ըսելով թէ ոչ ոքի կողմէ ճանչցուած հանրապետութեան մը նախագահը իրաւունք չունէր նման պաշտօն ստանձնելու։

ԱՂԱՍԻ վերջին մասնակցութիւն մը կը բերէ Թէնիսի ամերիկեան Օփընին։ 21 տարիներու երկայնքին տաներէ եօք բազմաթիւ յաղթանակներ, Անտրէ Ագասի վճռած է ասպարէզէն քաշուիլ։ 37 տարեկան է։ ցարդ 60 յաղթանակ տարած է մրցաշարքերու մէջ, 6 տիտղոսի տիրացած է Մեծ Շլեմներու, 31 միլիոն տոլար չահած է մրցաշարքերու ընթացքին։

Տէր եւ Տիկին
ԺԻԼ-ՎԱՀԱՆ ՏԻՐԷՔԻ
եւ ԾՈՎԻՆԱՐ ԳԵՒՈՆԵԱՆ,
եւ իրենց զաւակները՝
ԱՇԽԷՆ եւ ԱԼԻՍ
ուրախութեամբ կը ծանուցանեն
իրենց որդւոյն եւ եղբօր՝
ԱՐԱՄ-Ի
ծնունդը։
Փարիզ, Օգոստոս 7։

Rentrée Scolaire

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

*
**

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian: 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CONCERT

Dans le cadre
de l'ANNEE DE L'ARMENIE
CONCERT de MUSIQUE CLASSIQUE
«Mélodies d'Arménie
des troubadours à nos jours»
par

l'Ensemble orchestral «VOCATIONS»

direction **RETA KAZARIAN**

Le **Jeudi 12 octobre à 20h30**

dans la Cathédrale Sainte Croix
des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche — 75003 Paris
(métro: Filles du Calvaire)

Oeuvres pour orchestre à cordes et ensemble vocal de :
KOMITAS — KHATCHATRIAN — BABADJANIAN

Solistes :
Mme Herminé Yeritzian (soprano)
Stéphan Minassian (flûte et doudouk)
Mourad Amirkhanian (basse)

Prix des places: 18 Euros et 15 Euros
Réservations : 01 47 63 76 14

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**
avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St **Grégoire l'Illuminateur — Marseille**
Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87
Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Ο. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուղ Հայերուն համար։

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը։

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատուելու գործընթացին, լծածայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ։

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի Ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան։

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener —
75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. –
Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։

Ուխտ պատարագ եւ մատաղ։

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3)Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 30
MERCREDI
30 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտաքին : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·519 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·519

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԻՇՏ ՈՁՐԱՓՈՐՁԵՐ

Կիրակի, Օգոստոս 27ի ոճրափորձերէն ետք, որոնց անդրադարձած էինք մեր նախորդ թիւով, ոճրափորձ մը եւս տեղի ունեցած էր Օգոստոս 28ին, Անթալիա եւ այս անգամ 3 մեռեալ կար եւ չուրջ 20 վիրաւոր, որոնց կարգին չորս իսրայէլացիներ:

Նախորդ օր ոճրափորձերը տեղի ունեցած էին Մարմարիս եւ վիրաւորներուն մէջ կային 10 Ամերիկացիներ եւ 11 Թուրքեր: Ինչպէս գրած էինք, առաջին պայթում մը տեղի ունեցած էր մինիպիւսի մը մէջ, որուն յաջորդած էին երկու ուրիշ պայթումներ նաւահանգիստը: Թաղկարդ ծրար մը պայթած էր Պոլսոյ եւրոպական բաժինը՝ Պաղճըլար եւ 6 հոգի վիրաւորուած էին: Օրուան մէջ, արարքներուն տէր եղած էին «Քիւրտիստանի Ազատութեան Բազէները» (ԹԱՔ): Ահաբեկչական խմբակը նշած է որ գործի անցած են որպէս հակազդեցութիւն այն պայմաններուն, որոնց ենթարկուած է իրենց պատմական ղեկավարը՝ Ա. Իօճալան: Ոտքը անցեալին ալ նման արարքներ գործած է, Թիրախ ունենալով միշտ ծովափնեայ վայրերը: 2005 Յուլիսին ալ, 5 հոգի մեռած էր ռումբի մը պայթումէն, որ Քուշատասը (Իզմիրի մօտ) երթեւեկող հանրակառքի մը աթոռին տակ դրուած էր: Զոհերուն մէջ էին մէկ Իրլանտացի եւ մէկ Բրիտանացի: ԹԱՔ–ը միշտ նպատակ ունի խանգարել Թուրքիոյ զբօսաշրջութիւնը (անցեալ տարի 14,1 միլիառ Եւրօ ապահոված էր Թուրքիոյ): Համացանցով ալ «Բազէները» յայտնած են որ հեղինակները են անտառներու բազմաթիւ հրդեհներու, որպէս բողոք Իրաքեան իշխանութեանց «Ֆաչիստ» ընթացքին, երկրին հարաւ–արեւելեան շրջանը:

Ցաջորդական արարքները բաւական խուճապ առեղծած են ծովափնեայ շրջաններուն մէջ:

ԻՐԱՆ Ի ՄԸ ՏՆՂԱՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ Տ· ՄԸ ՎԻԼՓԷՆ վերամուտի առաջին ելոյթ մը ունեցաւ հեռատեսիլի Ա· կայանէն Օգոստոս 28ին եւ թուեց չարք մը «նուէրներ», որոնք նախընտրական բնոյթ ունին: Այսպէս, վերարժեւորում մը կայ աշխատանքի պարգեւին համար որ 940 Եւրոյի կը հասնի 2007 Յունուար 1ին: Կը ստեղծուի նաեւ փոխադրութեան չէք մը, որ պարտադիր չէ եւ կախում ունի ներքին համաձայնութիւններէ եւ որ 200 կամ 100 Եւրօ կրնայ ըլլալ եւ որու նպատակն է դարմանել մեծ քաղաքներու եւ դաւառի միջեւ անհաւասարութիւնները: Այս կարգադրութեան 50%ը Պետութիւնը պիտի հայթայթէ: Հաստատեց նաեւ ուսանողական նպաստը որ 300 Եւրօ է եւ կը վերաբերի 80 հազար ուսանողներու (ինչ որ զոհացում չի տար ուսանողներուն): ՍՄԻԲ–ը (նուազագոյն աշխատավարձը) 960 Եւրօ է Յուլիս 1էն ի վեր: Այս ամբողջը կը ձգտի աշխատաւորներու դժգոհութեան առաջքն առնելու վերամուտին:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ կառավարութիւնը առնուազն տարօրինակ որոշում մը տուած է մրցումի մը առթիւ, որ կը վերաբերէր լաւագոյն չարագրութեան 1956ի հակախորհրդային ապստամբութեան մասին: Մրցանակաւորներուն պարգեւէն էր՝ ճամբորդութիւն մը Մոսկուա···: Որոշումը այնպիսի փոթորիկ մը առեղծած է մտիանեներու մօտ, որ ի վերջոյ կառավարութիւնը տեղի տուած է եւ Կրթական նախարարը յայտարարած է որ պահակաւորները կրնան «Փարիզ երթալ, յեղափոխութիւններու քաղաքը»: 50ամեակի մըրցումը, որ հարցում – պատասխանի ձեւ ունի, տեղի կ'ունենայ Հոկտ· 23ին, ապըստամբութեան սկզբնական թուականը: 2000 խորհրդային հրասայլեր մուտք գործած էին Փեշտա եւ ճզմած չարժուած: Տեղւոյն վրայ ապստամբներ ալ զէնքահարուած էին անմիջապէս, թէ յետագային:

ԼԻԲԱՆԱՆ կապոյտ սաղաւարտաւոր չուզեր Սուրիոյ ահմանին վրայ, մինչ Իսրայէլ կը պահանջէ որ ՖԻՆԻԻԼ–ը ահմանին ապահովութիւնը երաշխաւորէ, արգելք հանդիսանալու համար զէնքի յանձնումին Հեզպոլլային: Այս պահանջները փոխանցուեցան Քոֆի Անանի որ շաբթուն սկիզբէն Պէյրութ եւ Թել–Աւիվ կը գտնուէր: Մինչ կողմէ, Անգարա որոշած է մասնակցիլ ՖԻՆԻԻԼ–ին, հակառակ նախագահ Սեզէրի ընդդիմութեան եւ իսլամական երեսփոխաններու մտավախութեանց: Կառավարութեան բանբերը յայտարարած է որ սկզբունքը ընդունուած է եւ մետիաներն ալ հաղորդած են որ 500էն 1·000 զինուոր կրնայ ղրկուիլ: ԱՄՆ, Իսրայէլ եւ Լիբանան հրաւիրած էին Թուրքիան (ՕԹԱՆ–ի անդամ) որ մասնակցի ՖԻՆԻԻԼ–ին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երկաթուղիի Ազգային Ընկերութիւնը չուրջ 200 նամակ պիտի ըստանայ Ֆրանսայէն, Գանատայէն, Պելժիայէն, Իսրայէլէն եւ ԱՄՆ–էն, որոնց հեղինակներն են նախկին տեղահանուածներու ընտանիքները եւ հատուցում կը պահանջեն ԷՍ· ԷՆ· ՍԷ· ԷՖ·էն, այն դերին համար զոր ունեցած է Հրեաներու տեղահանութեան մէկ Բ· Աշխարհամարտի ընթացքին: Հարցը նախընթաց մը ունի, որովհետեւ Յունիս 6ին ԷՍ· ԷՆ· ՍԷ· ԷՖ· եւ Պետութիւնը դատապարտուեցան Հրեայի մը բացած դատին առթիւ, ինչ որ պատճառ եղաւ որ ուրիշներ ալ օրինակին հետեւին: ԷՍ· ԷՆ· ՍԷ· ԷՖ·ը վերաքննութեան դիմած էր, առարկելով որ դրաման տակ էր նաեւ երկաթուղին, որ տարբեր բան չէր կրնար ընել:

ՊՈԼԻՍ տեղի ունեցած Ցորմիւլ 1ի մրցումի յաղթականին բաժակին Կիպրոսի Թրքական մասին նախագահին կողմէ յանձնումը մեծ զայրոյթ պատճառած է Յոյներուն: Յայտարարած են թէ այդ կանոնազանցութեան առընչութեամբ պիտի բողոքեն միջազգային դաշնակցութեան: Թրքական լրատուիւնները կը գրէին թէ այդ բողոքը կրնայ առնուազն ազդարարութիւն մը եւ դրամական տուգանք արժել Թուրքիոյ. իսկ եթէ ստուգուի որ Մ·Ա· Թալաթի յանձնումը պիտակցօրէն կազմակերպուած է, պատիժները աւելի կը ծանրանան: Կանոնը այն է որ բաժակի յանձնումը կը կատարէ տեղւոյն վրայ ներկայ պետական ամէնէն բարձրաստիճան դէմքը: Թէ Թուրքերը յատուկ նպատակով բեմադրած էին այդ տուչութիւնը, ոչ մէկ կասկած կը ձգէ· արդէն ըստնոյն ազբիւրներուն, Թալաթի կողմէ բաժակի յանձնումը մեծ ուշադրութիւն պատճառած է կիպրացի Թուրքերուն· անոնք ողջունած են Թուրքիոյ կարգադրութեամբ «Կիպրոսի Թրքական բաժնի հանրապետութեան նախագահ»ը միջազգային հանրութեան ընդունիլ տալու չանքը:

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ ԻՍՐԱՑԻԼ հազարաւոր պրօտաշրջիկները մէկջաեղ մնացած են ճամբորդութեան երկու գործակալութիւններու (Լէյկանս եւ Իսրօֆլայ) պատճառաւ: Յանելեալ, Օգոստոս 28ին 60 ճամբորդներ մեքժած են մտնել Իզմիրէն Ֆրանսա մեկնող օդանաւին մէջ, այն առարկութեամբ որ ապահովութիւն չկայ եւ օդանաւը մեկնած է առանց իրենց: Այն հազարաւորներն ալ որոնք Թուրքիա մնացած են, ճարահատ կը չանան նոր տոմս մը գտնել օդանաւային այլ ընկերութիւններէ. նոյնն է պարագան Իսրայէլ մնացած դրօսաշրջիկներուն:

ՊՈՐՏՈՑԻ թաղապետութեան մեծամասնութիւնը հաւաքական հրաժարականը տուած է Օգոստոս 28ին, որպէսզի նախկին քաղաքապետը՝ Ալէն Ժիւպէ կարենայ նոր ընտրութիւններով գրաւել իր աթոռը: Նոր քաղաքապետը՝ Հիւկ Մարթէն մամուլին ներկայացած է յայտնելու համար միաձայնութեամբ տրուած որոշումը: Նոր ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան հաւանաբար Հոկտեմբերին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը՝ Ֆ· Տուսթ–Պլազի հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկարոյի (Օգոստոս 29), ուր կոչ կ'ընէ Սուրիոյ որ օժանդակէ Հեզպոլլայի ապազինման: Ինչ կը վերաբերի Իրանի, նախարարը յիշեցնելէ ետք թէ տրուած պայմանաժամը վերջ կը գտնէ Օգոստ· 31–ին, կ'աւելցնէ որ Թեհրան բանակցութիւն կ'ուզէ, բայց կը մերժէ իւրանիումի հարստացման դադրեցման նախապայմանը:

ԻՐԱՆի կառավարութեան բանբերը՝ Ղոլամ Հոսէյն յայտարարած է որ ԱՄՆ–ու կատարած միակողմանի պատիժներու սպառնալիքը «բացայայտ նախատինք մըն է ՄԱԿ–ին եւ Ապահովութեան Խորհուրդին»:

ՆԱԹԱՇԱ ՔԱՄՓՈՒՇԻ պարագան բաւական նիւթ հայթայթած է աւատրիական թէ այլ մետիաներու: Մանօթ է որ ենթական առեւանգուած էր ութ տարի առաջ, հետքը կորսուած եւ Օգոստոս 23ին յաջողած էր փախուստ տալ, երբ առեւանգողը անուշադիր էր: Այսօր, Նաթաշա 18 տարեկան է, հոգեբոյժի մը խնամքին յանձնուած է եւ կը մերժէ ծանօթները տեսնել առայժմ կամ այլ անձեր: Փախուստին օր, զինք առեւանգող Վոլֆգանկ Փրիքլուիլ անձնասպան եղած է եւ Նաթաշա ձեւով մը «սգաւոր» է: Ութ տարի բանտարկուած մնացած է նեղ նկուղի մը մէջ, բայց այսօր «Սթոքհոլմի սէնտրոմ»էն կը տառապի (զոհը կը բարեկամանայ յանցագործին հետ): Աւըստրիոյ ոստիկանութիւնը արդէն բազմաթիւ դիմումներ ստացած է ենթակային հասցէին, որպէսզի յուշերը, գրէ, ֆիլմը պատրաստուի: Հեղինակի իրաւունքները արդէն 500 հազար Եւրօ են հատորի մը պարագային:

ԷԼԻՆԱ ԷՐՍԷՆՈՎԱ, որ անցեալին բռնի ամուսնացուցած են Շամիլ Բասայեւի հետ, առեւանգուած է Զէչէնիոյ մայրաքաղաքը՝ Գրոզնի, Օգոստոս 17ին: Պատմութիւնը ցարդ գաղտնի մնացած էր, բայց այսօր մայրը՝ Մարկարիթա Էրսէնովա մամուլին պատմած է անհաւատալի պատմութիւնը: Աղջիկը, չրջանաւարտ Գրոզնիի համալսարանի լրագրութեան բաժանմունքէն, 2005ին ամուսնացած է Բասայեւի հետ (Բեսլանի դպրոցին ջարդին հեղինակը) սպառնալիքին տակ: Ապ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՍԿԱՆԵԱՆ–ՄԱՄԵԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՏԵՂԻ ՉԷ ՈՒՆԵՑԱԾ

Սլովենիոյ մէջ գումարուած «Կասպիական հեռանկարներ – 2008» միջազգային երկօրեայ խորհրդաժողովին կարեւի կը նկատուէր Հայաստանի ու Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարներուն հանդիպումը· սակայն ան տեղի չէ ունեցած: Վ· Օսկանեան Օգոստոս 28ին հանդիպում ունեցած է Մինսկի խումբին ամերիկացի նախագահին հետ:

Խորհրդաժողովին մասնակցած են տարբեր երկիրներու 180 ներկայացուցիչները որոնց կարգին եղած է Ադրբեջանի նախագահը Ի· Ալիեւ:

*
**

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՄԸ ԱՄՆ–ՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ

Կլէնտէյլի ոստիկանութիւնը տեղեկացուցած է թէ Պրպէնքի բնակիչ նախկին հայաստանցի 34 տարեկան Շահէն Քէչիչեան ամբաստանուած է մարդասպանութեամբ ու իր մասին Սեպտ· 27ին վճիռ կ'արձակուի: Ամբաստանեալը 2000 Ապրիլ 25ին Հոլիվուտի մայրուղիին վրայ ինքնաշարժով բախած է վաւերագրական ֆիլմերու հեղինակ Մ· Քէյվինին որ հիւանդանոց փոխադրուելէ ետք մահացած էր: Արկածէն ետք Շ· Քէչիչեան խոյս տուած էր Հայաստան, ուր ձերբակալուած էր 2004ին վիզայի ձեւակերպութեան մը ապօրինութեան պատճառով: Նորութիւնը այն է որ ամբաստանեալը Հայաստանի կողմէ յանձնուած է ԱՄՆ–ու:

*
**

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ

Վերակառուցումի եւ զարգացման եւրոպական դրամատունը (ՊԷՐՏ) եւ դերմանական դրամատուն մը 30 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը կ'ընեն Հայաստանի, Երեւանի օդակայանին նոր մասնաբաժնին չինութեան համար: ՊԷՐՏի ներկայացուցիչը այդ առիթով Երեւանի մէջ չեշտած է թէ ծրագիրը մեծ կարեւորութիւն ունի Հայաստանի համար որ չրջափակումի մէջ գտնուելով լայն չափով կախում ունի օդային երթեւեկէն:

Զուարթնոցի նոր մասնաբաժնին կառուցումը կ'աւարտի յառաջիկայ Մայիսին· կ'արժէ 68 միլիոն տոլար: Անցեալ տարի աւելի քան մէկ միլիոն ճամբորդի սպասարկած է ներկայի օդակայանը:

*
**

«ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի ՄԱՍԻՆ

Հ·Ց·Դ· Հայաստանի Գերագոյն Մարմինը Օգոստոս 28ին վերջ տուած է իր ներկայացուցիչ Ռ· Յովսէփեանի նոր փոխերդ մշակելու կոչուած յանձնաժողովին մասնակցութեան· առիթ գտած հանդէս եկած է «Մեր Հայրենիք»ը որպէս ազգային փառերդ վերահաստատելու օրէնսդրական նախաձեռնութեամբ: Կուսակցութիւնը «Մեր Հայրենիք»ը միակ ընտրանք ու գոյութեան երրորդ դարը թեւակոխած, հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարին եւ պետականութեան անջնջելի խորհրդանիշը համարած է:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՈՎ «ՕՏԱՐԱԿԱՆ»Ը

Թուրքիոյ մէջ գլխաւորաբար Եւրոպական միութեան անդամակցութեան սիրոյն առնուած քայլերուն հայ համայնքին ազդեցութիւնը չատ չատերու որոշ լաւատեսութիւն եւ յոյսեր ներշնչեցին: Այն տպաւորութիւնը ստեղծուեցաւ որ կար արմատացած սխալները սրբագրելու որոշ տրամադրութիւն մը, նոյնիսկ երբ հիմնական թապուները չամառօրէն անվթար կը պահպանուէին: Բնականաբար այդ տպաւորութեան մէջ լուրջ տեղ չունէր բարեփոխումի երեւոյթին ցուցափեղկային բաժինը. Ախթամարի եկեղեցիի նորոգութիւնը, ցեղասպանութեան նիւթին հրապարակայնացումը, եւլն.: Մեծ քաղաքագէտ ըլլալու պէտք չկար առաջինին մէջ Արեւմուտքը սիրաշահելու (նաեւ դրօսաշրջիկական ներդրում ընելու), իսկ երկրորդին մէջ լայնախոհութեան, ազատամտութեան փաստ մը տալու նպատակները նշմարելու:

Այս բնոյթի պատկանող նորութիւններուն զով եղան իսկապէս յուսադրող սրբագրութիւններ ալ, որոնք ողջունուեցան ամէնէն առաջ տեղական հայ համայնքին կողմէ: Գլխաւորը վազքփներու մարդին պատկանողներն էին, որոնք տասնամեակներէ ի վեր չունէ, մելան ու մանաւանդ այնքան դամարներ արժած էին համայնքին: Գործնական մէկ-երկու կարգադրութեամբ ալ համոզում մշակուեցաւ թէ լաւ օրերը հեռու չէին:

Բայց համաչխարհայնացման արդի դարուն ալ, այնպէս կը թուի թէ նորէն իրաւացի պիտի յայտնուին թերահաւատները, վերապահութիւն թելադրողները: Շուրջ տարիէ մը ի վեր չատ տուեալներ կ'ըսեն թէ Անդարա եւրոպացի նկատուելու առաջեան ձգտումը չունի, հետեւաբար նոյն լայնախոհութիւնը ցոյց չի տար անարգասրութիւններ դարմանելու, սխալները սրբագրելու նկատմամբ: Մանաւանդ երբ դարմանի, սրբագրութեան նախաձեռնութիւնները անկեղծ ըլլալէ չատ աւելի պարագայական քայլերու արդիւնք էին: Այլ խօսքով՝ եղարձը ոչ մէկ հարց կը ստեղծէր:

Այդպէս ըլլալուն համար ալ ամենայն դիւրութեամբ, մէկ օրէն միւսը Պազըրճիւղի քարտէսէն ջնջուեցաւ նոր արձանագրուած "Տատեան փողոց"ին անունը: Պատճառաբանութիւն գտնել դժուար չէր. նուիրապետական կարգերու տնօրինութեան թէքնիք հարց մը եւ չորս օրուան "Տատեան" փողոցը դարձեալ հազուեցաւ նախկին վերարկուն: Պոլսահայ մամուլը ցաւով, ափսոսանքով հակազդեց, բայց հարցը փակուեցաւ: Մինչ կար լաւատեսներու խումբ մը որ կ'ակնկալէր Տատեանէն եւս տեսնել Պոլսոյ մէջ օրինակ՝ Պալեան փողոց մը, Զօհրապ փողոց մը, եւլն.:

Փողոցի անուանումին ջնջումին նախընթացը որպէս յայտնի փուլ ունեցաւ վազքփներու թղթածրարին կարգադրութեան մէջ անհամեմատօրէն աւելի կարեւոր յեղաքայլ մը. Ճուլիսի վերջին օրերուն Թուրք մամուլը անդրադարձաւ Պետ. հակակշռի խորհուրդին մէկ տեղեկագրին պարունակութեան. հոն Թուրքիոյ մէջ անշարժ կալուածի տիրացող օտարականներու հարցը ուսումնասիրուած էր: Ուսումնասիրութիւնը արդիւնք էր այդ օտարականներուն բազմացումի վարկածով ահազանգ հնչեցնողներու խուճապին. եւ բաւական հետաքրքրական է որ ահազանգ հնչեցնողներու առաջին դիծին վրայ կը գտնուէր Ռ. Էճէվիթ, կինը այն վարչապետին որուն պաշտօնավարութեան օրով Թուրքերը ափրացան կիպրական ոչ թէ անչարժ քանի մը կալուածի, այլ կղզիին կէսին...

Իսկ տեղեկագրին յետքայլը կը վերաբերէր այն տուեալին որով "օտարական" կը նկատուէին Թուրքիոյ հանրապետութեան քաղաքացի փոքրամասնութիւնները ալ: Այդ նոյն նկատումը արդէն արտայայտուած էր անգամ մը փոքրամասնութեան ստացուածքներուն 1936ի յայտարարագրերուն առթիւ, ահագին զոհողութիւն ու կորուստ պատճառելով համայնքներուն:

Օգոստոսի սկիզբի պոլսահայ մամուլը (թէ՛ հայերէն լոյս տեսնող, թէ՛ երկլեզու) ափսոսանք կը յայտնէր նորագոյն տեղքայլին: "Մարմարա" օրաթերթը (Օգ. 3) «Դարձեա՞լ օտարական պիտի նկատուինք» խորագրով կ'անդրադառնար տեղեկագրին, կը չեշտէր յայտնուած նկարագրին վտանգաւոր բնոյթը, ապա կ'ըսէր.

«Չենք գիտեր թէ ե՞րբ այս երկրին մէջ կարելի պիտի ըլլայ ամբողջովին փլցնել փոբրամասնութեան ու երկրի թուրք ու մահմետական բնակչութեան միջեւ առկայ պատերը: Այդ պատերը շատ ալ տեսանելի չեն, բայց կ'երեւի թէ գոյութիւն ունին: Պարբերաբար հրապարակուած նմանօրինակ տեղեկագիրներ կամ սա կամ նոյ դատարանէն արձակուած վճիռ մը մեզի կը յիշեցնեն թէ ոմանք կը սիրեն մեզ տեսնել որպէս օտարական»:

Յաջորդ օրուան "Ակօս"ը նոյնպէս առաջին էջի խորագիրով կը գոչէր. «Ափսո՛ս, հանրապետութեան նախագահութեան մակարդակին ալ "օտարական" ենք...»: Հոն եւս համառօտակի նիւթ կ'ըլլար նոյն տեղեկագիրը, անով հրապարակուած վճիռը. իսկ որպէս հակազդեցութիւն խմբագրութիւնը յարմար դատած էր տեղ տալ թուրք լրագրողուհիի մը՝ Էսէր Գարագաչի գրութեան. ան լոյս տեսած էր Թրքական Թերթերու մէջ: Նոյն էջին վրայի խմբագրականի սիւնակին մէջ ալ նոյն նիւթը կը ծեծուէր, փոքրամասնութիւնները օտարական նկատող մօտեցումը խորութիւն, անյաւտղականութիւն սահմանելով: Խմբագրութիւնը վախ կը յայտնէր որ եղածը անգիտակից սխալի մը չի վերաբերիր, այլ սովորութենէն անդին՝ իւրացուած մտայնութեան մը ցոլացումին: Հարկաւոր կը նկատուէր հանրապետութեան նախագահին միջամտութիւնը, որպէսզի խնդրայարոյց մասը հանուէր տեղեկագրէն: Այլապէս, չեչտուած պիտի ըլլար իրականութիւնը թէ «երկրին մէջ արդիականութիւնն ալ, աշխարհականութիւնն ալ միայն որոշ խումբի մը համար գոյութիւն ունէին, իսկ մնացածը արդէն իսկական բաղաքացի չէր համարուեր»:

Լրագրողուհին կացութիւնը փաստ կը նկատէ թէ երկրին պաշտօնական ամենաբարձր դիրքերուն վրայ գտնուողներուն համար անգամ քաղաքացիութեան – հայրենակցութեան հարցը լուծումի չանգած, յստակացած չէ տակաւին: Շեչտելով ցոյց տրուած կեցուածքին լօյանի դաշնագրին տրամադրութիւններուն ներհակ բնոյթն ալ, Է. Գարագաչ երկու մտահոգութիւնը կ'ամարտէ գրութիւնը: Առաջինը այն է որ նոյն դաշնագրով որպէս փոքրամասնութիւն սահմանուած հայրենակիցները օտար նկատող կամ նկատելու ձգտումին տէր չատ տեղ մտայնութիւնը տեղ չունենայ երկրին ապագային մէջ: Երկրորդը կը նոյնանայ "Ակօս"ի մտահոգութեան հետ, կապուելով հանրապետութեան նախագահին միջամտութեան. անոր չնորհիւ հաւատքը կայ որ վտանգաւոր սխալը ժամառաջ կը սրբագրուի:

Օգոստոս 23ին ո՛չ Թրքական Թերթերու, ոչ ալ պոլսահայ մամուլին մէջ ա-

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ «ՄԱՀԱԶԴՆԵՐ»Ը

Շ Թ Ա Հ Ա Մ Ա Ր

Է. ԿՈՊԻԼԵԱՆ

Ամերիկահայ մեծ գրագէտ եւ վիպագիրը Ուիլիըմ Սարոյեանի գրական ժառանգը բազմակողմանի արժէք ունի բոլորին ալ համար, ըլլան անոնք Ամերիկացի, օտարազգի կամ ուրիշ Հայ՝ աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնին մէջ ապրող, որովհետեւ մեծ վարպետը իր եղակի գրականութեամբ խորհրդաւոր կամուրջ մը ստեղծած է կեանքի եւ մահուան, այսինքն՝ յաւիտենականութեան միջեւ, իր անմահ «Մարդկային կատակերգութիւն»էն վերջ, նաեւ «Մահազդներ» խորագրով պատմուածքով:

Տարիներ առաջ, տակաւին մեր երկատասարդութեան օրերուն, երբ «Մարդկային կատակերգութիւն» ժապաւէնը կը ցուցադրուէր քաղաքիս մէջ, ծանօթ Թուրք գրագէտ մը չահեկան խորհրդածութիւններ ունեցաւ այդ մասին՝ կարճ այլ խմաստալից, դրելով որ «ան, որ կը տեսնէ այս ժապաւէնը եւ առանց աչքերը թրջելու դուրս կու գայ սրահէն, կամ այն է որ սիրտ չունի եւ կամ այն է, որ մարդկային զգացումները ցամքած են իր հոգիին մէջ»: Այս էր Թուրք գրագէտին կարծիքը՝ Սարոյեանի ստեղծագործական տաղանդին մասին՝ տաղանդաւոր դերասան Միքի Րունիի մարմնաւորած տիպարին իւ տես:

Տարիներու տպաւորութիւնը անջնջելի մնաց այդ ժապաւէնը դիտողներուն յիշողութեան մէջ, իսկ ես, տարիներու ընթացքին ամէն անգամ որ մամուլին մէջ կը հանդիպէի անոր մէկ գրութեան, այլազան մտածումներու կալանքին տակ կը մնայի կեանքի եւ մահուան խոհերու, ինչպէս եղաւ նաեւ «Մահազդներ» պատմլուածքին պարագային:

Այդ օրէն վերջ, չարունակ վերյիչեալ գրութեան յաճախանքը կ'ունենամ, կեանքի եւ մահուան յարաբերութիւններու կապակցութեամբ: Երբ իմ մեծաւորներէս մէկը կորնչուցի, մտածելի ճակատագրակիցներու մասին, որոնք կամ սեւ փողկապ կը դնէին, կամ ոմանք սեւ բազկակապ կը կրէին: Իսկ կարդ մը երկիրներու մէջ տարբեր պայմաններով կը հաղորդէին մահը՝ տանը կամ այսինչ հիւանդանոցին մէջ՝ նչելով նաեւ տարիքն ու ծննդավայրը՝ իր կամ ծնողներուն: Ուշադրաւ են նաեւ այդ մահազդներուն մէջ տրուած լուսանկարները, ոմանք ընտանեկան հաւաքոյթէ մը կամ հանդիսաւոր հանդիպումէ մը առնուած, երբեմն ողբացեալին թեւը կամ ձեռքը այլեւս անմիանալիօրէն հարազատէ մը անջատուած:

Թերթերու եւ հանդէսներու հաւաքածոներուն մէջ անպակաս են նման լուսանկարները, որոնցմէ ամէն մէկը այնքան թանկագին յիշատակներ կը պատէ անվերադարձ անցեալէն: Եւ ո՞վ է աշխարհի վրայ, որ չէ կորնչուցած իր մէկ սիրելին ու հարազատը եւ տեղ չէ գտած մահազդի մը մէջ: Կը յիշենք, որ երբ տակաւին կամուրջները չէին կառուցուած Վոսփորի վրայ, Գալաթասրէի նաւամատոյցին դէմի սրճարաններու մարդիկը կը ձգէին ամէն ինչ՝ նարտ կամ թղթախաղ ու ոտքի կ'ելլէին ի յարգանս ննջեցեալին՝ ո՛վ որ ալ ըլլար եւ ո՛ր ազգին որ ալ պատկանելու ըլլար: Եւ մեռելատար կառքը, բացառութիւն կազմելով ազատարար ինքնաշարժին ու հարսանեկան կառքին հետ՝ առանձնաչնորհումը կ'ունենար առաջին մուտքի չոգենաւ, որպէսզի..., կեանքը չարունակուէր նաւամատոյցին դէմ թուղթ ու նարտ խաղացողներուն համար:

Ահա այս խոհերով կը վերյիչեմ ես ալ, Ուիլիըմ Սարոյեան բարի հսկան, իր «Մահազդներ» պատմուածքին առիթով՝ մեծ յարգանքով ու երախտագիտութեամբ:

կընկալութիւններու ուղղութեամբ տող մը կար:

Շա՞տ կանուխ էր սրբագրութեան համար, թէ պէտք էր եզրակացնել որ տեղեկագրին հեղինակները զայն կնքած էին «զոր ինչ գրեցի, գրեցի»ով մը:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

Communiqué de Presse

— août 2006 —

Arménie Mon Amie

Année de l'Arménie en France

21 SEPTEMBRE 2006 — 14 JUILLET 2007

«Arménie, mon amie», année de l'Arménie en France, débutera le 21 septembre 2006, date du quinzième anniversaire de l'indépendance de la République d'Arménie, et se poursuivra à travers toute la France jusqu'au 14 juillet 2007. L'organisation de cette nouvelle année culturelle décidée conjointement par le Président de la République Française, Monsieur Jacques Chirac, et le Président de la République d'Arménie, Monsieur Robert Kotcharian, mettra en lumière la richesse et la singularité de la civilisation arménienne et permettra un approfondissement des relations d'amitié séculaires entre France et Arménie. Elle sera lancée officiellement le 30 septembre à Erevan par un concert de Charles Aznavour et une présence culturelle française.

Des liens anciens et toujours renouvelés

L'année de l'Arménie célèbrera un peuple de 3000 ans d'histoire et la jeune République qui porte aujourd'hui ses propres couleurs. Elle témoignera d'une grande civilisation qui s'est épanouie entre Orient et Occident, mais aussi hors de ses frontières. Elle évoquera les communautés que ce peuple a essaimées depuis des siècles dans le monde, en Europe et particulièrement en France où vivent 450.000 Français d'origine arménienne.

Les relations franco-arméniennes sont anciennes : elles remontent aux croisades et se sont approfondies au cours des siècles. Le dernier roi d'Arménie, Léon V de Lusignan, repose à la Basilique de Saint-Denis, aux côtés des rois de France. Mais c'est au tournant des dix-neuf et vingtième siècles que la «question arménienne» a mobilisé intellectuels, artistes et hommes politiques français dans un élan de sympathie, incitant de nombreux réfugiés à élire la France comme terre d'accueil après le génocide de 1915. La France compte aujour'dhui parmi ses illustres citoyens des enfants d'Arméniens : Charles Aznavour, Henri Verneuil, Robert Guédiguian, Carzou, Sarkis, Alain Prost ou Youri Djorkaeff, pour ne citer qu'eux.

Un calendrier nourri

L'Arménie, pays de haute culture, témoigne par son patrimoine musical, littéraire, architectural, artistique, de la singularité d'un destin mouvementé, fortement marqué par son adhésion au christianisme dès 301, et enrichi des multiples apports des civilisations voisines que les Arméniens ont su à leur tour féconder. Elle est toujours un terreau pour la création contemporaine, que portent aujourd'hui artistes, écrivains, musiciens, cinéastes, photographes... C'est cette histoire, et les talents des Arméniens de la République et des diasporas, que célèbrera «Arménie mon amie».

Des **expositions patrimoniales** — à Paris au Musée du Louvre, à la BnF, au Musée de la Marine, au Centre Pompidou, au Petit Palais, à l'Ecole des Beaux-arts, à la Conciergerie, à la Cité nationale de l'histoire de l'immigration de la Porte Dorée, à la Vieille Charité et au Fort Saint Jean de Marseille, au Château de Chambord, au Musée archéologique d'Arles, aux Archives de Strasbourg, au Musée des Tissus et des Arts décoratifs de Lyon, à la Basilique de Fourvière, à l'Abbaye de Cluny, au Musée archéologique de Saint Raphaël et au Musée des Antiquités de Rouen, et ailleurs encore — déclineront les

aspects chatoyants d'une culture millénaire qui s'est épanouie entre Orient et Occident.

L'**art contemporain** sera présent à l'Orangerie du Luxembourg à Paris, à Toulouse, dans les musées d'art contemporain de Strasbourg, Lyon et Saint-Etienne... tandis que le Musée du Louvre présentera une installation de Sarkis. Rencontres et résidences d'artistes seront autant d'occasions d'échanges.

La **photographie** patrimoniale (Musée d'Orsay, l'Institut du Monde arabe, Crypte archéologique de Paris, Evreux...), et contemporaine (Théâtre de la photographie de Nice, Fourvière, Cannes...) rendra compte des regards des Arméniens sur leur pays et sur le monde. Certaines de ces expositions rappelleront que les Arméniens ont été dès la fin du XIXème siècle les propagateurs de la photographie au Proche-Orient.

La **musique** est une discipline artistique essentielle en Arménie qui compte de nombreux solistes de niveau international. Charles Aznavour se produira au Palais Garnier à Paris pour un second concert le 17 février 2007. De grandes formations telles que l'Orchestre philharmonique, l'Orchestre de chambre et des chuœrs, des solistes (Sergueï Khatchatrian et Vahan Martirossian pour ne citer qu'eux) se produiront à travers toute la France. Des concerts de musique traditionnelle avec «duduk» et «kamantcha» ou encore un jazz arménien surprenant de créativité seront au rendez-vous.

Théâtre, littérature, colloques et **conférences** rendront compte du foisonnement intellectuel arménien. Le **cinéma** occupera une place centrale à travers des rétrospectives consacrées à Serqueï Paradjanov, Ruben Mamoulian, Robert Guédiguian, Henri Verneuil ou Atom Egoyan... C'est à une découverte du cinéma arménien dans toutes ses composantes (caucasienne, soviétique, ou en diaspora) que cette Année nous conviera.

Une occasion d'échanges

La francophonie est très présente en Arménie, pays francophile, comme en témoigne le succès de l'Université française d'Erevan. L'opération **«Jeunes ambassadeurs pour l'Arménie»**, soutenue par le ministère de l'Education nationale, le Sénat et l'Assemblee nationale vise a faire venir d'Armenie plusieurs centaines d'enfants apprenant le français. Afin de tisser des liens d'amitie pour le futur.

Un **volet économique** est également prévu : il prendra la forme de colloques, de voyages croisés pour les entreprises, de rencontres, de tables rondes et de manifestations appelées à contribuer au dévelopement des échanges entre les deux pays, en s'appuyant particulièrement sur les acteurs économiques d'origine arménienne vivant en France.

La création d'un comité de mécènes, associés à l'année de l'Arménie, renforce cette dimension.

L'ensemble du programme sera présenté à l'occasion de la conférence de presse organisée au ministère des Affaires étrangères le mardi 12 septembre 2006 à 11 heures 45.

«Arménie, mon amie», Année de l'Arménie en France, est organisée et mise en œuvre :

— pour la République d'Arménie: par la Commission Gouvernementale dirigée par le Premier Ministre de de la République d'Arménie, par l'Ambassade d'Arménie en France, par le Commissariat général arménien — Commissiaire général : M. Viguen Sargsyan.
— Pour la France : par le ministère des Affaires étrangères et le ministère de la Culture et de la Communication, par le Commissariat général français, CULTURESFRANCE*, l'Ambassade de France en Arménie. Commissaire générale : Nelly Tardivier-Henrot.

* *CULTURESFRANCE réunit désormais l'AFAA et l'ADPF.*

CONTACTS

Coordination Communication CULTURESFRANCE
Département de la Communication
Agnès Banayer, directrice / J. F. Rabot, chargé de mission
Tél. : 01 53 69 83 69
ab@culturesfrance.com

Presse
Coordinationpresse et arts visuels, patrimoine, cinéma, littérature, colloques
Claudine Colin Communication
Tél. : 01 42 72 60 01
armeniemonamie@claudinecolin.com

Arts de la scène
Opus 64
Valérie Samuel — Patricia Gangloff
Tél. : 01 40 26 77 94
p.gangloff@opus64.com

Tout le programme sur :
http://www.armenie-mon-amie.fr

ՆԱՄԱԿ ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ (*)

«Այս պատերազմով դուք (իսրայէլցիները) մեզ բուժեցիք բարդոյթէ մը որ աւելի քանդիչ էր, քան ձեր զէնքերը: Իսկապէ՞ս, մենք ձեզ աւելի քաղաքակիրթ կը կարծէինք: Չէինք կրնար երեւակայել որ օր մը ձեր զաւակները ձեր օդուժին կառաւուները կը տանիք որպէսզի օրհնեն այն հրթիռները զոր կը պատրաստուիք տեղացնել ուրիշ երախաներու – մերիններուն – գլխուն: Ո՛ եր վարչակազմերը բիրտ են եւ կարող ծայրայեղ ոճիրներու. բայց չէինք կարծեր թէ օր մը դուք կրնաք այդ ձեւով վարուիլ:

Սիրելի՛ թշնամիներ, դուք կը ներկայացնէք ամէնէն ծայրագոյն պարագան ամբողջատիրութեան որուն մենք ենթարկուեցանք մեր մարմնով ու սրտով: Բայց կրնամ ըսել թէ դիտենք հիմա թէ մեզի ո՛վ կը յիշեցնէք· պարզապէս մեր ղեկավարները: Պատահած էր որ խորհէինք թէ դուք առանձնայատուկ էք· անհաւասարելի: Պէտք էր մտացիւրեան բարձր աստիճան ունենալ ձեզ հասկնալու համար: Եւ դուք ձեր խորամանկութեամբ ու ճարպիկութեամբ յաջողեցաք այնպէս մը ընել որ մեր այդ համոզումը տեւէ:

Այսօր կատարեալ պէտենք թէ ո՛վ էք ու ինչ կ'ընէք: Աւելորդ է մտացիւրեան բարձր աստիճանի մը տէր ըլլալ, անդրադառնալու համար թէ ինչի՛ կ'ենթարկէք մեզ.... կը բաւէ լաւ յիշողութիւն մը ունենալ:

Կ'ըսէի թէ մեզի կը յիշեցնէք կէտ առ կէտ մեր տեղացի ոճրագործները որոնք մեզի հետ կը վարուին, ինչպէս դուք կը վարուիք: Ձեզ իրարու հետ բաղդատելով տեսանք որ դուք ալ ոճրագործներ էք, ինչպէս անոնք եւ թէ ոչինչ աւելի կը նմանի ոճրագործի մը, քան՝ ուրիշ ոճրագործ մը, Պէ՞տք էր որ տառապէինք այնքան, վերջապէս հասկնալու համար թէ խողխողուած եղնիկին աչքին ոչ մէկ տարբերութիւն ունէր գիտնալ թէ զինք սպանողը դա՞յլ մըն է, թէ բորենի մը:

Կը չարունակենք հրատարակել լուսանկարները ձերիններուն որոնք մերիններուն գլխուն տեղալիք հրթիռներուն վրայ պատգամներ կ'արձանագրեն: Սակայն սըխալ չհասկնաք: Մեր նպատակը ձեզ մատնել չէ: Որքան ալ անհաւատալի թուի ձեզի, մենք համոյքով կը դիտենք այդ լուսանկարները: Գիտէ՞ք ինչու: Որովհետեւ անոնք վերջապէս կը քանդեն ձեր մասին կազմած մեր զաղափարը: Որոշ է որ մենք ձեզ երբեք չենք սիրած: Բայց դոնէ կը խորհէինք թէ յարգարժան արարածներ էիք: Մինչդեռ, սիրելի ու քիչ յարգելի թշնամի, ձեզի հանդէպ մեր սառրակայութեան բարդոյթէն դուք աղատագրեցիք մեզ: Շնորհակալութի՛ւն ձեզի· սրտա՛նց:

(*) Նամակագիրը լիբանանցի ու Սուրիոյ ընդդիմադիր մտաւորական եսսիի Ալ-Հաճ Սալիհն է: Պէյրութեան օրաթերթէ մը էջը արտատպած է "Գուրիէ Էնթերնասիոնալ" շարաթաթերթը:

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Տիւնըլ-Պէնի "Հրդեհի եւ օժանդակութեան սպասարկութեան" կեդրոնի մէջ, Օգոստոս 11ին, ժամը 16ին, Ոսկեայ Մեծարը յանձնուեցաւ Ռուզին եւ Նուրհան Գաբրիէլեանի, մեծարելու համար իրենց զաւակը՝ Հարուլա, պաշտօնական անձնաւորութեանց ներկայութեան: 2000ի Օգոստոս 3ին, երիտասարդ հրշէջ, Թոանի օդաչու, Հարուլա Գաբրիէլեան, 39 տարեկան, զոհ կ'երթայ հրդեհին որ Գասթելանի մերձաւոր անտառը տարածուած էր, կը ջանար մարել Թոանին կապուած ջրատարին միջոցաւ:

Օգոստոս 12ի ՓԱՔԱ-ի չրջանի մամուլը լայն արձագանգ կու տար արարողութեան:

ՕՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿՏՈՏՆԵՐԸՆ

Ապարանցին առտնարանը քացում է, ժելչն ամանի մէջ չարժուում է: Ասում է.

– Մի՛ վախեցի, պանիր եմ վերցնում:

***

Ապարանցի տատ ու Թոռ խօսում են, Թոռն աստմ է.

– Տատի՛, մեռնեմ գերեզմանիդ:

Տատն՝ Թէ.

– Չէ, բալէ՛ս, դու չահէլ ես, ես մեռնեմ քո գերեզմանին:

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Թաղուեցաւ Սկիւտարի Ազգային գերեզմանատունը, ուր Թուրք բժիշկ մը զամբանական խօսեցաւ հոդակոյտին վրայ:

Տելեմաք Էքսէրճեան նկարիչը, որ մեզի գծագրութեան դասատու էր, եթէ ղպրոցին մէջ հանդիպէր Սազայեան Աբրահամ էֆէնտիին, խակոյն ձեռքը կը քաշէր կը համբուրէր, որովհետեւ անոր աշակերտը եղած էր, փարիզի մէջ ուսանելէն առաջ:

Այսպիսի տաղանդներ ողջ կ'ապրէին Սկիւտարի Սելամիէ Թաղը, երբ Մխաքեան դասախօսութեան հրաւիրուեցաւ, 1873ին, ինչպէս նշանակած եմ:

Այդ տարիին վերջերն էր, որ Թաքթաքեան Գօղոս պատրիարքին յաջորդը Խրիմեան Հայրիկ, հրաժարական կու տար պատրիարքական պաշտօնէն, եւ անոր տեղապահ կ'որոշուէր Աղաւեան Նիկողոս Արքեպիսկոպոս ու տեղապահութեանը միջոցին՝ կը վախճանէր 1874 Փետրուար 11ին, եւ կը թաղուէր Գուրու Չէշմէ գիւղին Ս. Խաչ եկեղեցւոյ պարտէզը:

Հայ եկեղեցականութեան կարեւոր դէմքերէն էր Նիկողոս Արք. Աղաւեան. նշանակուած էր պատրիարք ըլլալու. ունէր սիրուն դէմք ու հաճոյ վարուելակերպ· հետորական ձիրքով օժտուած էր, լաւ քարոզներ կու տար, երբ Ս. Խաչ պատարագելու հրաւիրուէր. հմուտ եկեղեցական մ'էր, աւա՛ղ իր կեանքը կնքեց երիտասարդ հասակի մէջ:

***

Աղաւեան Սրբազանին վաղաժամ վախճանումէն յետոյ, պատրիարքական տեղապահ եղաւ Ներսէս եպիսկոպոս Վարժապետեան, Խասգիւղի քարոզիչը, որ եւ պատրիարք ընտրուեցաւ 1874ին:

Սակայն թերթերէ ալ կ'իմանայինք, թէ վաժապետեանի ընտրութիւնը խնդիր է յարուցած, որովհետեւ Սիսի կաթողիկոսէն եպիսկոպոս օծուած է եղեր: Պատրիարք ըլլողը պէտք է որ ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան, պահանջումին, էջմիածինէն ձեռնադրուած եպիսկոպոս ըլլայ. ուստի ընդհանուր Հայրապետ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսէն արտօնագիր եւ կոնդակ բերել տրուելով այս առթիւ, Ներսէս էջմիածնի եպիսկոպոս համարուեցաւ, եւ հռչակուեցաւ պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ:

Անշուշտ ծիծաղելի էր Ներսէսի ընտրութեան դէմ եղած այս պատճառաբանութիւնը, բայց մեր Ազգային Երեսփոխանները պարտաւոր էին Սահմանադրութեան ամենայետին տրամադրութեան տառական յարգանք ունենալ...

***

Մենք մեր դասերը կը չարունակէինք Մխաքեանի հետ եւ բաւական յաջողակութեամբ ալ ուսանողներ կը չարադրէինք:

Ներսէս Վարժապետեան պատրիարք ընտրուելէն քանի մը ամիս վերջը կորսընցուց իր Տիրամայրը: Այդ առթիւ աչխարհի չորս ծագերէն ցաւակցութեան գիրեր, մխիթարականներ սկսան տեղալ նորընտիր պատրիարքին, ինչպէս կը տեղեկանայինք ազգային լրագիրներէն:

Նոյն տարին՝ այսինքն 1874ին, պատրիարքը «վերացման խաչ»ի տաղաւարին, հրաւիրուեցաւ պատարագել Ս. Խաչ եկեղեցւոյ տօնախմբութեան հանդէսին:

Օրեր առաջ պատրաստութիւններ տեսնուեցան. Խ. Պ. Մխաքեան ինձ եւ Մելքոն Կիւրճեանի յանձնարարեց մէկ մէկ ոտանաւոր պատրաստել, որպէսզի երբ Ներսէս պատրիարք գալորցը այցելել գար, իր ներկայութեանը կարդայինք մեր ոտանաւորները իբր ձօն:

Մխաքեանի յանձնարարութիւնը վճռեցինք կատարել պատրաստեցինք մեր ոտանաւորները, ցոյց տուինք զանոնք իրեն, որ մէկ երկու սրբագրութիւններ ընելով, ուղեց որ մաքուրը առնէինք:

***

1874 Սեպտեմբեր 14ի Շաբաթ երեկոյին Ներսէս պատրիարք այցելեց մեր դըպրոցը, որուն բոլոր աչակերտները կանգնէ տերեւներ ձեռքերնին բռնած, չարուեցան վարժարանին մուտքը զարդարող հովանաւոր պարտէզին երկու կողմերը, պատրիարքին գալուստը ողջունելու համար եւ միաբերան երգեցին՝ «Օտար աստղեր լոյս չունին· օտար երկին մեզ մթին: Օտար ծաղիկ հոտ չունի· օտար ծառեր չուք չունին» հայրենաչունչ երգը:

Վարժապետեան, պատրիարք սրբազանը իր չքախումբովը առաջնորդուեցաւ վերի մեծ սրահը, ուր բազմեցաւ իրեն համար պատրաստուած գորգազարդ աթոռին վրայ:

Նախ Մելքոն Կիւրճեան դնաց նորին սրբազնութեան աչքը համբուրեց ու դէմքը կանգնելով կարդաց գրած ոտանաւորը, իր բնագաւառին՝ այսինքն Բալուի առողջութեամբ, մի քիչ ծիծաղաչարժ, որուն մտադիւր ունկնդրեց պատրիարք սրբազանը:

Կիւճեանէն անմիջապէս յետոյ ես կարդացի գրածս, եւ երբ աւարտելով գացի Սրբազանին ձեռքը համբուրեցի, տեսայ որ Մխաքեան ոտքի ելաւ, դնաց պատրիարքին քովը կանգնեցաւ, եւ գրպանէն հանեց խուրձ մը թղթիկներ, սկսաւ յուզումով կարդալ ոտանաւոր մը, զոր շարադրած էր իբր ողբերգ պատրիարքին մօրը մահուան առթիւ:

Սրահը լիքն էր վարդապետներով, քահանաներով, նաեւ թաղական խորհուրդին եւ հոգաբարձութեան անդամներուն ամբողջական ներկայութեամբ. բոլորն ալ երկիւղած լռութեան մէջ ունկնդրեցին Մխաքեանի այդ ոտանաւորը, որուն ի լուր՝ պատրիարքը խորապէս յուզուեցաւ եւ սկսաւ արցունք թափել, կլորիկ կաթիլներ ցանելով իր սեւաթուխ լայն մօրուքին վրայ:

Ներսէս պատրիարք քանի մը օր յետոյ՝ «Մասիս» թերթին մէջ հրատարակել տըւաւ Մխաքեանի այդ ողբերգական լանատեղծութիւնը, որ տաղանդաւոր գրչի արտայայտութիւն էր եւ անկեղծ ու վեհ զգացումներով գրուածք մը, զոր գոց սորվելու ելանք անմիջապէս, զի ոչ միայն լեզուի ճոխութիւն ունէր այն, այլ եւ բարձր իմաստ, աւետարանական պատգէրներու վրայ կերտուած:

(Շար. 58)

(Շար. Ա. էջէն)

զական մը իրեն լսած կ'ըլլայ որ «նշանած» մը գտնուած է եւ ուզէ-չուզէ պիտի ամուսնանայ, այլապէս լմնանիքը հետեւանքները կը տեսնէ: Լիպէրասիոն որ յօդուած մը նուիրած է այս հարցին (Ο-գոստոս 29), կ'ըսէ թէ Բասայեւ արդէն երեք անդամ ամուսնացած էր, բայց չորրորդ կին մըն ալ կրնար ունենալ: Պատկէն եաք է որ էլինա գիտցած է թէ ո՛վ է ամուսինը, որ լսած է իրեն՝ «Մի՛ վախնար, միայն պէտք է ընես ինչ որ լսեմ: Ինծի համար մեռնելու պէտք չունիս. միայն ուզեղիդ պէտք ունիմ»: Էլինա վերջերս օգնութեան կոչ մը ղրկած է Հելսինքիի կոմիտէին, որովհետեւ հետապնդումի տակ էր, բայց երկու օր եաք կ'առեւանգուէր:

Թենիս

Ֆըէնչ Մխոյի եռա. էՍ. Օփընի առաջին օրը բաւական դժուարութեամբ եւ տառապանքով է, որ Անտրէ Ագասի յաղթեց ռումանացի Անդրէյ Պաւէլի 6-7 (4/7), 7-6 (10/8), 7-6 (8/6), 6-2:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'**Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France**

avec le concours de l'**Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

VIENT DE PARAITRE

Éclats de voix

(RECUEIL DE TEXTES PARUS DANS HARATCH DE 1974 A 2005)

par **YVES TERNON**

Préface de MEIR WAINTRATER
(Directeur de la rédaction de l'Arche).

***

Auteur

Yves Ternon est docteur en histoire. Il a consacré l'essentiel de son œuvre à des recherches sur les génocides perptrés au XXème siècle. Il a publié, en autres livres, **Les Arméniens, histoire d'un génocide,** Editions du Seuil, 1977, Editions du Seuil, coll. «Points Histoire», 1996, **L'Etat criminel. Les génocides du XXème siècle,** Editions du Seuil 1995, **Innocence des victimes, Au siècle des génocides,** Desclée de Brouwer, 2000, **Empire ottoman. Déclin, chute, effacement,** Les éditions du Félin-Editions Michel de Maule, 2002, Le Félin Poche, 2005.

9,90 Euros — 160 pages
Collection : FELIN POCHE
En librairie le 22 juin

Rentrée Scolaire

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

***

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian: 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

MANIFESTATION
organisée dans le cadre
d'"Arménie, mon amie",
ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

M. Jacques CHIRAC, Président de la République Française et M. Robert KOTCHARIAN, Président de la République d'Arménie, ont convenu d'une «ANNEE DE L'ARMENIE» qui s'étendra du 21 septembre 2006 au 14 juillet 2007.

Dans ce cadre,
la MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
et
la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organisent :
dimanche 29 octobre à 17 heures
au Dôme de Marseille —
48 avenue Saint Just —
13004 MARSEILLE
(Métro Saint Just)

un grand spectacle de musique et de danse, dont la vedette est Ara GEVORGIAN aux commandes d'un synthétiseur. **Ce spectacle est labellisé «Arménie mon amie».**

Après ses tournées triomphales aux Etats-Unis, au Canada, en Australie et bien d'autres pays du Moyen Orient, cet artiste se produira pour la première fois en France, avec ses orchestres moderne et traditionnel arménien composés d'une quinzaine de musiciens, ainsi que de l'Orchestre Philharmonique de l'Opéra de Marseille dirigé par Karen DURGARYAN, chef d'orchestre arménien, diplômé du Conservatoire national d'Erevan. Ce dernier a dirigé plusieurs orchestres d'Italie, de Russie (Moscou, St Petersbourg), de Grande Bretagne, etc... Les danses seront assurées par la Troupe ANI de Marseille.

Les places numérotées sont aux prix de :

- 40 Euros pour le carré d'or
- 30 Euros et 25 Euros.

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ջերմորհակալութեամբ ստացած է 75 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամկոչեանէ Տիկին Ազատուհի Հաճիպօղոսեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Eùros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3)Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 31
JEUDI
31 AOUT
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·520 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·520

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ԻՐԱՆի նախագահը՝ Ահմատինէճատ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, զոր տրուած է Օգոստոս 29ին, առաջարկած է վիճարկում մը ունենալ Պուշի հետ հեռատեսիլէն, ինչ որ ԱՄՆ–ու նախագահը մերժած է անմիջապէս: Ահմատինէճատ ըսած է որ "վիճարկումը պէտք է կատարուի առանց դրաքննութեան, որպէսզի ամերիկացի ժողովուրդը կարենայ լսել ինչ որ կ'ըսենք: Պէտք չէ արգելք ըլլան որ ամերիկացի ժողովուրդը ճշմարտութիւնը իմանայ": Պուշի մերժումը խմաստուն քայլ մըն է, թէեւ այդ մտահոգութեամբ չէ որ ԱՄՆ–ու նախագահը մերժած է առաջարկը, հակառակ պարագային նման ճակատում մը Ամերիկացիին եւ Պարսիկին միջև այլապէս հետաքրքրական կ'ըլլար: Մամուլի այդ ասուլիսին ընթացքին, Իրանի նախագահը չեչառած է նաեւ որ "պարսիկ ազգը պիտի չենթարկուի սպառնալիքին": Ինք վստահ է որ ՄԱԿ–ը պատժական միջոցներու պիտի չդիմէ: Աւելցուցած է· "ժամանակը չէ՞ եկած, որ միջազգային յարաբերութիւնները հիմնուած ըլլան ժողովրդավարութեան եւ բոլոր ազգերու հաւասար իրաւունքներու վրայ":

Տ· ՏԸ ՎԻԼԸՓԻՆ Սալանչի մէջ (Հօթ – Սաւոա), ուր գացած էր, Օգոստ· 29ին մասնակցեու "Լերան ազգ· խորհուրդ"ի ժողովի մը, ծանր միջադէպի մը զոհը կրնար ըլլալ, եթէ զինուորական ոստիկանութիւնը արագօրէն չմիջամտէր: Արդարեւ, նախարարապետը ճաշը կը վերջացնէր, երբ անծանօթ մը զողցուած Պէ· էմ· Տապլըվիլ մը վարելով կը չարնաը բռնի կերպով անցնիլ ոստիկանական պատնէշէ մը, որ հազիւ 350 մեթր հեռու էր: Բաւական ժ֊ուարութեամբ կարելի եղած էր վերջ տալ կառքին վազքին եւ ոստիկանները կը յաջողէին ձերբակալել ենթական եւ կը պարզուէր որ ծանօթ յանցագործ մըն է: Ալժերացի Շէրիֆ Պուչէլալէկ 2002ին պատճառ եղած էր որ Նիքոլա Սարքոզի ընկէր կրկնակ պատիժի դրուի, որպէսզի ինք ալ չարտաքսուի եւ մնայ կնոջ եւ վեց զաւակներուն մօտ: Ֆրանսա եկած է 11 տարեկանին եւ 1990էն ի վեր եօթը անգամ դատապարտուած է ամէն տեսակ յանցագործութիւններու համար (թմրեցուցիչ, գողութիւն, բռնութիւն, կռիւ, զինուորութիւն, եւլն·, եւլն·): Կը թուի սակայն, որ Օգոստոս 29ի միջադէպը կապ չունի նախարարապետին հետ, որովհետեւ Պուչէլալէկ չէր ալ դիտեր որ քիչ անդին Տ· ը Վիլըփէնը կը ճաշէր:

ԻՐԱՔի մէջ դադար չկայ ոճրափորձերու գեհենին վրայ: Օգոստոս 27 եւ 28ին, բուռն հակամարտութիւններ ալ տեղի ունեցած են Պաղտատի հարաւը՝ Տիվանիահ, որոնց հետեւանքով չորի 81 զինուորեալներ եւ ութ բնակիչ մեռած է: Միւս կողմէ, քարիւղատարի մը արկածալի պայթումէն ալ 36 հոգի մեռած է: Օգոստոս 30ի առաւօտուն ալ նոր ոճրափորձէ մը 12 հոգի մեռած էր, որուն յաջորդած է ուրիշ մը եւ 24 զոհ պատճառած:

ՏՐԻՊՈԼԻՍի (Լիբիա) Գերագոյն Ատեանին առջեւ, ուր վերսկսած է պուլկար հիւանդապահուհիներուն վերաքննութեան դատը, ընդհանուր դատախազը կրկին մահապատիժ պահանջած է: Այս հինգ հիւանդապահուհիներուն դէմ ամբաստանութիւնն այն է որ սիտայի վիրհիւանդանոցին մէջ 2004ին ի վեր 400 մանուկներու: Հիւանդապահուհիները եւ պաղեստինցի բժիշկ մը բանտարկուած են 1999էն ի վեր եւ վերաքննութեան դատավարութիւնը որոշ յոյսեր ներշնչած էր, "վստահելի" յարաբերութիւններ ալ հաստատուած Լիբիայով Ֆրանսայի եւ լիբիական իշխանութեան միջեւ: Պուլկար իշխանութիւնները չեն զարմացած այս նոր ամբաստանութենէն, որ տեսակ մը յետքայլ է: Ծոյս ունին կողմնակի բանակցութիւններէ, որոնց չնորհիւ պատիժը ցկեանս բանտարկութեան կը վերածուի:

ԹՈՒՐՔԻԱ կը մնային տակաւին 3·000 Ֆրանսայի զբօսաշրջիկներ, որոնք ճար մը կը փնտռեն Ֆրանսա վերադառնալու համար: Հարցը միշտ նոյնն է· էլէկանս չէ վճարած օդանաւային ընկերութիւնը եւ ճամբորդները մէկտեղ մնացած են: Ներկայ կարգադրութիւններով, ենթակաները որեւէ ելք չունին, քանի ոչինչ նախատեսուած է, երբ ճամբորդական դործակալութիւն մը չի յարգեր իր յանձնառութիւնները:

ԳԱՇԱՆի (փարիզեան արուարձան) քաղաքապետը յուսահատած էր Օգոստ· 30ին, որովհետեւ տեղւոյն մարզասրահը միշտ գրաւուած կը մնայ սեռաքէն արտաքսուած 200 օտարականներու կողմէ եւ Սեպտ· 4ին վերամուտ է ու պէտք է որ մարզասրահը տրամադրելի ըլլայ: Ենթակաները կը մերժեն իրենց առաջարկուած պանդոկը եւ չեն ուզեր տեղի տալ: Վերջին պահուն ՕՓԱՖ–ը (Փարիզի եւ արուարձաններու ժաան բնակարաններու մատակարար) յայտարարած է որ տրամադրելի բնակարաններ կան Վալ տը Մարնի մէջ եւ կը կարծուի որ այդ ճեւով հարցը կը լուծուի:

ՀԵԶՊՈԼԼԱՅԻ Լիբանանեան խորհրդարանի երեսփոխաններէն մէկը՝ տոքթ· Հիւսէյն Համ Համասն հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Օգոստ· 30), ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց, որ "լիբանանեան բանակը ի վիճակի չէ երկիրը պաշտպանելու": Այն հարցումին որ կը վերաբերի երկրին վիճակին, կը պատասխանէ· – "Հաշուկչի՞ռը· ձեր չուրջը նայեցէք, իսրայէլեան զանգուածային քանդումներ, ջարդեր, մարդկութեան դէմ ոճիրներ, բայց մենք յաղթողն ենք եւ ամրապնդուած այս պատերազմէն ետք": Ինչ կը վերաբերի Հեզպոլլայի հեռանկարներուն, երեսփոխանը կը ճչդէ· – "Կ'ուզենք վերահաստատել պաղեստինցի ժողովուրդին իրաւունքները: Սակն մարդ համաձայն է այդ մասին: Բայց, համեստ կը մնանք, չատ լաւ գիտենք որ կարողութիւնը չունինք Իսրայէլի վրայ յարձակելու: Մեծ պետութիւնները եւ ՄԱԿ–ը խաղաղութեան մասին կը խօսին, բայց չօչափելի ձեւով ի՞նչ կ'ընեն: Ոչինչ: Օրինակ Գերմանիան երկու ընդծովեայ յանձնեց Իսրայէլի: Ի՞նչ կը նշանակէ":

ԱԴՐԲԵՋԱՆՆ ալ կը պատրաստուի մասնակցիլ Լիբանան ղրկուելիք խաղաղապահ միջազգային զօրքին: Ագգ· Ժողովը արձակուրդի մէջ ըլլալով այդ մասին որոչում քննարկուած չէ, բայց Բաքուի լրբրատփիւռները կը տեղեկացնեն թէ զօրաբաժին մը մարզումներ կը կատարէ Լիբանան մեկնելու համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ յատկապէս զբօսաշրջական գօտիներուն մէջ վերջին օրերու ահաբեկչական արարքները որպէս հեղինակ անոնց պատասխանատուութիւնը ստանձնող քրտական կազմակերպութիւններու նպատակին սկսած են ծառայել: Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը տեղեկացնելով թէ ոչ մէկ Ֆրանսացի կայ զոհերուն միջեւ, յանձնարարած է բոլոր անոնց որոնք կը ծրագրեն Թուրքիա երթալ, զգօն ըլլալ, "քանի որ կարելի չէ բացառել ահաբեկչական նոր արարքներու հաւանականութիւնը": Որպէս արարքներու հեղինակ ներկայացող քրտական զինեալ կազմակերպութիւններն ալ ազդարարած են միջազգային հանրութեան որ Թուրքիան հանուի զբօսաշրջական այցերու ծրագիրներէն:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔի ներկայի լարուած կացութիւնը պիտի ծառայէ Թուրքիոյ չհոսուն, եթէ Եւրոպական Միութիւնը հետեւի Եւրոպական յանձնախումբին նախագահ Ժ֊Մ· Պարոզոյի յորդորին· ան ըսած է թէ ներկայի պայմաններուն մէջ մերժել Թուրքիոյ անդամակցութիւնը ծանր փոխարժէք կ'ունենայ: Կը նշանակէ ջլատել երկրին այն տարրը որ կը ձգտի արդիական, եւրոպացի եւ լիակէն ժողովրդավար Թուրքիա մը իրականացնելու: Պարոզօ չախչախիչ մեծամասնութեամբ մահմետական ընակչութեան տէր երկրին մէջ "քաղաքական, ժողովրդավարական եւ տնտեսական բարեշրջումներու ուղղութեամբ հակայական քայլեր" նշմարած է, որոնք եւս իր կարծիքով կարեւոր ազդակներ են ոչ չբսելու:

ԵԳԻՊՏՈՍի մէջ, 94 տարեկանին մեռած է արաբագիր մեծագոյն դրագէտներէն՝ Նաճիպ Մահֆուզ, նոպէլեան մրցանակաւոր: Ինք է արաբական դրականութիւնը ճանչցնողը աշխարհին եւ մեծ համբաւի տէր էր:

ԱՐԱՄ Ա·Ի ՆԱՄԱԿԸ ՄԱԿ–Ի ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ազամ Ա· Կաթողիկոսը Լիբանան ղրկուելիք խաղաղապահ ուժերուն Թրքական մասնակցութեան մասին նամակով մը դիմած է Քֆ· Անանի, խոր մտահոգութիւն ու ընդվզում արտայայտելով: Ան գրած է· "Ի՞նչպէս կրնայ երկիր մը խաղաղապահի դերով հանդէս գալ, երբ անոր պատմութեան մաս կը կազմէ չարդերու եւ արիւնահեղութիւններու մշակոյթ մը": ապա բարոյապէս անընդունելի նկատած է Թրքական մասնակցութիւնը:

Միւս կողմէ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները իրենց կարգին կը չարուանակեն նոյնանպատակ չփոթմներ ունենալ Լիբանանի դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններու հետ: Հ·Ը·Դ·–ի պատիրակութիւն մը այցելած է Ֆրանսայի ու Կիպրոսի դեսպանատուները, յանձնած յուշագրեր ուր բացատրուած են հայկական մերժումին պատճառները:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԷՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Արա Պաչատրեան, 45 տարեկան ձեռնարկատէր մը իր ինքնաշարժով կառատունէն փողոց ելլելու պահուն սպաննուած է: Մարդասպանը կրակած է անոր գլխուն, կրակոցներուն աղմուկին վրայ դէպքին վայրը փութացած պահակները զոհին արիւնլուայ դիակը միայն գտած են:

Շրջանի դատախազութիւնը այս անգամ պատրուակ մը գտած է սպանութեան, յայտնելով թէ ոճիրը կրնայ հետեւանք ըլլալ Ա· Պաչատրեանի գործի պարագաներուն· ան պատասխանատուն էր վայտագործական ձեռնարկութեան մը որուն չուրջ, կ'ըսուի թէ կրնան "ֆինանսաքրէական" խնդիրներ ծագած ըլլալ···

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ս· ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏՆ ՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Օգոստոս 28ին, ըստ հայաստանեան սովորութեան հոգեհանգստեան արարողութիւն մը տեղի ունեցած է իր բնակարանին մէջ: Ներկայ եղած են գրական ոլորտի, մշակոյթի ներկայացուցիչներ, կուսակցական դէմքեր, ուսանողներ: Ծուղարկաւորութեան պետական յանձնաժողովին նախագահ, վարչապետ Ա· Մարգարեան, ապա նաեւ Գիտութեան ակադեմիայի նախագահ Ռ· Մարտիրոսեան, Հայկական հանրագիտարանի գլխաւոր խմբագիր Ց· Այվազեան եւ Կրթութեան նախարար Լ· Մկրտչեան Ս· Կապուտիկեանը նկատած են մեր գրականութեան լաւագոյն էջերը ստեղծողներէն մէկը, անոր անձին մէջ չեչտած հայրենասէրը, Հայոց լեզուի մեծ ուսուցիչը, մեծ քաղաքացին:

Ծաշորդ օրը, Օփերայի չէնքին մէջ յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուած եւ հրաժեշտի խօսք արտասանած է Գարեգին Բ·: Ան նոյնպէս չեչտած է յանձին Ս· Կապուտիկեանի՝ հայրենիքին ու ժողովուրդին սիրով ու նուիրումով ծառայողը, գրականութեան ու մշակոյթի վաստակաւորը որ ապրեցաւ ու ստեղծագործեց "Հայութեան վերածնունդի, Հայաստանի ազատութեան, մեր ժողովուրդի միասնական, լուսաւոր գալիքի հաւատով":

Ծիշատակի խօսք արտասանած են արուեստագէտներ, գիտական դէմքեր, ըսփիւռքէն ներկաներ, դեսպանատուներու ներկայացուցիչներ: Ապա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հանդիսապետութեամբ կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն որմէ ետք սգակիրները դագաղը ուսամբարձ տարած են մինչեւ Պանթէոն, ուր տեղի ունեցած է թաղումը:

***

ՊԵԼԺ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՄՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պելժիոյ Վերակոչին Արտաքին յարաբերութիւններու եւ պաշտպանութեան յանձնաժողովին նախագահը Ֆ· Ռ· տը Վիվիէն Օգոստոս 29ին ընդունուած է Ազգային Ժողովի նախագահ Տ· Թորոսեանի կողմէ: Օրակարգին նիւթ եղած են Հայաստանի Եւրոպայի համարկումին, դրացիներու հետ յարաբերութիւններուն, Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծումին առընչուած հարցեր: Հիւրը հաւաստած է որ ինք հետամուտ կ'ըլլայ տարեկիզքին Վերակոչին ներկայացուած ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք նկատող օրինագիծին ընդունուելուն:

Տը Վիվիէն ընդունուած է նաեւ Պաշտպանութեան նախարար Ս· Սարգսեանի կողմէ եւ Երեւանի չփոթմներէն ետք անցած Ստեփանակերտ:

***

ՁԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏ Ս· ԼՊՈՒՏԵԱՆ ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ

Ձատրակի ծանօթ վարպետ Սմբատ Լպուտեան Օգոստոս 27ին Արտաշատ – Երեւան մայրուղիին վրայ անձնական ինքնաշարժով արկած մը ունեցած է: Կատաքին մէջ գտնուած են իր ընտանիքին անդամներն ալ: Վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրուած են, իրենց կացութիւնը մտահոգիչ չէ: Ս· Լպուտեանի կողոսկրները կոտրած են: Բժիշկները յայտնած են թէ 1–2 շաբաթ ետք ապաքինած կ'ըլլայ ու հիւանդանոցէն կ'ելլէ:

«ՀԻՄՆ»ԷՆ ՓԱՌԵՐԳ ՈՐՔԱՐ Է ՄԻՋՈՑԸ

Հաւանաբար այնքան, որքան հարկաւոր է որ Հայաստանի իշխանութիւնները գիտակցին թէ հազարամեակներով չափուած պատմութեան թերեւս վերջին առիթը ունին այսօր, պետութիւն կոչումին արժանի հարստութեան մը իսկապէս տիրանալու: Գիտակցելու թէ այդ հողը Հայաստանն է, վրայի ժողովուրդն ալ որ միայն նորօրեայ աղաներէ չի բաղկանար. Ազգերքեզջանէն վաստակած ու գաղթածն ալ (աւելի ճիշդ այդ զանգուածէն տակաւին Հայաստան մնացածը) սահմանային գիւղերու եւ աղէտի գօտիին բնակիչ ալ, այդ նոյն ժողովուրդին բաղկացուցիչներն են. աղաներուն հետ նոյն իրաւունքներուն տէր, պետութեան կառուցումին մէջ նոյն չափով մասնակից:

Անկախութեան հռչակումին 15րդ տարեդարձին ուրախութեան ու խանդավառութեան արդար զգացումները չեն կրնար աքօղել տխուր ու նոյն ատեն ընդվզեցնող երեւոյթը թէ այդ իշխանութիւնները ընդհանուր առմամբ զուրկ են նշուած դիտակցութենէն: Հարցը չի վերաբերիր այն "դրական" զարգացումներուն որոնք կ'արձանագրուին երկրին մէջ. այլ՝ խորքի մտահոգութեան: Տասը–տասներկու յարկով չէնքեր կանգնել Երեւան կոչուած քաղաքին պատմական սրտին խերը անիծելով, ուրիշ բան չի փաստեր, այլ՝ այն որ անհաշուելի գումարներ կան երկրին մէջ, թէ պատկան իշխանութիւնները ո՛չ ճաշակ ունին, ոչ ալ ազգային նախանձախընդրութիւն, պատմութեան դիտակցութիւն: Այս աղաղակող իրականութեան քով, ազատ է անշուշտ կատարուածը դրական համարելու յամառողը:

Ինչ կը վերաբերի խորքի մտահոգութիւններուն որոնք իրենց անհետումին 15ամեակը կրնան նշել Սեպտեմբերին, նախ արտագաղթի պատճառներն են, ապա ամէն էականի արհամարհանքը. լեզու, աւանդութիւններ, մշակոյթ, ազգային նկարագիր, դպրոց, եւլն.: Կրնա՞յ մէկը այս մարզերուն ցոյց տրուած զուրգուրանքին փաստերը գտնել նոյն մկկուկէս տասնամեակին: Ու անհունօրէն տխուր է անդրադառնալ, թէ ամէն մէկ մարզին տիրող այլանդակութիւններով փսոր–փսոր կը կորսնցնենք մեր տան մէջ տանտէր ըլլալու առիթը:

Մեզի փոխանցուածին դնահատումին անկարողութիւնը, անոր նկատմամբ ցուցաբերուած թերեւսամտութիւնը վերջերս թիրախ առած է "Մեր հայրենիք"ը: 1990–1991ին դէպքերու արագընթաց յաջորդութեան մէջ հասկնալի է որ ո՛չ ժամանակ, ո՛չ ալ գլուխ կար ազգային վառերը յօրինելու մասին մտածելու: Ցետոյ, եթէ ամէն առիթով կը կրկնուէր թէ Հայաստան եօթը տասնամեակի ընդմիջումէն ետք կը վերագտնէր իր անկախութիւնը ու 1991 Սեպտեմբեր 21ին հռչակուած Գ. Հանրապետութիւնը չարունակութիւնը կը համարուէր 1918ին հռչակուածին, բնական էր որ անոր դրօշակին հետ ետ բերէր վառերդն ալ: Այդպէս ալ եղաւ: Այս առումով, դրօշակն ու վառերդը աւելի բախտաւոր եղան. հայերէնի տղղագրութենէն որ 1922ի բռնաբարումէն ետք անկախութեան օրով ալ վայելեց ազգային կարգավիճակը:

Նոր անկախութեան առաջին տնօրինողները արժանապատուութեան հարց մը տեսան "Մեր հայրենիք"ի բնագրին "Թշուառ, անտէր" վերագրումին մէջ, ու զայն փոխեցին "ազատ, անկախ"ի: Լսե՛նք որ լաւ ըրին ազգային հպարտութեան տեսանկիւնէն, եւլն.: Թէեւ, ճակատագրի հեգնանք մըն ալ ծուարած է այդ փոփոխութեան մէջ, մանաւանդ "անտէր"ին բացինով. առորոգելի մը որ չատ չատերուն լեզուին ու գրիչին ծայրը կը յայտնուի, երբ նիւթը վերաբերի Հայաստանի ներկայի վիճակին:

Միւս կողմէ, ո՛ր երկրի վառերդը ամէն բանով կը գոհացնէ տուեալ երկրացին. չկա՞ն ներկայի արժէքներուն, իրականութեան հակասող տողեր, հատուածներ, որեւէ երկրի ազգային փառերդին մէջ, սկսեալ Ֆրանսականէն: Բայց որո՞ն միտքէն կ'անցնի պատշաճեցումի գործ կատարել: Փառերդը նորաձեւութիւն չէ որ ամէն տասը տարին, կամ չիսուն տարին անգամ մը փոփոխութեան ենթարկել հարկ ըլլայ: Ան մէկն է զուտ խորհրդանշական արժէքներէն երկրի մը որով ան կը ներկայանայ աշխարհին: Ու "Մեր հայրենիք"ը այդ հանգամանքին արժանացած էր թովանդակած պատմականով ալ. ան եղած էր կռուի երթին ընկերակիցը մեր ազատութեան մարտիկներուն, ճըշնամաժամային պահերու օրօրը, ազգային ձգտումներու արտայայտիչը: Ո՛չ անոր եղանակին ու խօսքերուն ուղղուած բծախնդրութիւնները, ոչ ալ ճաշակի հարցեր բան մը կ'արժէին այս տուեալներուն քով:

Այսուհանդերձ, Երեւանի մէջ որոշուեցաւ նոր վառերդ ունենալ: Կարելի չէր հարց չտալ թէ իրա՞ւ ամէն բան այն ատիճան կարգի մտած էր որ փոփոխութեան ալիքը "Մեր հայրենիք"ին հասած էր: Ժամանակ, տաղանդ, գումարներ յատկացնելիք աւելի առաջնային մարզ չկա՞ր երկրին մէջ: Հարցատէրերը տակաւին պատասխանի կը սպասեն, մինչ Ազգերքեզջանի ուրուականը շրթունքին սառած քմծիծաղ մը փակցուցած, կը շրջի խորհրդարանէն մշակոյթի նախարարութիւն, Ակադեմիայէն համալսարան, անցնելով Գրողներու տան պարտէզէն: Իսկ Աբովեանի մայթերուն վրայ ծաղիկ վաճառող նախկին ուսուցչուհին, կամ Ջութակին նոթերով քանի մը դրամի ակնդիր նախկին ջութակահարը դիտելով այդ ուրուականին քմծիծաղը, կը խորհին որ ձախողին, այլանդակուածին ալ բախտաւորը կայ...:

Աւելի լուրջ մօտեցումով՝ "Հիմն"ը վառերդով չփոխարինելու յամառութիւնը միս մինակը ապացոյց է որ "Մեր հայրենիք"ին տեղ աւելի յարմարը ունենալու ձգտումը ամբողջովին մակերեսային է, կամ աւելի դէշը՝ անրացայայտելի պատճառներու յենած: Ու վաստնելիք ժամանակ ունեցողը թող ճգնի բացատրութիւն գըտնելու թէ մինչ ուղղագրութեան վերադարձին պատճառաբանութիւններուն կարդին պիւտճէի անգոյ միջոցները կր չեշտուին, ո՞ւրկէ դրամ կը ճարուի վառերդի նորոգութեան որ ոչ մէկ անհրաժեշտութիւն կը ներկայացնէ, համեմատած ուղղագրութեան: Ի վերջոյ, այդ գործին համար մրցանակ սահմանուած է, փոփոխութիւնը վաւերացնելու պարագային պէտք է նորը սորվեցնել, տարածել, եւլն.:

Ներկայի կացութեամբ ներկայացուած գործերէն հինգը ընտրուած է, որպէս առաջին փուլ: Սակէ ետք պէտք է մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեանի նախագահութեամբ 22 անդամներով դատակազմ մը ընտրէ անոնցմէ մէկը: Ամէնէն աւելի կը խօսուի Զարենցի "Ես իմ անուշ Հայաստանի"ի բառերուն համար Տիգրան Մանսուրեանի յօրինած երաժշտութեամբ յառաջ եկածին մասին: Բայց տարօրինակ է որ ինչպէս կը գրէր "Հայկական ժամանակ"ը (Օգս. 16), նախարարութիւն ազգային ամէնէն անհպելի գաղտնիքին պէս կը պահէ հինգ տարբերակները, չծոյլատրելով անոնց հրապարակումը: Շրջող չշուկներու համաձայն բաւական կը խօսուի Ա. Պաչատրեանի յօրինած խորհրդային օրերու վառերդին համար գրուած խօսքերով պատրաստուածին մասին: Այդ խօսքերուն հեղինակ ներկայացուած Սրբուհի Սողոմոնեանը, ըստ նոյն աղբիւրին, «լրիւ անծանօթ է Գրողների միութեան անդամներին, միութեան նախագահ Լ. Անանեանն այն առաջին անգամն էր լսում»: Իսկ որոշ տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ այդ տարբերակը բաւական ճախորդ բան մըն է, Պաչատրեանի երաժշտութեան կպցուած խօսքերը բոլորովին անարժան ըլլալով այդ երաժշտութեան:

Երեւանեան թերթին նշած խորհրդապահութեան երեւոյթն ալ անհասկնալի ու աւելին՝ անընդունելի է: Ազգային վառերդի մը ընտրութեան տեղին չէ՞ որ մասնակցի ժողովուրդը: Գոնէ կարծիք յայտնէ: Աւտր համար ալ հարկ է ծանօթ ըլլայ "Թեկնածու" կատրներուն: Ժողովուրդ՝ ո՛չ անշուշտ ներսով դուրսով ամբողջութիւնը: Քա՛ւ լիցի: Սփիւռք կոչուած հատուածը 15 տարուան վարժընթաց մը ունի արտերկրացի համարուելու եւ այնքան ալ բթամիտ չէ որ տակաւին սորված չըլլայ Երեւանէն իրեն յարմար նկատուած տեղը, գծուած սահմանները: Բայց գոնէ ներերկրացի Հայը պէտք չէ՞ր որ հարցախոյզով եւլն. կարծիք յայտնէր:

Կայ վերջին վարկած մըն ալ որ բաւական հետաքրքրական է, նաեւ լաւատեսութիւն ներշնչող. "Հայկական ժամանակ"ի յօդուածագիր Լուսինէ Բարսեղեան կ'ըսէ թէ չի բացառուիր որ յայտարարուած մրցոյթը որեւէ արդիւնք չտայ եւ նոր վառերդ չորդեգրուի, մնայ "Մեր հայրենիք"ը: Վերջնական արդիւնքը տարկա ըլլալու պարագային ես կը նախընտրեմ մըտածել որ նուրբ դիւանագէտ ու հեռատես մէկն է մշակոյթի նախարարուհին եւ անոր հետ փոփոխութեան մրցում կազմակերպողները: Հաւանօրէն "Մեր հայրենիք"ը փոխարինելուն խորքով դէմ ըլլալով հանդերձ, անկէ դժգոհները լռեցնելու ուրիշ ճար չգտան, քան մրցումի յայտարարութիւնը: Երբ մանաւանդ դիւրաընդունելի տարբերակ ալ չգտնուի, բնական կ'ըլլայ փոփոխութեան գործը ձգել ուրիշ սերունդներու եւ չարունակել "Մեր հայրենիք"ով:

Իսկ փոփոխութեան կիրքը զոհացնելու ուրիշ մարզեր կան Հայաստանի մէջ. մանաւանդ աւելի կենսական ու անյետաձգելի:

Ա. ԹՈՓՈՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՏԱԿԻ ՊԷՍ ...

«ՍՐԱՆՔ ՀԱՐԻՒ ՄԵՌՆՈՒՄ ԵՆ»

ԱՅԴՊԷՍ ԵՆ ՄՏԱԾՈՒՄ «ՔՑՈՂ» ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐԸ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հայերը Սթրազպուրկի խանութներում հաց են ուտում ու դուրս գալիս առանց վճարելու: «Ուրիշ կերպ չես ապրի»,– Սթրազպուրկի արուարձանում ինձ ասում էր Հրաչ անունով մի տղայ, որը չքեղ BMW էր վարում: Նա առանց յօնքը շարժելու ասում է, որ "քցող" է ու բնութեան գրկում ինձ ծանօթացնում է մի քանի "քցող" Հայերի հետ: Միասին գնում ենք "Բոմեղ կլաս" հիւրանոց: Այստեղ հիմնականում Հայաստանից փախած մարդիկ են ապրում: Ներքեւ է իջնում մէկը: Նրա հետ պայմանաւորուել է, որ էժան նով բջջայիններ պիտի բերի: Սա բերում է 10 տարբեր մակնիշի հեռախօսներ՝ իրենց համարներով: Բոլորը գողացել է: «Ինտեղ բոլոր Հայերն էլ գողանում են»,– ասում է այդ տղան: Հրաչի միւս ընկերը՝ Արտիմը, ինձ հարցնում է՝ քեզ ի՞նչ չոր է պէտք, կէս ժամից կէս գնով բերեմ: Նա ընդամէնը 7 ամիս առաջ է Սթրազպուրկ եկել: Տեղաբնակների մասին Արտիմն ասում է. «Սրանք հարիֆ մեռնում են»: Այսինքն՝ "սրանք" ինձ վստահում են, իմ մէջ գողին չեն տեսնում, այսինքն՝ իրենց մտքով չեն անցկացնի գալ Հայաստան, չոր գողանալ ու կէս գնով վաճառել: Ու այդ պատճառով հարիֆ են: Իրենք իրենց հողի վրայ ստեղծել են կանոններ, որոնք ոչ մէկի դէմ չեն, ու դրանք ազատութեան կանոններ են, իսկ Հայերը որոշել են, որ նրանք հարիֆ են:

Համոզուելու համար բաւական է տեղեկանալ, թէ Աչոտ անունով մի տղայ ինչպէս է օրը ցերեկով հսկայ սառնարան գողացել Սթրազպուրկի էլեկտրոնիկայի խանութից: Այս մասին պատմում է Աչոտի ընկերը, որը գողութեան մասնակիցն է: «Միասին մտանք խանութ: Աչոտը պոկեց սառնարանների բաժին, ես՝ DVDների: Խանութում չատ մարդ չկար: Աղմուկ բարձրացրի: Ով կար-չկար հաւաքուեց ինձ մօտ: Ի՞նչ է եղել: Ասում եմ, որ առեղից DVD եմ առել, չատ անորակ էր, բոլոր դիսկերս փչացրել է, պիտի փոխհատուցէք: Ինձ հանգստացնում են, իսկ Աչոտը մի հսկայ սառնարան բրդում է դէպի խանութի մուտքը: Տեղ հասաւ, ես հանգստացայ: Աշխատողները դնացին իրենց տեղերը: Աչոտը մուտքի մօտ սպասում է: Վաճառողը հարցնում է՝ ի՞նչ խնդիր կայ: Աչոտն ասում է՝ այս սառնարանը ձեզնից եմ գնել, լաւ չի աշխատում, բերել եմ յանձնեմ: Ջեն էլ հարցնում, թէ ինչը լաւ չի: Ասում են՝ սառնարանի տեխնիկական անճնադիրը ձեզ մօտ է: Աչոտն ասում է՝ չէ: Ասում են տար տուն, վաղը անձնագրով կը բերես»,– պատմութիւնը վերջացնում է ընկերը:

«Ազատ օր»

27 Յուլիս, 2006

ՍՏԱՅԱՆ

ԾԻԾԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ (ԱՆԵԿՏՈՏՆԵՐ)

Կազմած են.–
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Ձաւգակ 97 հրատարակչութիւն
Երեւան 2006

ՀԱՅՑ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄԼՈՑ
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՕՄ-ի ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԴՐԱԿԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԸ

Ցարդ ՀՕՄ-ի արդէն խակ ուղարկած $20·000ը եւ յաւելեալ $10·000ը, վերջերս փոխանցուած Պէյրութ, կարելի դարձուցին անմիջական օգնութեան ձեռք մը երկարել Լիբանանի հայ թէ արաբ համայնքներուն՝ որոնց բնականոն կեանքը դաժանօրէն խանգարուեցաւ երկրին վերջերս կատարուած անընդհատ յարձակումներուն պատճառաւ։

Անցնող չաբաթներու ընթացքին, ԼՕՄ-ի կառավարներուն կողմէ, քանդուած թաղերու մէջ բնակող հայ կարօտեալ անհատներու թէ ընտանիքներու բաժնուեցան անձնական եւ այլ կարիքներ դոհացնող ծրարներ։ Առնուած այս քայլերը կարելի դարձան Ոսթըրթաունի մեր միջազգային գրասենեակէն ուղարկուած 20·000ով։

«Մարդիկ իրենց ինքնասիրութիւնը ունին», ըսաւ ԼՕՄ-ի առենապետուհին՝ ընկերուհի Մարալ Մխճեան, Օգոստոս 18-ին կայացած հարցազրոյցի մը ընթացքին։ «Հետեւաբար, մեր անդամուհիները անձամբ կ'երթան պատերազմէն տուժած հայկական թաղեր՝ յանձնելու ուտելիք եւ այլ պիտոյքներ՝ դիւրացնելով անհատականացած բաժանումի գործընթացը»։

Ծմորեղէն, պանիր, չաքար եւ այլ հիմնական անհրաժեշտներ բաժնուեցան անոնց՝ որոնք այլապէս, ներկայ պայմաններուն տակ, առանձինն՝ անկարող էին գոհացնել իրենց ամենատարրական կարիքները։

Համազգայինի Օգնութեան Յանձնախումբին աշխատանքները կը ղեկավարուին ԼՕՄ-ի Արաքսի Պուլղուրճեան կեդրոնէն։ Մինչ պատերազմին առաջին օրերուն, ընդհանրապէս արաբ աղէտեալներն է որ կը ոտանային մեր օգնութիւնը, ներկայիս ընձեռուած օգնութիւնը կեդրոնացած է Լիբանահայ գաղութի կարօտեալ անհատներու եւ ընտանիքներու վրայ։

«Հիմա, մեծ պահանջ կամ քրոնիկ հիւանդութիւններուն յատուկ դեղօրայքի», տեղեկացուց Մխճեան։ «Սրտի հիւանդութենէ եւ քոլեսթէրոլէ տառապողներ մեղմէ կ'ակնկալեն ճարել այս դեղերը, մենք ալ մեր կարելին կ'ընենք ամենակարճ ժամանակի մէջ գոհացնելու զանոնք»։

Այս չաբաթ, ՀՕՄ-ի Միջազգային գրասենեակէն ԼՕՄ-ին կ'ուղարկուի յաւելեալ $10·000ի դումար մը՝ չարունակելու համար անդրեդարձի եւ դեղօրայքի ցրումը կարիքաւոր շրջաններու մէջ։ Դրամական այս յաւելեալ ներդրումը կը պարտինք ՀՕՄ-ի Արեւելեան եւ Արեւմտեան Միացեալ Նահանգներու, Գանատայի, Կիպրոսի, Աֆրիկի, Անգլիոյ, Աւստրալիոյ, Սելանիկի եւ Քուէյթի միաւորներէն հասած նուիրատուութիւններու։

Թէեւ, ընկերուհի Մխճեան նշեց, թէ լիբանահայ գաղութը ընդհանրապէս լաւատես է երկրին ապագայ քաղաքական եւ ընկերային իրավիճակին մասին, ան աւելցուց նաեւ, թէ ՀՕՄ-ը, այնքան աեն որ կարիքը կայ, պիտի չարունակէ հասցրնել իր մարդասիրական օգնութիւնը։

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ՀՕՄ-ի մարդասիրական ծրագիրներուն, Լիբանանի թէ աշխարհի ա'յլ շրջաններու մէջ, կրնան տուրքէ զերծ իրենց նուիրատուութիւնները ուղարկել հետեւեալ հասցէին.-

ARS Inc.,
80 Bigelow Ave., Watertown,
MA 02472.

Հիմնուած 1910ին, Հայ Օգնութեան Միութիւնը հայ կնոջական ամենամեծ կազմակերպութիւնն է որ ընկերային - բարեսիրական աշխատանք կը տանի իր բազմաթիւ ու բազմատեսակ ծրագիրներու ճամբով։ Ցաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ (617) 926-5892 կամ իմակցիլ՝ ceb@ars1910.org.

2006 Օգոստոս 24

Հեռաձայն.- 617-926-5892
Հեռատիպ.- 617-926-4855
E-mail.. Secretary@1910.org
Web-site.. www.ARS1910.org
Կապ.- Համբարձում Պէօճէքեան

ՏՐԱՓԻԼԱՑԻՆ ԴՂԵԱԿԸ

Ռումանիոյ Թրանսիլվանիոյ շրջանին մէջ կը գտնուի "Տրաքիւլայի դղեակը" կոչուած դղեակը։ Ոչ միայն շրջանին, այլեւ ամբողջ երկրին զբօսաշրջական գլխաւոր վայրերէն մէկն է։ Ասով տէ արհամարհելի եկամուտ կ'ապահովուի արհեստաւորներու, խոհարարներու, պանդոկատէրերու։ Դղեակին համաչխարհային համբաւ ապահովուած է, չնորհիւ իռլանտացի վիպագիր Պ. Սթոքըրի որ Տրաքիւլային հեղինակն է։ Գրագէտը կ'ըսէ թէ միջնադարեան դղեակը կրնայ արիւնով անանող այդ վամպիրին բնակարանը եղած ըլլալ։ Ու վայրին իշխանութիւնները լայնօրէն օգտագործած են այդ պարագան. մանաւանդ երբ ամառ է ու արեւմուտքցիներ կ'երթան ցնծող ապրումներ որսալու։ Իջեւանատէրերը չեն մոռնար սխտորի պսակ մը գետեղելու տուներուն վրայ, վանելու համար վամպիրը եւ դրաւելու յաճախորդը։ Սակայն այն վախը կայ որ կարճ ժամանակէ մը եկամուտի այդ աղբիւրը կրնայ ցամքիլ։

Դղեակը չինուած է 1378ին, երբ թագաւորական հրովարտակով բնակիչներուն իրաւունք տրուած է իրենց միջոցներով միջնաբերդ մը կառուցանելու։ 1920ին քաղաքը զայն նուիրած է Հապսպուրկներու Մարի թագուհիին որ ամարանոցի վերածած է չէնքը։ Անոր մահէն ետք աղջիկը ժառանգած է դղեակը, Բ. աշխարհամարտին ընթացքին հիւանդանոցի վերածած։

Գերդաստանին չառաւիղները այսօր կ'ապրին Աւստրիա ու ԱՄՆ։ Այս վերջիններէն մէկը որ նիւ եորքցի ճարտարապետ մըն է, անտեսելով Տրաքիւլայի առասպելը, կ'ըսէ թէ դղեակը իր տունն է, նոյն աեն մեծ մօրը տունը։

Դղեակը 1948ին արքունիքին վաստրուած, քանդուած վիճակի մէջ պետական սեպհականութիւն կը յայտարարուի։ 1950ին կը վերածուի միջնադարու պատմութեան ու արուեստի թանգարանի։ 60 տարուան ապատեխականացումէ ետք Մարի թագուհիին թոռները ընտանեկան կալուածին վերատիրանալու իրաւունք կ'ունենան։ Վերջնական ձեւակերպութիւնները տեղի ունեցած են անցեալ Մայիսին։ Պետութիւնը երեք տարի եւս կալուածը պիտի գործածէ որպէս զբօսաշրջական վայր։

Անկէ ետքի կացութիւնը կը մտահոգէ

ԳՕՂՈՒԹԵՔ ԳՕՂՈՒԹԻՒ

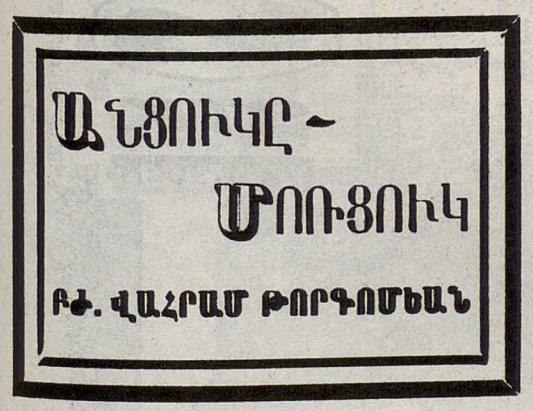
ՊՈՒՐԿԱԶԻ մէջ, Օգոստոս 15ին հիւրընկալուած են Պոլսոյ կազդուրման կայանի սաները, ինչպէս աւանդութիւն դարձած է տարիներէ ի վեր։ Առաւօտեան 10:30ին յատուկ մակոյկ մը Գնաղլէն դէպի Պուրկազ փոխադրած է սաները։ Ճամբու ընթացքին չէ անտեսուած նաեւ այլ աւանդութիւն մը։ Մարթա Ծովածոցին մէջ ոգեկոչուած է երջանկայիշատակ Շնորհք պատրիարքը եւ ծաղկեպսակ մը նետուած է ծովը։ Արդարեւ, այս նոյն ճամբուն վրայ, Շնորհք պատրիարք առիթ ունեցած է մեկուսի ամկնիւն մը ծով մտնելու եւ որովհետեւ այս կէտը անմոռանալի մնացած է, վախճանումէն վերջն ալ։ Պուրկազահայերու անունով, բարի գալուստ մաղթած է Անդօ Տէմիրճիօղլու, նշելով որ այդ օրը իրենց համար վերածուած է անմոռանալի աւանդութեան մը՝ կազդուրման կայանի հիմնարկութեան թուականներէն սկսեալ։ Շեշտած է թէ իրենց ամբողջ նպատակն է նեցուկ կանգնիլ կազդուրման կայանին, ուր մանուկներու ապագային մասնիկ մը կը կերտուի ճարտար ձեռքերու մէջ։ Ելոյթին յաջորդած է ճաշը, ապա, կայանի աշխատակիցներէն մէկը չնորհակալութիւն յայտնած է պուրկազահայերուն, մաղթելով որ աւանդութիւնը չարունակուի։ Կայանի մանուկները իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելու համար հայկական պար մը հրամցուցած են ներկաներուն։

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ս. Ատտուածածին տօնի վերջաւորութեան, Օգոստոս 11, 12, 13ին տեղի ունեցած է Ս. Ջակոբ վ. եւ Ա. Սարաֆեան նախակրթարանի եւ Բաստրմաճեան երկրորդականի ի նպաստ քէրմէսը, վարժարանին շրջափակին մէջ։ Տարեկան եռօրեայ այս ձեռնարկին ներկաներու թիւը հասած է 7000ի, որոնց մէջ նաեւ բազմաթիւ օտարականներ։ Երեք օրերու ընթացքին եղած են ելոյթներ եւ գեղարուեստական յայտագիր։

պաշտօնէութիւնը։ Ոմանք կը յուսան որ թագուհիին այդ չրջանին, գիւղին ունեցած մեծ սէրը, փարումը ժառանգած են թոռները։ Ուրիչներ արդէն լծուած են աշխատանք փնտռելու։

ՔՂՂ ՀԱՆ

Գեղեցիկ էր այդ քերթուածը, որուն հետեւեալ մէկ քանի տողերը անբաժան միշտ իմ միտքս, կը յեղյեղեմ մերթ՝ ցաւի եւ վիշտի դառն ժամերուս մէջ, եւ կ'ըսեմ այս՝ Մխաքեանին հետ.

Կեանք մարդոյ են վիշտ եւ դարման
լալիք.
Որ ի յօրրանէ սկսեալ անդրստին՝
Դագաղին եւեթ ի հող տապանին։
Եւ ո՞ եկն յաշխարհ եւ գնաց աստի
Առանց արտասուաց եւ առանց վշտի.
Տեսեալ ըզմաղմն, ասէ գիր, եղաց,
Կացողդ ո՞չ իցէ մարդացեալն
Աստուած,

Հայր Հիպպոլիտ Պինտեմոնդ իր "Գերեզմաններու" վրայ գրած տաղին մէջ կ'ըսէ՝

«Ըսփոփանք մահկանացուի են գերարտօսր լալիք»

եւ Մխաքեան թերեւս անոր հետեւած ըլլայ այս մասին, բայց ոչ նուազ գերմաստ են իր գրչէն ելած տողերը, մանաւանդ երբ պատրիարքին ուղղելով իր խօսքը, կը յաւելու ըսելով՝ որ,

«Եթէ դուն, քու արցունքներովդ մօրդ փոսը լեցնելու կարող իսկ ըլլաս, տակաւին կէսը անգամ չես կրնար դուն հատուցանել այն կաթին, զոր նա քեզի ջամբեց»;

Եւ այս տողերովը Մխաքեան ո'ր ատիճանի կը մեծցունէ մայրութիւնը...։

***

Երբ Մխաքեան աւարտեց իր ընթերցումը, պատրիարքը աչքերը սրբելով չնորհակալ եղաւ իրեն, թաղական խորհուրդի եւ հոգաբարձութեան անդամներուն չնորհակալութիւն յայտնեց եղած ընդունելութեան համար. ապա իր խօսքը աշակերտներուն ուղղելով, ըսաւ. «Զանազա՛ք որ ուսումնականներ ըլլաք, միայն թէ՝ ուսումնականութիւնը արժէք չունենար, եթէ անոր հետ զուգընթաց չըլլայ կրօնասիրութիւնը, մանաւանդ՝ հայրենասիրութիւնը։ Դուք էիք քիչ առաջ երգողը, թէ օտար աստղեր լոյս չունին, օտար ծառեր չուք չունին. հետու կեցէ՛ք օտարասիրութենէ. նուիրուեցէք ձեր ազգին»։

Այս համառօտ բանախօսութենէ յետոյ Սրբազան Պատրիարքը ոտքի կանգնեցաւ, "Պահպանիչ" մը արտասանեց եւ աշակերտներս ալ երգեցինք "Հայր մեր", որ էր Նար-Պէյ Սրբազանին ոտանաւորի վերածածը, եղանակաւորուած Պէչիկթաչի դպրապետ Գասպար անուն (չգիտեմ ի՞նչեան) երաժիշտէն։

Պատրիարքը գնաց յետոյ, այցելել Ս. Կարապետի Ճեմարան դպրոցը եւ դարձաւ Ս. Խաչ, երեկոյեան ժամերգութեան նախագահելու։

Այս միջոցին ուսումնարանուս կառավարիչը Աբրահեան Կարապետը նորէն նախկրթարան իջեցուցին եւ տեղը բերին Շիշմանեան կառավարիչին եղբայրը, խելօքիկ անձ մը, որ սակայն երկար աեն չպաշտօնավարեց։

Այս կառավարիչին հայրն էր, ծանօթ երաժշտագէտ ահագնաձայն Տիրացու Մաղաք որ ժամանակ մը երաժշտութեան դասեր տուաւ, բայց տղուն հետ ինքն ալ հրաժարեցաւ դպրոցէն, եւ մենք դարձեալ ունեցանք Կարապետ Աբրահեանը, որ մեզի հետ մնաց մինչեւ 1874ի վերջերը։

Հօրս հետ չատ բարեկամ, գրեթէ ամէն երեկոյ կ'երթար խանութը, իմ եւ եղբօրս մասին լաւ տեղեկութիւններ տալ, գովել մեր յառաջադիմութիւնը, որով հայրս ալ կուգար մեզի հաղորդել Աբրահեանէն լսածները եւ վերսկսիլ իր խրատականերուն ու կրկնել՝ «Ձեզ տեսնամ գաւակներս, աղէկ ուսմունք սորվիք. մարդ ըլլաք»։ Կը խոստովանիմ, որ հօրս այս խրատներէն երբեք չէինք ձանձրանար, սիրով մտիկ կ'ընէինք իրեն ու ջանադիր աշխատութեամբ կը հետեւէինք մեր ուսմունքին, եւ կը կարծեմ թէ հօրս փափաքին մենք երկու եղբայր լիուլի գոհացում տուինք։ Հայրս աչքը բաց չմեռաւ, ինչպէս կ'ըսուի ընտանեկան չրջանակի մէջ։

***

Հասած էինք 1875 տարին, որ կարգ մը եղելութիւններով նչանակալից եղած է ինձ համար։ Վենետիկի վանքին համբաւէն եւ Ս. Ղազարի մամուլէն լոյս տեսած մատենագրական ընտիր գործերէն յափըշտակուած, ընկերոջս՝ Ցարութիւն Մըրմըրեանի հետ օրին մէկը որոշեցինք երթալ անդամ ըլլալ Միխիթար Մեծին հաստատած Միւթարեանութեան, եւ այս մտքով՝ ելանք գացինք Ղալաթիա, Սեղբոսեան խան, ուր Միխիթարեաններու իրավաճառանոց - սենեակը կար, եւ զոր ամէն երեքշաբթի ու Ուրբաթ կը բանար, պատուական ծերունի եղբայր Ստեփանը, վանքին հրատարակած գիրքերը վաճառելու։

Երեքշաբթի օր մ'էր, մեր փափաքը յայտնեցինք եղբայր Ստեփանին, որ մեզի յանձնարարեց վերադառնալ Ուրբաթ օր, որպէսզի Հայր Մեծաւորին հետ խօսէինք մեր նպատակի մասին։

Հ. Մանուէլ Քալունին էր այն ատենուան Մեծաւորը, զոր գացինք տեսնալ, եւ հաղորդեցինք իրեն Միխիթարեան միաբան ըլլալու մեր չերմ փափաքը։ Հ. Քալունի խիստ սիրալիր կերպով մեզ ընդունեց. մտիկ ըրաւ մեր առաջարկին, գովեց մեր նպատակը, եւ իր սուր աչքերը մեր վրայ յառելով՝ հարցուց տարիքնիս ու երբ ըսինք՝ թէ 16, 17 տարեկան էինք, «Շատ կը ցաւիմ որ» ըսաւ, «ձեր տարիքը անցած է. վանքը ընդունուելու ուշ էք մնացած», եւ մեզ հայրապետական քաջալերութեամբ ճամբու դրաւ։ Դարձանք տեղերնիս ակնկոր ու տխուր։

Հայրս իր յաճախորդներուն չարքին, ունէր՝ Սուլթան Ազիզի ներքինապետներէն (Հարէմաղասի) տեւ Արաբ անձ մը, որ կը բնակէր Գուզկունճուք չգացած Փաշաբիլիման կոչուած տեղը։

Այս Արաբը ծովեզերեայ ագանչելի տուն մը ունէր, կը պահէր խել մը ծառաներ իրենց ընտանիքներովը։ Հայրս ամէն 15 օրը մէկ անգամ կ'երթար հոտ՝ ներքինապետին մազերը կտրելու, ծառաներն ալ ածիլելու։ Ծառաներուն հետ՝ Արաբ ներքինապետը փաթթոցաւոր Հօճա մ'ալ կը պահէր տունին մէջ, որպէս զի թուրքերէն կարդալ, գրել ոսրվեցնէ առնոց։

Ինչպէս կ'ըլլայ, հայրս անգամ մը առիթ կ'ունենայ մեր վրայ խօսելուն Հօճային հետ. սա կը հարցունէ թէ թուրքերէն ալ դաս կ'առնե՞նք, եթէ չենք առներ նէ եղեր, «Հոս թո՛ղ գան ես իրենց դաս կու տամ» կ'ըսէ։ Հայրս ուրախութեամբ չնորհակալ կ'ըլլայ Հօճային, ու կը խոստանայ մեզ տանիլ իր քով դաս առնելու թուրքերէնի համար։

(Շար. 59)

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap

Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

ԾԱՌԱՉ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Մնուդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս· փակագծի մէջ ընդհանուր դումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՓԱՒՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Rentrée Scolaire

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

*
**

l'Ecole hebdomadaire
de Langue et Culture Arméniennes
« KHATCHADOUR ABOVIAN »
de Marseille
est heureuse d'annoncer que
la Rentrée scolaire 2006-2007
aura lieu
le **Mercredi 20 septembre à 10 heures**
dans la Salle «Ardzrouni Tcherpachian»
du Centre Culturel SAHAK-MESROP
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Tous les mercredis
de 10h à 16h
des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h**
ou par téléphone
Secrétariat de la Cathédrale
04. 91. 77. 84. 70

*
**

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: **01 44 59 23 50**
— Centre Culturel: **01 40 51 11 90.**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

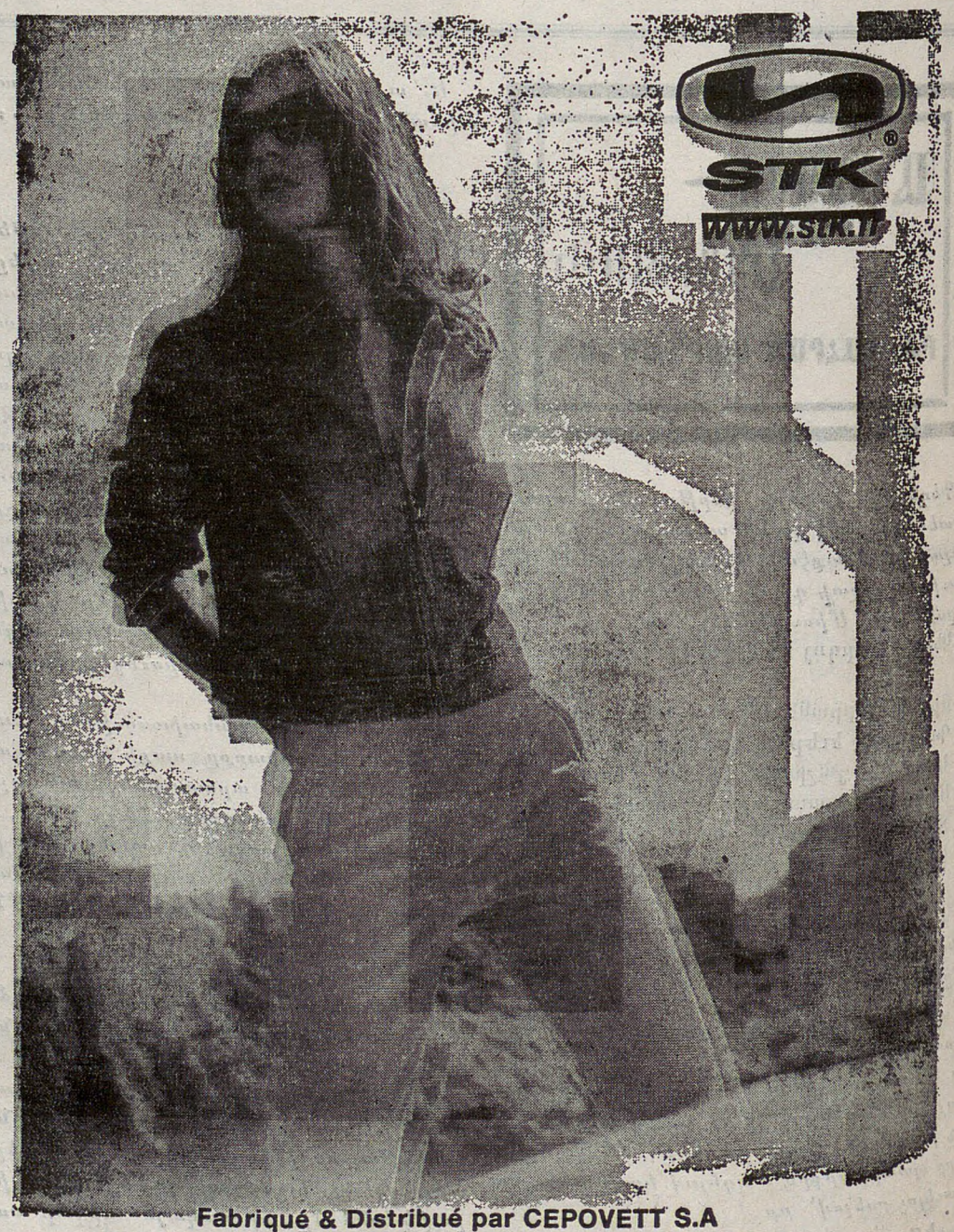
Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ։
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 եւրօ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամկոչեանէ Տիկին Գոհարիկ Զահրեեանի մահուան առթիւ։

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.